

ΣΤ'

89

ΣΧΒ

Βασιλειάδης (Α) - Ζούκη (Β)

Α. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Δ = 67

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ



002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
200

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1968

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

64

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΤΟΜΟΣ Α' (ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ)
ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΣΤ'

89.

ΣΧΒ

Βαμπούλη (Μ) - Ζούκη (Γ.)

Α. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

Τ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ



ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ



ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΙΑΤΟ
Ο Ε Δ Β
π. αριθ. εισαγ. 3036 του έτους 1968

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1968

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
ηλε
ετ2α
200

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ



ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΣΕΛΙΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΤΟΣ 2000

ΣΤΑΘΜΟΣ

ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Ἡ Γραμματικὴ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖται καὶ γράφεται ὀρθὰ ἢ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους σχηματίζονται καὶ παρουσιάζονται μὲ διαφόρους μορφὰς αἱ λέξεις, λέγεται **κυρίως Γραμματικὴ**.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τοποθετοῦνται αἱ λέξεις ἢ μία κοντὰ στὴν ἄλλη (συντάσσονται) καὶ γίνεται ὁ λόγος, λέγεται **Συντακτικόν**.

Ἡ γλῶσσα, ὅταν μὲν ὁμιλῆται, λέγεται **προφορικὸς λόγος**, ὅταν δὲ γράφεται, **γραπτὸς λόγος**.

2. Αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης γράφονται μὲ τὰ γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Τὰ γράμματα εἶναι σημεῖα γραπτὰ, μὲ τὰ ὁποῖα παριστάνομεν τοὺς **φθόγγους**, δηλ. τὰς ἀπλᾶς φωνάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται κάθε λέξις, π.χ. ἡ λέξις *ἔλα* ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς φθόγγους, οἱ ὁποῖοι παριστάνονται μὲ τὰ γραπτὰ σημεῖα **ε, λ, α**.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα

§ 3. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι **24** καὶ κάθε γράμμα παριστάνει ἓνα **φθόγγον***.

Κεφαλαῖα	Μικρὰ	Κεφαλαῖα	Μικρὰ
Α	α ἄλφα	Ν	ν νῦ
Β	β βῆτα	Ξ	ξ ξῦ
Γ	γ γάμμα	Ο	ο ὀ μικρόν
Δ	δ δέλτα	Π	π πῖ
Ε	ε ἒ ψιλόν	Ρ	ρ ρῶ
Ζ	ζ ζῆτα	Σ	σ, ς σίγμα
Η	η ἦτα	Τ	τ ταῦ
Θ	θ θῆτα	Υ	υ ὕ ψιλόν
Ι	ι ἰῶτα	Φ	φ φῖ
Κ	κ κάππα	Χ	χ χῖ
Λ	λ λάμβδα	Ψ	ψ ψῖ
Μ	μ μῦ	Ω	ω ὦ μέγα

§ 4. Τὰ γράμματα **ι, η, υ** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ι**, π.χ. *φίδι, βροχή, κύκλος, ἡσυχία*: τὰ δὲ **ο** καὶ **ω** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ο**, π.χ. *νέος, σῶμα*.

§ 5. Ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τὰ **α, ε, η, ι, ο, υ**, καὶ **ω** προφέρονται μὲ φωνήν, ποῦ ἀκούεται δυνατά, διότι ὁ ἀέρας, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας δὲν συναντᾷ πουθενὰ ἐμπόδιον καὶ λέγονται **φωνήεντα**: τὰ ἄλλα **17** γράμματα προφέρονται μὲ φωνήν, ποῦ μόλις ἀκούεται, διότι κατὰ τὴν προφορὰν των σχηματίζεται φραγμὸς κάπου εἰς τὴν στοματικὴν κοιλότητα καὶ διακόπτεται ἀπότομα ὁ ἀέρας, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας: αὐτὰ λέγονται **σύμφωνα**.

α') **Φωνήεντα**

§ 6. Ἀπὸ τὰ φωνήεντα α) τὰ **ε** καὶ **ο** λέγονται **βραχέα**, β) τὰ **η** καὶ **ω** λέγονται **μακρά**, γ) τὰ **α, ι, υ** λέγονται **δίχρονα**, διότι εἰς

* Φθόγγος ἀπὸ τὸ φ θ έ γ γ ο μ α ι : βγάζω φωνήν, ὀμιλῶ.

ἄλλας μὲν συλλαβάς εἶναι βραχέα, π.χ. τάξις, πίστις, φίλος, κύκλος, εἰς ἄλλας δὲ μακρά, π.χ. πράξις, σίτος, μῦθος.

Σημείωσις 1η. Ἡ ὀνομασία βραχέα καὶ μακρά προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὅποιαν τὰ βραχέα φωνήεντα ἐπροφέροντο σύντομα, ἐνῶ τὰ μακρά ἐπροφέροντο εἰς διπλάσιον ἴσως χρόνον ἀπὸ τὰ βραχέα· π.χ. τὸ *η* ἐπροφέρετο περίπου ὡς *εε*, τὸ *ω* περίπου ὡς *οο*. Διὰ τὸ νὰ δειχθῆ, ὅτι τὸ δίχρονον φωνῆεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι βραχύ, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, καὶ διὰ τὸ νὰ δειχθῆ, ὅτι εἶναι μακρόν, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον —.

Σημείωσις 2α. Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἀναγράφονται αἱ συνηθέστεραι λέξεις, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ἂν τὰ δίχρονα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτάς, εἶναι βραχέα ἢ μακρά (τὴν ποσότητα τῶν δίχρονων). Τὸν πίνακα αὐτὸν θὰ χρησιμοποίησῃ ὁ διδάσκαλος μετὰ τὴν διδασκαλίαν περὶ τονισμοῦ τῶν λέξεων.

Ἄθλος, ἄθλον	διῶρυξ	κλίμα	Nāμα
Αἴας	δράμα	κλίμαξ	νάρκη (νάρκαι)
ἄλας	δρασίς	κλίμη (κλίμαι)	νεάνις
ἄλμα	δρυς (δρύες)	κλίσις	νησίς (νησίδος)
ἄλλος	δύτης (δύται)	κνημίς (κνημῖδος)	νίκη (νῖκαι)
ἄνθραξ		κράμα	νύμφη (νύμφαι)
ἀνιάρως	Ἑλευσίς (Ἑλευσῖνος)	κράσις	νύξ (νύκτες)
ἄντρον	ἐργάτης (ἐργάται)	κρίμα	
ἄρκτος	εὐθύνη (εὐθύναι)	κύβος	Ξίφος
ἄρμα		κύμα	ξύλον
ἄσθμα	Zῦθος	κύρος (τὸ)	ξύσμα
αὔλαξ		κύων (κύνες)	
ἄστρον	Ἡπαρ		Ὀδύνη (ὀδύναι)
ἄστυ		λάθος	ὀλίγος
αὐρά	Θάλασις	λάκκος	ὀμαλός
	θλίψις	λαύρα	ὀπλίτης (ὀπλίται)
Βάθος	θύμα	λίθος	
βάθρον	θυμός	λίπος	Παγίς (παγίδος)
βαλβίς (βαλβίδος)	θύρα (θύραι)	λίρα (λίραι)	πάγος
βάρος	θώραξ	λίτρα (λίτραι)	πάθος
βάσις		λύκος	πάππος
βλάβη (βλάβαι)	Ἰκάνος	λύπη (λύπαι)	πατήρ (πατρίδος)
βράχος	ἴλη (ἴλαι)	λύρα (λύραι)	πάχη (πάχυναι)
	ἴον	λύσις	πελάτης (πελάται)
Γάλα	ἵππος	λύτης (λύται)	πίδαξ
γράφω	ἴχνος		πιθάνος
γράμμα	ἴς (ἴνες)	Μάγος	πίθος
γρίφος	ἰσχυρός	μάζα	πίλος
γύρος		μανθῦας (μανθῦαι)	πίναξ
		μεσίτης (μεσίται)	πίστις
Δαπάνη (δαπάναι)	Καρκίνος	μεΐξις - μῖξις	πλάνη (πλάναι)
δάσος	κηλίς (κηλίδος)		πλάνος
δάφνη (δάφναι)	κήρυξ	μίσος	πλάσις
δελφίς (δελφῖνος)	κίνδυνος	μῦθος	πλάσιμα
δίκη (δικαι)	κλάσις	μύλος	πλάστης (πλάσται)
	κλάσμα	μύρον	

πλάτος (πλάτη)	σάκκος	σχίσμα	φάσις
πλύνω (πλύνε)	Σαλαμίς (Σαλαμίνος)	Τάγμα	φάσιμα
πλύσις	σάλπιγξ	τάλας, τάλαν	φάντη (φάνται)
πνίγω (πνίγει)	σανίς - ίδος	τάσις	φθίσις
Πνύξ (Πνύκα)	σάρξ (σάρκα)	τάφος	φίλος
πολίτης (πολίται)	σαύρα	τάφος	φίλτρον
πράγμα - πράξις	σήραγξ	τάφος	φράγμα
πράσσον	σκαπάνη (σκαπάναι)	τάχος	φράσις
πράττω - πράττε	σκάφη (σκάφαι)	τεχνίτης - ἴται	Φοῖβος
πρεσβύτερος (πρεσβύ- ται)	σκάφος	τίγρις	φύλαξ
πρίγκιψ	σκινίψ - σκνίπες	τιμή	φύλλον
πρόρα	Σκύθης - Σκύθαι	τίτλος	φύλον
πτύον	σκύλαξ	τράγος	φύσις
πυξίς (πυξίδος)	σκύρον	τράνος	
πύον	Σκύρος	τραπεζίτης - ἴται	Χάλυψ
πῦρ	σμίλη (σμίλαι)	τρίβω - τρίβε	χαράδρα - ἄδρα
Πύρρος	σπάθη (σπάθαι)	τρίβος	χάραξ
	Σπαρτιάτης - ἄται	τρίχες	χάρις
	σπίνας	τρυπα	χειρίς - ίδος
Ράβδος	στάχυς	τύλος	χειρῶναξ
ράκος	στίξις	τύπος	χλαμύς - ὕδος
ράμμα	στίχης	τύφος	χρῖσμα
ρανίς (ρανίδος)	στύλος	τύχη (τύχαι)	χῦμα
ράξ (ράχα)	στυφίς	τύψις	χῦτρα (χῦτραί)
ράχης	σῦκον		χώρα
ρίγος	σῦριγξ	Ἰγβος	
ρίζα (ρίζαι)	Σύρος (νήσος)	Ἰβρις	
ρίνη (ρίναι)	Σύρος (ὅ ἐκ Συρίας)	Ἰλη (Ἰλαι)	Ψήφιος (ψηφίδος)
ρίς (ρίνα)	σφαῖρα	ἕμνος	ψῆξ (ψῆχες)
ρύμη (ρύμαι)	σφίγγω (σφίγγε)	ἕπνος	ψύχη
ρύπος	Σφίγγξ (Σφίγγα)	ἕψος	ψύξις
ρύσις	σφραγίς (σφραγίδος)		
	σφρίγος	Φάλαγξ	Ἔδλις - (ὠδίνος)
		φάραγξ ὦρα	ὦρα
Σάγμα	σφῦρα	φάρος	ὠχρα

β') Σ ύ μ φ ω ν α

§ 7. Ἀπὸ τὰ 17 σύμφωνα α) τὰ **κ, γ, χ** λέγονται **οὐρανικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὸν οὐρανίσκον, β) τὰ **π, β, φ** λέγονται **χειλικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ χεῖλη καὶ γ) τὰ **τ, δ, θ** λέγονται **ὀδοντικά**, διότι ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ δόντια.

Μὲ ἓνα ὄνομα τὰ σύμφωνα αὐτὰ λέγονται **ἄφωνα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν ἀκούονται ἀσθενεῖς οἱ φθόγγοι αὐτοῖ.

Τὰ **μ** καὶ **ν** λέγονται **ἔνρινα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῶν ὁ ἀέρας διέρχεται καὶ διὰ τῆς ρινός, τὰ **λ** καὶ **ρ** λέγονται **ὑγρά**, τὸ **σ** (ξ εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως) λέγεται **συριστικὸν** καὶ τὰ **ζ, ξ, ψ** λέγον-

ται διπλά, διότι προήλθον από την ένωσιν δύο φθόγγων (τὸ ζ από τὸ σδ, τὸ ξ από τὸ κσ, τὸ ψ από τὸ πσ).

§ 8. Ἀπὸ τὰ σύμφωνα τὰ **κ, π, τ** λέγονται **ψιλὰ**, διότι οἱ φθόγγοι αὐτοὶ προφέρονται μὲ ἤχον λεπτόν (ψιλόν), τὰ **χ, φ, θ**, λέγονται **δασέα**, διότι προφέρονται μὲ ἤχον παχύν (δασύν), καὶ τὰ **γ, β, δ**, λέγονται **μέσα**, διότι προφέρονται κάπως λεπτότερα ἀπὸ τὰ δασέα καὶ κάπως παχύτερα ἀπὸ τὰ ψιλὰ.

Κατάταξις τῶν συμφώνων

	Οὐρανικά	Χειρικά	Ὀδοντικά	
Ἄφωνα	κ γ χ	π β φ	τ δ θ	ψιλὰ μέσα δασέα
	Ἐνρινα μ, ν		Συριστικὸν σ (ς)	
	Ἰγρὰ λ, ρ		Διπλά ζ, ξ, ψ	

Τελικὰ σύμφωνα

§ 9. Σύμφωνα, εἰς τὰ ὅποια τελειώνουν κανονικὰ αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, δηλ. **τελικὰ σύμφωνα** τῶν λέξεων, εἶναι τὰ **ν** καὶ **ς**: *ἔγραψαν, γυμναστής*. Πολλαὶ λέξεις, πού ἐκκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἔχουν τελικὸν σύμφωνον **ρ, ξ** (= κς) καὶ **ψ** (= πς): *πατήρ, φύλαξ, ἄραψ*.

Εἰς λέξεις, πού εἶχον τελικὸν σύμφωνον ὀδοντικόν, τὸ ὀδοντικὸν ἐξέπεσε: τὸ *σῶμα* (τ), τὸ *μέλι* (τ).

γ') Δίφθογγοι

§ 10. Εἰς τὰς λέξεις *πλοῖον, φίλους, εἰρήνη, εὐτυχία*, οἱ φθόγγοι **οι, ου, ει, ευ** ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φθόγγους, πού προφέρονται ἐνωμένοι ὡς ἓνας φθόγγος (*). Οἱ φθόγγοι αὐτοὶ λέγονται **δίφθογγοι**.

* Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν αἱ δίφθογγοι ἐπροφέροντο καὶ ἠκούοντο οἱ δύο φθόγγοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπετελεῖτο ἡ δίφθογγος.

α') Συλλαβαί, Συλλαβισμός

§ 15. Ὁ στρατηγὸς εἶπεν εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἀξιωματικόν: «Ἄμα ξεκινήσετε νύχτα, θὰ εἴσατε αὔριον πρωὶ - πρωί, πρὶν ξημερῶση, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, διὰ τὰ ἐπιτεθοῦμε αἰφνιδιαστικὰ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ».

Σ υ λ λ α β α ἰ

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε λέξις, ἂν τὴν διαβάσωμεν με προσοχὴν, ἀποτελεῖται ἀπὸ **τεμάχια**, πού τὸ κάθε ἓνα προφέρεται χωριστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ κάθε τεμάχιον ἔχει ἓν ἢ περισσότερα σύμφωνα με ἓν φωνῆεν ἢ με μίαν δίφθογγον, ἢ μόνον ἓν φωνῆεν ἢ μίαν δίφθογγον: πῶ - μα, ἐκ - στρα - τευ - τι - κόν, πρω - ί, εἶ - σα - στε, αὔ - ρι - ον. Τὰ τεμάχια αὐτά, πού ἀποτελοῦν τὴν λέξιν, λέγονται **συλλαβαί** τῆς λέξεως.

§ 16. Ἐὰν ἡ λέξις ἔχῃ μίαν συλλαβὴν, λέγεται **μονοσύλλαβος**: θά, ἄν, εἰς· ἐὰν ἔχῃ δύο συλλαβάς, λέγεται **δισύλλαβος**: ᾄ - μα, νύ - χτα, πρω - ί· ἐὰν ἔχῃ τρεῖς συλλαβάς, λέγεται **τρισύλλαβος**: στρα - τη - γός, καὶ ἂν ἔχῃ περισσότερας ἀπὸ τρεῖς, **πολυσύλλαβος**: ξε - ζι - ρή - σε - τε.

§ 17. Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως, πού ἔχει περισσότερας ἀπὸ μίαν συλλαβάς, λέγεται **λήγουσα**, ἢ πρὸ τῆς ληγούσης **παραλήγουσα**, καὶ ἡ πρὸ τῆς παραληγούσης λέγεται **προπαραλήγουσα**. Ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται **ἀρκτική**, π.χ. εἰς τὴν λέξιν **ἀξιωματικόν** ἡ συλλαβὴ - κόν εἶναι λήγουσα, ἢ τι - παραλήγουσα, ἢ -μα προπαραλήγουσα καὶ ἡ ἀ - εἶναι ἡ ἀρκτικὴ συλλαβὴ.

Σ υ λ λ α β ι σ μ ὸ ς

§ 18. Ὁ χωρισμὸς τῆς λέξεως εἰς τὰς συλλαβάς της λέγεται **συλλαβισμός**. Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται σύμφωνα με τοὺς ἐξῆς κανόνας:

α) Ὅταν ἓν σύμφωνον εὐρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζεται με τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ δίφθογγον: ἀ - ξι - ω - μα - τι - κός, αὔ - ρι - ον, στρα - τευ - μα. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως τὰ σύμφωνα, ἓν ἢ περισσότερα, συλλαβίζονται με τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, τὸ δὲ

σύμφωνον εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως συλλαβίζεται μετὰ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν: *στρα - τός, ἀξιοματι - κόν*.

β) Ὄταν δύο σύμφωνα διάφορα εὐρίσκονται μεταξὺ φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ διφθόγγον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα: *πέ - τρα* (τρόπος), *εἶ - μα - στε* (στάσις)· ἂν δὲν ὑπάρχη λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα, τότε χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν ἢ διφθόγγον, τὸ δὲ δευτερον σύμφωνον μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν: *ἄ - γαλ - μα, σύμ - φω - νον* (ὁμοίως χωρίζονται καὶ τὰ δύο σύμφωνα, ἂν εἶναι τὰ ἴδια: *στέλ - λω, θάω - ρος*).

γ) Ὄταν τρία σύμφωνα εὐρίσκονται μεταξὺ φωνηέντων, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, ἂν καὶ ἀπὸ τὰ τρία σύμφωνα ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀρχίζῃ λέξις ἐλληνική, π.χ. *ἔ - στρε - ψε* (στροφή), *ἰ - σχιὸς* (σχῆμα), *ε - χθρός* (χθές), εἰ δ' ἄλλως χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, τὰ ἄλλα δὲ δύο μετὰ τὸ ἐπόμενον, π.χ. *ἄν - θρες, κέν - τρον, ἄν - θρω - πος*.

Σημείωσις. Τὰ συμπλέγματα *γμ, χμ, θμ, τν, φν* συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, διότι ἀρχίζουν λέξεις ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα συμπλέγματα *κμ, τμ, θν, πν*, π.χ. *πρᾶ - γμα, θρα - χμή, γά - ττη* (θνητός), *δά - φνη* (πνέω).

δ) Αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὅποια σχηματίζονται: *συν - ἄγω, προσ - ἔχω, Ἑλλήσ - ποντος*· ἂν ὅμως κατὰ τὴν σύνθεσιν ἔχη γίνῃ ἐκθλιψίς, τότε συλλαβίζονται, ὅπως αἱ ἀπλάι λέξεις: *πα - ρέ - χω* (παρὰ - ἔχω), *πρω - τα - γω - νι - στής* (πρῶτος - ἄγωνιστής).

§ 19. Κάθε συλλαβὴ λέξεως λέγεται:

α) *βραχεῖα*, ἂν ἔχη βραχὺ φωνῆεν: *τό - ξον, νέ - ος*·

β) *μακρά*, ἂν ἔχη μακρὸν φωνῆεν ἢ διφθόγγον: *ῶ - ρα, αὖ - γή*.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 20. Ἡ Ἑλλάς εἶναι μία μικρὰ χερσόνησος τῆς Εὐρώπης. Διασχίζεται ἀπὸ πολλὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ ἀσκετὰ μεγάλους ποταμούς. Ὅσοι κάτοικοι ζοῦν εἰς τὰ ὄρεινά διαμερίσματα, περνοῦν κοροαστικὴν ζωὴν, διότι ἀναγκάζονται νὰ καλλιεργοῦν τὰ χωράγια εἰς βραχῶδεις περιοχὰς καὶ νὰ βόσκουν τὰ ποίμνια σὲ ἄγρονα μέρη. Ἐχθρός των μεγάλος

* Νὰ εὐρεθοῦν αἱ διφθόγγαι καὶ νὰ γίνῃ ὁ συλλαβισμός τῶν λέξεων.

εἶναι τὰ χιόνια καὶ ἡ κακοκαιρία. Δὲν σπυράζουσι εἰς τὰς πόλεις παρὰ κατὰ ἀνοὰ χρονικὰ διαστήματα, διότι μὲ τὴν δυσκολίαν τῆς συγκοινωνίας ταλαιπωροῦνται.

β') Τόνοι

21. Ὑστερα ἀπὸ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων ἀνοίξαν πάλιν τὰ σχολεῖα καὶ ἄρχισαν κανονικὰ τὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ ξεκούραστοι προσέχον καὶ ἀκοοῦν, χωρὶς νὰ κάνουν θόρυβον.

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς λέξεις, ποὺ ἔχουν δύο ἢ περισσοτέρας συλλαβὰς, μία συλλαβὴ προφέρεται δυνατώτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας, δηλ. **τονίζεται**. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον (εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν αὐτῆς) τῆς τονιζομένης συλλαβῆς, γράφεται ἓνα σημεῖον, ποὺ λέγεται **τόνος**.

§ **22.** Οἱ τόνοι εἶναι κυρίως δύο, ἡ ὀξεῖα (´) : *μάθημα, πάλιν*, καὶ ἡ περισπωμένη (˘) : *σχολεῖον, παρατηρῶ*.

Σημείωσις. Εἰς τὰ κείμενα τῶν βιβλίων τίθεται εἰς ὠρισμέναις περιπτώσεσι ἔπάνω ἀπὸ φωνῆεν τῆς λήγουσας καὶ βραχεῖα (´). Ὁ πατήρας καὶ ἡ μητέρα ἠροσιζοῦν διὰ τὰ παιδιά των.

§ **23.** Σημεῖον τόνου τίθεται καὶ ἔπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον μονοσυλλάβων λέξεων : *θά, νά, καί, γῶς*.

Κανόνες τονισμού

§ **24.** Ἄν προσέξωμεν τοὺς τόνους τῶν λέξεων τοῦ προηγούμενου κειμένου, θὰ ἴδωμεν ὅτι :

α) Ὅσαι αἱ λέξεις τονίζονται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας τρεῖς συλλαβὰς : *κανονικά, πάλιν, ἄρχισαν, σχολεῖον, παρατηρῶ*.

β) Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ, ἢ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται : τῶν *Χριστουγέννων, προσέχον, ἀκοοῦν*.

γ) Ἡ προπαραλήγουσα καὶ κάθε βραχεῖα συλλαβὴ, ὅταν τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν, **ὀξύνεται** : ὁ *θόρυβος, τὰ μαθήματα, οἱ μαθηταί*.

δ) Ὅταν ἡ παραλήγουσα εἶναι μακρὰ καὶ τονίζεται, τότε παίρνει ὀξεῖαν μὲν, ἂν εἶναι καὶ ἡ λήγουσα μακρὰ, περισπωμένην δέ, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, π.χ. *σχολεῖον, κήπος, κήπου, σχολεῖον*.

ε) Ἡ γενικὴ πτώσις τῶν ὀνομάτων, ὅπως θὰ μάθωμεν εἰς τὰς κλίσεις, ὅταν τελειώῃ εἰς μακρὰν συλλαβὴν καὶ τονίζεται, περισπᾶται : τῶν *ἐκκλησιῶν, τοῦ μαθητοῦ, τῆς πηγῆς*.

στ) Ἡ μακροκατάληκτος ὀνομαστική καὶ αἰτιατική τῶν ὀνομάτων, ὅταν εἶναι ἀσυναίρετος καὶ τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν: ὁ μαθητής, ἡ χαρά, ὁ ἀνδριάς, τὴν πηγὴν, τὰς χάρας.

§ 25. Ἀνάλογα μὲ τὸν τόνον ποὺ παίρνει ἢ κάθε λέξις, λέγεται:

α) **ὀξύτονος**, ἂν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν: ναός, ἰατρός, δικαστής, τιμή.

β) **παροξύτονος**, ἂν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν παραλήγουσαν: λόγος, κτηματίας, ἐλευθερία.

γ) **προπαροξύτονος**, ἂν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν: ἄνθρωπος, πρόβλημα, ἀλήθεια.

δ) **περισπωμένη**, ἂν ἔχη περισπωμένην εἰς τὴν λήγουσαν: τοῦ δικαστοῦ, ἀγαπῶ, τιμῶ.

ε) **προπερισπωμένη**, ἂν ἔχη περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν: τὸ σχολεῖον, ὁ κήπος.

στ) **βαρύτονος** λέγεται γενικῶς κάθε λέξις, ποὺ δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν: ἄρχισε νὰ βρέχη.

H M A K E Δ O N I A *

§ 26. Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ βορειότερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ἀπλευθερώθη πρὸ 40 ἔτων ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ κατοικοὶ τῆς Μακεδονίας ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ διετήρησαν εἰς ὅλα τα χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἔθνικον φρόνημα. Ὅνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες κατὰ τα τελευταία δεκά χρόνια πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ποὺ ἠθέλαν νὰ τὴν καταλάβουν. Τα σχολεῖα ἐπυροπολοῦντο, οἱ ἱερεῖς καὶ διδασκαλοὶ ἐσφαζόντο, αἱ γυναῖκες ἀτιμαζόντο, τὰ παιδιά καὶ τὰ βρεφῆ ἐκομματιαζόντο, καὶ τὸ αἷμα τῶν πατριωτῶν Μακεδόνων ἐποτίσε τὰ ἔδαφη τῆς Μακεδονίας. Παρὰ ταῦτα οἱ Μακεδόνες ἔμειναν ἀπτοῖτοι εἰς τὰς ἐπαλξεις τῆς πατρίδος. Σήμερον οἱ κατοικοὶ με τὴν γιλευργίαν ἔχουν καταστήσει τὴν Μακεδονίαν τὸ εὐφορύτερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος. Ἐχουν ἀναπτύξει τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἔμποριον. Πολλοὶ ἀπο-

* Νὰ τονισθοῦν αἱ λέξεις τῆς ἀσκήσεως, ἐνῶ ὁ διδάσκαλος θὰ λέγη πρὸς δέξινά ἐἰναι μακρὰ ἢ βραχέα.

τους κατοίκους της Μακεδονίας διαπρεπούν εις τας ἐπιστημας. Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ προπυργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τα βόρεια συνορα.

γ) Πνεύματα

§ 27. Εἰς κάθε λέξιν, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἐν σημείον, ποῦ λέγεται **πνεῦμα**. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλῆ** (°) καὶ ἡ **δασεῖα** ('): ἀμπέλι, ἱατρός, ἡμέρα, ὄδηγός. Ὄταν ἡ λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ δίφθογγον, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεύτερον φωνῆεν τῆς δίφθογγου: εὐτυχία, αὐτός, οἰκογένεια, αἰτία, υἱός, εὐρίσκομαι.

§ 28. **Δασεῖαν** παίρνουν: α) αἱ λέξεις ποῦ ἀρχίζουν ἀπὸ **υ**: ὕψιλος, ὕλη· β) αἱ ἄτονοι λέξεις. ὁ, ἡ, οἶ, αἶ, ὤς· γ) τὰ ἀριθμητικά: ἓνας, ἕξι, ἑπτὰ, ἔνδεκα, ἑκατόν.

Συνηθέστεραι λέξεις, ποῦ δασύνονται, εἶναι αἱ ἐξῆς:

ἄγιος, ἄγνός, αἶμα, αἵρεις, ἄλας, ἀλιεύς, ἄλμα, ἄλμυρός, ἄλυσις, ἄλωσις, ἄμα, ἄμαξα, ἄμαστάνω, ἄμιλλα, ἀπαλός, ἀπλοῦς, ἄρμα, ἀρμόζω, ἀρπάζω,
 ἔδρα, εἶς, ἐν, ἕκαστος, ἑκατόν, ἔλκος, ἕλιξ, ἐλκύνω, Ἑλλάς, ἔνεκα, ἕξι, ἕξις, ἔορτή, ἑπτὰ, ἐομηγνέω ἐσπέρα, ἐστία, ἐστιατόριον, ἐταῖρος, ἔτοιμος, εὐρίσκω,
 ἡδονή, ἡλικία, ἡλιος, ἡμέρα, ἡμέτερος, ἡπαρ, ἡρως, ἡσυχος,
 ἰδρῶν, ἰδρώς, ἰέραξ, ἰερός, ἰκανός, ἰκετεύω, ἰμάτιον, ἵνα, ἵππος, ἵπταμαι, ἱστορία,
 ὀδός, ὄλος, ὀμαλός, ὀμάς, ὀμηρος, ὀμιλος, ὀμιλῶ, ὀμίχλη, ὀμοιος, ὀμοῦ, ὀμως, ὀπλή, ὀπλον, ὀποῖος, ὀπως, ὀρίζω, ὀρκος, ὀρμος, ὀρμῶ, ὀριον, ὀσιος, ὀστις.
 ὦρα, ὦραϊος, ὠριμος, ὤς.

δ) Ἄτονοι λέξεις

§ 29. Μερικαὶ μονοσύλλαβοι λέξεις προφέρονται μαζί με τὴν λέξιν, ποῦ κάθε φορὰ ἀκολουθεῖ κατόπιν αὐτῶν. Αἱ λέξεις αὗται δὲν ἔχουν ἰδικόν τους τόνον καὶ λέγονται **ἄτονοι** λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς: α) τὰ ἄρθρα **ὁ, ἡ, οἶ, αἶ** β) αἱ προθέσεις **εἰς, ἐκ, ἐν** γ) τὸ μόριον **ὤς**, τὸ **οὔ** καὶ τὸ **εἶ** εἰς τὰς φράσεις: εἶ δὲ μὴ καὶ εἶ δ' ἄλλως.

ε') Έγκλιτικά λήξεις

§ 30. Εἰς τὰς φράσεις : Ἡ ψυχὴ μας εἶναι ἀθάνατη. Ἡ γῆ μας κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της. Ὅταν τελειώσης τὴν μελέτην, φώναξέ με. Ὁ κῆπός μας εἶναι τὴν ἀνοιξιν σὰν παράδεισος, παρατηροῦμεν, ὅτι ὑπάρχουν αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις μας, με, της, πού προφέρονται τόσον στενά μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν, ὥστε νὰ φαίνωνται, ὅτι ἀποτελοῦν μὲ αὐτὴν μίαν λέξιν· αἱ λέξεις αὐταὶ γέρνουν (κλίνουσι) τρόπον τινὰ καὶ στηρίζονται εἰς τὸν τόνον τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ λέγονται **ἐγκλιτικά** λέξεις ἢ ἀπλῶς **ἐγκλιτικά**.

Συνηθέστεραι ἐγκλιτικά λέξεις εἶναι :

α) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **με, μου, μας, σε, σου, σας, καὶ του, τον, της, την, το, των, τους, τας, τα :** **στεῖλέ τον, πές μας, ὁ κῆπός σας,** κλπ.

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία **τις** εἰς ὅλους τοὺς τύπους : **ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποι τινες.**

γ) Τὰ ἐπιρρήματα **ποτέ, πού :** **ἂν ποτε συναντήσης που τὸν Πέτρον, γράφε μου.**

Κανόνες τῶν ἐγκλιτικῶν

§ 31. 1) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται : **ἡ ψυχὴ μας, ὁ νοῦς μας, μαθηταὶ τινες** ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸ μάθημα.

2) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι προπαροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ἢ ἄτονος, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ μεταφέρεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα : **ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποι τινες, ὁ κῆπός μας, στεῖλέ μου τὸ βιβλίον, σύστησέ μου τον.**

3) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος, τότε ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ, ἂν μὲν εἶναι μονοσύλλαβον, ἀποβάλλεται : **ἡ φίλιὰ μας**· ἂν δὲ εἶναι δισύλλαβον, διατηρεῖται : **πόλεις τινὲς κατεστράφησαν ἀπὸ σεισμούς.**

Σημείωσις 1η. Αἱ ἴδιαι λέξεις, ὅταν εὑρίσκωνται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰς λέξεις, πού προσδιορίζουν, τονίζονται καὶ λέγονται **προκλιτικά λέξεις** : π.χ. **νὰ μὲ εἰδοποιήσης, τότε θὰ μοῦ στείλῃς τὸ βιβλίον.**

Σημείωσις 2α. Μερικὰ ἐγκλιτικά ἔχουν ἐνωθῆ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν καὶ γράφονται ὡς μία λέξις : **ὥστε** (= ὡς τε), **καίτοι** (καὶ τοι), **οὔτε** (= οὐ τε), **μήτε** (μή τε), **εἴτε** (= εἰ τε). Εἰς αὐτάς διατηρεῖται ἡ ὀξεῖα, ὡς νὰ εἶναι δύο λέξεις.

στ') "Άλλα ὀρθογραφικά σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως.

32. Ἐπέρασε τὸ καλοκαίρι καὶ ἦλθεν ὁ Σεπτέμβριος. Ἡ ἀλλή τῶν σχολείων, ποῦ ἦτο δύο μῆνες ἔρημη, βουτίζει τώρα καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν μαθητῶν.

Ὁ καθεὶς συναντᾷ μὲ χαρὰ τοὺς φίλους του· καὶ νὰ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν Ἀνδρέαν καὶ τρέχει ἀσυγκράτητος! Ἀνδρέα, φωνάζει ὁ Πέτρος... καὶ μετ' ὀλίγον οἱ δύο φίλοι ἀγκαλιάζονται μὲ συγκίνησιν.

Κατόπιν ρωτᾷε ὁ Ἀνδρέας : « πῶς πέρασες, Πέτρο ; ».

— Ὁραῖα, φίλε μου, καὶ σύ ;

— Ἐξοχα· μόνον γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾷς...

— Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο· πύγαμε στὸ χωριό, ὅπου μένει ὁ θεὸς μου. Τί δροσιά, ποῦ ἦταν. Τὸν Αὔγουστον οἱ ἡμέρες ἦσαν, ὅπως οἱ ἡμέρες τοῦ Μαΐου !

— Καὶ ἐγὼ, λέει ὁ ἄλλος, ἐπῆγα εἰς τὴν Κῶ (τὸ ὠραῖο νησί τῆς Δωδεκανήσου), ὅπου μένει ὁ θεὸς μου. Περάσαμε ἐξοχα· σὲ βεβαιώνω ὅτι ποτέ μου δὲν εὐχαριστήθηκα τόσο· ὅτι κι ἂν σοῦ πῶ, δὲν θὰ μπορέσω νὰ σοῦ περιγράψω ὅ,τι εἶδα.

Ξαφνικὰ ἀκούεται ὁ κώδων, κι ἀπ' ὅλους ἀκούεται μία φωνὴ χαρωπὴ « Ἄ ! ἄ ! ».

Ὁ Διευθυντὴς μὲ τοὺς δασκάλους καλοῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν προαίτην προσευχὴν. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴν ἀκούεται ἀπ' ὅλους ἡ εὐχή : « Καλὴ χρονιά ! Καλὴ χρονιά ! ».

§ **33.** Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον.

α) Ἡ ὑποδιαστολὴ (,), ἡ ὁποία συνήθως γράφεται εἰς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν **ὅ,τι**, διὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν σύνδεσμον **ὅτι** : ἔμαθα ὅτι ὁ Πέτρος ἀγοράζει **ὅ,τι** εὐρίσκει.

β) Τὰ διαλυτικὰ (··), τὰ ὁποῖα γράφονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ **ι** καὶ **υ**, ὅταν τὸ **ι** καὶ **υ** δὲν ἀποτελοῦν μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆν δίφθογγον : καταπραῖνω, Μαΐου. Τὰ διαλυτικὰ μπορεῖ νὰ μὴ γράφωνται, ὅταν ὁ τόνος ἢ τὸ πνεῦμα δείχνουν, ὅτι τὰ δύο φωνήεντα προφέρονται χωριστά : Μάιος, ἄντρος.

γ) Ἡ **ἀπόστροφος** (') εἶναι σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως, διὰ τὸ δειχθῆναι ὅτι κάποιος φωνῆεν ἐχάθη (ἰδὲ περὶ ἐκθλίψεως πρὸς κάτω). Τὸ ἴδιο σημεῖον σημειώνεται καὶ εἰς τὴν κρᾶσιν καὶ λέγεται **κορωνίς** (ἰδὲ περὶ κράσεως).

δ) Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, μετὰ τὰ ὅποια χωρίζεται ὁ γραπτὸς λόγος εἰς μικρότερα μέρη. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἐξῆς:

1. Ἡ **τελεία στιγμή** (.), μετὰ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μεταξὺ τῶν μέρη τοῦ λόγου, πού τὸ καθένα ἔχει νόημα πλήρες. Τὸ κάθε τμήμα λόγου μετὰ πλήρες νόημα λέγεται **περίοδος**.

2. Ἡ **ἄνω στιγμή ἢ ἄνω τελεία** (^), μετὰ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μικρότερα μέρη τῆς περιόδου μετὰ νόημα κάπως πλήρες. Τὰ μέρη τῆς περιόδου, πού χωρίζονται μετὰ ἄνω τελείαν, λέγονται **κῶλα**.

3. Τὸ **κόμμα** (,) μετὰ τὸ ὁποῖον χωρίζονται τὰ δευτερεύοντα νοήματα τῆς περιόδου ἢ τῶν κῶλων μετὰ τὸ κόμμα χωρίζεται καὶ ἡ κλητικὴ πτώσις ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις τοῦ λόγου : *φρόντισε, Πέτρο, νὰ μὴν ἀργήσης.*

4. Τὸ **ἐρωτηματικὸν** (;), τὸ ὁποῖον γράφεται κατόπιν τῆς λέξεως, μετὰ τὴν ὁποίαν τελειώνει μία ἐρώτησις : *πότε μᾶς ἤλθες ἀπὸ τὸ χωριό ;*

5. Τὸ **θαυμαστικὸν** (!), τὸ ὁποῖον γράφεται εἰς τὸ τέλος μιᾶς φράσεως ἢ λέξεως καὶ ἐκφράζεται μετὰ αὐτὸ θαυμασμός ἢ ἐκπληξίς κλπ. : *Ἄ ! Ἄ !*

6. Τὰ **ἀποσιωπητικὰ** (...), τὰ ὅποια γράφονται, διὰ τὸ δειχθῆναι, ὅτι παραλείπεται φράσις ἢ λέξις ἀπὸ φόβου ἢ ἐντροπῆν κλπ. : *γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾶς...*

7. Τὰ **εἰσαγωγικὰ** (« »), μεταξὺ τῶν ὁποίων γράφονται αὐτολεξεῖς λέξεις, πού κάποιος ἄλλος ἀναφέρει.

8. Ἡ **παρένθεσις** (), εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται λέξεις ἢ φράσεις πρὸς ἐπεξήγησιν λέξεως ἢ φράσεως προηγουμένης.

9. Ἡ **παράγραφος** (§), ἡ ὁποία σημειώνεται μετὰ ἀριθμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μερῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται ἓνα κεφάλαιον ἐνὸς συγγράμματος. Ἡ παράγραφος μπορεῖ νὰ ἔχη πολλὰς περιόδους.

10. Ἡ **διπλῆ ἄνω καὶ κάτω τελεία** (:), ὅταν ἀκολουθοῦν λόγια, πού ἀναφέρονται κατὰ λέξιν, ἢ ἀκολουθοῦν παραδείγματα.

11. Ἡ **παῦλα** (—), ὅταν ἀλλάξῃ τὸ πρόσωπον τοῦ διαλόγου.

12. Τὸ **ὕφεν** (—), ὅταν προφέρωνται μαζὶ δύο φωνήεντα, π.χ. *χωριά, παιδιά.*

Φθογγικά πάθη

§ 34. Εἰς τὰς λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία, ὅπως ὁμιλεῖται καὶ γράφεται σήμερον, προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, παρατηροῦμεν διάφορα πάθη τῶν φθόγγων, δηλ. τῶν φωνέντων καὶ συμφώνων. Τὰ πάθη αὐτὰ λέγονται **φθογγικά πάθη** ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ ἐξῆς :

α) Πάθη φωνέντων

1. Ἐναλλαγή φωνέντων

§ 35. Εἰς τὰς λέξεις : *στέλλω - στόλος, διανέμω - διανομεῖς λείπω - ὑπόλοιπον, διάρρηξις - ρωγμή, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνά δύο συγγενεῖς μεταξύ των, ἐτράπη τὸ ε εἰς ο καὶ τὸ η εἰς ω.*

Εἰς τὰς λέξεις : *στήνω - στάσις, ἔδωκα - δόσις, ἀγίρω - ἄφρσις, ἔχει τραπῆ τὸ η εἰς α ἢ ε, καὶ τὸ ω εἰς ο.*

Εἰς πολλὰς δηλ. λέξεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, πού εἶναι συγγενεῖς μεταξύ των, ἔχει τραπῆ τὸ βραχὺ φωνῆεν τοῦ θέματος **ε** εἰς **ο**, τὸ μακρὸν **η** εἰς **ω**, ἢ τὸ μακρὸν **η** εἰς **α** ἢ **ε** καὶ τὸ **ω** εἰς **ο**. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐναλλαγή φωνέντων**.

2. Ἐκθλιψις

§ 36. Οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα τίποτε. Ἄπ' ὅσα ἀγαθὰ ὑπάρχουν, τὸ πιὸ πολύτιμον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ υἰεία. Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἔλθω, παρ' ὅτι τὸ θέλω πολὺ.

Αἱ φράσεις οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα, ἀπ' ὅσα, σ' εὐχαριστῶ, ἀλλ' ἐγὼ, παρ' ὅτι, προέρχονται ἀπὸ τὰς φράσεις: οὔτε εἶδα, οὔτε ἄκουσα, σὲ εὐχαριστῶ, ἀπὸ ὅσα, ἀλλὰ ἐγὼ, παρὰ ὅτι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ τελευταῖον (τελικὸν) βραχὺ φωνῆεν τῆς πρώτης λέξεως ἀποβάλλεται συχνὰ πρὸ τοῦ φωνήεντος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει (ἀρκτικὸν) ἡ ἐπομένη λέξις.

“Όταν δηλ. μία λέξις τελειώνῃ εἰς βραχὺ φωνῆεν καὶ ἡ ἐπομένη ἀρχίξῃ ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον, τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν τῆς προηγουμένης λέξεως ἀποβάλλεται (ἐκθλίβεται) πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου τῆς ἐπομένης· τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐκθλιψις** καὶ γίνεται χάριν εὐφωνίας.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ φωνήεντος, ποῦ ἐκθλίβεται, σημειώ- νεται ἡ ἀπόστροφος (’). Τὸ **υ**, καθὼς καὶ τὸ **ι** τοῦ συνδέσμου **ὄτι** καὶ τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας **τί** δὲν ἐκθλίβονται.

§ 37. Εἰς τὰς φράσεις **καθ’ ὅλα** (ἀπὸ τὸ : κατὰ ὅλα), **μεθ’ ὅλα** (= μετὰ ὅλα), **ἐφ’ ὅσον** (= ἐπὶ ὅσον), **μεθ’ ἡμῶν** (= μετὰ ἡμῶν), **ἐφ’ ὅρου ζωῆς** (= ἐπὶ ὅρου), **ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ’ ἡμῶν, οὐδεὶς καθ’ ἡμῶν**, μετὰ τὴν ἐκθλιψιν τοῦ βραχέος φωνήεντος, τὰ ψιλὰ **τ, π** ἐτράπησαν εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα **θ, φ**, ὅπως συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Συχνὰ εἰς τὴν ὁμιλίαν γίνεται ἐκθλιψις τοῦ φωνήεντος καὶ πρὸ τοῦ τ τοῦ ἄρθρου: ἀπ’ τὸ χωριό, ἀπ’ τοὺς ἀνθρώπους κλπ.

3. Εὐφωνικὸν ν καὶ ς

§ 38. Εἰς πολλὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι τελειοῦν εἰς **ι ἢ ε**, χάριν εὐφωνίας προστίθεται ἓνα **ν** εἰς τὸ τέλος, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίξῃ ἀπὸ φωνῆεν: εἶπεν ὁ Παῦλος· *πέμψιν ἦτο καλύτερος ὁ καιρός*.

Εἰς τὴν πρόθεσιν **μέχρι** καὶ τὸ ἐπίρρημα **οὕτω** προστίθεται χάριν εὐφωνίας εἰς τὴν ἴδιαν περίπτωσιν ἓνα **ς**: *Εἰς τὴν μάχην τῶν Θεομοπιλιῶν ἐφρονεῦθησαν ὅλοι μέχρις ἑνός· οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα*.

4. Κ ρ ᾱ σ ι ς

39. *Θὰ μείνωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν τουλάχιστον δέκα πέντε ἡμέρας. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν περάσαμε ὥραϊα, ἐνῶ τουναντίον οἱ μαθηταὶ τοῦ ἄλλου σχολείου δὲν ἠὲχαριστήθησαν*.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις τὸ ἄρθρον **τὸ** μὲ τὰς λέξεις *ἐναντίον* καὶ *ἐλάχιστον* ἐνώνονται εἰς μίαν λέξιν (τὸ **ο** + **ε** γίνεται **ου**). Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **κράσις**.

Τὸ σημεῖον τῆς κράσεως σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον καὶ λέγεται **κωρωνίς** (’).

5. Συναίρεσις

§ 40. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐκυρίευσεν τὴν σκηνὴν τοῦ Λαρείου, εἰς τὰς γυναῖκας, ποὺ ἐφοβοῦντο, ἔλεγε : « Μὴ φοβεῖσθε· ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ καὶ σᾶς ἐκτιμῶ· τὸ ἴδιον σᾶς ἐκτιμᾷ καὶ ὁ στρατός μου· θὰ εἰσθε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Θεᾶς Ἀθηνᾶς καὶ θὰ ἔχω τὸν νοῦν μου νὰ μὴ πάθετε τίποτε ».

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ αἱ λέξεις ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, ἐκτιμᾷ ἐφοβοῦντο, φοβεῖσθε, Ἀθηνᾶς, νοῦς προῆλθον ἀπὸ τὰς λέξεις, ποὺ παλαιότερον ἦσαν ἀγαπάω, ἐκτιμάω, ἐκτιμάει, ἐφοβέοντο, φοβέεσθε, Ἀθηνάας, νόος. Εἰς αὐτάς τὰ δύο φωνήεντα ἢ τὸ φωνῆεν μὲ τὴν δίφθογγον, ποὺ ἦσαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, ἠνώθησαν καὶ συνεχωνεῦθησαν εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον. Ἡ συγχωνεύσις μέσα εἰς μίαν λέξιν δύο φωνηέντων, ποὺ τὸ ἓν ἦτο πρὸ τοῦ ἄλλου, ἢ φωνηέντος μὲ δίφθογγον, εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς δίφθογγον, λέγεται **συναίρεσις**. Ἡ συνηρημένη συλλαβὴ τονίζεται, ἂν καὶ πρὸ τῆς συναίρεσεως ἐτονίζετο ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συναιρεθέντα φωνήεντα: ἐφοβοῦντο (= ἐφοβέοντο), ἀλλὰ ἐνίκας (= ἐνίκας).

β') Πάθη συμφώνων

1. Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις

§ 41. Εἰς τὰ συμπλέγματα τῶν συμφώνων ἐντὸς λέξεως γίνονται αἱ ἐξῆς παθήσεις:

1. Τὸ **ν** πρὸ τῶν ἀφώνων

α) Τὸ **ν** πρὸ τῶν οὐρανικῶν **κ, γ, χ** τρέπεται εἰς **γ**: συγκοπή (συν - κοπή), συγγράφω (συν - γράφω), συγχάριζω (συν - χάρω).

β) Τὸ **ν** πρὸ τῶν χειλικῶν **π, β, φ**, τρέπεται εἰς **μ**: συμπατριώτης (συν - πατριώτης), συμβουλευῶ (συν - βουλευῶ), συμφώνῳ (συν - φωνῶ).

γ) Τὸ **ν** πρὸ τῶν **λ, μ, ρ**, ἀφομοιώνεται μὲ αὐτά: συλλέγω (συν - λέγω), συμμετοχος (συν - μέτοχος), συρράπτω (συν - ράπτω).

2. Ἄφωνα πρὸ τοῦ **μ**.

α) Οὐρανικὸν **κ** ἢ **χ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **γ**: διωγμός (ἀπὸ τὸ διωκ - μός), βρεγμένος (ἀπὸ τὸ βρεχ - μένος).

β) Χειλικὸν **π, β, φ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **μ**, δηλ. ἀφομοιώνεται μὲ τὸ **μ**: *κόμμα* (ἀπὸ τὸ *κόπ-μα-κοπ-ή*), *τριμμένος* (ἀπὸ τὸ *τριβ-μένος*), *γράμμα* (ἀπὸ τὸ *γράφ-μα*).

γ) Ὀδοντικὸν **δ ἢ θ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **σ** καὶ προφέρεται ὡς **ζ**: *ἄσμα* (ἀπὸ τὸ *ἄδ-μα ἄδω*), *πέισμα* (ἀπὸ τὸ *πεῖθ-μα*).

3. Ἄφωνον πρὸ ὀδοντικοῦ

α) Ὀδοντικὸν πρὸ ὀδοντικοῦ τρέπεται συνήθως εἰς **σ**: *ἐφεύσθη* (ἀπὸ τὸ *ἐψεύδ-θην*), *ψεύστης* (= *ψεύδ-της*) *ἐπέισθη* (= *ἐπεῖθ-θην*).

β) Εἰς τὰ συμπλέγματα οὐρανικῶν ἢ χειλικῶν μὲ ὀδοντικόν, συνηθισμένα συμπλέγματα φθόγγων εἶναι τὰ **κτ** (ὀκτώ), **γδ** (ἕγδους), **χθ** (ἐτάχθην), **πτ** (κρύπτω), **βδ** (ἔβδομος), **φθ** (ἐτρίφθην).

Παρατηρήσεις. Εἰς πολλὰς λέξεις τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης τὸ συμπλέγμα **κτ** ἔγινε **χτ**: *ὀκτώ*, ἀλλὰ *ἐκίος*, *χιτισ* ἀλλὰ *κίριον*· τὸ **πτ** ἔγινε **φτ**: *κρυφτό*, *φτερό*, ἀλλὰ *Πτολεμαῖος*, *περίπτωρον*· τὸ **χθ** ἔγινε **χτ**: *χιτὶς* καὶ *χθίς*, τὸ **φθ** ἔγινε **φτ**: *ἐφτισσε* ἀλλὰ *φθίσις*. Ἐπίσης τὸ συμπλέγμα **σθ** ἔγινε **στ**: *ἀναγκάσθηκα*, ἀλλὰ *σθένος* (δὲν εἶχε τὸ σθένος νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα).

4. Ἄν αἱ δύο συλλαβαὶ ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀρχίζουσιν ἀπὸ ἄφωνον δασύ, τὸ ἄφωνον τῆς πρώτης συλλαβῆς τρέπεται εἰς ψιλόν: *ταίχες*, ἀπὸ *θρίχες*, *τάφος* ἀπὸ *θάφος* (θάπτω).

2. Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.

§ 42. α) Ὀδοντικὸν πρὸ τοῦ **σ** ἀποβάλλεται: *ἐπεισα* ἀπὸ τὸ *ἐπεῖθ-σα* τοῦ *πεῖθω*, *τάλης* ἀπὸ τὸ *τάπητ-ς*.

β) Τὸ **ν** μὲ ὀδοντικόν, δηλ. τὸ **ντ**, πρὸ τοῦ **σ** ἀποβάλλεται κανονικῶς καὶ τὸ φωνῆεν, ποῦ εὑρίσκεται πρὸ τοῦ **ντ** ἐκτείνεται εἰς μακρὸν ἢ δίφθογγον γίνεται δηλ. **ἀντέκτασις**: ὁ *ἀνδριάς* ἀπὸ τὸ *ἀνδριάντ-ς*, ὁ *λυθείς* ἀπὸ τὸ *λυθέντ-ς*.

γ) Τὸ ἀρκτικὸν **ρ** μιᾶς λέξεως διπλασιάζεται, ἂν ἡ λέξις αὐξηθῇ πρὸ τοῦ **ρ** καὶ εἶναι βραχεῖα ἢ πρὸ αὐτοῦ συλλαβῆ: *ράπτω-ῖρον-απτον*, *ρέω-ῖρον*, *ἄρρωστος*, ἀλλὰ *εἴρωστος*.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ*

§ 43. Οἱ Πέρσαι, σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἴππίου, ποὺ εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπ' τὰς Ἀθήνας, ἐπλευσαν μὲ τὸν στόλον καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι των μὲ συμμετοχὴν καὶ χιλίων ὀπλιτῶν ἀπ' τὰς Πλαταιάς συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπου παρετάχθησαν διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὸ πάτριον ἔδαφος. Οἱ Σπαρτιᾶται, ποὺ καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν δεχθῆ νὰ δώσουν σημεῖα ὑποταγῆς εἰς τοὺς Πέρσας, δὲν ἐπέισθησαν νὰ στείλουν βοήθειαν ἀμέσως, ἀλλ' εἶπον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀφοῦ γίνῃ πανσέληρος σύμφωνα μὲ τὸ ἱερὸν ἔθιμόν των· ἄλλωστε δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐφθάναν τόσον γρήγορα εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιμετώπισαν τοὺς Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα μόνοι των μὲ συμμάχους τοὺς Πλαταιεῖς.

Μόλις ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιθέσεως, οἱ Ἕλληες ὄρμησαν μὲ πείσμα κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Οἱ Πέρσαι χωρὶς νὰ σκεφθοῦν τίποτε, ἐγκατέλειψαν ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβιβάσθουν εἰς τὰ πλοῖα, διὰ νὰ σωθοῦν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀργότερον, εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἐγινε ἡ μάχη, ἔστησαν μνημεῖον μὲ γράμματα χαραγμένα εἰς πλάκα μαρμάρου ὡς ἐνθύμιον τῆς μεγάλης νίκης.

* Νὰ εὔρεθουν τὰ φθογγικὰ πάθη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου

44. Ὁ γεωργὸς σηκώνεται πρωὶ - πρωὶ καί, ἀφοῦ φορτώσῃ εἰς τὸ ἀμάξι του τὸ ἀλέτρι καὶ ἕναν μικρὸν σάκκον μὲ τὸ πρόγευμα καὶ ἄλλα πράγματα, λέγει εἰς τὴν γυναῖκά του: «Ἐγὼ σήμερον θὰ ἀργήσω νὰ γυρίσω δι' αὐτὸ σεῖς νὰ φροντίσετε γιὰ ὅ,τι θὰ χρειασθοῦμε αὐριον, πού εἶναι Κυριακή». Ἀφοῦ δὲ ζέψῃ εἰς τὸ ἀμάξι τὰ δύο του βόδια, ξεκινᾷ εὐχαριστημένος, διότι θὰ τελειώσῃ σήμερον τὸ ὄργωμα. Ἄ! πόσον εἶναι ἱκανοποιημένος, διότι ἀπὸ Δευτέρα θὰ ἀρχίσῃ νὰ σπέρνῃ. Ὅλοι οἱ χωρικοὶ κάμνον τὸ ἴδιον καὶ ἐκεῖνοι βιάζονται νὰ ἀρχίσουν τὴν σποράν. Ὁ πλατὺς κάμπος ζωντανεῖ ἀπὸ τὶς φωνὲς καὶ τὰ τραγούδια τῶν ἐργατικῶν χωρικῶν.

§ 45. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν :

1) Αἱ λέξεις γεωργός, βόδι, ἀμάξι, αἱ ὁποῖαι φανερώουν ἢ πρώτη πρόσωπον, ἢ δευτέρα ζῶν, ἢ τρίτη πρᾶγμα. Αἱ λέξεις, πού φανερώουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

2) Αἱ λέξεις μικρός, ἐργατικός, πού προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά σάκκος, χωρικός, καὶ φανερώουν τὴν λογῆς εἶναι αὐτά, λέγονται **ἐπίθετα**.

3) Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, **ὁ, ἡ, τὸ - οἱ, αἱ, τά**, κλπ., πού τίθενται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, λέγονται **ἄρθρα**.

4) Αἱ λέξεις ἐγώ, εἶσεῖς, ἐκεῖνοι, πού τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, λέγονται **ἀντωνυμίαι**.

5) Αἱ λέξεις φορτώνω, κάμνω, φανερώουν τὴν κάμνει ὁ γεωργός καὶ λέγονται **ρήματα**.

6) Αἱ λέξεις ἱκανοποιημένος, εὐχαριστημένος, πού φανερώουν

εις ποίαν κατάστασιν εἶναι ὁ γεωργός, δηλ. ὅπως τὰ ἐπίθετα, λέγονται **μετοχαί**.

7) Αἱ λέξεις *πρῶτῃ - πρώτῃ, αἴσιον, καλά*, πού φανερόνουν χρόνον ἢ ἄλλας σχέσεις, λέγονται **ἐπιρρήματα**.

8) Αἱ λέξεις *εἰς, ἀπό, διά*, πού τίθενται ἐμπρός ἀπὸ ὀνόματα, λέγονται **προθέσεις** καὶ φανερόνουν διαφόρους σχέσεις.

9) Αἱ λέξεις *καί, δέ, ἀλλά*, πού συνδέουν τὰς λέξεις, λέγονται **σύνδεσμοι**.

10) Αἱ λέξεις *Ἄ! Ἐ!*, πού φανερόνουν ἐκδήλωσιν χαρᾶς, λύπης κλπ., λέγονται **ἐπιφωνήματα**.

Αὐτὰ τὰ δέκα εἶδη τῶν λέξεων περιλαμβάνει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, πού λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**. Εἶναι δηλ. τὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ :

- 1) ἄρθρον, 2) οὐσιαστικὸν (ὄνομα), 3) ἐπίθετον (ὄνομα),
- 4) ἀντωνυμία, 5) ρῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπιρρήμα, 8) πρόθεσις,
- 9) σύνδεσμος καὶ 10) ἐπιφώνημα.

α') Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 46. Ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ ἕξ, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα, καὶ ἡ μετοχὴ ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ διαφόρους μορφάς (κλίνονται): ὁ μαθητῆς - τοῦ μαθητοῦ, νέος - νέον, μικρὸς - μικροί, ἐγὼ - ἐμέ, παίζω - παίζετε, καὶ λέγονται **κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου**: τὰ ἄλλα τέσσαρα, δηλ. τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεσις, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα λέγονται **ἄκλιτα**, διότι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν: ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς, ἀπό, ἀλλά, μὲν, ἄ! Ἐ!

Κ λ ι τ ἄ

1. Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ

§ 47. Αἱ μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ εἰς τὸν λόγον κάθε κλιτὴ λέξις, λέγονται **τύποι** αὐτῆς: ἡ ἐκκλησία - τῆς ἐκκλησίας - τὴν ἐκκλησίαν, λέγω - λέγει - λέγετε - λέγουν.

α) Τὸ τελευταῖον μέρος μιᾶς λέξεως, πού μεταβάλλεται εἰς τὸν λόγον καὶ δίδει εἰς αὐτὴν ἄλλην μορφήν, λέγεται **κατάληξις**: ἐκκλησία - ἐκκλησίαι, θεός - θεοὺς, λέγω - λέγομεν.

β) Τὸ πρὸ τῆς καταλήξεως μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον δὲν μεταβάλλεται, ὁποιανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν ἔχη ἢ λέξις εἰς τὸν λόγον, λέγεται **θέμα** : ἐκκλησ -, θε -, λέγ - κλπ.

γ) Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος, ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι φωνῆεν ἢ σύμφωνον, λέγεται **χαρακτήρ** : τῆς λέξεως λέγ - ω χαρακτήρ εἶναι τὸ γ, τῆς λέξεως ἦρω -ς χαρακτήρ εἶναι τὸ ω.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

Ἡ χώρα - τῶν χωρῶν. Ὁ ἵππος - τοὺς ἵππους. Τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. Ὁ ἥρωσ - οἱ ἥρωες. Ὁ καλὸς - ἡ καλὴ - τὸ καλόν. Ὁ δίκαιος - ἡ δικαία. Αὐτὸς - αὐτή - αὐτό. Λύω - λύομεν - λύετε. Δέχομαι - δέχεσαι. Οἱ φύλακες - τοὺς φύλακας - τὸν φύλακα. Ἡ γλῶσσα - τῆς γλώσσης - τῶν γλωσσῶν. Τρέφομαι - τρέφεσαι.

2. Π τ ῶ σ ε ι ς

§ 48. Ὁ φίλος εἶναι πολύτιμον ἀγαθόν. Δι' αὐτὸ ἔχομεν ἀνάγκην φίλων. Τοῦ φίλου ἡ γνώμη εἶναι πάντοτε χρήσιμος. Ὅταν, ὦ φίλε, εὐρίσκειται κανεὶς εἰς κίνδυνον, μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν καλὸν φίλον. Οἱ φίλοι θυσιάζουν καὶ τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ σώσουν τοὺς φίλους.

Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς ἡ κλιτὴ λέξις φίλος ἀπαντᾷ μὲ διαφορὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται **πτώσεις**.

Μὲ πτώσεις ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μόνον τὰ πέντε κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχὴ καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **πτωτικά**.

Πτώσεις δηλ. εἶναι αἱ διάφοροι μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον τὰ πτωτικά μέρη τοῦ λόγου.

§ 49. Αἱ πτώσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι πέντε: ἡ **ὀνομαστική**, ἡ **γενική**, ἡ **δοτική**, ἡ **αἰτιατική** καὶ ἡ **κλητική**. Ἡ ὀνομαστική καὶ ἡ κλητική λέγονται **ὀρθαὶ πτώσεις**, αἱ δὲ ἄλλαι **πλάγια**.

* Νὰ εὐρεθοῦν τὰ θέματα, αἱ καταλήξεις καὶ ὁ χαρακτήρ.

1. **Όνομαστική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖος**; *Ποῖος κτυπᾷ τὴν θύραν*; **Ὁ Πέτρος**.

2. **Γενική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **τίνος**; *Τίνος εἶναι τὸ βιβλίον*; **Τοῦ Πέτρου**.

3. **Δοτική** λέγεται ἡ πτώσις, μὲ τὴν ὁποίαν δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **εἰς ποῖον**; *Δόξα τῷ Θεῷ* = εἰς τὸν Θεόν.

Σ η μ ε ἰ ω σ ι ς. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν σπανίως χρησιμοποιεῖται ἡ δοτικὴ.

4. **Αἰτιατική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖον**; *Ποῖον εἶδες σήμερον*; **Τὸν Πέτρον**.

5. **Κλητική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ καλέσωμεν κάποιον: *Ὁ Πέτρο!* ἔλα *Παῦλε* κλπ.

3. Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις

§ 50. Ἡ πόλις μας ἔχει τρία δημοτικὰ σχολεῖα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ ἐν εἶναι μεικτόν. Τὸ ἰδικόν μας σχολεῖον εἶναι τετρατάξιον μὲ δύο διδασκάλους καὶ δύο διδασκαλίσας. Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει 25 μαθητὰς καὶ 10 μαθητριάς. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου εἶναι ἀρχαιότερος εἰς τὴν ὑπηροσίαν ἀπ' τοὺς ἄλλους συναδέλφους του. Τὸ κτίριον τοῦ σχολείου μας εἶναι ὠραῖον, ὁ δὲ κήπος εἶναι φυτευμένος μὲ διάφορα λουλούδια, τὰ ὁποῖα περιποιῶνται οἱ μαθηταὶ καὶ μαθήτριά.

§ 51. **Γένος**. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπὸ τὰ πέντε πτωτικὰ μέρη τοῦ λόγου ἄλλα φανερώουν ἀρσενικά ὄντα: ὁ διδάσκαλος, ὁ μαθητὴς, ὁ διευθυντὴς, καὶ λέγονται **ἀρσενικά**: ἄλλα φανερώουν θηλυκά ὄντα: ἡ διδασκαλίσα, ἡ μαθήτρια, καὶ λέγονται **θηλυκά**, καὶ ἄλλα **οὐδέτερα** (δηλ. οὔτε ἀρσενικά, οὔτε θηλυκά): τὸ σχολεῖον, τὸ λουλούδι.

Τὰ γένη δηλ. τῶν πτωτικῶν εἶναι τρία, ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον. Τὸ γένος τῶν πτωτικῶν διακρίνεται κανονικὰ ἀπὸ τὸ ἄρθρον, πού τίθεται πρὸ αὐτῶν. Τὰ ἀρσενικά ἔχουν τὸ ἄρθρον **ὁ**, τὰ

Θηλυκά τὸ ἄρθρον **ἦ** καὶ τὰ οὐδέτερα τὸ ἄρθρον **τό** : ὁ μαθητῆς - ὁ κῆπος, ἡ μαθήτρια - ἡ τάξις, τὸ παιδίον - τὸ σχολεῖον.

Σημείωσις. "Ὅταν λέγωμεν ὁ λαγός, δυνατόν νὰ εἶναι (εἰς τὸ φυσικὸν τοῦ γένους) ἢ ἀρσενικός ἢ θηλυκός· ἐπίσης *περιστερά* κλπ. ὥστε ἄλλο εἶναι τὸ φυσικὸν γένος καὶ ἄλλο τὸ γραμματικόν. Ἐμεῖς ἐδῶ θὰ ἐννοοῦμεν τὸ γραμματικὸν γένος καὶ θὰ διακρίνωμεν τὰ τρία γένη ἀπὸ τὰ ἄρθρα ὁ, ἦ, τὸ.

§ 52. Ἄριθμός. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω πτωτικὰ ἄλλα φανερώμενον ἐν μόνον ὄν, ἄλλα πολλὰ: ὁ μαθητῆς - οἱ μαθηταί, ἡ τάξις - αἱ τάξεις, τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. "Ὅσα φανερώμενον ἐν ὄν, λέγονται **ἐνικοῦ** ἀριθμοῦ, ὅσα πολλά, λέγονται **πληθυντικοῦ** ἀριθμοῦ, ἦτοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν πτωτικῶν εἶναι δύο: ὁ ἐνικός καὶ πληθυντικός ἀριθμός.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ὑπῆρχε καὶ ὁ **δυνικός ἀριθμός** πρὸς δῆλωσιν δύο ὄντων.

§ 53. Κλίσεις. Εἰς τὰ ἴδια παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε ὁμάς πτωτικῶν ἔχει ἰδίους τύπους: ὁ μαθητῆς - τοῦ μαθητοῦ - τὸν μαθητήν, ἡ τάξις - τῆς τάξεως - τὴν τάξιν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι τῶν πτωτικῶν ἔχουν καταταχθῆ εἰς τρεῖς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι λέγονται **κλίσεις**, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας κλίνονται τὰ πτωτικά. Ὀνομάζονται δὲ αἱ κλίσεις **πρώτη, δευτέρα, τρίτη κλίσις**.

4. Τὸ ἄρθρον

54. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὸ ἄρθρον ὁ, ἦ, τό, τὸ ὁποῖον εἶναι διακριτικὸν σημεῖον τοῦ γένους τῶν ὀνομάτων.

α') Τὸ ἄρθρον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός		
	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτ.	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτερ.
Ὄν.	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	αἱ	τὰ
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Λίτ.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά

Σημείωσις. Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικὴν, χρησιμοποιεῖται δὲ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τὸ ἐπιφώνημα ὦ ἢ τὸ μέριον ε'!

Παρατηρήσεις. Τὸ ἄρθρον τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἠμιλυμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν συχνὰ μὲ τὸν τύπον αἶ : αἶ ἐπαρχίαι, εἰς τὴν αἰτιατικὴν μὲ τὸν τύπον τίς : τίς ἐπαρχίαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὄνόματα οὐσιαστικά

§ 55. α') Παῦλος - Γεώργιος, πρόβατον - σκύλος, θρανίον - μαχαίρι, β') προσεχνή - ἐλεημοσύνη, ἡσυχία - ἀσθένεια, ἐπιμέλεια - καλωσύνη.

Αἱ λέξεις τῆς α' περιπτώσεως δύο - δύο φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τῆς δὲ β' περιπτώσεως φανερόνουν πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα. Αἱ λέξεις, ποὺ φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα ἢ πρᾶξιν, κατάστασιν, ιδιότητα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

§ 56. Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά, ὅσα φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **συγκεκριμένα**. "Ὅσα φανερόνουν πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, δηλ. ἀφηρημένας ἐννοίας, λέγονται **ἀφηρημένα** οὐσιαστικά (τὴν ἀφηρημένην ἐννοίαν π.χ. ἐλεημοσύνην σχηματίζομεν, ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ ἐλεοῦν τοὺς ἀδυνάτους, τὴν ἡσυχίαν, ὅταν βλέπωμεν ἀθρώπους νὰ ἡσυχάζουν).

Τὰ συγκεκριμένα οὐσιαστικά λέγονται:

- 1) **Κύρια ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν ἓν μόνον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα, π.χ. Γεώργιος, Βουκεφάλας, Ἀθήναι.
- 2) **Προσηγορικὰ ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν σύνολον προσώπων, ζῶων ἢ πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ εἶδους: μαθητής, σκύλος, βουνόν.

§ 57. Περὶ τοῦ γένους τῶν οὐσιαστικῶν :

1. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ ἀνῆρ, ἡ γυνή, τὸ τέκνον, ὁ λίθος, ἡ θύρα, τὰ ὅποια ἔχουν μόνον ἓνα τύπον καὶ ἓν γένος, λέγονται **μονοκατάληκτα καὶ μονογενῆ**· εἰς εἶναι ὀνόματα ζῶων, λέγονται **ἐπίκοινα**: ὁ αἰτός, ἡ ἀλώπηξ, ἡ χελώνη, ὁ λαγός. "Ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ τὸ φυσικὸν γένος τῶν ἐπικοίων, χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις ἀρσενικός - θηλυκός, π.χ. ὁ ἀρσενικός αἰτός - ὁ θηλυκός αἰτός, ἡ ἀρσενικὴ χελώνη - ἡ θηλυκὴ χελώνη.

2. Τὰ οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *ιατρός* - ἡ *ιατρός*, ὁ *ὑπουργός* - ἡ *ὑπουργός*, ὁ *ταμίας* - ἡ *ταμίας*, τὰ ὅποια ἔχουν ἓνα τύπον, ἀλλὰ δύο γένη, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκόν, λέγονται **μονοκατάληκτα καὶ διγενῆ ἢ οὐσιαστικά κοινουῦ γένους**.

3. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *μαθητής* - ἡ *μαθήτρια*, ὁ *ἀνθοπώλης* - ἡ *ἀνθοπώλις*, ὁ *λέων* - ἡ *λέαινα*, τὰ ὅποια ἔχουν δύο τύπους, ἓνα ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἓνα θηλυκοῦ, λέγονται **δικατάληκτα καὶ διγενῆ**.

Κλίσις οὐσιαστικῶν

Ἡ πρώτη κλίσις

§ 58. α') *Εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ σχολείου ὑπάρχουν χάρται διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γεωγραφίας καὶ Ἱστορίας. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν καὶ ἔδραι, ἀπὸ τὰς ὁποίας διδάσκουν οἱ καθηγηταί, ἐνῶ οἱ μαθηταί κάθονται εἰς τὰ θρανία. Ομάδες δὲ μαθητῶν κάθε ἡμέραν γρονθίζουν διὰ τὴν καθαριότητα τῶν αἰθουσῶν.*

β') *Εἰς τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Λεωνίδου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀπέκρουον οἱ Ἕλληρες ὀπλίται τὰς ἐπιθέσεις τῆς στρατιᾶς τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ μὲ τὴν προδοσίαν τοῦ προδότου Ἐφιάλτου ἐκωκλώθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι ἀγωνιζόμενοι μὲ ἀνδρείαν.*

γ') *Ἐντὸς τῆς θαλάσσης ζοῦν καὶ θηρία, φάλαινα καὶ καρχαρία, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κινδυνεύουν συχνὰ οἱ ναῦται.*

§ 59. *Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά ἀρσενικά καὶ θηλυκά.*

α') **Ἄρσενικά**: ὁ *μαθητής*, ὁ *καθηγητής*, ὁ *χάρτης*, ὁ *Σπαρτιάτης*, ὁ *ναῦτης*, ὁ *Λεωνίδας*, ὁ *καρχαρίας*, πού ἔχουν κατάληξιν - *ης* ἢ - *ας* εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ.

β) **Θηλυκά**: ἡ *μάχη*, ἡ *χαρά*, ἡ *στρατιά*, ἡ *ἡμέρα*, ἡ *ἱστορία*, ἡ *θάλασσα*, πού ἔχουν κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ - *η* ἢ - *α* μακρὸν ἢ - *α* βραχύ.

§ 60. *Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην κλίσιν.*

Ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα: 1) **ἀρσενικά** μὲ κατά-

ληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ -ας ἢ -ης καὶ 2) θηλυκὰ μὲ κατὰληξιν -η ἢ -α. Κλίνονται δὲ ὡς κατωτέρω:

1. Ἀρσενικά

§ 61. α) εἰς -ας, γεν. -ου καὶ εἰς -ας, γεν. -α ἢ -ᾶς, γεν. -ᾶ.

Ἐνικὸς Πληθυντικὸς Ἐνικὸς

Ὄν.	ὁ ταμί - ας	οἱ ταμί - αι	ὁ Λεωνίδ - ας	ὁ Μελ - ᾶς
Γεν.	τοῦ ταμί - ου	τῶν ταμι - ῶν	τοῦ Λεωνίδ - α	τοῦ Μελ - ᾶ
Δοτ.	τῷ ταμί - α	τοῖς ταμί - αις	—	—
Αἰτ.	τὸν ταμί - αν	τούς ταμί - ας	τὸν Λεωνίδ - αν	τὸν Μελ - ᾶν
Κλ.	ὃ ταμί - α	ὃ ταμί - αι	ὃ Λεωνίδ - α	ὃ Μελ - ᾶ

1. Κατὰ τὸ ὁ ὁ ταμίας, κλίνονται τὰ ὀνόματα: ὁ τραυματίας, ὁ κτηματίας, ὁ ἐπαγγελματίας, ὁ μανθῶνας, ὁ ἐπιχειρηματίας κλπ.

2. Κατὰ τὸ Λεωνίδας, κλίνονται τὰ κύρια ὀνόματα: Ἐπαμεινώνδας, Ρώμας, Γοίβας, Σάβας κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ Μελᾶς, τὰ: Σκουφᾶς, Παλαμᾶς, Πολυλᾶς, Μεταξᾶς κ.ἄ.

§ 62. β) εἰς -ῆς, γεν. -οῦ, εἰς -ῆς, γεν. -ου ἢ -η καὶ εἰς -ῆς, γεν. -ῆ.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ὁ μαθητ - ῆς	τεχνίτ - ῆς	οἱ μαθητ - αι	τεχνίτ - αι
Γεν.	τοῦ μαθητ - οῦ	τεχνίτ - ου	τῶν μαθητ - ῶν	τεχνίτ - ῶν
Δοτ.	τῷ μαθητ - ῆ	τεχνίτ - ῆ	τοῖς μαθητ - αῖς	τεχνίτ - αις
Αἰτ.	τὸν μαθητ - ῆν	τεχνίτ - ῆν	τούς μαθητ - ᾶς	τεχνίτ - ας
Κλ.	ὃ μαθητ - ᾶ	τεχνίτ - α	ὃ μαθητ - αι	τεχνίτ - αι

Ἐνικὸς

Ὄν.	ὁ Κανάρ - ῆς	Διγεν - ῆς
Γεν.	τοῦ Κανάρ - ῆ	Διγεν - ῆ
Αἰτ.	τὸν Κανάρ - ῆν	Διγεν - ῆν
Κλ.	ὃ Κανάρ - ῆ	Διγεν - ῆ

1. Κατὰ τὸ ὁ μαθητής, κλίνονται τὰ: ποιητής, διευθυντής,

γυμναστικής, σχεδιαστής κ.ἄ., κατὰ τὸ ὁ τεχνίτης, τά: καύτης, χάρτης, πλανίτης, πολίτης, Σπαρατιάτης, νομάρχης, γυμνασιάρχης κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ὁ Κανάρης, κλίνονται τά: Μιαούλης, Καραϊσκάκης, Τρικούνης, Καφάλης κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ ὁ Διγενῆς, κλίνονται τά: Παπανικολῆς, Σαρρῆς, Στρατιῆς κ.ἄ.

3. Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα (συνηρημένα) Ἐρμῆς Ἀπελλῆς, Θαλῆς, τὰ ὅποια ὅμως σχηματίζουν τὴν γενικήν εἰς -οῦ: Ἐρμουῦ, Ἀπελλοῦ, Θαλοῦ.

2. Θ η λ υ κ ἄ

§ 63. α) εἰς -η, γεν. -ης καὶ εἰς -ή, γεν. -ῆς.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ἡ	νίκ - η	πηγ - ἡ	αἶ νῖκ - αι	πηγ - αἶ
Γεν. τῆς	νίκ - ης	πηγ - ῆς	τῶν νικ - ὦν	πηγ - ὦν
Δοτ. τῇ	νίκ - η	πηγ - ῆ	ταῖς νίκ - αῖς	πηγ - αῖς
Αἰτ. τὴν	νίκ - ην	πηγ - ῆν	τάς νίκ - ας	πηγ - ἄς
Κλ. ὦ	νίκ - η	πηγ - ἡ	ὦ νῖκ - αι	πηγ - αἶ

1. Κατὰ τὸ ἡ νίκη, κλίνονται τὰ ὀνόματα: ἐπιστήμη, τέχνη, κόρη, δίκη, ζέστη, Ἐλένη κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ἡ πηγὴ κλίνονται τά: σχολή, βροχή, τιμὴ, φωνή, ψυχὴ, βροχὴ καὶ ἄλλα. Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ συνηρημένα σικῆ, φακῆ, γῆ, τὰ ὅποια περισπῶνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

§ 64. β) εἰς -α, γεν. -ας καὶ εἰς -ά, γεν. -ᾶς.

Ἐνικὸς

Ὀν. ἡ	μαθητρί - α	χώρ - α	φωλε - ἄ	χαρ - ἄ	σκι - ἄ
Γεν. τῆς	μαθητρί - ας	χώρ - ας	φωλε - ᾶς	χαρ - ᾶς	σκι - ᾶς
Δοτ. τῇ	μαθητρί - α	χώρ - α	φωλε - ᾷ	χαρ - ᾷ	σκι - ᾷ
Αἰτ. τὴν	μαθητρί - αν	χώρ - αν	φωλε - ἄν	χαρ - ἄν	σκι - ᾶν
Κλ. ὦ	μαθητρί - α	χώρ - α	φωλε - ἄ	χαρ - ἄ	σκι - ἄ

Πληθυντικοῦ

Ὄν.	αἱ μαθήτρι - αι	χῶρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι
Γεν.	τῶν μαθητρι - ὦν	χωρ - ὦν	φωλε - ὦν	χαρ - ὦν	σκι - ὦν
Δοτ.	ταῖς μαθητρι - αῖς	χώρ - αῖς	φωλε - αῖς	χαρ - αῖς	σκι - αῖς
Αἰτ.	τάς μαθητρι - ας	χώρ - ας	φωλε - ἄς	χαρ - ἄς	σκι - ἄς
Κλ.	ᾧ μαθήτρι - αι	χῶρ - αι	φωλε - αι	χαρ - αι	σκι - αι

α) Κατὰ τὸ ἢ μαθήτρια κλίνονται τὰ : γέφυρα, μάχαιρα, ὑπηρέτρια, βοήθεια, εὐσέβεια, ἀσφάλεια, διάνοια, περιπέτεια κ. ἄ. β) κατὰ τὸ ἦ χώρα τὰ : ὦρα, λύρα, αὔρα, σαύρα, οἰκία, καρδιά, ἐργασία, τρικυμία κ. ἄ. καὶ γ) κατὰ τὰ φωλεά, χαρὰ καὶ σκιά, τὰ : θεά, δωρεά, γενεά, στρατιά, φρουρά, ἀνεψιά κλπ.

§ 65. γ) εἰς - α, γεν. - ης.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ἡ μέλισσ - α	μοῦσ - α	αἱ μέλισσ - αι	μοῦσ - αι
Γεν.	τῆς μέλισσ - ης	μούσ - ης	τῶν μελισσ - ὦν	μουσ - ὦν
Δοτ.	τῇ μέλισσ - η	μούσ - η	ταῖς μελισσ - αῖς	μούσ - αῖς
Αἰτ.	τὴν μέλισσ - αν	μούσ - αν	τάς μελισσ - ας	μούσ - ας
Κλ.	ᾧ μέλισσ - α	μούσ - α	ᾧ μέλισσ - αι	μούσ - αι

Κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ κλίνονται τὰ : θάλασσα, τράπεζα, αἴθουσα, γλῶσσα, δίψα, πεῖνα, ρίζα, δόξα κ. ἄ.

Σημείωσις. Ἡ ἀρχαία δοτικὴ χρησιμοποιοῖται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον εἰς φράσεις, ὡς ἐν Ἀθήναις, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Λαρίῳ, ἐν Λαμίᾳ, ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις.

§ 61. Καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Ἄρσεν. Θηλυκ.
Ὄν.	- ας ῆ - ης	- η ῆ - α βραχὺ ῆ - α μακρὸν	- αι
Γεν.	- ου ῆ - η	- ης ῆ - ας	- ων
Δοτ.	- α ῆ - η	- η ῆ - α	- αῖς
Αἰτ.	- αν ῆ - ην	- ην ῆ - αν	- ας
Κλ.	- α ῆ - η	- η ῆ - α	- αι

§ 67. 1. Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, ἀρσενικά καὶ θηλυκά, ἔχουν εἰς ἄλλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰς ἰδίας καταλήξεις, εἰς δὲ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται ὅλα εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται : τῶν χωρῶν, τῶν τραπεζῶν, τῶν κτηματιῶν.

2. Τὸ α εἰς τὴν κατάληξιν -ας εἶναι πάντοτε μακρόν : τῆς χώρας, τοῦ μαθητῆ, τῆς ὥρας, τὰς γλώσσας.

3. Τὸ α τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ εἶναι μακρόν ἢ βραχὺ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ χώρα - τὴν χώραν - ὦ χώρα, ἡ μοῦσα - τὴν μοῦσαν - ὦ μοῦσα, ἡ τράπεζα - τὴν τράπεζαν - ὦ τράπεζα.

4. Ἡ κατάληξις -αι τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι βραχεῖα : αἱ γλώσσαι (§ 13), αἱ χώραι.

5. Ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν, περισπῶνται (§ 24).

§ 68. Ἀπὸ τὰ ἀρσενικά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -ης, σχηματίζουσι τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -α βραχὺ :

1. Ὅσα λήγουν εἰς -της, -άρχης, -μέτρης, -πώλης : ὦ μαθητῆ, ὦ γυμνασιάρχᾳ, ὦ γεωμέτρᾳ, ὦ βιβλιοπώλᾳ. Εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τὸ ὄνομα ὁ δεσπότης, ἀναβιβάζει τὸν τόνον εἰς τὴν προπαρλήγουσαν : ὦ δέσποτα.

§ 69. Εἰς τὰ θηλυκά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -α, τὸ α αὐτό, ἂν ὑπάρχη πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν ἢ ρ, λέγεται καθαρόν : σοφία, ἀνδρεία, χαρά· ἂν ὑπάρχη ἄλλο σύμφωνον, λέγεται μὴ καθαρόν : δόξα, θάλασσα, αἴθουσα.

§ 70. Τὸ καθαρόν α εἶναι κατὰ κανόνα μακρόν : ἡ χώρα, ἡ ὥρα, ἡ ἱστορία, ἡ ἡμέρα, ἡ σοφία. Εἶναι βραχὺ α) εἰς τὰ προπαροξύτονα : ἡ γέφυρα, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἐπιμέλεια, καὶ β) εἰς τὰ δισύλλαβα : μοῖρα, πεῖρα, πρῶρα, σφαῖρα, σφῦρα, γραῖα, μαῖα.

Τὸ μὴ καθαρόν α εἶναι βραχὺ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τρέπεται εἰς η : ἡ μοῦσα - τῆς μούσης, ἡ ρίζα - τῆς ρίζης, ἡ αἴθουσα - τῆς αἰθούσης, ἡ θάλασσα - τῆς θαλάσσης.

§ 71. Τὰ ὀνόματα ἢ γῆ, ἢ Ἐθνη, ὁ βοροῦς, εἶναι συνηρημένα, ἔχουν εἰς ὄλας τὰς πτώσεις **η** ἢ **α** καὶ περισπῶνται: τῆς γῆς - τὴν γῆν, τῆς Ἐθνη - τὴν Ἐθνην, τοῦ βοροῦ - τὸν βοροῦν.

§ 72. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι:

Πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτόκλιτα ἀρσενικά εἰς - **ης** καὶ - **ας** καὶ κυρίως ὅσα τονίζονται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν (βαρύτονα) ἔχουν **α**) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ κατάληξιν - **η** ἢ - **α** ἀντί - **ου**, π.χ. τοῦ ἐργάτη, τοῦ ναύτη, τοῦ Ἀρτιστείδη, τοῦ ταμῖα, τοῦ κυροχαρία, τοῦ Πανσανία· β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἔχουν κατάληξιν - **ες**, π.χ. οἱ ἐργάτες - τοὺς ἐργάτες, οἱ χάρτες - τοὺς χάρτες, οἱ Σπαρτιάτες - τοὺς Σπαρτιάτες, ἐνῶ τὰ ὀξύτονα κάμνουν συνήθως οἱ μαθηταὶ - τοὺς μαθητάς, οἱ ποιηταὶ - τοὺς ποιητάς· γ) εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀπαντοῦν καὶ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως: τὸν μαθητή, τὸν Γυμνασιάρχην, τὸν ἐργάτη, τὸν ταμῖα.

Εἰς πολλὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα α) ἀπαντᾷ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως: τὴν τιμή, τὴν ἀδελφή, τὴν ἀγορά, τὴν ἀνεμιά κ.ά. β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **αἱ** τίθεται τὸ ἄρθρον **οἱ** ἀρσενικοῦ γένους καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **τάς** τίθεται τὸ ἄρθρον **τις** καὶ ἀντὶ τῶν καταλήξεων - **αι** τῆς ὀνομαστικῆς καὶ - **ας** τῆς αἰτιατικῆς αἱ καταλήξεις εἶναι - **ες**: οἱ ἀδελφεῖς - τις ἀδελφές, οἱ χῶρες - τις χῶρες, οἱ φίλεις - τις φίλεις, οἱ θάλασσαι - τις θάλασσαι· γ) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ δὲν καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν: τῆς γέφυρας - τις γέφυρες, τῆς θάλασσαις - τις θάλασσαις, τῆς αἵθουσαις - τις αἵθουσαις· δ) τὸ μὴ καθαρὸν **α** δὲν τρέπεται εἰς **η** εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ: ἡ μούσα - τῆς μούσαις, ἡ αἵθουσα - τῆς αἵθουσαις, ἡ θάλασσα - τῆς θάλασσαις.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 73. Ἡ Ἀττικὴ εἶναι ἡ πιὸ ὠραία περιοχὴ τῆς χώρας μας. Αἱ πρὸς ἀνατολὰς ἀκταὶ καὶ ἡ πρὸς νότον πλευρὰ τῆς Ἀττικῆς περιβρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Αἱ παραλία αὐτῆς φαίνονται ὡς νὰ λούζονται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Τὰς Κυριακὰς μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι, ὅμιλοι ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν κάμνουν ἐκδρομὰς εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ νοιώθουν χαρὰν καὶ ὑγίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν κουραστικὴν ἐργασίαν τῶν ἐξ ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος. Εἰς μερικὰς ἐξοχικὰς ἐκκλησίας αἱ οἰκογένειαι κάμνουν λειτουργίας, τὰς ὁποίας παρακολουθοῦν μὲ βαθεῖαν εὐλάβειαν.

* Διὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά.

Αἱ Ἀθήναι εἶναι ἀπὸ τὰς πιὸ ὠραίας πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης. Τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς καὶ ὅσα ἄλλα προέρχονται ἀπὸ δωρεὰς εὐεργετῶν στολιζοῦν τὰς Ἀθήνας καὶ προσελκύουν πολλοὺς ἐπισκέπτας ὄχι μόνον ἐπαρχίωτας, ἀλλὰ καὶ ξένους. Τὸν παλαιὸν καιρὸν αἱ Ἀθήναι ἦσαν πατρὸς μεγάλων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ ποιήματά των προέτρεπον τοὺς νεανίας νὰ γίνουν καλοὶ πολῖται.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν του καταλλήλων διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς κατανόησεως καὶ ἐκμαθήσεως τούτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Ἡ δευτέρα κλίσις

§ 74. α') Οἱ γεωργοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν. Τοὺς ἀγροὺς ὀργώνουν μὲ ἄροτρα καὶ σπέρνουν συνήθως σίτον. Φυτεύουν ἀκόμη ὀπωροφόρα δένδρα καὶ διάφορα φυτά. Τὰ ποιμνιά των βόσκουν εἰς τόπους, πού δὲν καλλιεργοῦνται. Ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ σίτου καὶ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων συντηροῦνται.

β') Ἐκ τῶν κατοίκων τῶν νήσων οἱ περισσότεροὶ ἔχουν εἰς τὸν νοῦν νὰ ταξιδεύσουν μὲ πλοῖα εἰς τόπους μακρινούς καὶ νὰ γνωρίσουν καὶ ἄλλους λαούς. Μερικοὶ δὲ ἔχουν κατὰ νοῦν νὰ κάνουν καὶ τὸν περίπλουν τῆς γῆς, χωρὶς νὰ σκέπτονται, ὅτι μπορεῖ νὰ πεθάνουν καὶ νὰ ἀφήσουν τὰ ὀστᾶ των εἰς ξένους τόπους.

γ') Ἡ Ἡπειρος εἶναι ἡ πλέον ὀρεινὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος. Δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου ταξιδεύουν. Μὲ δωρεὰς αὐτῶν ἔχουν κτισθῆ σχολεῖα καὶ ναοί. Ἡ Ἡπειρος ἠλευθερώθη μαζὶ μὲ τὴν Μακεδονίαν τὸ 1912. Μένουν ὅμως ἀκόμη ὑπόδουλοι οἱ Ἕλληνας κάτοικοι τῆς βορείου Ἡπείρου.

α') Ἀσυναίρετα οὐσιαστικά τῆς Β' κλίσεως.

- § 75. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά:
1. Ἀρσενικά: ὁ γεωργός, ὁ ἀγρός, ὁ τόπος, ὁ κάτοικος, ὁ κῆπος, ὁ σῖτος, κλπ. μὲ κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ - ος
 2. Θηλυκά: ἡ νῆσος, ἡ Ἡπειρος, μὲ τὴν ἰδίαν κατάληξιν - ος.

3) Ουδέτερα: τὸ φυτόν, τὸ δένδρον, τὸ ἄροτρον, τὸ σχολεῖον, μὲ κατάληξιν - ον.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν κλίσιν, ἣ ὁποία περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα· τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ ἔχουν κατάληξιν - ος, τὰ οὐδέτερα - ον. Κλίνονται δὲ ὡς ἑξῆς:

1. Ἀρσενικά

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἰον. ὁ	ἄγρ - ὀς	ἄνθρωπ - ος	οἱ	ἄγρ - οἶ	ἄνθρωπ - οἱ
Γεν. τοῦ	ἄγρ - οῦ	ἄνθρώπ - ου	τῶν	ἄγρ - ὶων	ἄνθρώπ - ὶων
Δοτ. τῷ	ἄγρ - ῶ	ἄνθρώπ - ω	τοῖς	ἄγρ - οῖς	ἄνθρώπ - οῖς
Αἰτ. τόν	ἄγρ - ὶν	ἄνθρωπ - ον	τούς	ἄγρ - ούς	ἄνθρώπ - ούς
Κλ. ὦ	ἄγρ - ἐ	ἄνθρωπ - ε	ὧ	ἄγρ - οἶ	ἄνθρωπ - οἱ

2. Θηλυκὰ

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἰον. ἡ	ὀδ - ὀς	ἔξοδ - ος	νῆσ - ος	αἱ	ὀδ - οἶ	ἔξοδ - οἱ	νῆσ - οἱ
Γεν. τῆς	ὀδ - οῦ	ἔξοδ - ου	νῆσ - ου	τῶν	ὀδ - ὶων	ἔξοδ - ὶων	νῆσ - ὶων
Δοτ. τῇ	ὀδ - ῶ	ἔξοδ - ω	νῆσ - ω	ταῖς	ὀδ - οῖς	ἔξοδ - οῖς	νῆσ - οῖς
Αἰτ. τήν	ὀδ - ὶν	ἔξοδ - ον	νῆσ - ον	τάς	ὀδ - ούς	ἔξοδ - ούς	νῆσ - ούς
Κλ. ᾧ	ὀδ - ἐ	ἔξοδ - ε	νῆσ - ε	ᾧ	ὀδ - οἶ	ἔξοδ - οἱ	νῆσ - οἱ

3. Οὐδέτερα

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἰον. τὸ	φυτ - ὶν	ἄροτρ - ον	τὰ	φυτ - ἄ	ἄροτρ - α
Γεν. τοῦ	ἄρυτ - οῦ	ἄρότρ - ου	τῶν	φυτ - ὶων	ἄρότρ - ὶων
Δοτ. τῷ	φυτ - ῶ	ἄρότρ - ω	τοῖς	φυτ - οῖς	ἄρότρ - οῖς
Αἰτ. τὸ	φυτ - ὶν	ἄροτρ - ον	τὰ	φυτ - ἄ	ἄροτρ - α
Κλ. ᾧ	φυτ - ὶν	ἄροτρ - ον	ᾧ	φυτ - ἄ	ἄροτρ - α

Σημείωσις. Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: δόξα τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ ὄρω, ἐν τῷ γρόνῳ, ἐν Βύλῳ, ἐν μέσῳ ὁδῷ, ἐπὶ ἴσοις ὄροις κλπ.

Καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Β' κλίσεως

	Ἑνικὸς		Πληθυντικὸς	
	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ὄν.	- ος	- ον	- οι	- α
Γεν.	- ου	- ου	- ων	- ων
Δοτ.	- ω	- ω	- οις	- οις
Αἰτ.	- ον	- ον	- ους	- α
Κλ.	- ε	- ον	- οι	- α

§ 76. 1. Κατὰ τὰ ἀρσενικὰ δευτερόκλιτα κλίνονται καὶ τὰ οὐσιαστικά: ποταμός, στρατός, ὀφθαλμός, γεωργός, ὑπουργός, ἰατρός, λύκος, ἵππος, λόγος, ἕπνος, φίλος, κίνδυνος, δάκτυλος, ἔμπορος, σύζυγος, πόλεμος, σῆτος, μῦθος, πῖλος κ. ἄ.

2. Κατὰ τὰ θηλυκὰ κλίνονται καὶ τὰ: ἡ στενωπός, ἡ ἀτραπός, ἡ ράβδος, ἡ νόσος, ἡ Χίσις, ἡ ἄμπελος, ἡ πρόοδος, ἡ μέθοδος, ἡ Πελοπόννησος κ. ἄ.

3. Κατὰ οὐδέτερα κλίνονται καὶ τὰ: τὸ ποσόν, τὸ λουτρόν, τὸ ξύλον, τὸ ῥόδον, τὸ φύλλον, τὸ βούτυρον, τὸ γυμνάσιον, τὸ αἰκόπεδον, τὸ πλοῖον, τὸ μῆλον, τὸ γραφεῖον, τὸ ταμεῖον, τὸ σῦκον κ. ἄ.

§ 77. 1. Τὰ ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ δευτερόκλιτα ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

2. Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα ἐκάστης κλίσεως ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ἐκάστου ἀριθμοῦ.

3. Ἡ κατάληξις -α τῶν οὐδετέρων εἶναι **βραχεῖα**: τὰ πλοῖα, καθὼς καὶ ἡ -οι τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν (§ 13).

§ 78. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Πολλῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν δευτεροκλιτῶν ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χωρὶς τὸ τελικὸν ν: τὸν ἔμπορο, τὸν κῆπο, τὴν μέθοδο, τὴν ἔξοδο. Τὰ οὐδέτερα ἀπαντοῦν συνήθως εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν ν τῆς καταλήξεως: τὸ πρόβατο, τὸ βούτυρο, τὸ πλοῖο, τὸ σχολεῖο, τὸ βιβλίο κ. ἄ.

Εἰς πολλὰ οὐδέτερα, ποὺ λήγουν εἰς -ιον, ἀπεβλήθη ἡ κατάληξις -ον καὶ λήγουν εἰς -ι: τὸ παιδί, τὸ τραπέζι, τὸ ποιῆρι· αὐτὰ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ λήγουν εἰς -ιοῦ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς -ιῶν καὶ περιπῶνται:

τοῦ παιδιοῦ - τῶν παιδιῶν, τοῦ ποτηριοῦ - τῶν ποτηριῶν, τοῦ τραπεζιοῦ - τῶν τραπεζιῶν κ.ἄ.

Μερικά δευτερόκλιτα ἔχουν διπλοῦς τύπους εἰς τὸν πληθυντικόν : ὁ χρόνος - οἱ χρόνοι καὶ τὰ χρόνια ὁ λόγος - οἱ λόγοι καὶ τὰ λόγια.

β') Συνηρημένα

§ 79. Εἰς τὸ κείμενον τῆς παραγράφου 74 ὑπάρχουν καὶ τὰ οὐσιαστικά ὁ νοῦς, ὁ περίπλους, τὸ ὄστουν, εἰς τὰ ὅποια ἐγίνε συναίρεσις τοῦ χρακκτῆρος ο ἢ ε με τὰς καταλήξεις· αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Ὄν. ὁ	περίπλους (= περίπλοος),	τὸ	ὄστουν (= ὄστέον)
Γεν. τοῦ	περίπλου	τοῦ	ὄστοῦ
Δοτ. τῶ	περίπλω	τῶ	ὄστῶ
Αἰτ. τὸν	περίπλων	τὸ	ὄστουν

Πληθυντικὸς

Ὄν. οἱ	περίπλοι	τὰ	ὄστᾶ
Γεν. τῶν	περίπλων	τῶν	ὄστῶν
Δοτ. τοῖς	περίπλοις	τοῖς	ὄστοῖς
Αἰτ. τοὺς	περίπλους	τὰ	ὄστᾶ

§ 80. Κατὰ τὸ περίπλους κλίνονται καὶ τὰ δευτερόκλιτα συνηρημένα: ὁ πλοῦς, ὁ διάπλους, ὁ ροῦς, ὁ νοῦς, ὁ κατάρροος. Τὸ ὄστουν (ὄστέον - ὄστουν) εἶναι τὸ μόνον οὐδέτερον συνηρημένον οὐσιαστικόν· ὑπάρχουν συνηρημένα οὐδέτερα ἐπίθετα, διὰ τὰ ὅποια θὰ γίνῃ λόγος εἰς τὰ ἐπίθετα.

§ 81. Τὰ **συνηρημένα δευτερόκλιτα** τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις εἰς τὴν συλλαβὴν, πού τονίζεται ἢ ὀνομαστικῆ τοῦ ἐνικοῦ.

Η ΚΑΘΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ*

§ 82. Οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα Ἑλληνικά φῶλα, πού κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βορρᾶ. Πιστεύεται, ὅτι ξεκίνησαν

* Ἀσκησις διὰ τὰ δευτερόκλιτα οὐσιαστικά.

ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς Ἡπείρου, ὅπου ἦτο τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης. Ἀφοῦ πέρασαν διὰ μέσου τῶν στενωπῶν καὶ ἀτραπῶν τῆς Πίνδου, ὅπου ὑπῆρχον λύκοι, ἄρκτοι καὶ ἄλλα ἄγρια θηρία, κατέβησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπειτα βαδίζοντες κατὰ τὸν ροῦν τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ κατέλαβον ὅλην τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ αὐτὴν ἐπροχώρησαν πρὸς νότον καὶ ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὅπου εὐρίσκεται σήμερον ἡ Ναύπακτος, ἐπέρασαν μὲ πρωτόγονα πλοῖα τοὺς κόλπους τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Πελοποννήσου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀργότερον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν ἐκινήθησαν πρὸς ἀνατολὰς ἔχοντες κατὰ νοῦν νὰ ἐγκατασταθοῦν ὡς ἄποικοι εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπως καὶ ἐγινε, καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς Κύπρου.

Σημείωσις. Διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς γραμματικῆς κατανοήσεως ἡ ἀβεβαιότητος ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκ τῆς ἀσκήσεως ταύτης, ὅσας παρατηρήσεις κρίνει ἀναγκαίας.

Ἡ τρίτη κλίσις

ΧΕΙΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΞΙΣ

§ 83. Ὁ χειμὼν περιγελοῦσε τὴν ἀνοιξιν, διότι μόλις αὐτὴ ἐμφανίζεται, γέροντες καὶ νέοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες γίνονται σὰν παιδιὰ καὶ τρέχουν εἰς τὴν ἐξοχὴν μὲ ἐνδύματα ἐλαφρά, χωρὶς νὰ λαμβάνουν καμμίαν φροντίδα διὰ τὴν υἰγείαν των. « Ἐγὼ, ἔλεγεν ὁ χειμὼν, ὁμοιάζω μὲ ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς βασιλεῖς νὰ φοροῦν χονδρὰ ἐνδύματα καὶ ὅλοι κάθε πρωτὶ ρίχνουν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ ἰδοῦν τί καιρὸς θὰ εἶναι. Τόσον πολὺ μὲ λογαριάζουν ». « Πράγματι, εἶπεν ἡ ἀνοιξις, ἀπὸ ἐσένα ὅλοι εὔχονται γρήγορα νὰ ἀπαλλαγοῦν, ἐνῶ ἐμέ, καὶ ὅταν εἶμαι ἀποῦσα, μὲ ἀναφέρουν καί, μόλις παρουσιάζομαι, ὅλοι χαίρονται ».

§ 84. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν τὰ οὐσιαστικά: ὁ χειμὼν - ὄνος, ἡ ἀνοιξις - εως, ὁ γέρον - οντος, ὁ ἀνὴρ - δρός, ἡ φροντίς - ἴδος, ὁ βασιλεὺς - έως, ὁ ἄρχων - οντος, τὸ ἐνδυμα - τος, τὸ βλέμμα - τος, τὰ ὁποῖα κλίνονται διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς α' καὶ β' κλίσεως.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν **τρίτην κλίσιν**.

Ἡ **τρίτη κλίσις** περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλα μὲν ἔχουν κατάληξιν - **ς** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἄλλα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν χωρὶς κατάληξιν, π.χ. ἐλπίς, φροντίς, βασιλεύς, γέρον, χειμών, ἄρχων, ἔνδυμα, βλέμμα. Ταῦτα σχηματίζουν συνήθως τὴν γενικὴν εἰς - **ος**.

§ 85. Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εὐρίσκεται, ἂν ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ κατάληξις - **ος** : ἤρω^ς - ἤρω^{ος} (θεμ. ἤρω -), φροντίς - φροντίδος (θ. φροντιδ -), ἄρχων - ἄρχοντος (θ. ἀρχοντ -).

§ 86. Ἐπειδὴ κανονικῶς τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ, λέγονται **περιττοσύλλαβα**.

α') Φωνηεντόληκτα

§ 87. Ὅσα τριτόκλιτα ὀνόματα ἔχουν χαρακτῆρα τοῦ θέματος φωνῆεν, λέγονται **φωνηεντόληκτα** : ὁ ἤρω - **ς**, ἡ πόλ - **ις**, ὁ πῆχ^υ - **ς**, ὁ βασιλεύ - **ς**.

Η Ρ Ω Ε Σ

§ 88. Ἡ **Ἡρωες** εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὠνομάζοντο, ὅσοι εἶχον τὴν καταγωγὴν ἀπὸ θεοῦς. Ἀπὸ τὴν μυθολογίαν μαθάνομεν, ὅτι ὁ Ἄχιλλεύς ἦτο ἓνας ἐν τῶν ἡρώων καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν **ισχύ**ν τῶν **μυῶν** τοῦ σώματος καὶ τὴν **δύναμιν** τῆς **θειήσεως**. Ἡ **Ἡρωες** ἔθεωροῦντο καὶ οἱ **βασιλεῖς** τῶν πόλεων, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ **βασιλεύς** τῆς Ἰθάκης. Οἱ **βασιλεῖς** διέμενον εἰς τὰς **ἀκροπόλεις**, ποῦ ἦσαν κτισμέναι εἰς **ἔκτασιν** πολλῶν **τετραγωνικῶν πῆχεων**. Περὶφημα ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν **βασιλέων** τῆς Κνωσοῦ εἰς τὴν Κρήτην, οἱ ὅποιοι εἶχον σύμβολον τῆς **ισχύος** τῶν τὸν **πέλεκυν**.

§ 89. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὰ **φωνηεντόληκτα** μὲ κατάληξιν - **ς** λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ :

α) εἰς - **ως** γεν. - **ως** : ὁ ἤρω^ς - τοῦ ἤρω^{ος}

- β) εἰς - υς γεν. - υος : ὁ στάχυς - τοῦ στάχυος, ἡ κλιτύς - τῆς κλιτύος.
 γ) εἰς - ις γεν. - εως : ἡ πόλις - τῆς πόλεως
 δ) εἰς - υς γεν. - εως : ὁ πῆχυς - τοῦ πῆχεως
 ε) εἰς - εως γεν. - εως : ὁ βασιλεὺς - τοῦ βασιλέως

§ 90. 1. Κλίσεις τῶν εἰς - υς, γεν. - ωος, καὶ - υς, γεν. - υος.

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς		
Ὀν.	ὁ ἦρω - ς	ἡ κλιτύ - ς	οἱ ἦρω - ες	αἱ κλιτύ - ες	
Γεν.	τοῦ ἦρω - ος	τῆς κλιτύ - ος	τῶν ἠρώ - ων	τῶν κλιτύ - ων	
Δοτ.	τῷ ἦρω - ι	τῇ κλιτύ - ι	τοῖς ἦρω - σι	ταῖς κλιτύ - σι	
Αἰτ.	τόν ἦρω - α	τήν κλιτύ - ν	τούς ἦρω - ας	τάς κλιτύ - ς	
Κλ.	ὦ ἦρω - ς	ὦ κλιτύ	ὦ ἦρω - ες	ὦ κλιτύ - ες	

§ 91. Καταλήξεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
Ὀν.	- ς ἦ —		- ες
Γεν.	- ος		- ων
Δοτ.	- ι		- σι
Αἰτ.	- α ἦ ν		- ας ἦ ς
Κλ.	- ς ἦ —		- ες

§ 92. Τὸ α τῶν καταλήξεων - α τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ καὶ - ας τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι βραχύ.

Τὰ εἰς - υς γεν. - υος σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν - ν ἀντὶ - α, τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν καὶ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ μὲ κατάληξιν - ς ἀντὶ - ας. Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν εἰς - υς περισπῶνται : ὁ μῦς - τὸν μῦν, καθὼς καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ : τοὺς μῦς, τοὺς ἰχθῦς, τὰς ὄφρῦς. Κατὰ τὸ ὄνομα κλιτύς κλίνονται καὶ τὰ : ὄφρῦς, ἰσχῦς, στάχυς, δρῦς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἦρωος ἀπαντᾷ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ μὲ κατάληξιν - ας, ὁ ἦρωας καὶ κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, ὅπως ὁ Λεωνίδας, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν.

§ 93. 2. Κλίσις τῶν εἰς - **ις**, γεν. - **εως**, καί - **υς**, γεν. - **εως**.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ἡ πόλις	-ς	ὁ πῆχυς	-ς	αἱ πόλεις	οἱ πῆχεις
Γεν.	τῆς πόλεως		τοῦ πήχεως		τῶν πόλεων	τῶν πήχεων
Δοτ.	τῇ πόλει		τῷ πήχει		ταῖς πόλεσι	τοῖς πήχεσι
Αἰτ.	τὴν πόλιν		τὸν πῆχυν		τάς πόλεις	τοὺς πήχεις
Κλ.	ὡ πόλι		ὦ πῆχυν		ὦ πόλεις	ὦ πήχεις

§ 94. Κατὰ τὸ ἢ πόλις κλίνονται καὶ τά: ἡ ἀκρόπολις, ἡ κλίσις, ἡ διαίρεσις, ἡ ἀπόστασις, ἡ κυβέρνησις κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ πῆχυς, ὁ πέλεκυς.

§ 95. α) Τὰ εἰς - **ις** καί - **υς**, γεν. - **εως** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ θέμα μὲ χαρακτῆρα **ι** ἢ **υ**: πόλι-, πῆχυ-, ὅλας δὲ τὰς ἄλλας πτώσεις ἀπὸ θέμα μὲ χαρακτῆρα **ε**: πόλε-, πήχε-.

β) Ὁ χαρακτῆρ **ε** τοῦ θέματος **συναίρειται** μὲ τὸ ἐπόμενον **ε** τῆς καταλήξεως: πόλεες - πόλεις, πήχεες - πήχεις· ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ: τὰς πόλεις, τοὺς πήχεις.

γ) Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει κατάληξιν - **ως** ἀντὶ - **ος**, τονίζεται δὲ αὐτὴ καὶ ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν προπαράληγουσαν: τῆς πόλεως - τῶν πόλεων, τοῦ πήχεως - τῶν πήχεων.

δ) Τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζουν μὲ κατάληξιν - **ν**: τὴν πόλιν, τὸν πῆχυν, τὴν δὲ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν: ὦ πόλι, πῆχυν.

§ 96. Παρατηρήσεις. 1) Μερικὰ ὀνόματα, ποὺ ἔληγον εἰς -**ις**, κλίνονται κατὰ τὴν **α'** κλίσιν: ἡ βρύση - τῆς βρύσης - οἱ βρύσες, ἡ ράχη - τῆς ράχης - οἱ ράχες κλπ. Τὸ ὄνομα ἡ πόλις ἀπαντᾷ καὶ μὲ κεφαλαῖον ἡ Πόλι, ὅσακις σημαίνει κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολιν. «Ἄλλοι εἰς ὅλας τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνικοῦ -**ις** -**εως** -**ιν** γράφουν -**ι** -**εως** -**ι** καὶ ἄλλοι -**η** -**ης** -**η**».

§ 97. 3. Κλίσις τῶν εἰς - **εὺς**, γεν. **εὺς**.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ὁ βασιλεὺς	οἱ βασιεῖς
Γεν.	τοῦ βασιλέως	τῶν βασιλέων
Δοτ.	τῷ βασιλεῖ	τοῖς βασιλεῦσι
Αἰτ.	τὸν βασιλέα	τοὺς βασιεῖς
Κλ.	ὦ βασιλεῦ	ὦ βασιεῖς

Σημείωσις. Δοτική ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: *Νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος* κ.ά.

§ 98. Κατὰ τὸ ὁ βασιλεὺς κλίνονται καὶ τὰ: ὁ ἱερεὺς, ὁ συγγραφεὺς, ὁ γραμματεὺς, ὁ ἵππευς, ὁ Πειραιεύς, γεν. Πειραιεύς (ἀπὸ τὸ Πειραιεύς).

§ 99. 1. Ὁ χαρακτήρ **υ** τῶν εἰς - **εως** ὀνομάτων ἀποβάλλεται μεταξὺ φωνηέντων: τοῦ βασιλέως - τὸν βασιλέα - τῶν βασιλέων. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ **υ** τὸ **ε** τοῦ θέματος συναιρεῖται μὲ τὸ **ε** τῆς καταλήξεως: οἱ βασιλέες - βασιλεῖς.

2. Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἢ κατάληξις εἶναι - **ως** ἀντὶ - **ος**.

3. Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζεται χωρὶς κατάληξιν: ὦ βασιλεῦ.

4. Ἡ αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: τοὺς βασιλεῖς, ὦ βασιλεῖς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἢ ἠχώ κλίνεται εἰς τὸν ἐνικόν: ἡ ἠχώ, τῆς ἠχοῦς, τὴν ἠχώ. Κατ' αὐτὸ κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: *λεχώ, Σαπφώ, Κλειώ, Καλυψώ, Μαρσιώ*, τὰ ὅποια εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἔχουν γενικὴν τῆς *λεχῶς, Σαπφῶς, Καλυψῶς, Μαρσιῶς*. Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς - **εως** ἀπαντοῦν εἰς τὴν ὀμιλουμένην μὲ κατάληξιν - **ας**: ὁ συγγραφεάς, ὁ γραμματεάς.

β') Ἄ φ ω ν ὀ λ η κ τ α

§ 100.— α') Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, μόλις ἐδόθη μὲ τὴν **σάλπιγγα** τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως, αἱ **φάλαγγες** τῶν Ἑλλήνων ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ εἰς ἀγῶνα **σώματος** πρὸς **σῶμα** τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Μετὰ τὴν μάχην **κῆρυξ** ἔτρεξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκην, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τόσην **ταχύτητα**, ὥστε, μόλις ἐφώνησε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους: «Ἐνικήσαμεν ἐπολεμήσαμεν σὰν **λέοντες** καὶ **γίγαντες**», ἐξέπνευσε.

β') Πρὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου εἶναι στημένοι οἱ **ἀνδριάντες** τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ρήγα Φεραίου. Τὸ **αἷμα** αὐτῶν ἐτόνωσε τὸ **φρόνημα** τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, πού ἐμάχοντο διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς **πατρίδος**. Τὸν ἴδιον ἀγῶνα, διεξήγαγον καὶ οἱ **Κύπριοι**, **φύλακες** τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων. Ὁ Ἄγγλος διοικητής, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Κυπρίους νὰ γίνουν καταδόται τῶν

ἀγωνιστῶν, ἐβασάνιζε τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς νέους.
Ἡ ψυχὴ ὁμως τῶν Κυπρίων ἔμεινε ἀλόγιστη ὡς χάλυψ.

§ 101. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν :

1) Οὐσιαστικὰ τριτόκλιτα ἀρσενικά καὶ θηλυκά, φύλαξ - φύλακος, σάλπιγξ - σάλπιγγος, χάλυψ - χάλυβος, ταχύτης - ταχύτητος, τὰ ὅποια ἔχουν χαρακτῆρα ἄφωνον (οὐρανικόν, χειλικόν, ὀδοντικόν) καὶ λέγονται ἄφωvόληκτα. Ταῦτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μετὰ κατάληξιν - ς : φύλαξ (φύλακ-ς), ἄραψ (ἄραβ-ς), ταχύτης (ταχύτητ-ς), ἐλπίς (ἐλπιδ-ς).

2) Οὐσιαστικὰ, πού ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς ντ καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἄλλα μετὰ κατάληξιν - ς, γίγας - γίγαντος, ἄλλα δὲ χωρὶς τὸ ς εἰς -ων, γέρον - γέροντος, καὶ

3) Οὐδέτερα : τὸ σῶμα, τὸ αἷμα.

Κλίσις ἄφωvοκλήτων

1. Ἀρσενικά καὶ θηλυκά

§ 102. Μετὰ χαρακτῆρα οὐρανικόν κ, γ, χ.

Ἐνικὸς

Ἵν.	ὁ φύλαξ (-κς)	ἡ φύλαγξ (-γς)	ὁ	ὄvυξ (-χς)
Γεν.	τοῦ φύλακ - ος	τῆς φύλαγγ - ος	τοῦ	ὄvυχ - ος
Δοτ.	τῷ φύλακ - ι	τῇ φύλαγγ - ι	τῷ	ὄvυχ - ι
Αἰτ.	τὸν φύλακ - α	τὴν φύλαγγ - α	τὸν	ὄvυχ - α
Κλ.	ὦ φύλαξ	ὦ φύλαγξ	ὦ	ὄvυξ

Πληθυντικὸς

Ἵν.	οἱ φύλακ - ες	αἱ φύλαγγ - ες	οἱ	ὄvυχ - ες
Γεν.	τῶν φύλακ - ων	τῶν φύλαγγ - ων	τῶν	ὄvυχ - ων
Δοτ.	τοῖς φύλαξ - ι(κ-σι)	ταῖς φύλαγξ - ι(γ-σι)	τοῖς	ὄvυξ - ι(χ-σι)
Αἰτ.	τοὺς φύλακ - ας	τὰς φύλαγγ - ας	τοὺς	ὄvυχ - ας
Κλ.	ὦ φύλακ - ες	ὦ φύλαγγ - ες	ὦ	ὄvυχ - ες

Ὅμοιως κλίνονται τά : κόραξ, θώραξ, πτέρυξ, μάστιξ (-γος), διῶρυξ (-γος), βῆξ (-χός).

Ἑνικὸς

Ἰον.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον
Γεν.	τοῦ	σώματος	φρέατος	κρέατος	γεγονότος	καθήκοντος
Δοτ.	τῷ	σώματι	φρέατι	κρέατι	γεγονότι	καθήκοντι
Αἰτ.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον
Κλ.	ὃ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονὸς	καθῆκον

Πληθυντικὸς

Ἰον.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Γεν.	τῶν	σωμάτων	φρεάτων	κρεάτων	γεγονότων	καθηκόντων
Δοτ.	τοῖς	σώμασι	φρέασι	κρέασι	γεγονόσι	καθήκουσι
Αἰτ.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Κλ.	ὧ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: ποίημα, χρῆμα, σφάλμα, τέρμα, κλίμα, ἦπαρ, ὕδωρ, γῆρας, πέρας, τέρας, ἄλας, μέλλον, προῖον, περιβάλλον, παρόν, προσόν, συμβάν.

3. Ἄφωνόκλητα μονοσύλλαβα

§ 109. Τὰ μονοσύλλαβα ἀφωνόκλητα τριτόκλητα ὀνόματα κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἑνικὸς

Ἰον.	ἡ	φλόξ	φλέψ	ὁ	ποὺς	τὸ	φῶς
Γεν.	τῆς	φλογός	φλεβός	τοῦ	ποδός	τοῦ	φωτός
Δοτ.	τῇ	φλογί	φλεβί	τῷ	ποδί	τῷ	φωτί
Αἰτ.	τὴν	φλόγα	φλέβα	τὸν	πόδα	τὸ	φῶς
Κλ.	ὡ	φλόξ	φλέψ	ὃ	ποὺς	ὃ	φῶς

Πληθυντικὸς

Ἰον.	αἱ	φλόγες	φλέβες	οἱ	πόδες	τὰ	φῶτα
Γεν.	τῶν	φλογῶν	φλεβῶν	τῶν	ποδῶν	τῶν	φώτων
Δοτ.	ταῖς	φλοξί	φλεβί	τοῖς	ποσὶ	τοῖς	φωσὶ
Αἰτ.	τὰς	φλόγας	φλέβας	τοὺς	πόδας	τὰ	φῶτα
Κλ.	ὧ	φλόγες	φλέβες	ὧ	πόδες	ὧ	φῶτα

Ὅμοίως κλίνονται τὰ : σάρξ, δράξ, γλαυξ, δούξ.

§ 110. Τὰ μονοσύλλαβα τριτόκλιτα ὀνόματα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν, ἀλλὰ κατ' ἐξαιρέσεων τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν τὰ ὀνόματα : ὁ παῖς - τοῦ παιδός - τῶν παιδῶν, τὸ οὖς - τοῦ ὠτός - τῶν ὠτων, ἡ δάξ, τῆς δαδός - τῶν δάδων, τὸ φῶς - τοῦ φωτός - τῶν φώτων (= τῶν Θεοφανείων).

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά λήγουν εἰς -ας καὶ κλίνονται εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσειν : ὁ φύλακας, κόλακας, ἄρχοντας, γέροντας· β) τὰ θηλυκὰ λήγουν εἰς -α καὶ κλίνονται εἰς μὲν τὸν ἐνικὸν κατὰ τὴν α' κλίσειν : ἐλλίδα, φροσιδα, φλόγα, φλέβα, ἀσιίδα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσειν· γ) μερικὰ ἔχουν ἄλλην μορφήν : ὁ γέρος, τὸ παιδί, τὸ δόντι, τὸ γόνατο.

γ') Ἐ ν ρ ι ν ὀ λ η κ τ α

§ 111. α') Κατὰ τὸν **χειμῶνα** ἡ πτώσις τῆς **χιόνος** ἐμποδίζει τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς **γείτονας**. Πολλὰ χωριά κατὰ τοὺς **μῆνας** τοῦ **χειμῶνος** ἀποκλείονται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. "Ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ ὀδοιποροῦν κατὰ τὸν **χειμῶνα**, κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν θορασιν ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς χιόνος τῶν **ἀκτίων** τοῦ φωτός. Ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους παγώνουν τὰ νερὰ ὄχι μόνον τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντὸς τῶν **σωλήνων**. Οἱ **ποιμένες** ὑποβάλλονται εἰς **ἀγῶνα**, διὰ νὰ συντηρήσουν τὰ ποιμνία των δι' ἔλλειψιν τροφῶν. Οἱ **Ἕλληνες** δὲ **ναυτικοί**, πὸν ἔχουν μικρὰ πλοῖα, καταπλέουν εἰς τοὺς **λιμένας** καὶ περιμένουν τὴν ἀνοιξιν νὰ ταξιδεύσουν.

β') Νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς **αιῶνας** τῶν **αιώνων**.

§ 112. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις σωλὴν (σωλήνος), ποιμὴν (ποιμένος), χειμῶν (χειμῶνος), χιὼν (χιόνος), γείτων (γείτονος), αἱ ὁποῖαι λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ην καὶ -ων χωρὶς κατάληξιν, ἔχουν χαρακτηρὰ ἔνρινον καὶ λέγονται **ἐνρινόληκτα**. Μερικὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν **ς** : ἀκτίς - ἀκτίως· κλίνονται δὲ ὡς ἀκολούθως :

§ 113.

Ἐνικὸς

ἽΟν. ἡ	ἀκτίς	ὁ	Ἑλλήν	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων
Γεν. τῆς	ἀκτίνος	τοῦ	Ἑλλήνος	ποιμένοσ	χειμῶνοσ	γείτονοσ
Δοτ. τῇ	ἀκτίνι	τῷ	Ἑλλήνι	ποιμένι	χειμῶνι	γείτονι
Αἰτ. τὴν	ἀκτίνα	τὸν	Ἑλλήνα	ποιμένα	χειμῶνα	γείτονα
Κλ. ᾧ	ἀκτίς	ᾧ	Ἑλλήν	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων

Πληθυντικὸς

ἽΟν. αἱ	ἀκτῖνες	οἱ	Ἑλλήνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες
Γεν. τῶν	ἀκτίνων	τῶν	Ἑλλήνων	ποιμένων	χειμῶνων	γείτόνων
Δοτ. ταῖς	ἀκτίσι	τοῖς	Ἑλλήσι	ποιμέσι	χειμῶσι	γείτοσι
Αἰτ. τὰς	ἀκτίνας	τοὺς	Ἑλλήνας	ποιμένας	χειμῶνας	γείτονας
Κλ. ᾧ	ἀκτῖνες	ᾧ	Ἑλλήνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες

Κατὰ τὸ ἀκτίς κλίνονται τὰ ὀνόματα Σαλαμίς, Ἐλεούς, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν μὲ κατάληξιν **ς**, πρὸ τοῦ ὁποῖου ἀποβάλλεται ὁ χαρακτήρ **ν**.

§ 114. Τὰ ἐνρινόληκτα, ποὺ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα χωρὶς κατάληξιν **ς**, λήγουν εἰς -**ην** ἢ -**ων** ἢ -**αν**: σωλήν, μὴν, λιμὴν, ἀγών, χιτών, αἰὼν, λειμών, χελιδών, ἀηδών, ἡγεμών, εἰκὼν, μεγιστάν, Ἀκαρνάν, Ἐθρυστάν κ. ἄ. Ἄπ' αὐτὰ ἄλλα διατηροῦν τὸ **η** καὶ τὸ **ω** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις: σωλήν - σωλήνοσ, χειμῶν - χειμῶνοσ καὶ ἄλλα εἰς τὰς ἄλλασ πτώσεις ἀντὶ **η** ἔχουν **ε** καὶ ἀντὶ τοῦ **ω** ἔχουν **ο**: ποιμὴν - ποιμένοσ, γείτων - γείτονοσ, ἀηδών - ἀηδόνοσ.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά ἐνρινόληκτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν καὶ εἰς -**ας**: ὁ χειμῶνας, ὁ γείτονας, ὁ σωλήνας, καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ὀ ταμίας τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν. Τὰ ὀνόματα ἀκτίς, Σαλαμίς, Ἐλεούς ἀπαντοῦν συνήθως ἢ ἀκτίνα, ἢ Σαλαμίνα, ἢ Ἐλεούνα καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ἢ ἡμέρα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν **γ'** κλίσιν.

δ') Ὑ γ ρ ό λ η κ τ α μ έ χ α ρ α κ τ ῆ ρ α ρ

§ 115. Ὑ γ ρ ό λ η κ τ α τριτόκλιτα ὀνόματα εἶναι, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ: ὁ κλητῆρ (κλητῆρ - ος), ὁ ἀήρ (ἀέρ - ος), ρήτωρ (ρήτωρ - ος).

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν. ὁ κλητῆρ ἀήρ ρήτωρ	οἱ κλητῆρες ἀέρες ρήτορες
Γεν. τοῦ κλητῆρος ἀέρος ρήτορος	τῶν κλητῆρων ἀέρων ρητόρων
Δοτ. τῷ κλητῆρι ἀέρι ρήτορι	τοῖς κλητῆρσι ἀέρσι ρήτορσι
Αἰτ. τὸν κλητῆρα ἀέρα ρήτορα	τοὺς κλητῆρας ἀέρας ρήτορας
Κλ. ᾧ κλητῆρ ἀήρ ρῆτορ	ᾧ κλητῆρες ἀέρες ρήτορες

Ὁμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα στατίρ, κρατίρ, νιπίρ, αἰθήρ, κοσμίτωρ, πράκτωρ, σωτήρ, τὸ ὅποῖον ἔχει κλητικὴν ᾧ σῶτερ: Σῶτερ καὶ σῶσόν με. Τὸ ἔαρ ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὸν ἐνικόν.

§ 116. Ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ, σχηματίζουσι τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόκλητα, καὶ λήγουσι εἰς - ηρ ἢ - ωρ. Ἀπὸ τὰ εἰς - ηρ ἄλλα διατηροῦν εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις τὸ η: κλητῆρ - ῆρος, καὶ ἄλλα ἔχουσι ε ἀντὶ τοῦ η: ἀήρ - ἀέρος. Τὰ εἰς - ωρ ἔχουσι ο εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις: ρήτωρ, - ορος.

§ 117. Χαρακτῆρα ρ ἔχουσι καὶ τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ, καὶ κλίνονται: ὁ πατήρ - τοῦ πατρὸς - τὸν πατέρα - οἱ πατέρες - τῶν πατέρων - τοὺς πατέρας. Κλητ. ἐν. ᾧ πάτερ, μῆτερ, θυγάτερ. Δοτ. ἐν. τῷ πατρί, τῇ μητρί, τῇ θυγατρί. Δοτ. πληθ. τοῖς πατράσι, ταῖς μητράσι, ταῖς θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα ἀνήρ κλίνεται ὁ ἀνήρ - τοῦ ἀνδρὸς - τὸν ἄνδρα - ᾧ ἄνερ, οἱ ἄνδρες - τῶν ἀνδρῶν - τοὺς ἄνδρας. Δοτ. ἐν. τῷ ἀνδρί. Δοτ. πληθ. ἀνδράσι. Τὰ ὀνόματα ταῦτα λέγονται συγκοπτόμενα, διότι εἰς τὴν ἀνομασίαν τὸ ὄνομα εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀποβάλλεται τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνῆν: πατέρος-πατρός, μητέρος-μητρὸς κλπ. Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθ. ἀναπτύσσεται ὁ φθόγγος α πρὸ τῆς καταλήξεως - σι: πατράσι, θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα μάρτυς μὲ κατάληξιν ς ἔχει χαρακτῆρα ρ καὶ κλίνεται

ὁ μάρτυς - τοῦ μάρτυρος - τὸν μάρτυρα - ὃ μάρτυς - οἱ μάρτυρες -
τῶν μαρτύρων - τοὺς μάρτυρας.

Παρατηρήσεις. Καὶ αὐτά, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, εἰς τὴν ὁμιλου-
μένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικῆ εἰς -ας καὶ κλί-
νονται κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμία, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλί-
σιν : ὁ κλητῆρας, ὁ νιπτηῆρας, ὁ ἀέρας κλπ. Συνηθέστερα ἐπίσης εἶναι : ὁ πατήρας,
ἡ μητέρα, ἡ θυγατέρα, ὁ μάρτυρας, ὁ ἄνδρας.

ε') Σιγμόληκτα

§ 118. α') Τὰ **Τέμπη** εἶναι κοιλάς μεταξὺ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου
καὶ Ὀσσης. Αὕτη ἔχει **μῆκος** ὀκτὼ χιλιάδων μέτρων περίπου,
πλάτος δὲ τριάκοντα. Διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τῶν **Τεμπῶν** ῥεεῖ ὁ
Πηγεῖος ποταμός, τοῦ ὁποίου αἱ ὄχθαι κατὰ τὸ **θέρος** ὁμοιάζουν μὲ
κῆπον **ἀνθέων**.

β') Ὁ αἰὼν τοῦ **Περικλέους** ὠνομάσθη **χρυσοῦς αἰὼν**. Ἀρχηγὸς
τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνης ἦτο κατ'
ὄνομα μὲν ὁ Εὐρυβιάδης, πράγματι ὅμως ὁ **Θεμιστοκλῆς** Ὁ Πλάτων
ἦτο μαθητὴς τοῦ **Σωκράτους**. Τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν **Σοφοκλέους**
καὶ **Εὐριπίδου** εἰς τὸ θέατρον παρηκολουθοῦντο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθη-
ναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχαν τὸν **ρήτορα Δημοσθένη**, ὅταν ὠμι-
λοῦσε, περισσότερο ἀπὸ τὸν **Αἰσχίνην**.

§ 119. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα 1) οὐδέ-
τερα εἰς - ος : τὸ μῆκος, πλάτος, ἄνθος· 2) κύρια ἀρσενικὰ εἰς - ης :
Σωκράτης, **Δημοσθένης**, **Σοφοκλῆς**. Αὐτὰ ἔχουν χαρακτῆρα ς (ἄνθεσ-,
ὄρεσ -, Δημόσθενεσ -) καὶ λέγονται **σιγμόληκτα**.

§ 120. Κλίσις σιγμόληκτων

Ἐνικὸς

Ὄν. τὸ	ἔθνος	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς
Γεν. τοῦ	ἔθνους	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους
Δοτ. τῷ	ἔθνει	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ
Αἰτ. τὸ	ἔθνος	τὸν	Σωκράτη (ν)	Περικλῆ
Κλ. ὃ	ἔθνος	ὃ	Σώκρατες	Περικλῆ
		καὶ	Σωκράτη	

Πληθυντικός

Ὅν. τὰ ἔθνη	(Σωκράται - Περικλεῖς)
Γεν. τῶν ἐθνῶν	(Σωκρατῶν - Περικλέων)
Δοτ. τοῖς ἔθνεσι	— —
Αἰτ. τὰ ἔθνη	(Σωκράτας - Περικλεῖς)
Κλ. ὧ ἔθνη	— —

Κατὰ τὸ ἔθνος κλίνονται τὰ : βέλος, ὄρος, ἄνθος, κράτος, τεῖχος, γένος, πλάτος, βάθος, μῆκος, κέρδος, θάρρος, ὕψος, σκάφος κατὰ δὲ τὸ Σωκράτης καὶ Περικλῆς τὰ : Ἀριστοφάνης, Διογένης, Ἀγαθοκλῆς Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς κ. ἄ.

§ 121. α') Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα σιγμόληκτα εἰς - ος ἔχουν θέμα εἰς - εσ : ἔθνεσ -, ὄρεσ -, ἄνθεσ -, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἡ ὀνομαστική μὲ τροπήν τοῦ ε εἰς ο : ἔθνος, ὄρος, ἄνθος.

Εἰς τὴν γενικήν τοῦ ἐνικοῦ ὁ χαρακτήρ σ ἀποβάλλεται μεταξὺ τῶν φωνηέντων καὶ συναίρουνται : τὰ ε ο εἰς ου ἔθνε (σ) - ος ἔθλους· τὸ ε α εἰς η ἔθνε (σ) - α ἔθνη καὶ ε ω εἰς ω ἔθνε (σ) ων - ἐθνῶν.

Μερικὰ ἔχουν γενικήν πληθυντ. ἀσυναίρετον : τῶν ὀρέων, τῶν ἀνθέων, τῶν χειλέων.

β') Τὰ ἀρσενικά εἰς - ης σιγμόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικήν ἀπὸ τὸ θέμα εἰς - ες, μὲ ἕκτασιν τοῦ ε εἰς η : Σωκράτης (θ. Σωκράτεσ -), γενική Σωκράτε (σ) - ος - Σωκράτους, αἰτιατ. Σωκράτε (σ) - α - Σωκράτη.

Τὸ ὄνομα Περικλῆς προῆλθεν ἀπὸ τὸ Περικλέης (θ. Περικλέεσ -) μὲ συναίρεσιν Περικλῆς, ἡ γενική Περικλέους, (ἀπὸ τὸ Περικλέε (σ) - ος) ὁμοίως ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς κλπ. Ἡ αἰτιατική τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ καὶ μὲ ν : Σωκράτη καὶ Σωκράτην, Δημοσθένη καὶ Δημοσθένην κατὰ τὰ πρωτόκλιτα : τὸν Εὐριπίδην.

Παρατηρήσεις. Τὰ εἰς - ης κύρια ὀνόματα κλίνονται καὶ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κατὰ τὰ Κανάρης καὶ Λιγενῆς, § 62, 2.

Η ΑΝΑΡΓΥΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΣΠΕΤΣΩΝ*

§ 122. Αί Σπέτσαι είναι νήσος ἀπέναντι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀργολίδος· χωρίζεται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ στενῆς λωρίδος θαλάσσης, πλάτους περιῖπου δύο χιλιομέτρων.

Εἰς ἀπόστασιν χιλίων μέτρων ἀπὸ τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς πόλεως πρὸς δυσμὰς διακρίνει κανεῖς, ὅταν τὸ πλοῖον πλησιάζῃ πρὸς τὴν νῆσον, συγκροτήματα ἀπὸ πέντε κτίρια. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν Ἀναργυρείον Σχολήν. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔλαβεν ἡ Σχολή ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἀνάργυρον.

Ὁ Ἀνάργυρος μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἐπῆγε ὡς μετανάστης εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀπ' ὅπου μετὰ πολλὰ ἔτη, γέρον πλέον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὰς Σπέτσας.

Μὲ τὰ χρήματα, πὺν ἐκέρδησε εἰς τὴν ξένην γῆν, ἔκτισε τὸ ξενοδοχεῖον «Ποσειδώνειον», πὺν εἶναι στόλισμα τῆς νήσου, μὲ πρόσοφιν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπιπλωμένον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐπιπλα καὶ τάπητας περσικούς. Ἄλλα χρήματα διέθεσε διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λιμενοβραχίονος, διὰ κατασκευὴν ὁδῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξωραϊσμὸν τοῦ λιμένος καὶ τῆς πλατείας.

Τὸ μεγαλύτερον ποσὸν χρημάτων διέθεσε διὰ τὴν Σχολήν, εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς ὁποίας ἐπέβλεψεν ὁ ἴδιος, ὡς ἐπιστάτης ἔργων.

Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὴν τὸ ξενοδοχεῖον, τὴν ιδιόκτητον οἰκίαν του, τὴν μεγάλην περιοχὴν τοῦ δάσους καὶ κατέθεσεν εἰς ξένας Τραπεζὰς σημαντικὸν ποσόν. Ἡ διαχείρισις δὲ τῶν προσόδων ἐκ τῆς περιουσίας, τοῦ κληροδοτήματος, τῶν διδάκτρων καὶ τροφείων τῶν μαθητῶν ἀνετέθη δι' ἐδικοῦ νόμου εἰς μίαν Ἐπιτροπὴν. Ἡ Σχολὴ λειτουργεῖ ὡς οἰκοτροφεῖον μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητὰς καὶ περιλαμβάνει τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, Γυμνάσιον καὶ μέσσην Ἐμπορικὴν Σχολήν.

Ἐκ τῶν πέντε κτιρίων τὸ κεντρικὸν εἶναι τὸ διδακτήριον, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας περιλαμβάνει καὶ τὰ ἐργαστήρια Φυσικῆς, Χημείας, Χειροτεχνίας, τὸ μουσεῖον Ζωολογίας, Ὄρνυτολογίας, Βιβλιοθήκην καὶ τὴν μεγάλην αἴθουσαν διὰ τὰς ἐορτάς, δια-

* Ἀσκήσεις διὰ τὰ οὐσιαστικὰ τῶν τριῶν κλίσεων.

λέξεις καὶ κινηματογράφον. Εἰς τὰ ἄλλα κτίρια εὐρίσκονται τὰ ὑπνοδωμάτια, ἀναγνωστήρια μὲ ἐγκαταστάσεις λουτήρων καὶ νιπτήρων, εἰς τοὺς ὁποίους διοχετεύεται τὸ ὕδωρ διὰ τὴν καθαριότητα μὲ σωλήνας ἀπὸ φρέατα.

Τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔρχεται διὰ σωλήνων ἀπὸ τὸ ὑδροαγωγεῖον τῆς πόλεως. Ὑπάρχον ἀκόμη ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν κεντρικὴν θέρμανσιν καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ φωτός· πρὸς τούτοις δὲ καὶ νοσοκομεῖον μὲ ἰατροὺν καὶ νοσοκόμον.

Εἰς τὸν πρὸ τοῦ διδακτηρίου χῶρον ἐκτείνεται ὁ κήπος μὲ παντὸς εἶδους δένδρα καὶ ἄνθη.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ θρωροεῖον πρὸς τὸ διδακτήριον, εἶναι στημένος ἐπὶ βάθρου ὁ ἀνδριὰς τοῦ ἰδρυτοῦ Ἀναργύρου.

Ὁ Ἀνάργυρος εἶναι εὐεργέτης τῆς νήσου καὶ δικαίως τιμᾶται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν Σπετσῶν ἢ μνήμη αὐτοῦ*.

Ἐνώμαλα οὐσιαστικά

§ 123. Πολλὰ οὐσιαστικά ὀνόματα δὲν κλίνονται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας μιᾶς ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις καὶ λέγονται **ἠνώμαλα**.

Τὰ συνηθέστερα ἠνώμαλα οὐσιαστικά εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. ὁ πρεσβευτής - τοῦ πρεσβευτοῦ κλπ., κατὰ τὴν α' κλίσιν, πληθυντικ. οἱ πρέσβεις - τῶν πρέσβειων, κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
2. ὁ πλοῦς - τοῦ πλοῦ, κατὰ τὴν β' κλίσιν, πληθυντ. οἱ πλόες - τῶν πλόων - τοὺς πλόας κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
3. ἡ γυνή - τῆς γυναικός - τὴν γυναῖκα, πληθ. αἱ γυναῖκες - τῶν γυναικῶν - τὰς γυναῖκας - δοτ. ταῖς γυναιξί, (σὺν γυναιξί καὶ τέκνοις)· εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἢ γυναῖκα - τῆς γυναικας, κατὰ τὴν α' κλίσιν.
4. ὁ Ἄρης - τοῦ Ἄρεως - τὸν Ἄρη (ν).
5. ὁ Μωϋσῆς - τοῦ Μωϋσέως - τὸν Μωϋσῆ (ν).
6. ὁ Ζεὺς - τοῦ Διὸς - τὸν Δία - ὦ Ζεῦ.

* Ὁ διδάσκων πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν διδαχθέντων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν του καταλλήλων διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκμαθήσεως ὑπ' αὐτῶν· τὸ αὐτὸ γίνεται μὲ ἐκάστην ἔσχησιν.

7. ὁ κύνων - κυνός - κύνια, κυνῶν - κύνας, εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἀντικατεστάθη μετὰ τὴν λέξιν σκύλος.

8. τὸ γόνυ - γόνατος - γόνατα, τὸ δόρυ - δόρατος - δόρατα.

§ 124. Ἄπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἢ πληθυντικὸν ἀριθμὸν :

1. Τὰ κύρια ὀνόματα: Ἀριστείδης - Πειραιεὺς - Ἀθῆναι - Πάτριαι.
2. Τὰ ὀνόματα μετὰλλων, φυσικῶν σωμάτων, φαινομένων : ὁ χρυσός, ὁ σίδηρος, τὸ ἔαρ, τὸ γῆρας, ἡ νεότης.
3. Τὰ ὀνόματα ἐορτῶν : τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τὰ Φῶτα.

Ἰδιαίτεροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης

§ 125. Ἐκτὸς τῶν ὀνομάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ μίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις, ὑπάρχουν εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἰδιαίτεροι τύποι οὐσιαστικῶν, ποὺ ἄπαντοῦν καὶ εἰς τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Χρῆσις τῶν τύπων αὐτῶν γίνεται εἰς τὰ διηγήματα καὶ τὰ ποιήματα. Τὰ ἀνώμαλα αὐτὰ ὀνόματα λέγονται **ιδιόκλιτα**.

§ 126 α') Ἀρσενικά :

1. ὁ παπᾶς - οἱ παπαῖδες - τῶν παπάδων, ὁ ψωμάς - οἱ ψωμάδες - τῶν ψωμάδων.
2. ὁ μπαρόμπας - οἱ μπαρομπάδες - τῶν μπαρομπάδων.
3. ὁ μανάβης - οἱ μανάβηδες - τῶν μανάβηδων, ὁ ράφτης - οἱ ράφτηδες - τῶν ράφτηδων καὶ ραφτάδες - τῶν ραφτάδων.
4. ὁ μαστόρας - οἱ μαστόροι - τῶν μαστόρων - τοὺς μαστόρους.
5. ὁ παπποῦς - οἱ παπποῦδες - τῶν παπποῦδων.
6. ὁ καφές - οἱ καφέδες - τῶν καφέδων.

β') Θηλυκά :

1. Ἡ ὀκά - τῆς ὀκάς - οἱ ὀκάδες - τῶν ὀκάδων κλπ.
2. ἡ γιαγιά - τῆς γιαγιᾶς - οἱ γιαγιάδες - τῶν γιαγιάδων.
3. ἡ κυρά - τῆς κυρᾶς - οἱ κυράδες - τῶν κυράδων.
4. ἡ νύφη - τῆς νύφης - οἱ νυφάδες - τῶν νυφάδων.

γ') Οὐδέτερα :

τὸ γράψιμο - τοῦ γραψίματος - τὰ γραψίματα, τὸ τρέξιμο, τὸ ῥάψιμο, τὸ δέσιμο κ.ἄ.

Ἐπίθετα

α') Ἐπίθετα δευτερόκλιτα

§ 127. Ἡ Ὀλυμπία ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τόπος ἱεροῦ. Εἰς τὸ πυκνὸν δάσος ἦτο κτισμένος λαμπρὸς ναὸς τοῦ Διὸς μὲ πλούσια ἀμειρόματα καὶ μαρμάρια ἀγάλματα. Εἰς κατάλληλον δὲ χώρον ἦτο στάδιον, ὅπου ἐγίνοντο οἱ Πανελλήνιοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Εἰς αὐτοὺς ἐλάμβανον μέρος οἱ πῦθ περίφημοι ἀθληταὶ ἀπ' ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τοὺς ἀγῶνας παρευρίσκοντο ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ παρακολουθοῦσαν αὐτοὺς καθήμενοι εἰς ἀναπαυτικὰς ἑδρας. Οἱ νικηταὶ ἐστεφανώνοντο ἀπο τὴν Ἑλλανόδικον Ἐπιτροπὴν μὲ κλάδον ἐλαίας. Ἡ πατριὸς ἐδέχετο τοὺς ἐνδόξους νικητὰς μὲ ἀφάνταστον ἐνθουσιασμόν καὶ ἐκζημίζον μικρὸν μέρος ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ τεῖχη, διότι τὰ χαλύβδινα σώματα τῶν ἐνδόξων νικητῶν ἦσαν ἱκανὰ διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἄμυνάν της.

§ 128. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον εἰς τὰς φράσεις ὁ λαμπρὸς ναὸς, τὸ πυκνὸν δάσος, μαρμάρια ἀγάλματα, ἢ λέξις λαμπρὸς, πού προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ναὸς, φανερώνει τί λογῆς εἶναι ὁ ναὸς, δηλ. φανερώνει μίαν ιδιότητα τοῦ ναοῦ, τὴν λαμπρότητα. Ἐπίσης ἢ λέξις πυκνὸν προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν δάσος καὶ φανερώνει τὴν πυκνότητα αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου ἢ λέξις μαρμάρινον προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ἄγαλμα καὶ φανερώνει ἀπὸ τί ἦτο κατασκευασμένον τὸ ἄγαλμα, δηλ. τὴν ποιότητα τοῦ ἀγάλματος. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ ἐν ταῖς λέξεσι πλούσια, περίφημοι, κατάλληλος, δάφνιος, προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ ἀμειρόματα, ἀθληταί, χώρος, στέφανος, καὶ φανερώουν τί λογῆς εἶναι αὐτά, ἢ, ὅπως ἄλλως λέγομεν, τὴν ἰδιότητα ἢ ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται ἐπίθετα ἦτοι:

Ἐπίθετα λέγονται αἱ λέξεις, πού φανερώουν κάποιαν ιδιότητα ἢ ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ὅποιον προσδιορίζουν.

§ 129. Τὰ ἐπίθετα προσδιορίζουν οὐσιαστικά ἀρσενικοῦ, θηλυκοῦ ἢ οὐδέτερου γένους : ὁ ἱερός τόπος - ἡ ἱερά Διαθήκη - τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον - ὁ πλούσιος κῆπος - ἡ πλουσία χώρα τὸ πλούσιον ἔδαφος - ὁ καλὸς μαθητῆς - ἡ καλὴ ἡμέρα - τὸ καλὸν παιδίον, ὁ κατάλληλος χῶρος - ἡ κατάλληλος ἐποχὴ - τὸ κατάλληλον ἐργαλεῖον. Ἔχουν δηλαδὴ τὰ ἐπίθετα κανονικῶς τρία γένη καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **τριγενῆ**.

§ 130. Ἄν προσέξωμεν τὰς καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἄλλα ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, μίαν διὰ κάθε γένος : ὁ ἱερός - ἡ ἱερά - τὸ ἱερόν, ὁ πυκνός - ἡ πυκνὴ - τὸ πυκνόν, ἐνῶ ἄλλα ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον : ὁ περιόρημος - ἡ περιόρημος - τὸ περιόρημον, ὁ κατάλληλος - ἡ κατάλληλος - τὸ κατάλληλον.

Ὅσα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, ἦτοι μίαν διὰ κάθε γένος λέγονται, **τρικατάληκτα**, ὅσα δὲ ἔχουν μίαν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον, λέγονται **δικατάληκτα**.

§ 131. Τὰ τρικατάληκτα καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν - **ος**, λέγονται **δευτερόκλιτα**.

Κλίσις δευτεροκλίτων ἐπιθέτων

§ 132. 1. Τρικατάληκτα

Ἐνικὸς

᾽Ον.	καλ - ὄς	καλ - ἦ	καλ - ὄν	δίκαι - ος	δικαί - α	δίκαι - ον
Γεν.	καλ - οῦ	καλ - ἦς	καλ - οῦ	δικαί - ου	δικαί - ας	δικαί - ου
Δοτ.	καλ - ῶ	καλ - ῆ	καλ - ῶ	δικαί - φ	δικαί - α	δικαί - φ
Αἰτ.	καλ - ὄν	καλ - ἦν	καλ - ὄν	δίκαι - ον	δικαί - αν	δίκαι - ον
Κλ.	καλ - ἐ	καλ - ἦ	καλ - ὄν	δίκαι - ε	δικαί - α	δίκαι - ον

Πληθυντικὸς

᾽Ον.	καλ - οἰ	καλ - αἰ	καλ - ἄ	δίκαι - οἰ	δικαί - αἰ	δίκαι - α
Γεν.	καλ - ῶν	καλ - ῶν	καλ - ῶν	δικαί - ων	δικαί - ων	δικαί - ων
Δοτ.	καλ - οῖς	καλ - αῖς	καλ - οῖς	δικαί - οἰς	δικαί - αἰς	δικαί - οἰς
Αἰτ.	καλ - οὺς	καλ - ἄς	καλ - ἄ	δικαί - ους	δικαί - ας	δίκαι - α
Κλ.	καλ - οἰ	καλ - αἰ	καλ - ἄ	δίκαι - οἰ	δίκαι - αἰ	δίκαι - α

§ 133. α) Τῶν δευτεροκλίτων τρικατάληκτων ἐπιθέτων τὸ ἀρ-

σενικόν εις -ος και οὐδέτερον εις -ον κλίνονται κατὰ τὴν δευτέραν κλίσειν, τὸ δὲ θηλυκὸν εις -ῆ ἢ -α κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσειν.

β) Τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἔχουν θηλυκὸν μὲ κατὰληξιν κανονικῶς -ῆ: πυκνός - πυκνή, ὑψηλός - ὑψηλή. Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως -ος τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ὑπάρχη φωνῆεν ἢ ρ, τότε τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰληξιν α μακρόν: ὠραῖος - ὠραία, καθαρός - καθαρά, νέος - νέα, ἀλλὰ ὄγδοος - ὄγδοή.

γ) Τὸ θηλυκὸν τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν τονίζεται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπου καὶ ὅπως αἱ ἴδιαι πτώσεις τοῦ ἀρσενικοῦ: ὠραῖαι - ὠραίων (ὠραῖοι - ὠραίων), πλούσιαι - πλουσίων (πλούσιοι - πλουσίων).

2. Δικατάληκτα

§ 134. Τὰ δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσειν: ὁ, ἡ περίφημος, τὸ περίφημον.

Δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἶναι:

α) Τὰ περισσώτερα ἀπὸ τὰ σύνθετα: ἔνδοξος, περίφημος, ἀθάνατος, ἀόρατος, πολύτιμος κ.ἄ.

β) Μερικὰ ἀπλᾶ ἐπίθετα, ὅπως τά: βάροβαρος, ἔρημος, ἡμερος, ἡσυχος, κίβδηλος, φλύαρος καὶ

γ) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς -ειος, -ιμος, -ιος: βόρειος, ὠφέλιμος, δόκιμος, ὠριμος, γαμήλιος.

§ 135. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) τὸ θηλυκὸν τῶν τρικατάληκτων δευτερόκλιτων ἐπιθέτων ἔχει κατὰληξιν -α, μόνον ὅταν πρὸ τῆς καταλήξεως -ος τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχη φωνῆεν: νέος - νέα. Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως -ος ὑπάρχη ρ, τὸ θηλυκὸν ἔχει κατὰληξιν ῆ: μαῦρος - μαύρη, - καθαρός - καθαρή.

β) Πολλὰ προπαροξύτονα δευτερόκλιτα ἐπίθετα τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ὅλων τῶν γενῶν πλὴν τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν συλλαβὴν, ποῦ τονίζεται καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους: πλούσιος - πλούτονίζεται καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους: πλούσιος - πλούσια - τοὺς πλούσιους, ἀθάνατος - ἀθάνατη - τοὺς ἀθάνατους.

γ) Πολλὰ δικατάληκτα ἔχουν γίνεи τρικατάληκτα: ἀθάνατος - ἀθάνατη - ἀθάνατον, ἡσυχος - ἡσυχῆ - ἡσυχον, ἡμερος - ἡμερῆ - ἡμερον.

3. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

§ 136. Τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα εἶναι τὰ περισσότερα τρικατάληκτα καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς		
Ἰον. χρυσοῦς	χρυσῆ	χρυσούν	χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ
Γεν. χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσού	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν
Δοτ. χρυσῶ	χρυσῆ	χρυσῶ	χρυσοῖς	χρυσαῖς	χρυσοῖς
Αἰτ. χρυσούν	χρυσῆν	χρυσούν	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ

Ταῦτα σχηματίζουν κανονικῶς τὸ θηλυκὸν εἰς -ῆ: ἀπλοῦς - ἀπλῆ κυανοῦς - κυανῆ. Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως -οῦς τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχει ρ, σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς -ᾶ ἀργυροῦς - ἀργυρᾶ.

Τὰ συνηρημένα δικατάληκτα εἶναι συνήθως σύνθετα: ὁ, ἡ ἄπνους - τὸ ἄπνον, ὁ, ἡ ἄχρους - τὸ ἄχρον.

§ 137. Παρὰ τὴ ρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν μερικὰ συνηρημένα ἀπαντοῦν μὲ κατάληξιν -ος ὡς ἀσυναίρετα: χρυσός, ἀπλός, διπλός κλπ.

β') Τριτόκλιτα επίθετα

§ 138. Ὁ εὐθύς δρόμος ὁδηγεῖ συντόμως εἰς τὸ τέρας. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι τραχεῖα. Εἰς τοὺς μεγάλους καὶ βαθεῖς ποταμοὺς πλέουν ποταμόπλοια. Πάντες οἱ ἄνθρωποι, γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλ' ὀλίγοι τὸ κάμνουν. Τὸ μὲν πνεῦμα προθύμον, ἀλλ' ἡ σὰρξ ἀσθενής. Ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος. Νὰ εἴσθε φιλομαθεῖς, διὰ νὰ γίνετε πολυμαθεῖς. Νὰ ἔχετε τὸ μὲν σῶμα ὑγιές, τὴν δὲ ψυχὴν εὐσεβῆ. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις λειτουργοῦν Γυμνάσια ἀρρένων καὶ θηλέων χωριστά. Πολλὰ ζῶα εἶναι πολὺ νοήμονα. Συνήθειαι ἀσχολίαι τῶν ἀγροτῶν εἶναι αἱ φροντίδες διὰ τὰ κατοικίδια ζῶα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλα εἶναι τετράποδα καὶ ἄλλα δίποδα. Τὸ ἔργον ἐκείνων, ποὺ ἐργάζονται εἰς τὰ δρυχεῖα εἶναι ἄχαρι. Ὅσοι Ἕλληνας ζοῦν εἰς ξένας χώρας, δὲν λησμονοῦν τὴν πατρίδα των εἶναι φιλόπατριδες. Οἱ Ἕλληνας πρόσφυγες ἐκ Μ. Ἀσίας εἶναι πολὺ ἐργατικοί.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις εὐθύς, τραχεῖα, εὐσεβῆ, ἀσθενής, πού προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά δρόμος, ὁδός, ψυχὴν, σὰρξ καὶ φανερώουν ἰδιότητα αὐτῶν. Εἶναι δηλ. καὶ αἱ λέξεις αὐταὶ ἐπίθετα, τῶν ὁποίων τὸ ἀρσενικὸν κλίνεται κατὰ τὴν τρίτην κλίσειν καὶ λέγονται **τριτόκλιτα ἐπίθετα**. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι τρικατάληκτα : ὁ τραχὺς δρόμος - ἡ τραχεῖα ὁδός - τὸ τραχὺ ἄρος, πᾶς ἀνὴρ - πᾶσα γυνή - πᾶν παιδίον· ἄλλα εἶναι δικατάληκτα : ὁ ἀσθενής ἄνθρωπος - ἡ ἀσθενής σὰρξ - τὸ ἀσθενές παιδίον, ὁ, ἡ νοήμων - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ, φιλόπατρις - τὸ φιλόπατρι καὶ ἄλλα μονοκατάληκτα : ὁ, ἡ, πρόσφυξ - ὁ, ἡ φυγᾶς· τὰ μονοκατάληκτα ἔχουν μόνον ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος καὶ λέγονται **διγενῆ**.

§ 139. Τὰ τριτόκλιτα ἐπίθετα ἀναλόγως μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ θέματος εἶναι :

1. **Φωνηεντόληκτα** : ὁ εὐθύς (γεν. τοῦ εὐθέ - ος) - ἡ εὐθειᾶ - τὸ εὐθύ.
2. **Ἄφωνόληκτα** : ἄπας (γεν. ἄπαντ - ος) - ἄπασα - ἄπαν, ὁ, ἡ εὐέλπις (γεν. τοῦ εὐέλπιδ - ος) - τὸ εὐέλπι.
3. **Ἐνρινόληκτα** : ὁ, ἡ νοήμων (γεν. νοήμον - ος) - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ ἄρρη, (γεν. ἄρρη - ος) - τὸ ἄρρη.
4. **Σιγμόληκτα** : ὁ, ἡ ἀσθενής (γεν. ἀσθενέ (σ) ος - ἀσθενοῦς) τὸ ἀσθενές.

1. Φωνηεντόληκτα

§ 140. Τὰ φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα λήγουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν εἰς - ὦς, εἰς τὸ θηλυκὸν εἰς - εἶα, εἰς τὸ οὐδέτερον εἰς - υ καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς :

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν. εὐθύς	εὐθειᾶ	εὐθὺ	εὐθεῖς	εὐθειᾶι	εὐθέα	
Γεν. εὐθέος	εὐθείας	εὐθέος	εὐθέων	εὐθειῶν	εὐθέων	
Δοτ. εὐθεῖ	εὐθείᾳ	εὐθεῖ	εὐθέσι	εὐθείαις	εὐθέσι	
Λίτ. εὐθὺν	εὐθειᾶν	εὐθὺ	εὐθεῖς	εὐθείας	εὐθέα	
Κλ. εὐθὺ	εὐθειᾶ	εὐθὺ	εὐθεῖς	εὐθειᾶι	εὐθέα.	

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : βαρύς, πλατύς, ταχύς, τραχύς, βαθύς, παχύς, βραδύς καὶ εἶναι ἔλα **ἄξύτονα**. **Βαρύτονα** εἶναι τὰ : θήλυς (γεν. θήλειος) - θήλεια - θήλυ, ἡμίσιος (γεν. ἡμίσεος πληθ. ἡμίσεις - ἡμισέων) - ἡμίσεια - ἡμισὼν (πληθ. ἡμίσεια καὶ ἡμίση).

§ 141. α) Ἡ κατάληξις - α τοῦ θηλυκοῦ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἶναι βραχεῖα : εὐθεῖα, ταχεῖα, ἢ πλατεῖα ὁδός.

β) Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου, καθῶς καὶ εἰς ἕλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου δὲν γίνονται συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος ε μετὰ τὰς κατάληξεις : τοῦ βαρέος, τὰ βαρέα, τῶν βαρέων, ἐνῶ εὐθείς (ἀπὸ τὸ εὐθέες).

§ 142. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς -υς ἐπιθέτων κάνει : βαθιά, γλυκιά, τραχιά. Ἄπ' αὐτὰ μερικὰ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν -ος καὶ εἰς τὸ οὐδέτερον -ο, ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα : γλυκὸς λόγος, τὸ γλυκὸ ποτόν, κατὰ τὸ πικρὸς, ἐνῶ ἄλλα δευτερόκλιτα σχηματίζονται κατὰ τὰ εἰς -υς : μακρὸς καὶ μακρὸς - μακροῦ, κατὰ τὸ πλατύς - πλατύ.

2. Ἄ φ ω ν ὀ λ η κ τ α

§ 143. α') Τρικατάληκτα εἰς - ας, - ασα, - αν.

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὄν. πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντες	πᾶσαι	πάντα	
Γεν. παντός	πάσης	παντός	πάντων	πασῶν	πάντων	
Δοτ. παντὶ	πάσῃ	παντὶ	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι	
Αἰτ. πάντα	πᾶσαν	πᾶν	πάντας	πάσας	πάντα	

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ἅπας - ἅπασα - ἅπαν, σύμπας - σύμπασα - σύμπαν καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) λύσας - λύσασα - λῦσαν, γράφας, - γράφασα - γράφαν.

Τὸ πᾶς καὶ πᾶν καὶ ὡς μονοσύλλαβα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν : παντός· εἰς τὴν γενικὴν ὅμως τοῦ πληθ. πάντων. Ταῦτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους **περισπῶνται**, ἂν καὶ δὲν ἔγινε συναίρεσις : πᾶς - πᾶν.

§ 144. Ὡς τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα κλίνονται καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) γράφων - γράφουσα - γράφον· τὸ ἀρσενι-

κὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὸ ὁ γέρον, τὸ θηλυκὸν ὡς πρωτόκλιτον καὶ τὸ οὐδέτερον κατὰ τὸ καθῆκον (§ 108).

Ἡ κλητικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ αὐτῶν εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν : ὦ γράφων.

§ 145. β') Δικατάληκτα.

Τὰ τριτόκλιτα δικατάληκτα ἀφωνόληκτα ἐπίθετα εἶναι συνήθως σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν τριτόκλιτον. Αὐτὰ κλίνονται ὅπως τὸ ὄνομα ὁ, ἡ εὐελπις - τὸ εὐελπι, τοῦ εὐέλπιδος, τὸν εὐέλπιν (ὡς βαρύτονον), εὐέλπιδες - εὐελπίδων - εὐέλπιδας καὶ ὁ δίπους - τὸ δίπουν, τοῦ δίποδος κλπ.

§ 146. γ') Μονοκατάληκτα.

Τὰ ἀφωνόληκτα μονοκατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται ὅπως τὰ τριτόκλιτα οὐσιαστικά : ὁ πρόσφυξ - τοῦ πρόσφυγος, ὁ φυγάς - τοῦ φυγάδος, ὁ ἄρπαξ - τοῦ ἄρπαγος.

3. Ἐνρινόληκτα

§ 147. Τὰ ἐνρινόληκτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα : ὁ, ἡ νοῆμον - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρη, κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν. ὁ	ἡ	νοῆμων	τὸ	νοῆμον	οἱ	αἱ	νοῆμονες	τὰ	νοῆμονα
Γεν. τοῦ	τῆς	νοῆμονος	τοῦ	νοῆμονος	τῶν	νοημόνων	τῶν	νοημόνων	
Δοτ. τῶ	τῇ	νοῆμονι	τῶ	νοῆμονι	τοῖς	ταῖς	νοῆμοσι	τοῖς	νοῆμοσι
Αἰτ. τὸν	τὴν	νοῆμονα	τὸ	νοῆμον	τοὺς	τὰς	νοῆμονάς	τὰ	νοῆμονα
Κλ. ὦ		νοῆμον	ὦ	νοῆμον	ὦ	νοῆμονες	ὦ	νοῆμονα	

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ, ἡ ἐλεῖμων - τὸ ἐλεῖμον, ὁ, ἡ παράφρων - τὸ παράφρον, ὁ, ἡ εὐγνώμων - τὸ εὐγνώμον, ὁ, ἡ εὐδαίμων - τὸ εὐδαῖμον (εἰς τὴν ἀρχ. τὸ εὐδαίμων).

Σημείωσις. Τὸ ἐπίθετον ὁ, ἡ ἄρρη - τὸ ἄρρη, τοῦ ἄρρητος, τὸν ἄρρηνα, πληθ. οἱ ἄρρητες - τὰ ἄρρηνα, τῶν ἄρρηνων, τοὺς ἄρρηνας.

4. Σιγμόληκτα

§ 148. Τὰ σιγμόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα μὲ χαρακτῆρα σ, ὅπως καὶ τὰ τριτόκλιτα σιγμόληκτα οὐσιαστικά (§ 121 Β.) ὁ, ἡ ἀσθενῆς - τὸ ἀσθενές (θέμ. ἀσθενεσ -). Εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς καὶ κλητικῆς τοῦ ἐνικοῦ ἐγίνε συναίρεσις τῶν δύο φωνηέντων κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.
Ἄρσεν.	ὁ	ἡ	τὸ	ὁ	ἡ	τὸ
Θηλ.	τῆς	τῆς	τῆς	τῆς	τῆς	τῆς
Οὐδ.	τῶ	τῆ	τῶ	τῶ	τῆ	τῶ
Ἄιτ.	τὸν	τὴν	τὸ	τὸν	τὴν	τὸ
Κλ.	ᾧ	ᾧ	ᾧ	ᾧ	ᾧ	ᾧ

Πληθυντικὸς

Ἄρσεν.	οἱ	αἱ	τὰ	οἱ	αἱ	τὰ
Θηλ.	τῶν	τῶν	τῶν	τῶν	τῶν	τῶν
Οὐδ.	τοῖς	ταῖς	τοῖς	ταῖς	τοῖς	ταῖς
Ἄιτ.	τούς	τάς	τούς	τάς	τούς	τάς
Κλ.	ᾧ	ᾧ	ᾧ	ᾧ	ᾧ	ᾧ

Κατὰ τὸ ἀσθενῆς κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὑγιής, εὐγενής, ἀληθής, ἐπιμελής, ἀσφαλής, εὐτυχής. Κατὰ τὸ βαρύτονον πλήρης κλίνονται τὰ ἐπίθετα : συνήθης - σύνηθες, κακοήθης, κληνῆρης, τὰ ὅποια εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν.

γ') Ἀνώμαλα ἐπίθετα

§ 149. Ἀνώμαλα ἐπίθετα εἶναι τὰ μέγας - μεγάλη - μέγα, πολὺς - πολλή - πολὺ, τὰ ὅποια κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.
Ἄρσεν.	μέγας	μεγάλη	μέγα	πολύς	πολλή	πολὺ
Θηλ.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
Οὐδ.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ	πολλῶ	πολλῇ	πολλῶ
Ἄιτ.	μέγαν	μεγάλην	μέγα	πολὸν	πολλήν	πολὺ
Κλ.	μεγάλει	μεγάλῃ	μέγα	πολὺ	πολλῇ	πολὺ

Πληθυντικὸς

	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ
Γεν.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
Λοτ.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
Αἰτ.	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα	πολλοὺς	πολλὰς	πολλὰ
Κλ.	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλὰ

§ 150. Ἐὰν ἐπίθετα αὐτὰ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους κλίνονται κατὰ τὴν γ' κλίσιν· εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὸν πληθυντικὸν τῶν ἰδίων γένων κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσιν. Τὸ θηλυκὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσιν.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην συνηθίζεται: ὁ μέγας - ἡ μεγάλη - τὸ μέγαλο.

Ἡ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

§ 151. Τὴν θεῖαν Πρόνοιαν ἀντιλαμβανόμεθα, ἂν οἴψωμεν προσεκτικὸν βλέμμα εἰς τὸ σύμπαν. Ὁ ἀπέραντος κτανοῦς οὐρανός, πλήρης φωτεινῶν ἀστέρων κατὰ τὴν νύκτα, ὁ λαμπρὸς ἥλιος μὲ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας, ἡ σελήνη μὲ τὸ ὠχρὸν φῶς εἶναι ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες, τὰ δασώδη βουνὰ μὲ τοὺς ἀποκρήμινους βράχους, αἱ ἀμμώδεις ἐρημοὶ, ἡ ἀπύθμενος θάλασσα, πάντα ταῦτα εἶναι ἐπίσης τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ δημιουργήματα. Τὰ ἡμέρα ζῶα, τετράποδα καὶ δίποδα, τὰ πτερωτὰ καὶ τὰ ἄγρια θηρία ἀπὸ τοὺς παχεῖς καὶ σωματώδεις ἐλέφαντας καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς λέοντας ἕως τὰ εὐτελεῖ ἔρπετὰ εἶναι ὅλα πλάσματα ὁμοίως τοῦ Θεοῦ. Αἱ βροχαὶ καὶ αἱ χιόνες, πὺν πίπτουν εἰς τὰς καταλλήλους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, διὰ τὰ κάμνουν τὴν γῆν εὐφορον, εἶναι καταφανὲς ἀπόδειξις τῆς συνεχοῦς φροντίδος τοῦ Θεοῦ. Οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοὶ μὲ τὰ διανγῆ νερά των, πὺν εἰς τὰς πηγὰς εἶναι ἀβαθεῖς, καθόσον δὲ προχωροῦν γίνονται πλατεῖς καὶ βαθεῖς, εἶναι ἐπίσης ἔργα τῆς θείας Προνοίας. Τέλος ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὁποῖον ἐπρό-έκτισεν ὁ πολυεὐσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς μὲ νοῦν καὶ λόγον, εἶναι τὸ τέλειον δημιουργήμα Αὐτοῦ. Ὁ πολυμήχανος ἄνθρωπος μὲ τὴν ὀξεῖαν διάνοιαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἐργαζόμενος νύκτα καὶ ἡμέραν μέχει

* Ἄσκησις διὰ τὰ ἐπίθετα.

βαθέος γήρατος ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὄλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντα, ἀνέπτυξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις. Μέσα εἰς ὄλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ζῆ ὕγιης καὶ εὐτυχίης, εὐγνώμων πρὸς τὸν "Υψιστον*.

Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων

§ 152. α) Ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν. Ἡ Πίνδος εἶναι ὑψηλοτέρα τοῦ Ταῦγέτου. Ὁ Παρνασσὸς εἶναι ὄρος ὑψηλότατον. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότατον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι δυσκολώτατος ὁ δρόμος, πού ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν, ἐνῶ ὁ δρόμος πρὸς τὴν κακίαν εἶναι εὐκολώτατος.

β) Ὁ Πηγεῖος ποταμὸς εἶναι πλατύς. Ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηγεῖου, ὁ Νέστος εἶναι πλατύτατος ποταμὸς καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἑλλάδος.

γ) Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου. Ὁ Χάριλαος εἶναι ἐπιμελέστατος μαθητής, ἀλλὰ ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του.

§ 153. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν, τὸ ἐπίθετον ὑψηλόν προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος καὶ φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἀπλῶς ἔχει τὴν ιδιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα πλατὺς καὶ ἐπιμελής εἰς τὰς φράσεις ὁ Πηγεῖος ποταμὸς εἶναι πλατὺς καὶ ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **θετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον θετικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς θετικὸν λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει ἀπλῶς τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον.

§ 154. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηγεῖου, τὸ ἐπίθετον πλατύτερος φανερώνει, ὅτι πλάτος ἔχουν καὶ τὰ δύο οὐσιαστικά, δηλ. ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ Πηγεῖος, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἀξιὸς, ἂν συγκριθῇ πρὸς τὸν Πηγεῖον, ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπ' αὐτόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν εἰς τὰς φράσεις ἡ Πίνδος εἶναι ὑψη-

* Ὁ διδάσκαλος ἀναθέτει κατάλληλον ἐργασίαν εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἐλεγχὸν τῶν διδαχθέντων.

λοτέρα τοῦ Ταυγέτου καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου τὰ ἐπίθετα ὑψηλοτέρα καὶ ἐπιμελέστερος. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **συγκριτικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον συγκριτικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς **συγκριτικόν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανεράνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανεράνει τὸ ἐπίθετον, εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἄλλο οὐσιαστικὸν τοῦ αὐτοῦ εἴδους (ὁμοειδές).

§ 155. α) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος ὑψηλότατον, τὸ ἐπίθετον ὑψηλότατον φανεράνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος ἔχει τὴν ιδιότητα, πού φανεράνει τὸ ἐπίθετον, δηλ. τὸ ὕψος, εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο ὁμοειδές οὐσιαστικόν. Τὸ ἴδιον φανεράνουν καὶ τὰ ἐπίθετα δυσκολώτατος, εὐκολώτατος, καὶ ἐπιμελέστατος εἰς τὰς φράσεις δρόμος δυσκολώτατος, δρόμος εὐκολώτατος, ἐπιμελέστατος μαθητής.

β) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του, τὸ ἐπίθετον ὁ ἐπιμελέστατος, φανεράνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν Βασίλειος ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν συμμαθητῶν του. Τὸ ἴδιον φανεράνουν καὶ τὰ ἐπίθετα εἰς τὰς φράσεις τὸ ὑψηλότατον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμούς. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς **ὑπερθετικόν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανεράνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανεράνει τὸ ἐπίθετον, εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο οὐσιαστικόν, ἢ ὅτι ἔχει αὐτὴν τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, μὲ τὰ ὁποῖα γίνεταί σύγκρισις.

§ 156. Τὸ συγκριτικὸν καὶ ὑπερθετικὸν ἐνὸς ἐπιθέτου λέγονται **παραθετικά** τοῦ ἐπιθέτου.

§ 157. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Ὄταν τὸ ἐπίθετον φανεράνη, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπ' ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τίθεται πολλαχίς ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου μὲ τὸ ἄρθρον: Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότερον ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος· ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστερος ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς του.

Σχηματισμός τῶν παραθετικῶν

§ 158. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ παραθετικά ὑψηλό - **τερος** - ὑψηλό - **τατος**, πλατύ - **τερος** - πλατύ - **τατος**, ἐπιμελέσ - **τερος** - ἐπιμελέσ - **τατος** σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θετικόν, ἀφοῦ προστεθοῦν εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀρσενικοῦ γένους αἱ καταλήξεις - **τερος** (-τερα - τερον) διὰ τὸ συγκριτικόν καὶ - **τατος** (-τατη - τατον) διὰ τὸ ὑπερθετικόν: ξηρός - ξηρό-**τερος** - ξηρό-**τατος**, λευκός - λευκό - **τερος** - λευκό-**τατος**, ὑγιής - ὑγιέσ-**τερος** - ὑγιέσ-**τατος**, βραχύς - βραχύ-**τερος** - βραχύ-**τατος** κ. ἄ.

§ 159. Εἰς δευτερόκλιτα ἐπίθετα τὸ ο τοῦ - ὀτερος - ὀτατος, ἂν ἢ πρὸ αὐτοῦ συλλαβὴ εἶναι **βραχεῖα**, ἐκτείνεται εἰς ω, ἂν δὲ εἶναι **μακρὰ** ἢ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο σύμφωνα ἢ διπλοῦν γράμμα (**θέσει μακρὰ**), μένει ἀμετάβλητον: νέος - νεώτερος - νεώτατος, σοφός - σοφώ-τερος - σοφώτατος, ἡσυχός - ἡσυχώτερος - ἡσυχώτατος, ἀλλὰ ξηρός - ξηρότερος - ξηρότατος, λευκός - λευκότερος - λευκότατος, ἐνδοξός - ἐνδοξότερος - ἐνδοξότατος, πικρός - πικρότερος, - πικρότατος.

§ 160. Τὰ ἐπίθετα ἔντιμος, πολύτιμος, προθύμος, εἵθιμος, ἐπικίνδυνος, ἰσχυρός, ἀναρός, τρανός, ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ - στερός - στατος **δίχρονον μακρόν**: ἐντιμότερος, προθυμότητος κλπ. Ἔχουν **βραχὺ** τὸ δίχρονον **ι** τὰ εἰς - ιος, - ικός, - ιμος: ἄγιος, ὠφέλιμος, πολεμικός, ἀγιώτερος, ὠφελιμώτερος, πολεμικώτερος κ. ἄ.

§ 161. Τὰ ἐπίθετα εἰς - **ων** σχηματίζουν τὰ παραθετικά εἰς - ἔστερος - ἔστατος κατὰ τὸ ἀληθέστερος, ἀφοῦ προστεθῆ εἰς τὸ θέμα τὸ - ἔστερος - ἔστατος: σώφρων - σωφρον - ἔστερος - σωφρον - ἔστατος, νοήμων - νοημον - ἔστερος - νοημον - ἔστατος.

Ὁμοίως σχηματίζονται τὰ παραθετικά τοῦ ἀπλοῦς - ἀπλούστερος - (ἀπλο - ἔστερος) - ἀπλούστατος (ἀπλο - ἔστατος).

Τοῦ ἴδιος τὰ παραθετικά εἶναι **ἰδιαίτερος** - **ἰδιαίτατος**.

Παρατηρήσεις. Τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται καὶ περιφραστικῶς, τὸ μὲν συγκριτικόν μὲ τὸ **πιό** (πλέον) πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸ δὲ ὑπερθετικόν μὲ τὸ **πέρα πολύ** πρὸ τοῦ θετικοῦ: βαθύς - **πιό** βαθύς - **πέρα πολύ** βαθύς (ὁ **πιό** βαθύς), καλός - **πιό** καλός - **πέρα πολύ** καλός (ὁ **πιό** καλός). Ἐνίοτε ὁ συγκρτ. κάνει **πιό καλύτερος**.

Σημείωσις. Ἀπαντοῦν κατὰ τὴν ὁμίλιαν καὶ τὸ **εἰαφρότερος** κατὰ τὸ βαγίτερος καὶ γλυκότερος κατὰ τὸ πικρότερος.

Ἄνωμαλα παραθετικά

§ 162. Τὰ παραθετικά μερικῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται ἀνω μάλως. Ἐπὶ αὐτὰ συνηθέστερα εἶναι τά:

καλὸς - καλύτερος - κάλλιστος - ἄριστος καὶ βέλτιστος
 μέγας - μεγαλύτερος - μέγιστος
 ταχὺς - ταχύτερος - τάχιστος (ταχύτατος)
 κακὸς - χειρότερος - κάκιστος (χείριστος)
 ὀλίγος - ὀλιγότερος - ἐλάχιστος
 πολὺς - περισσότερος - πλείστος
 γίλος - πιὸ γίλος - γίλτατος

Τοῦ ὑψηλὸς τὸ ὑπερθετικὸν εἶναι ὕψιστος: ὁ ὕψιστος.

§ 163. Μερικῶν ἐπιθέτων τὰ παραθετικά σχηματίζονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ προθέσεις, ἄλλων δὲ λείπει τὸ θετικὸν ἢ ἐν ἀπὸ τὰ παραθετικά.

ἄνω - ἀνώτερος - ἀνώτατος	-	ἕστερος - ἕστατος
κάτω - κατώτερος - κατώτατος	-	- ἕπατος
πλησίον - πλησιέστερος - πλησιέστατος	-	- ἔσχατος
ἐγγὺς - ἐγγύτερος - ἐγγύτατος	-	ἐπικρατέστερος -
πρὸ - πρότερος - προῖτος	-	μεταγενέστερος -
ὑπὲρ - ὑπέριτερος - ὑπέριτατος	-	προτιμότερος -

§ 164. Δὲν ἔχουν παραθετικά τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν 1) ὕλην: ξύλινος, χαλκοῦς, 2) καταγωγὴν ἢ συγγένειαν: πατρικός, ἀδελφικός, παιδικός, 3) χρόνον ἢ τόπον: νυκτερινός, θαλασσινός καὶ 4) τὰ σύνθετα ἰδίως μὲ τὸ α, πού φανερώνει στέρησιν: ἄνπιος, ἀθάνατος.

Παραθετικά ἐπιρρημάτων

§ 165. Παραθετικά σχηματίζουν καὶ μερικά ἐπιρρήματα εἰς -ως, πού γίνονται ἀπὸ τὴν γεν. πληθυντικῶν τῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς τροπῆς τοῦ ν τῆς καταλήξεως εἰς ς, καθὼς καὶ ἄλλα. Αὐτὰ ἔχουν συγκριτικὸν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου συγκριτικοῦ, ὑπερθετικὸν δὲ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου ὑπερθετικοῦ.

δικαίως	- δικαιοτέρον - δικαιοτάτα
ἀληθῶς	- ἀληθέστερον - ἀληθέστατα
καλῶς	- καλύτερον - κάλλιστα, ἄριστα καὶ βέλτιστα
κακῶς	- χειρότερον - κάκιστα
πολὺ	- περισσότερον, πλεόν - πλείστον
πολὺ	- μᾶλλον - μάλιστα
ἀπλῶς	- ἀπλούστερον, ἀπλούστατα
ὀλίγον	- ὀλιγώτερον - ἐλάχιστα
—	- (ἐλασσον - μείον)

§ 166. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιρρήματα αὐτὰ εἰς τὸν θετικὸν βαθμὸν λήγουν εἰς - α: δίκαια, καλά, ἀπλᾶ καὶ σχηματίζουσι τὸν συγκριτικὸν εἰς - α: καλύτερα, χειρότερα, ἀπλούστερα, ἢ μὲ τὸ πῖδὸ πρό τοῦ θετικοῦ, τὸν δὲ ὑπερθετικὸν μὲ τὸ πάρα πολὺ πρό τοῦ θετικοῦ: πῖδὸ καλά, πάρα πολὺ καλά, πῖδὸ ἀπλᾶ ἢ ἀπλούστερα, πάρα πολὺ ἀπλᾶ κλπ.

Ἄσκησις*

§ 167. Ὁ Κροῖσος ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρότατος βασιλεὺς τῆς Λυδίας. Τοῦτον ἐπεσκέφθη κάποτε εἰς τὰς Σάρδεϊς ὁ σοφώτατος Σόλων. Ὁ Κροῖσος τὸν ὑπεδέχθη προθυμότερα καὶ εὐγενέστατα καί, ἀφοῦ τὸν ἐφιλοξένησε βασιλικώτατα, τοῦ ἔδειξε τοὺς μεγίστους θησαυροὺς του. Ἐπειτα τὸν ἠρώτησε: «ὦ ξένη Ἀθηναίε, ἔχω ἀκούσει, ὅτι εἶσαι σοφώτατος ὄλων καὶ ὅτι εἰς ὅλα ἐκφέρεις κρίσιν δικαιοτέραν καὶ ὀρθοτέραν παντὸς ἄλλου. Θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω παρὰ σοῦ, ἂν θεωρεῖς ἄλλον ἄνθρωπον εὐτυχέστερον ἀπὸ ἐμέ». Ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: «Εἶναι δυσκολώτατον πράγμα, φίλε μου, νὰ εὐρεθοῦν ἄνθρωποι εὐτυχέστατοι, ἰδιαιτέρως δὲ βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ σοβαρώτατα καὶ λεπτότατα ζητήματα. Ἐγὼ καλοτυχίζω περισσότερον τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, δύο ἀδελφοὺς φρονιμωτάτους καὶ εὐσεβεστάτους.

Ἡ μητέρα των ἦτο ἐπιφανεστάτη ἱέρεια εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας εἰς τὸ Ἄργος. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἥρας ἔπρεπε πρώτη αὐτὴ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων νὰ παρευρίσκειται εἰς τὸν ναόν. Τὰ παιδιά της, διὰ νὰ μὴ βραδύνη, ἐξεύχθησαν εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ τὴν μετέφεραν ταχύτατα εἰς τὸν ναόν. Οἱ θεοὶ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς εὐσεβεστάτης αὐτῆς πράξεως ἐχάρισαν εἰς αὐτὰ δῶρον πολυτιμότερον, τοὺς ἐκοίμισαν μὲ βαθύτατον καὶ γλυκύτατον ὕπνον, ἀπὸ τὸν ὅποιον δὲν ἐξύπνησαν.

* Ἄσκησις διὰ τὰ παραθετικά.

Εἰς δευτέραν ἐρώτησιν τοῦ Κροίσου, ἂν θεωρεῖ καὶ ἄλλον εὐτυχέστερον αὐτοῦ, ὁ Σόλων ἀπεκρίθη: « Ὑστερον ἀπὸ αὐτοῦ μακαρίζω Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος εἶχε δύο ἀρίστους καὶ σεμνοτάτους υἱούς· ὁ ἴδιος, στρατηγὸς εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ἐναντίον τῶν Μεγαρέων, ἀπεδείχθη ὁ ἀνδρειότερος μαχητὴς ὄλων καὶ μαχόμενος γενναϊότατα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύθη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν ἔθαψαν μὲ μεγαλοπρεπεστάτας τιμὰς ». Μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν τὸν ἠρώτησεν ἐκ νέου: « Τέλος πάντων, ὦ Ἀθηναῖε, ἐγὼ λοιπὸν δὲν εἶμαι οὐδενὸς καλύτερος, οὔτε εὐτυχέστερος; ». Ὁ Σόλων τότε τοῦ ἀπῆντησεν ἡρεμώτατα: « Φίλε μου, πλοῦτον ἔχεις περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον καὶ δύναμιν μεγίστην· μέχρι τέλους ὅμως τῆς ζωῆς εἶναι δυνατόν νὰ συμβῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον πλείστα ἀτυχία. Μόνον, ἂν μέχρι τοῦ θανάτου ζήσης εὐτυχέστατος, θὰ εἶσαι ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄντωνυμίαι

§ 168. Ὁ διδάσκαλος μᾶς εἶπε σήμερα: « Αἱ Ἀθῆναι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν οἱ δρόμοι εἶναι καθαροὶ καὶ ἀσφαλτοστρωμένοι, ἐνῶ οἱ δικοὶ μας εἶναι ἀκατάστατοι. Τέτοιοι εἶναι μόνον ὀλίγοι δρόμοι μεγάλων πόλεων. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι ὁ Πειραιεύς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας ἢ κίνησις τῶν πλοίων εἰς αὐτὸν εἶναι πολὺ μεγάλη.

§ 169. Εἰς τὴν φράσιν αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα, ἡ λέξις αἱ ὁποῖαι τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος αἱ Ἀθῆναι. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἐπίνειον αὐτῆς, ἡ λέξις αὐτῆς τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος πόλεως. Ὁμοίως εἰς τὴν φράσιν τέτοιοι εἶναι οἱ δρόμοι, ἡ λέξις τέτοιοι τίθεται ἀντὶ τῶν ἐπιθέτων καθαροὶ καὶ ἀσφαλτοστρωμένοι. Ὑπάρχουν δηλ. εἰς τὸν λόγον λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων. Αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται ἄντωνυμίαι. Ἄντωνυμίαι δηλ. λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων.

α') Προσωπικαὶ ἀντωνυμιαὶ

§ 170. Ὁ Γεώργιος πρὸς τὸν Δημήτριον.

« **Ἐγώ**, ὅταν τελειώσω τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, θὰ ἐργασθῶ. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου θὰ φροντίσῃ δι' ἄλλους **ἡμᾶς**, ποῦ δὲν θὰ συνεχίσωμεν τὰ μαθήματα, νὰ **μᾶς** εὔρη ἐργασίαν. **Σὺ** σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῆς; ἢ ἐλπίζεις, ὅτι θὰ σὲ καλέσουν εἰς τὴν πόλιν οἱ συγγενεῖς: **Σὲ** παρακαλῶ, ἂν φύγῃς, νὰ **μᾶς** γράφῃς· **ἐγὼ** θὰ **σοῦ** γράφω τακτικά. Εἶναι ὠραῖον πρᾶγμα ἢ φιλία ὄλων **ἡμῶν** τῶν συμμαθητῶν. Ὁ Χαρίλαος θὰ σπονδάσῃ, διότι **αὐτὸς** ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα.

Ἡμεῖς τὸ καλοκαίρι θὰ πάμε στὸ χωριό. **Σεῖς** ποῦ θὰ πάτε; Ὁ Χαρίλαος καὶ ὁ Πέτρος **μοῦ** ἔλεγαν, ὅτι θὰ παραθερίσουν **αὐτοὶ** εἰς τὸ κτῆμα ».

§ 171. Εἰς τὴν φράσιν ἐγὼ θὰ ἐργασθῶ, ἡ λέξις **ἐγὼ** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Γεώργιος, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ. Εἰς τὴν φράσιν σὺ σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῆς, ἡ λέξις **σὺ** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Δημήτριος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀμιλεῖ ὁ Γεώργιος. Εἰς τὴν φράσιν αὐτὸς ἔχει τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ἡ λέξις **αὐτὸς** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Χαρίλαος, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ὁ λόγος. Αἱ λέξεις δηλαδὴ **ἐγὼ**, **σὺ**, **αὐτὸς** τίθενται ἀντὶ τῶν τριῶν προσώπων τοῦ λόγου· φανεράνουν δηλ. τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, ἦτοι α) ἐκεῖνον, ποῦ ὀμιλεῖ (ἐγὼ· πρῶτον πρόσωπον)· β) ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ὁ λόγος (σὺ· δεῦτερον πρόσωπον) καὶ γ) ἐκεῖνον ἢ ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος (ἐκεῖνος, αὐτό· τρίτον πρόσωπον). Αἱ ἀντωνυμιαὶ αὐταί, ποῦ φανεράνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, λέγονται **προσωπικαὶ ἀντωνυμιαὶ** καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς:

§ 172.

Ἑνικὸς

Πληθυντικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

α' πρόσ.

β' πρόσ.

Ὄν.	ἐγὼ	σὺ	ἡμεῖς	σεῖς	(ὕμεις)
Γεν.	ἐμοῦ, μοῦ, μου	σοῦ, σου	ἡμῶν		(ὕμῶν)
Δοτ.	ἐμοί, μοί	σοί, σοι	ἡμῖν		(ὕμῖν)
Αἰτ.	ἐμέ, μέ, με	σέ, σε	ἡμᾶς, μᾶς, μας, σᾶς, σας		(ὕμᾶς)

§ 173. Τοῦ τρίτου προσώπου προσωπική ἀντωνυμία εἶναι ἡ αὐτός

Ἐνικὸς

Ὅν. αὐτός	- ἡ	- ὁ
Γεν. αὐτοῦ	- ἧς	- οῦ, τοῦ, του, τῆς, τῆς, τοῦ, του
Δοτ. αὐτῶ	- ᾧ	- ᾧ
Αἰτ. αὐτόν	- ἣν	- ό, τόν, τον, τήν, την, τό, το

Πληθυντικὸς

Ὅν. αὐτοὶ	- αἱ	- ἅ
Γεν. αὐτῶν	- ὧν	- ὧν
Δοτ. αὐτοῖς	- αἰς	- οῖς
Αἰτ. αὐτούς	- ἄς	- ἅ, τοὺς, τους, τὰς, τας, τά, τα

Σημείωσις. Οἱ τύποι ἡμεῖς κλπ. χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ πολλοὺς εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς ἐπίσημους συζητήσεις (βουλὴν - διαλέξεις). Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς τὰς φράσεις: δόξα σοι, εἰρήνη ἡμῖν κ.ά.

§ 174. Πρατηρήσεις. Οἱ τύποι μου, σοῦ, τοῦ, τῆς, τοῦ καὶ ὁ πληθυντικὸς μᾶς, σᾶς, τοὺς δι' ὅλα τὰ γένη χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς τύποι δοτικῆς πτώσεως: μου ἔδωκε, σοῦ ἔστειλε, τοὺς ἔπεσχίθη κλπ.

Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι ἐμένα, ἐοῦ, ἐσένα, ἐμεῖς, ἐσεῖς, ἐμᾶς, ἐσᾶς, ὅταν πρόκειται ἰδίως νὰ δηλωθῇ ἔμφασις ἢ ἀντιδιαστολή: Ἐοῦ τὰ ὁμολογεῖς ἐμένα κάλεσε καὶ ὄχι ἐσένα.

β') Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 175. Ὁ κῆπος τοῦ σχολείου εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας. Ὁ ἰδικός σας εἶναι μεγαλύτερος ἢ μικρότερος;

Σήμερα ἐλησμόνησα τὸν κονδυλοφόρον, ἀλλ' ὁ Παῦλος μου ἔδωκε τὸν ἰδικόν του· δὲν εἶχα πέννα καὶ μου ἔδωκε τὴν ἰδικήν του. Αἱ ἰδικαὶ σας ἀσχολίαι εἶναι εὐχάριστοι, ἐνῶ αἱ ἰδικαὶ μας εἶναι κουραστικά.

§ 176. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς κί λέξεις α) τὸν ἰδικόν μας τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ κῆπόν μας, β) ὁ ἰδικός σας τίθεται ἀντὶ

τοῦ οὐσιαστικοῦ *κῆπός σας*, γ) τὸν *ιδικόν του* τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ *κονδυλοφόρον του*, δ) τὴν *ιδικήν του* τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ *πέννα του*. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμῖαι καὶ φανερώνουν τὸ πρόσωπον, τοῦ ὁποίου εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, ἀντὶ τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ ἀντωνυμία. Αἱ ἀντωνυμῖαι αὐταὶ λέγονται **κτητικά**.

Κτητικά δηλ. **ἀντωνυμῖαι** λέγονται, ὅσαι φανερώνουν τίνος εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, εἰς τὸ ὁποῖον αὐταὶ ἀναφέρονται.

§ 177. α) "Όταν τὸ πρόσωπον, πού ἔχει κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν εἶναι ἓν, αἱ κτητικά ἀντωνυμῖαι εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	<i>ιδικός μου - ιδική μου - ιδικόν μου</i> <i>ἐμός - ἐμή - ἐμόν</i>
τοῦ β' »	<i>ιδικός σου - ιδική σου - ιδικόν σου</i> <i>σός - σή - σόν</i>
τοῦ γ' »	<i>ιδικός του - ιδική του - ιδικόν του</i>

β) "Όταν ὁ κτήτωρ εἶναι ἓνας καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμῖαι εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	<i>ιδικοί μου - ιδικά μου - ιδικά μου</i> <i>ἐμοὶ - ἐμαὶ - ἐμὰ</i>
τοῦ β' »	<i>ιδικοί σου - ιδικά σου - ιδικά σου</i> <i>σοὶ - σαὶ - σὰ</i>
τοῦ γ' »	<i>ιδικοί του - ιδικά του - ιδικά του</i>

γ) "Όταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὸ κτῆμα ἓν

τοῦ α' προσώπ.	<i>ιδικός μας - ιδική μας - ιδικόν μας καὶ</i> <i>ἡμέτερος, - α, - ον</i>
τοῦ β' »	<i>ιδικός σας - ιδική σας - ιδικόν σας καὶ</i> <i>ὑμέτερος, - α, - ον</i>
τοῦ γ' »	<i>ιδικοί των - ιδικά των - ιδικά των</i> <i>σφέτερος - σφετέρα - σφέτερον</i>

δ) "Όταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμῖαι εἶναι

τοῦ α' προσώπ.	ιδικοί μας - ιδίκα μας - ιδικά μας και ἡμέτεροι, - αι, - α
τοῦ β' »	ιδικοί σας - ιδικάί σας - ιδικά σας και ὕμέτεροι, - αι, - α
τοῦ γ' »	ιδικοί των - ιδικάί των - ιδικά των σφέτεροι - σφέτεροι - σφέτερα

§ 178. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι ἔχουν τρία γένη, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους, κλίνονται δὲ ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 179. Ὅταν αἱ ἀντωνυμίαι αὐταὶ εἶναι μαζὶ μὲ τὰ οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν, λέγονται **ἀντωνυμικὰ κτητικὰ ἐπίθετα**: ὁ **ιδικός μου κῆπος**, τὸ **ιδικόν σου βιβλίον**, ἡ **ιδική του οἰκία**. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν ἡ γενικὴ **μου, σου, του - μας, σας, των, τους**: ὁ **κῆπός μας**, τὸ **βιβλίον σου**, τὰ **πράγματά μας**, ἡ **οἰκία σας**, ὁ **κῆπός σας**.

§ 180. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι καὶ τὰ κτητικὰ ἐπίθετα ἀπαντοῦν καὶ μὲ τὴν μορφήν: **δικός μου, δικός σου, δικός του, δικός μας, δικό σας, δικός των ἢ δικός τους** κλπ.

γ') Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

§ 181. Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν **τὸν ἑαυτὸν των** δι' ἔργα, πὸν ὠφελοῦν τὴν κοινωνίαν. Ὅποιος θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇ **τὸν ἑαυτὸν του**. Εἶναι φυσικὸν νὰ ἀγαπῶμεν **τὸν ἑαυτὸν μας**: δύσκολον εἶναι νὰ ἀγαπᾶ κανεὶς τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε: «Νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου, ὅπως **τὸν ἑαυτὸν σου**». Ὅσα λέγω εἰς ἄλλους, τὰ λέγω πρῶτα **τοῦ ἑαυτοῦ μου**.

§ 182. Εἰς τὴν φράσιν οἱ ἄνθρωποι διαθέτουν **τὸν ἑαυτὸν των**, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν των** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειάν του· ὁμοίως εἰς τὴν φράσιν ὅπως ἀγαπᾶς **τὸν ἑαυτὸν σου**, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν σου** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται

τὴν ἐνέργειαν. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ, ὅτι τὸ πρόσωπον, ποῦ κάμνει μίαν ἐνέργειαν, εἶναι τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια.

Αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι φανερώουν τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειαν (πάσχει), λέγονται **αὐτοπαθεῖς** ἀντωνυμῖαι. Εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς:

Ἐνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

γ' πρόσ.

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μου τοῦ ἑαυτοῦ σου τοῦ ἑαυτοῦ του, της, του
Αἰτ. τὸν ἑαυτόν μου τὸν ἑαυτόν σου τὸν ἑαυτόν του, της, του

Πληθυντικὸς

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μας ἢ τῶν ἑαυτῶν μας - τοῦ ἑαυτοῦ σας ἢ τῶν ἑαυτῶν σας - τοῦ ἑαυτοῦ των ἢ τῶν ἑαυτῶν των
Αἰτ. τὸν ἑαυτόν μας ἢ τοὺς ἑαυτοὺς μας - τὸν ἑαυτόν σας ἢ τοὺς ἑαυτοὺς σας - τὸν ἑαυτόν των ἢ τοὺς ἑαυτοὺς των

§ 183. Ἀπαντοῦν ἀκόμη χωρὶς τὸ ἄρθρον: **ἀφ' ἑαυτοῦ μου** εἶπα ὅσα εἶπα. Ὁ Δημήτριος ἐκράτησε **δι' ἑαυτόν** ἐν μόνον ἀπὸ τὰ δῶρα, ποῦ ἔλαβεν εἰς τὴν ἐορτήν του. **Εὐλόγησαν ἑαυτοὺς** καὶ ἀλλήλους.

Εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ οἱ κατωτέρω τύποι τῆς ἀρχαίας γλώσσης.

Ἐνικὸς

α' πρόσ.

β' πρόσ.

ἀρσ.

θηλ.

ἀρσ.

θηλ.

Γεν. ἑμαυτοῦ ἑμαντῆς σεαυτοῦ - σαυτοῦ σεαυτῆς - σαυτῆς
Δοτ. ἑμαντῶ ἑμαντῆ σεαυτῶ - σαυτῶ σεαυτῆ - σαυτῆ
Αἰτ. ἑμαντόν ἑμαντήν σεαυτόν - σαυτόν σεαυτήν - σαυτήν

Πληθυντικός

	α' πρόσ.		β' πρόσ.
ἡμῶν	αὐτῶν	ὑμῶν	αὐτῶν
ἡμῖν	αὐτοῖς - αἷς	ὑμῖν	αὐτοῖς - αἷς
ἡμᾶς	αὐτοὺς - ἄς	ὑμᾶς	αὐτοὺς - ἄς

γ' πρόσ.
Ἐνικὸς

	ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.
ἑαυτοῦ - αὐτοῦ	ἑαυτῆς - αὐτῆς	ἑαυτοῦ - αὐτοῦ	
ἑαυτῶ - αὐτῶ	ἑαυτῇ - αὐτῇ	ἑαυτῶ - αὐτῶ	
ἑαυτὸν - αὐτὸν	ἑαυτήν - αὐτήν	ἑαυτό	

Πληθυντικός

ἑαυτῶν	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν
ἑαυτοῖς	ἑαυταῖς	ἑαυτοῖς
ἑαυτοὺς	ἑαυτάς	ἑαυτά

Παρατηρήσεις. Ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴν ἐσχηματίσθη εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ ἡ ὀνομαστικὴ: ὁ ἑαυτός μου, ὁ ἑαυτός σου, ὁ ἑαυτός μας, ὁ ἑαυτός σας, ὁ ἑαυτός των (ἢ τους), οἱ ὑποῖτοι ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ: ἐγὼ προσωπικῶς - τὸ πρόσωπὸν μου, σὺ προσωπικῶς, αὐτὸς προσωπικῶς, ἡμεῖς προσωπικῶς κλπ.

δ') Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι

§ 184. Ἀγαπᾷτε ἀλλήλους = νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἢ νὰ ἀγαπᾶσθε μεταξύ σας.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε = νὰ βαστάζετε τὰ βάρη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου ἢ νὰ βαστάζετε τὰ βάρη μεταξύ σας.

Ἡ λέξις ἀλλήλους τίθεται εἰς τὸν λόγον καὶ φανερώνει, πρόσωπα, πού ἐνεργοῦν καὶ συγχρόνως δέχονται τὸ ἐν τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἄλλου. Τὸ ἴδιον φανερώνει καὶ ἡ λέξις ἀλλήλων. εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὗται ἀντωνυμῖαι καὶ τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ φανερῶσιν περισσότερα τοῦ ἐνὸς πρόσωπα, πού ἐνεργοῦν, καὶ συγχρόνως δέχονται τὰ μὲν τὴν ἐνέργειαν τῶν ἄλλων λέγονται δὲ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι. Τύποι αὐτῆς εἶναι τοῦ πληθ. ἀριθ. γεν. ἀλλήλων, αἰτ. ἀλλήλους - ἀλλήλας - ἀλληλα καὶ δοτ. ἀλλήλοις, ἀλλήλαις.

§ 185. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι εἶναι : ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἡ μία τὴν ἄλλην, τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ μεταξὺ μας, σας, των.

Σημείωσις. Αἱ λέξεις ἀλληλοβοήθεια, ἀλληλοἰποσιήριξις κλπ. γίνονται ἀπὸ τὴν ἀντωνυμίαν αὐτὴν καὶ τὰ ὀνόματα βοήθεια κλπ.

ε΄) Δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι

§ 186. Δεικτικαὶ λέγονται αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὅποια χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων, πού θέλομεν νὰ δείξωμεν. Αὐταὶ εἶναι κυρίως αἱ **οὗτος - αὕτη - τοῦτο, ἐκεῖνος - ἐκείνη - ἐκεῖνο, αὐτός - αὕτη - αὐτό.**

α) Ἡ **οὗτος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἀμέσως προηγούμενος : Ὁ Κλέαρχος ἦτο Λακεδαιμόνιος· **τούτον** προσεκάλεσεν ὁ Κύρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου.

β) Ἡ **ἐκεῖνος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι εἰς ἀπόστασιν ἢ δὲν εὐρίσκεται ἐμπρὸς μας : Ὁ Ξέρξης ἐκάλεσε τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν Θερμοπυλῶν νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα· **ἐκεῖνοι** ὁμῶς ἀπήντησαν : «μολὸν λαβέ».

γ) Ἡ **αὐτός** χρησιμοποιεῖται, ὅταν ὁ ὁμιλῶν ἔχη ὑπ' ὄψιν κάτι, ἀνεξαρτήτως ἂν αὐτὸ εἶναι μακρὰν ἢ πλησίον ἢ ἀπουσιάζῃ : Ὁ Ἀγγλος διοικητὴς εἰς τὴν Κύπρον ἐφήρμοξε κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ βαρβάρους μεθόδους· **αὐτός** ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἀπολίτιστος ἄνθρωπος.

§ 187. Ἡ ἀντωνυμία **οὗτος** κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ὄν.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τούτον	ταύτην	τούτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα

Αἱ ἐκεῖνος - ἐκείνη - ἐκεῖνο καὶ αὐτός - αὕτη - αὐτό κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 188. Ἄλλαι δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι εἶναι αἱ α) **τοιούτος - τοιαύτη - τοιούτο(ν)**, διὰ τὴν δειχθῆ ποιότητος, β) **τοσοῦτος - τοσαύτη - τοσοῦτο(ν)** καὶ **τόσος - τόση - τόσο(ν)**, διὰ τὴν δειχθῆ ποσότητος ἢ **τοιούτος**, κατὰ τὴν ὁποίαν κλίνεται καὶ ἡ **τοσοῦτος**, κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἑνικὸς

Ὀν.	τοιούτος	τοιαύτη	τοιούτο (ν)
Γεν.	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου
Δοτ.	τοιούτω	τοιαύτη	τοιούτω
Αἰτ.	τοιούτον	τοιαύτην	τοιούτο (ν)

Πληθυντικὸς

Ὀν.	τοιούτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
Γεν.	τοιούτων	τοιούτων	τοιούτων
Δοτ.	τοιούτοις	τοιαύταις	τοιούτοις
Αἰτ.	τοιούτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Ἡ **τόσος - τόση - τόσον** κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 189. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἡ οὗτος λέγεται καὶ **τούτος - τούτη - τοῦτο** ἢ **έτουτος - έτουτη - έτουτο** ἀντὶ δὲ τῆς **τοιούτος** συνηθεστέρα εἶναι **τέτοιος - τέτοια - τέτοιο**, αἱ ὁποῖαι κλίνονται ὡς δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 190. Δεικτικὰ ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα. Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι, ὅταν εἰς τὸν λόγον συνοδεύουν οὐσιαστικά, εἶναι ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα: **αὕτη** ἡ πόλις, **αὐτὸ** τὸ παιδίον, **οὗτος** ὁ κῆπος, **οἱ τοιούτοι** χαρακτηῆρες.

στ') Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία αὐτὸς

§ 191. Οἱ Κύπριοι ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν Ἄγγλων, διὰ τὴν ἀναγκάσων **αὐτούς** νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐνωθῆ ἡ μεγαλόνησος μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη εἰς θάνατον καὶ ἔδωκαν εἰς **αὐτὸν** νὰ πῆ τὸ κῶνειον.

Εἰς τὴν φράσιν διὰ τὴν ἀναγκάσων αὐτούς, ἡ λέξις **αὐτούς** ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως Ἄγγλους, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῆ μετὰ

τὸ διὰ τὰ ἀναγκάσων. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἔδωκαν εἰς αὐτόν, ἢ λέξις αὐτόν ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως Σωκράτη, ἢ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῇ μετὰ τὴν λέξιν ἔδωκαν.

Ἡ ἀντωνυμία αὐτός, ὅταν τίθεται εἰς τὸν λόγον διὰ τὰ μὴ ἐπαναληφθῇ μία λέξις, περὶ τῆς ὁποίας ἔχει γίνεαι λόγος προηγουμένως, λέγεται ἐπαναληπτική.

§ 192. Ἀντὶ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας αὐτός χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς. Αἱ ἀνωτέρω φράσεις ἠδύνατο νὰ εἶναι : Οἱ Κύπριοι ἀγωνίζονται κατὰ τῶν Ἀγγλων, διὰ τὰ τοὺς ἀναγκάσων κλπ., οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη καὶ τοῦ ἔδωκαν κλπ.

Πολλάκις οἱ τύποι τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς κλπ. τίθενται εἰς τὸν λόγον πρὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ, εἰς τὸ ὅποῖον ἀποδίδονται, καὶ προλαμβάνουσι τρόπον τινα αὐτό : τὸν εἶδες σήμερον τὸν Παῦλον ; τοὺς παρακολούθησες τοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ Στάδιον ; Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἢ ἀντωνυμία λέγεται προληπτική.

ζ') Ὀριστικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 193. Ἡ ἀντωνυμία αὐτός με ἄρθρον ὁ αὐτός - ἢ αὐτὴ - τὸ αὐτὸ σημαίνει ὁ ἴδιος : τὸ αὐτὸ φῶρμα, αἱ αὐτοὶ λόγοι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὁ αὐτός - ἢ - ὁ εἶναι ὀριστικὴ ἀντωνυμία.

Αἱ λέξεις ὁ ἴδιος, μόνος του κλπ. χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικὴν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ τὰ ὀρίσων καὶ νὰ ξεχωρίσων τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἄλλα ὁμοειδῆ καὶ ἐπέχουν θέσιν ὀριστικῆς ἀντωνυμίας.

Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ α) ὁ ἴδιος - ἢ ἰδίᾳ - τὸ ἴδιον πάντοτε με ἄρθρον καὶ β) μόνος - μόνῃ - μόνον χωρὶς ἄρθρον καὶ με γενικὴν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν μόνος μου, μόνοι μας κλπ.

η') Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 194. Τίς ἦτο ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ; Ποιοὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπρὰν νίκην ; Πόσοι ἐφρονεῦθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ;

Πόσοι είναι οί μαθηταί τῆς τάξεός σας καί **ποῖοι** είναι οί ἐπιμελέστεροι; **Ποῖος** δὲ εἶναι ὁ ἄριστος ὄλων; Ὁ Πέτρος **τί** μαθητῆς εἶναι;

Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς αἱ λέξεις **τίς**, **πόσοι**, **ποῖος** χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον, ὅταν κάμνωμεν κάποιαν ἐρώτησιν· α) διὰ κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα: **τίς**; **ποῖος**; β) διὰ τὸ ποσὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων: **πόσοι**; καὶ γ) διὰ τὸ ποιὸν προσώπων ἢ πραγμάτων: **τί** ἄνθρωπος εἶναι ὁ Πέτρος; αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι**· εἶναι δὲ τρεῖς: **τίς**, **ποῖος**, **πόσος**.

§ 195. Ἡ ἀντωνυμία **τίς** ἔχει δύο τύπους, ἓνα διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν **τίς** καὶ ἓνα διὰ τὸ οὐδέτερον **τί**: κλίνεται δὲ ὡς ἐξῆς:

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	ἀρσεν. - θηλ.	οὐδέτ.	ἀρσεν. - θηλ.	οὐδέτ.
Ὀν.	τίς	τί	τίνες	τίνα
Γεν.	τίνος	τίνος	τίνων	τίνων
Δοτ.	τίνι	τίνι	τίσι	τίσι
Αἰτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

Αἱ ἄλλαι ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Ἡ ἀντωνυμία **τί**, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται ὅταν γίνεται ἐρώτησις διὰ τὸ ποιὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων, εἶναι ἄκλιτος καὶ σημαίνει **τί** λογῆς - **τί** εἶδους εἶναι τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα: **τί** παιδί εἶναι αὐτό; **τί** φίλος εἶναι αὐτός;

§ 196. Ἄντωνυμικὰ ἐρωτηματικὰ ἐπίθετα. Ὅταν αἱ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι συνοδεύονται ἀπὸ οὐσιαστικά, εἶναι ἐπίθετα ἀντωνυμικά: **ποῖος** μαθητῆς ἀπουσίασε **χθές**; **πόσους** στρατιώτας ἔχει ὁ λόχος; **πόσων** χρόνων εἶναι τὸ παιδί;

θ') Ἄοριστοι ἀντωνυμίαι

§ 197. Ἐάν **τις** θέλῃ νὰ κερδήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἐάν **κάποιος** ἔχῃ πολλοὺς χι-

τῶνας, νὰ κρατήσῃ **ἕνα** διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς **ἄλλους** νὰ μοιράσῃ εἰς πτωχοὺς.

Τινὲς τῶν μαθητῶν δὲν συμμορφώνονται μὲ τὸν κανονισμόν τοῦ σχολείου. Ὁ Διευθυντὴς λέγει εἰς τοὺς μαθητάς: «**Λιὰ τὴν πολυήμερον ἐκδρομὴν** πρέπει **ἕκαστος** νὰ ἔχη τροφίμα διὰ **μίαν** τοῦλάχιστον ἡμέραν. **Ὅλοι** θὰ εἶσθε αὔριον εἰς τὰς 7,30' π.μ. συγκεντρωμένοι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου. **Μερικοὶ** θὰ ἔλθουν ἐνωρίτερον, διὰ νὰ ἐπιβλέπουν τὴν τάξιν. **Κανεῖς** δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάσῃ, διότι εἰς **οὐδένα** ἢ ἔταιρεία τῶν σιδηροδρόμων θὰ ἐπιστρέψῃ τὰ **χορήματα**».

§ 198. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον αἱ λέξεις **τίς, κάποιος, ἕνας, ἄλλος, ἕκαστος, ὅλοι, μερικοὶ, οὐδεῖς, κανένας** τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ὠρισμένα: ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα ἢ πράγματα ἀόριστως, εἶναι δηλ. ἀντωνυμιαὶ καὶ λέγονται **ἀόριστοι**.

Ἀόριστοι δηλαδὴ **ἀντωνυμιαὶ** λέγονται αἱ ἀντωνυμιαὶ, αἱ ὅποια φανερώνουν πρόσωπα ἢ πράγματα ἀόριστως, χωρὶς δηλ. νὰ τὰ ὀνομάζωμεν.

§ 199. Συνηθέστεραι ἀόριστοι ἀντωνυμιαὶ εἶναι αἱ ἐξῆς :

1. **τίς** ἄρσ. θηλ., **τί** οὐδέτ. : ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπλησίαζεν εἰς **τινα** κόμην, ἐξῆλθε πρὸς προῦπάντησιν αὐτοῦ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

2. **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικὰ** μόνον εἰς τὸν πληθυντ. ἀριθμόν: **μερικοὶ** μαθηταὶ δὲν προσέχουν.

3. **ὅλος - ὅλη - ὅλον** : μὴ ἀνησυχεῖτε. Θὰ ὀμιλῶ δυνατὰ καὶ θὰ ἀκούσετε **ὅλοι**.

4. **ἕκαστος - ἐκάστη - ἕκαστον** : **ἕκαστος** ἔχει τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του.

5. **ἄλλος - ἄλλη - ἄλλο** : εἶναι **ἄλλος**, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ προσέλθῃ ὡς **μάρτυς** ;

6. **οὐδεῖς - οὐδεμία - οὐδὲν** : **οὐδεῖς** μορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

7. **κάποιος - κάποια - κάποιο** : κοίταξε νὰ ἰδῆς· **κάποιος** ἐκτόπησε τὴν θύραν.

8. **κανεῖς - καμία - κανὲν** (κανένας - καμία - κανέν) : **κανεῖς** δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μείνῃ ὀρθιος εἰ τὸ θέατρον, διὰ νὰ βλέπουν **ὅλοι** τὴν σκηνήν.

9. **δλόκληρος**, -ος, -ον : **δλόκληρος** ἢ πόλις κατεστράφη ἀπὸ τούτων σεισμούς.

10. **ὄ, ἦ, τὸ δεῖνα** κλπ.

11. **ἐκάτερος - ἐκατέρα - ἐκάτερον** = ὁ καθείς ἐκ τῶν δύο χωριστά.

12. **ἀμφοτέροι**, -αι, -α = καὶ οἱ δύο.

13. **οὐδέτερος**, -α, -ον = οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τούτων δύο.

§ 200. Ἡ **τις**, ἀντὶ τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖται περισσότερο ἢ **κάποιος** - α - ο, κλίνεται ὡς ἑξῆς:

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	ἄρσεν. θηλ.	οὐδ.	ἄρσεν. θηλ.	οὐδ.
ἽΟν.	τις	τί	τινές	τινά
Γεν.	τινός	τινός	τινῶν	τινῶν
Δοτ.	τινὶ	τινὶ	τισὶ	τισὶ
Αἰτ.	τινά	τί	τινάς	τινά

ἽΟλοι οἱ τύποι τῆς ἀντωνυμίας **τις - τί** εἶναι **ἐγκλιτικά**.

§ 201. Αἱ ἀντωνυμιαὶ **μερικοὶ - μερικάι - μερικά**, ὄλος - η - ον κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 202. Ἡ **οὐδεὶς - οὐδεμία - οὐδέν** καὶ **κανεὶς - καμμία - κανέν** κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὡς ἑξῆς:

ἽΟν.	οὐδεὶς	οὐδεμία	οὐδέν	κανεὶς	καμμία	κανέν	καὶ	κανένα
Γεν.	οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός	κανενός	καμμιάς	κανενός		
Δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ	οὐδενὶ	—	—	—		
Αἰτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν	κανένα	καμμίαν	κανέν		

ἽΟμοίως κλίνονται καὶ ἡ ἀντωνυμία **καθεὶς - καθεμία - καθέν**, ἢ ὁποία τίθεται συνήθως ἀντὶ τῆς **ἑκάστος**.

§ 203. Μετὰ τὴν ἀντωνυμίαν **κανεὶς**, ἢ ὁποία συνήθως χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς **οὐδεὶς**, τίθεται πάντοτε τὸ **δέν**, ἐνῶ μετὰ τὸ **οὐδεὶς** δὲν τίθεται : **κανεὶς δέν** μὲ εἶδε, ἀλλὰ **οὐδεὶς μὲ** εἶδε.

§ 204. Εἰς τὴν φράσιν καθ' ὁδὸν μ' ἐχαιρέτισε ἕνας, τὸν ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἔβλεπα, ἡ λέξις ἕνας σημαίνει κάποιος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ ἕνας (εἷς) - μία - ἓν εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὄχι ἀριθμητικόν.

§ 205. "Ὅλοι αἱ ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι, ὅταν εἶναι μαζί με οὐσιαστικά, εἶναι ἀόριστα ἀντωνυμικά ἐπίθετα : ἄνθρωπός τις, μερικαὶ γυναῖκες, εἰς ἐκάστην πόλιν κάποιο παιδί ἔπεσε καὶ κτύπησε· οὐδεὶς κόπος, κανεὶς δρόμος, ἡ ἄλλη ὁδός· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητοί· κανεὶς μαθητῆς δὲν γίνεται δεκτὸς πρὸς ἐγγραφήν χωρὶς τὸν κηδεμόνα.

Παρατηρήσεις. Ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι εἶναι καὶ τὰ ἄκλιτα **κάτι, κάτι τι, τίποτε, κάθε τι** : εἶδες πόσα ὠραῖα πράγματα ὑπάρχουν εἰς τὴν ἀγοράν; **κάτι** εἶδα, **κάτι τι** εἶδα, **τίποτε** δὲν εἶδα, **κάθε τι** εἶναι σὴ θέσι του κλπ.

ι') Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι

§ 206. Οἱ μαθηταί, **οἱ ὅποιοι** ἀπουσίασαν χθές, θὰ ἔλθουν αὔριον μετὰ τὸν πατέρα των. "Ὅστις θέλει νὰ σπουδάσῃ πρέπει νὰ κοπιᾷ σῆ. "Ὅποιος εἶναι πλούσιος, δὲν εἶναι πάντοτε καὶ εὐτυχής. "Ὅσους συνήνητσα, μοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν γνωρίζουν, ποῦ κάθηται ὁ κ. Παῦλος. Νὰ εἰπῆς εἰς **ὄποιον** καὶ ἂν ἔλθῃ, ὅτι δὲν θὰ εἶμαι ἐδῶ σήμερα. "Ὅσον καὶ ἂν κοπιᾷσῃς, δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ μαντεύσῃς, **ὄσα** σκέπτομαι. Ὁ νέος, παιδί μου, **ποῦ** συναναστρέφεσαι, δὲν μοῦ ἀρέσει πολὺ. Οἱ γονεῖς, **ποῦ** δὲν φροντίζουν νὰ ἀναθρέψουν τὰ παιδιά μετὰ χριστιανικὰς ἀρετὰς, εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ **ὄ,τι** συμβῆ εἰς αὐτά.

§ 207. Εἰς τὴν πρώτην φράσιν ἡ λέξις **οἱ ὅποιοι** ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως **οἱ μαθηταί**. Τὸ νόημα δὲ τῆς φράσεως, ποῦ εἰσάγεται μετὰ τὴν λέξιν **οἱ ὅποιοι**, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν **οἱ μαθηταί**. Ἐπίσης δὲ εἰς τὴν δευτέραν φράσιν μετὰ τὴν λέξιν **ὄστις** ἀποδίδεται τὸ νόημα εἰς ἐκεῖνον, ποῦ πρέπει νὰ κοπιᾷσῃ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς λέξεις **ὄσους, ὄσα, ὄποιος, πού, ὄ,τι**. Αἱ λέξεις αὗται χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ ὀνομάτων, εἶναι δηλ. ἀντωνυμῖαι, μετὰ τὰς ὁποίας τὸ νόημα τῆς φράσεως, ποῦ ἀνήκουν, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς μίαν λέξιν ἄλλης φράσεως καὶ λέγονται **ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι**.

§ 208. Ἡ ἀντωνυμία **ὅστις - ἥτις - ὅ,τι** προῆλθεν ἀπὸ τῆν ἀρχαίαν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν **ὄς - ἦ - ὄ** (ὁ ὅποιος) καὶ τὴν ἀόριστον **τις - τί**. Τῆς ἀντωνυμίας **ὄς**, ἡ ὁποία κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα, χρησιμοποιοῦνται ὠρισμένοι τύποι εἰς μερικὰς φράσεις, π.χ. *ὁ ἄνθρωπος, περὶ οὗ ὁ λόγος· ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς πρόκειται*. Τῆς ἀντωνυμίας **ὅστις - ἥτις - ὅ,τι** ἀπαντοῦν συνήθως οἱ ἐξῆς τύποι :

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς			
Ἰον.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
Γεν.	οὗτινος	—	οὗτινος	—	—	—
Δοτ.	—	—	—	—	—	—
Αἰτ.	—	—	ὅ,τι	—	—	ἅτινα

§ 209. Ἄλλαι ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ : **ὁ ὅποιος - ἡ ὁποία - τὸ ὅποιον, ὅποιος - ὅποια - ὅποιο, ὅσος - ὅση - ὅσον, οἶος - οἶα - οἶον** (= ὅποιαις λογῆς: οἶα ἢ μορφή, τέτοια καὶ ἡ ψυχή). Αὐταὶ κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἐπίσης ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ αἱ : **ὅποιοςδήποτε, οἷοςδήποτε, εἰς τὰς ὁποίας τὸ - δῆποτε** δὲν κλίνεται. Ἡ ἀντωνυμία **ὅστιςδήποτε - ὅ,τιδήποτε** δὲν ἔχει θηλυκόν.

§ 210. Τὸ **ὅ,τι** καὶ **ὅ,τιδήποτε** ἀπαντᾷ εἰς φράσεις: **ὅ,τι θέλεις, ὅ,τιδήποτε ζητήσης** κλπ.

§ 211. Τὸ **ποῦ** χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ **ὁ ὅποιος** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλα τὰ γένη: ὁ νέος, **ποῦ** (= ὁ ὅποιος) ἤλθε **χθές**· ὁ παντοπώλης **ποῦ** (= ἀπὸ τὸν ὅποιον) **φονίζομεν** οἱ μαθηταὶ **ποῦ** (= οἱ ὅποιοι) ἀπουσίασαν· **ἐκεῖνοι, ποῦ** (= τοὺς ὁποίους) **εἶδαμε** **χθές** ἦσαν **χωριανοὶ** μας.

* Ἀσκήσεις *

§ 212. Ὁ Πύρρος, ὁ ὅποιος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἄνδρα τιὰ Θεσσαλὸν ὡς σύμβουλον, ὅστις ὠνομάζετο Κινέας. Οὗτος διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων του, ὥστε ὅλοι ἐθαύμαζον καὶ ἐπειθοντο, εἰς ὅ,τι αὐτὸς ἔλεγε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πύρρος τὸν ἐξετίμα ἰδιαίτερος καὶ πάντοτε τὸν συνε-

* Δι' ὅλας τὰς ἀντωνυμίας.

βουλεύετο, τί ἔπρεπε εἰς ἐκάστην περίπτωσιν νὰ κάμῃ. Εἶχε δὲ ἀναπτυχθῆ μεταξύ των μεγάλη φιλία, ὥστε νὰ δύναται ὁ Κινέας νὰ λέγῃ ἔλευθέρως τὴν γνώμην του καὶ μάλιστα μερικὰς φορὰς ἀφ' ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ τοῦ ζητηθῆ. Ὅτε ὁ Πύρρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἐκάλεσε τὸν Κινέα καὶ τὸν ἐρώτησε: «Ποίαν γνώμην ἔχεις σύ, ὦ Κινέα, διὰ τοὺς Ρωμαίους;». «Βασιλεῦ, σ' εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, διότι μὲ καλεῖς, νὰ σοῦ δώσω τὴν γνώμην μου, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀκούσῃς ἀπὸ ἐμέ, ὅ,τι σκέπτομαι. Ἐγὼ ἀκούσει ἀπὸ ὄλους, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι εἶναι γενναῖοι πολεμισταί. Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι θὰ τοὺς νικήσωμεν. Τί ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν ἡμεῖς;» «Ἐρωτᾶς, φίλε μου, πρᾶγμα, πὸν εἶναι φανερόν. Ἄν καταλάβωμεν τὴν Ρώμην, ἣτις εἶναι ἡ πλέον ἀξιόμαχος πόλις τῆς Ἰταλίας, θὰ γίνωμεν κύριοι ὀλοκλήρου τῆς Ἰταλίας, χωρὶς οὐδεὶς νὰ φέρῃ ἀντίστασιν». «Καὶ ὕστερα;» προσέθεσεν ὁ Κινέας. «Ἐπειτα, εἶπεν ὁ Πύρρος, πλησίον εἶναι ἡ Σικελία μὲ τὰς πλουσιωτάτας πόλεις τῆς, πὸν θὰ περιέλθουν καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ἀπέναντι δὲ τῆς Σικελίας, εἶναι ἡ Καρχηδών, τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας εὐκόλως θὰ ἐπιτύχωμεν». «Ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, κανὲν ἐμπόδιον δὲν θὰ ὑπάρχῃ διὰ τὴν κατάληψιν ἔπειτα καὶ τῆς Ἑλλάδος: ἀλλ' ἂν ὅλα αὐτὰ γίνον, τί ἄλλο θὰ κάμωμεν;». Ὁ Πύρρος τότε ἐγέλασε καὶ εἶπε: «Τότε, φίλε μου, θὰ ἡσυχάσωμεν καὶ θὰ εὐχαριστούμεθα συζητοῦντες μεταξύ μας γιὰ διάφορα ζητήματα». Καὶ ὁ Κινέας ἀπήντησεν: «Ἄλλ', ὦ βασιλεῦ ἀφοῦ τώρα ἔχομεν τὴν ἡσυχίαν, διατὶ δὲν ἀσχολούμεθα μὲ συζητήσεις εὐχαρίστους; Εἶναι ἀνάγκη νὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ κινδύνους καὶ αἵματα καὶ νὰ σκορπίσωμεν τόσους θανάτους καὶ τόσῃν δυστυχίαν, γύρω μας, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν σήμερον;». Μ' ὅλα αὐτὰ ὁμως δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Πύρρον νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἡ ὁποία ἦτο καταστρεπτικὴ δι' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικὰ

§ 213. Οἱ νομοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι πενήτηκοντα (50) μὲ πρῶτεύουσαν μίαν πόλιν δι' ἕκαστον νομόν. Πρῶτος δημότης εἰς πόλεις,

αί ὁποῖαι ἔχουν κατοίκους ἄνω τῶν πέντε χιλιάδων (5000), εἶναι ὁ δήμαρχος. Μετά τοῦ δημάρχου ἐκλέγονται ἀνά πᾶν τέταρτον ἔτος καί **ἕξ** (6) ἢ **ὄκτώ** (8) ἢ **δώδεκα** (12) δημοτικοὶ σύμβουλοι. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν συμβούλων εἶναι **διπλάσιος** ἢ **τριπλάσιος** τῶν μικροτέρων. Τὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου δὲν εἶναι **ἀπλᾶ**, ὅπως θὰ ἐνόμιζέ τις, ἀλλὰ **πολλαπλᾶ**. Φροντίζει οὗτος διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου, τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως, τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτῆς, τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν καὶ παρακολοθεῖ τὰ ἐξοδα, τὰ ὁποῖα ἀνέρονται ὄχι εἰς **δεκάδας** καὶ **ἐκατοντάδας**, ἀλλὰ εἰς πολλὰς **χιλιάδας** δραχμῶν. Τέλος ἐπιβλέπει τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ δήμου, τοὺς ὁποίους ἐπιθεωρεῖ **δὺς** καὶ **τρὶς** κατὰ μῆνα.

α') Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

§ 214. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν αἱ λέξεις: **έννεα**, **πέντε χιλιάδες**, **πρῶτος**, **τέταρτος**, **διπλάσιος**, **τριπλάσιος**, **ἀπλοῦς**, **δεκάς**, **δὺς**, **τρὶς**, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὠρισμένον πλῆθος ὄντων ἢ ἐκφράζουν ἄλλας ἀριθμητικὰς ἐννοίας ἢ σχέσεις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἀριθμητικά**. Εἶναι δὲ αὐτὰ ἐπίθετα, π.χ. **μία** (πόλις), **διπλάσιος**, **ἀπλοῦς**, ἢ οὐσιαστικά, π.χ. **δεκάς**, **τριας** ἢ ἐπιρρήματα **δὺς**, **τρὶς**.

§ 215. Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα λέγονται :

1) **Ἀπόλυτα**, ὅταν φανερόνουν ἀπλῶς ὠρισμένον πλῆθος ὄντων: ἐν σχολεῖον, **μία** πόλις, **διακόσιοι** στρατιῶται.

2) **Τακτικά**, ὅταν φανερόνουν, ποίαν θέσιν κατέχει τι εἰς μίαν σειρὰν ὁμοειδῶν ὄντων: ὁ **πρῶτος** μαθητής, ὁ **τρίτος**, ἡ **εἰκοστὴ πέμπτη** Μαρτίου. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως **-τος** μέχρι τοῦ 19, π.χ. **τρίτος** (τρία), **δέκατος** (δέκα), καὶ τῆς καταλήξεως **-στος** ἀπὸ τὸ 20 καὶ ἄνω, π.χ. **εἰκοστός** (εἴκοσι), **χιλιοστός**, **διακοσιοστός** κλπ. Κλίνονται δὲ ὅλα κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

3) **Πολλαπλασιαστικά**, ἀπλοῦς, διπλοῦς κλπ. "Ὅταν λέγωμεν ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν, ἐννοοῦμεν, ὅτι κάμνομεν ἓνα πῆδημα, τρία πηδήματα., δηλ: αὐτὰ φανερόνουν ἀπὸ πόσα ἀπλᾶ μέρη ἀποτελεῖται

κάτι τι: ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πολλαπλασιαστικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - πλοῦς, π.χ. τριπλοῦς, ἑπταπλοῦς, δεκαπλοῦς· κλίνονται δὲ κατὰ τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἀπλοῦς - ἀπλή - ἀπλοῦν (χρυσοῦς - ῆ - οῦν).

4) Ἐναλογικά, ὅταν φανερώνουν πόσας φορές εἶναι ἓν ποσὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ εἴδους: ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Ἀθηνῶν μέχρι Κορίνθου εἶναι τετραπλασία ἀπὸ τὴν μέχρις Ἐλευσίνος. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναλογικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων καὶ λήγουν εἰς - πλάσιος, π.χ. ἑπταπλάσιος, δεκαπλάσιος καὶ κατὰ ταῦτα διπλάσιος, τριπλάσιος κλπ. Κλίνονται δὲ κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 216. Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά εἰς - μία - ἓν, τρεῖς - τρία, τέσσαρες - τέσσαρα κλίνονται τὸ μὲν εἰς εἰς τὸν ἐνικόν, τὰ δὲ τρεῖς καὶ τέσσαρες εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς ἑξῆς:

	Ἐνικός			Πληθυντικός		
	ἀρσεν.	θηλ.	οὐδ.	ἀρσεν.	θηλ.	οὐδ.
ἽΟν.	εἷς ἢ ἓνας	μία	ἓν ἢ ἓνα	τρεις - τρία	τέσσαρες	τέσσαρα
Γεν.	ἑνός	μιας	ἑνός	τριῶν	τεσσαρῶν	
Δοτ.	ἐνὶ	μιᾱ	ἐνὶ	τρισί(ν)	—	
Αἰτ.	ἓνα	μίαν	ἓν ἢ ἓνα	τρεις - τρία	τέσσαρες	τέσσαρα

§ 217. Ἀπὸ τοῦ διακόσιοι - διακόσια - διακόσια καὶ ἄνω κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς τὸν πληθυντικόν.

Ἀπὸ τοῦ πέντε μέχρι τοῦ ἑκατὸν τὰ ἀπόλυτα εἶναι ἄκλιτα.

Σημείωσις. Διὰ τὰ κλάσματα χρησιμοποιοῦνται διὰ μὲν τὸν ἀριθμητὴν τὰ ἀπόλυτα, διὰ δὲ τὸν παρονομαστὴν τὰ τακτικά: $\frac{1}{4}$, ἓν τέταρτον. Τὸ ἐννέα, ἐννεακόσια μὲ δύο ν, τὸ ἐνενήκοντα, ἑνατος μὲ ἓνα ν.

§ 218. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν:

1) Τὰ ἀπόλυτα τέσσαρες - τέσσαρα, τριάτια, σαράνια, πενήνια κλπ. ἀντὶ τέσσαρες, τριάκοντα, τεσσαράκοντα, πενήκοντα κλπ.

2) Τὰ πολλαπλασιαστικά ἀπλός, διπλός ἀσυναίρετα ἀντὶ ἀπλοῦς, διπλοῦς κλπ.

β') Ἀριθμητικά οὐσιαστικά

§ 219. Τὰ ἀριθμητικά οὐσιαστικά φανερώουν ὠρισμένην ἀριθμητικὴν ποσότητα διαφόρων ἀτόμων ἢ ὁμοειδῶν πραγμάτων. Εἶναι ὅλα θηλυκὰ καὶ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως - **ας** (γεν. -άδος), π.χ. **δυάς, τριάς, δεκάς, ἑκατοντάς, χιλιάς**. Τοῦ εἰς τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι ἡ **μονάς**, τοῦ τέσσαρα ἡ **τετράς**, τοῦ πέντε ἡ **πεντάς**, τοῦ εἴκοσι ἡ **εἰκοσάς**, τοῦ τριάκοντα ἡ **τριακοντάς** κλπ.

§ 220. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικά ἀπαντοῦν καὶ μὲ κατάληξιν -άδα: **τριάδα, πεντάδα, ἐξάδα, δεκάδα, εἰκοσάδα, χιλιάδα** κλπ., πού κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα.

Ἄπαντοῦν ἐπίσης οὐσιαστικά ἀριθμητικά μὲ κατάληξιν -ριά, π.χ. **δεκαριά, δεκαπενταριά, τριανταριά**, πού φανερώουν πληθὸς μονάδων. Ἐπίσης ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα εἰς -άρα, πού πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πῆραν ἰδιαιτέραν σημασίαν, π.χ. **τριάρα, πεντάρα, πεντοκοσάρα, χιλιάρα** κλπ.

γ') Ἀριθμητικά ἐπιρρήματα

§ 221. Ἀριθμητικά ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἀριθμητικαὶ λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται ἀπάντησις μὲ ἐπιρρημα εἰς - **άκεις** εἰς τὴν ἐρώτησιν *πόσες φορές*; Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - **κεις** ἢ - **άκεις**, π.χ. **ἐπτά - ἐπτάκεις, δέκα - δεκάκεις**, καὶ κατ' ἀναλογίαν μὲ αὐτὰ **πέντε - πεντάκεις, ἕξ - ἐξάκεις - οκτάκεις, ἑκατοντάκεις** κλπ. Τὰ ἐπιρρήματα τῶν τριῶν πρώτων ἀριθμῶν (εἰς, δύο, τρία), εἶναι: **εἰς - ἅπαξ** (= μίαν φοράν), **δύο - δις** (= δύο φορές), **τρία - τρεῖς** (= τρεῖς φορές).

§ 222.

Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν

Ἄραβ. σημ.	Ἑλλην.	Ἀπόλυτα	Τακτικά	Οὐσιαστικά	Ἐπιρρήματα
1	α'	εἰς ἢ ἕνας μία - ἓν ἢ ἕνα	πρῶτος	μονάς	ἅπαξ
2	β'	δύο	δεύτερος	δυάς	δις
3	γ'	τρεῖς - τρία	τρίτος	τριάς	τρεῖς

4	δ'	τέσσαρες-τέσσαρα	τέταρτος	τετράς	τετράκις
5	ε'	πέντε	πέμπτος	πεντάς	πεντάκις
6	στ'	ἕξ ἢ ἕξι	ἕκτος	ἕξάς	ἕξάκις
7	ζ'	ἑπτὰ	ἕβδομος	ἑπτάς ἢ ἕβδομάς	ἑπτάκις
8	η'	ὀκτώ	ὀγδοος	ὀκτάς	ὀκτάκις
9	θ'	ἐννέα	ἐνατος	ἐννεάς	ἐννεάκις
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκάς	δεκάκις
11	ια'	ἑνδεκα	ἐνδέκατος		ἐνδεκάκις
12	ιβ'	δωδέκα	δωδέκατος	δωδεκάς	δωδεκάκις
13	ιγ'	δεκατρεῖς	δέκατος τρίτος		
14	ιδ'	δεκατέσσαρα	δέκατος τέταρτος		
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος		
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός	εἰκοσάς	εἰκοσάκις
30'	λ'	τριάντα ἢ τριάντα	τριακοστός	τριακοντάς	τριακον- τάκις
40	μ'	τεσσαράκοντα ἢ σαράντα	τεσσαρακοστός		
50	ν'	πεντήκοντα ἢ πενήντα	πεντηκοστός		
60	ξ'	ἑξήκοντα ἢ ἑξήντα	ἑξηκοστός		
70	ο'	ἑβδομήκοντα ἢ ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός		
80	π'	ὀγδοήκοντα ἢ ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός		
90	ς'	ἐνενηήκοντα ἢ ἐνενηήντα	ἐνενηκοστός		
100	ρ'	ἑκατὸν	ἑκατοστός	ἑκατοντάς	ἑκατον- τάκις
200	σ'	διακόσιοι - αι-α	διακοσιοστός		
300	τ'	τριακόσιοι - αι - α	τριακοσιοστός		
1000	α'	χίλιοι - αι - α	χιλιοστός	χιλιάς	χιλιάκις
10000	ι'	δέκα χιλιάδες	δεκακισχι- λιοστός	μυριάς	μυριάκις

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 223. Τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ ἔχει ἑξ ἑτάξεις μὲ τρεῖς διδασκάλους, ἕκ τῶν ὁποίων ἕνας εἶναι διευθυντής· ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μία διδασκά-
λισσα, δηλ. τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας διδα-
σκάλους καὶ δι' αὐτὸ λέγεται τετρατάξιον.

Ἡ πρώτη τάξις ἔχει τριάντα μαθητὰς καὶ ἡ δευτέρα εἴκοσι
πέντε. Τὰ μαθήματα τῶν δύο τάξεων διδάσκονται μαζί. Συνδιδάσκονται
ἐπίσης καὶ τὰ μαθήματα τῆς τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως, ἐνῶ ἡ πέμπτη
καὶ ἡ ἕκτη διδάσκονται τὰ μαθήματα χωριστὰ ἐκάστη. Ἡ πέμπτη
τάξις ἔχει διπλάσιον ἀριθμὸν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἕκτην, ἡ δὲ πρώτη
τριπλάσιον τῆς τρίτης.

Οἱ διδάσκαλοι φροντίζουν, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μαθαίνουν τὸ
μάθημα κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας· δι' αὐτὸ τὸ ἐπαναλαμβάνουν
δὶς καὶ τοῖς. Μία ὁμῶς πεντὰς μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως δὲν κα-
τορθώνει νὰ μαθαίνη τὸ μάθημα, ἂν καὶ δεκάκις τὸ ἐπαναλάβῃ ὁ διδά-
σκαλος.

Ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι ἐξαετής, ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μέχρι
τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Τὰ μαθήματα γίνονται πρὸ μεσημβρίας. Μετὰ
μεσημβριάν οἱ μαθηταὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ γυμναστήριον, ὅπου
ἀσκοῦνται εἰς διάφορα ἀγωνίσματα, εἰς τὸ ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν
καὶ εἰς τὸν δρόμον τῶν ἑκατὸ καὶ χιλίων τετρακοσίων μέτρων.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ καὶ τρία τέταρτα π.μ. παρατάσ-
σονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου καὶ μετὰ τὴν πρωϊνὴν
προσευχὴν εἰσέρχονται εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας μὲ ἡσυχίαν ἀνὰ
δυάδας. Τὰς Κυριακὰς μεταβαίνουν μὲ τοὺς διδασκάλους τῶν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τετράδας ἢ ἐξάδας.

Τὸ διδακτήριον τοῦ σχολείου εἶναι εὐδύχωρον μὲ αὐλὴν καὶ ὑπό-
στεγον μήκους ὀκτὼ μέτρων καὶ πλάτους πέντε. Ἐκτίσθη μὲ δωρεὰς
ὁμογενῶν ἑξ Ἀμερικῆς, οἱ ὅποιοι διέθεσαν πολλὰς δεκάδας χιλιάδων
δολλαρίων, τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύουν πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων
δραχμῶν, ἴσως δὲ καὶ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἑκατομῦρια.

* Διὰ τὰ ἀριθμητικά.

Ρήματα

α') Ὅρισμός τοῦ ρήματος

§ 224. α) Ὁ γεωργὸς σκάπτει τὸν ἀγρὸν, σπέρνει λαχανικὰ καὶ φυτεύει δένδρα. Τὰ λαχανικὰ πολλάκις **καταστρέφονται** ἀπὸ σκώληκας, τὰ δὲ δένδρα **βλάπτονται** ἀπὸ ἔντομα. Διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς δὲν ἡσυχάζει ποτὲ καὶ δὲν **κοιμᾶται** ξένοιαστος.

β) Ὁ τακτικὸς μαθητὴς **σηκώνεται** τὸ πρωῒ ἐνωρίς, **πλύνεται**, **κτενίζεται**, **ἐνδύεται** καὶ πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον καθαρὸς.

§ 225. Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Αἱ λέξεις **σκάπτει**, **φυτεύει** φανερώουν, ὅτι ὁ γεωργὸς κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ κάτι.

β) Αἱ λέξεις **καταστρέφονται**, **βλάπτονται** φανερώουν, ὅτι τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ δένδρα παθαίνουν κάτι, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ κάποιον.

γ) Αἱ λέξεις **σηκώνεται**, **πλύνεται**, **ἐνδύεται** φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν δέχεται αὐτὸ τὸ ἴδιον.

δ) Αἱ λέξεις **ἡσυχάζει**, **κοιμᾶται** φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ρήματα** δηλ. ρήματα λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν ἢ παθαίνει κάτι τι ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

β') Παρεπόμενα τοῦ ρήματος

1. Διάθεσις τῶν ρημάτων

§ 226. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα α) τὰ **σκάπτει** καὶ **φυτεύει**, τὰ ὁποῖα φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποια δουλειά, δηλ. ἐνεργεῖ κάτι, λέγονται **ἐνεργητικῆς διαθέσεως ἢ ἐνεργητικά**, διότι εἰς αὐτὰ τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, ποῦ ἐνεργεῖ.

β) Τὰ **σηκώνεται, πλύνεται, κτενίζεται, ένδύεται**, τὰ ὁποῖα φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν, ἥ δὲ ἐνέργεια αὐτὴ ἐπιστρέφει εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον, λέγονται **μέσης διαθέσεως ἢ μέσα ρήματα**.

γ) Τὰ **καταστρέφονται καὶ βλάπτονται**, πού φανερώουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού παθαίνει κάτι ἄλλο, λέγονται **παθητικῆς διαθέσεως ἢ παθητικὰ ρήματα**.

δ) Τὰ **ἡσυχάζει καὶ κοιμᾶται**, πού φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει κάτι, λέγονται **οὐδετέρας διαθέσεως ἢ οὐδέτερα ρήματα**.

§ 227. **Διάθεσις** δηλ. τοῦ ρήματος λέγεται ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται τὸ ὑποκείμενον, ὥστε νὰ ἐνεργῇ κάτι ἢ νὰ παθαίνη κάτι ἢ οὔτε νὰ ἐνεργῇ οὔτε νὰ παθαίνη (ἀνάλογα μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων εἶναι τέσσαρες: **ἐνεργητικῆ, παθητικῆ, μέση καὶ οὐδέτερα**.

2. Φωνὴ τοῦ ρήματος

§ 228. Ἄν εἰς τὰ ἀνωτέρω ρήματα ὑποκείμενον εἶναι τὸ **ἐγώ**, θὰ ἔχωμεν: α) **ἐγὼ σκάπτ - ω, σπεῖρ - ω, φυτεύ - ω, ἡσυχάζ - ω** καὶ ἂν εἶναι ὑποκείμενον τὸ **σύ, αὐτός, ἡμεῖς, σεῖς, αὐτοί**, θὰ ἔχωμεν **σύ σπεῖρ - εις, αὐτὸς φυτεύ - ει, ἡμεῖς ἡσυχάζ - ομεν, σεῖς φυτεύ - ετε, αὐτοὶ ἡσυχάζ - ουν**. β) **ἐγὼ βλάπτ - ομαι, κτενίζ - ομαι, ένδύ - ομαι, κοιμοῦ - μαι** καὶ μὲ ὑποκείμενα β' ἢ γ' προσώπου **ένδύ - εσαι, κτενίζ - εται, κοιμᾶ - σθε, κτενίζ - ονται**.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν ἓν πλῆθος τύπων, πού ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, πού λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ **ἐγώ** εἰς - ω : **λύ - ω, παίζ - ω** κλπ.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν πλῆθος τύπων, πού ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, πού μὲ ὑποκείμενον τὸ **ἐγώ** λήγουν εἰς - ομαι ἢ - μαι : **λύ - ομαι, κτενίζ - ομαι, κοιμοῦ - μαι**. Τὸ σύνολον τῶν τύπων, πού ἀνήκουν εἰς ρήματα, πού λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ **ἐγώ** εἰς - ω ἢ - ομαι, λέγεται **φωνὴ τοῦ ρήματος**.

§ 229. Τὰ περισσότερα ρήματα ἔχουν δύο φωνάς.

1) τὴν **ἐνεργητικὴν φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ρημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ω : λύ - ω, φυτεύ - ω καὶ

2) τὴν **μέσην φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ρημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ομαι ἢ - μαι : λού - ομαι, βλέπτ - ομαι, κάθη - μαι.

Ἡ μέση φωνὴ περιλαμβάνει τὰ μέσα καὶ παθητικὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα κλίνονται μὲ τὰς ἰδίας καταλήξεις.

Σημείωσις. Ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἓν ρῆμα εἶναι **ἐνεργητικὸν ἢ παθητικὸν ἢ μέσον**, ἐννοοῦμεν ποῖαν σημασίαν ἔχει, ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου (ποίας διαθέσεως εἶναι), ἐνῶ, ὅταν λέγωμεν, ὅτι τὸ ρῆμα εἶναι **ἐνεργητικῆς ἢ μέσης φωνῆς**, ἐννοοῦμεν μόνον τὴν μορφήν τῶν τύπων αὐτοῦ. Τὸ ρῆμα π.χ. αἰσθάνομαι πόνον εἶναι **ἐνεργητικῆς διαθέσεως**, ἀλλὰ **μέσης φωνῆς**, τὸ κτενίζομαι εἶναι **μέσης διαθέσεως καὶ μέσης φωνῆς**, τὸ ἡσυχάζω οὐδετέρας διαθέσεως καὶ ἐνεργητικῆς φωνῆς.

3. Πρόσωπον τοῦ ρήματος

§ 230. Εἰς τὰ ρήματα (ἐγὼ) φυτεύω, (σὺ) ἡσυχάζεις, (αὐτός) φυτεύει, (ἡμεῖς) κοιμούμεθα, (σεῖς) ἐργάζεσθε, (αὐτοί) ἐργάζονται, παρατηροῦμεν, ὅτι ἕκαστος τύπος φανερώνει συγχρόνως, ποίου προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν κατάληξιν.

Πρόσωπον δηλ. τοῦ ρήματος λέγεται ὁ τύπος, ποὺ φανερώνει, τίνος προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου.

4. Ἀριθμὸς τοῦ ρήματος

§ 231. Οἱ τύποι τῶν ἀνωτέρω ρημάτων φανερώνουν ἀκόμη, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν ἢ πολλά, π.χ. ὁ τύπος ἡσυχάζεις φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν πρόσωπον, σὺ. Ὁ τύπος βλέπτονται (τὰ δένδρα) φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον περιλαμβάνει πολλά δένδρα· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὰς καταλήξεις τῶν τύπων.

Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν ἡ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγεται **ἀριθμὸς** τοῦ ρήματος· οἱ ἀριθμοὶ εἶναι δύο, ὁ **ἐνικός** καὶ ὁ **πληθυντικός**.

5. Χρόνοι τοῦ ρήματος

§ 232. Ὁ Χαρίλαος εἶναι καλὸς μαθητὴς καὶ ἐργάζεται ἐφέτος ἐντατικά. Τώρα, πού οἱ ἄλλοι πῆγαν νὰ κοιμηθοῦν, αὐτὸς **γράφει** τὰς ἀσκήσεις τῆς γραμματικῆς. Πέρυσι ἦτο ἐπίσης τακτικὸς καὶ **ἔγραφε** καθημερινῶς τὰς ἀσκήσεις. Ἐλπίζω, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θὰ γίνῃ ἀκόμη καλύτερος καὶ **θὰ γράφῃ**, χωρὶς νὰ κάμῃ σφάλματα. Χθὲς **ἔγραψε** τὴν ὀρθογραφικὴν ἀσκήσιν χωρὶς σφάλματα καὶ ἐπῆρε πολὺν καλὸν βαθμὸν. Τώρα ἀντιγράφει τὰς προχειροὺς σημειώσεις εἰς τὸ καθαρὸν τετράδιον καὶ **ἔχει γράψει** ἕως τώρα δώδεκα σελίδας· ἕως χθὲς **εἶχε γράψει** τὰς ἐξ σελίδας, αὔριον **θὰ γράφῃ** ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ **θὰ γράψῃ** ἀρκετὰς σελίδας· ἐλπίζει δέ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας **θὰ ἔχῃ γράψει** εἰς τὸ καθαρὸν, ὅσα **θὰ ἔχῃ διδαχθῆ** ἕως τότε.

§ 233. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι τοῦ ρήματος **γράφω**, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν, πότε γίνεται ἡ γραφή. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, πότε γίνεται ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, λέγεται **χρόνος** τοῦ ρήματος. **Χρόνος** εἶναι τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἄν ἐξετάσωμεν τοὺς τύπους τοῦ ρήματος **γράφω** εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, παρατηροῦμεν :

1) Εἰς τὴν φράσιν **τώρα αὐτὸς γράφει**, ὁ τύπος **γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις γίνεται τώρα, δηλ. τὴν ὥραν, πού ὁμιλεῖ κάποιος διὰ τὸν Χαρίλαον, δηλ. κατὰ τὸ παρὸν (κατὰ τὸν ἐνεστώτα χρόνον). Εἰς τὴν φράσιν ὁ Χαρίλαος **ἐργάζεται ἐφέτος**, ὁ τύπος **ἐργάζεται** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις (ἡ μελέτη) γίνεται συνεχῶς ἢ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορά, πού εἶναι ἀνάγκη. Διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους λέγομεν, ὅτι εἶναι χρόνου ἐνεστώτος. Ἐνεστώτῳ εἶναι ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, γίνεται τώρα, πού ὁμιλεῖ κάποιος ἢ ὅτι ἡ πράξις γίνεται κατ' ἐπανάληψιν. Χρόνου ἐνεστώτος εἶναι καὶ τὰ ρήματα ἀντιγράφει, ἐλπίζει, εἶναι.

2) Εἰς τὴν φράσιν **πέρυσι ἔγραφε**, ὁ τύπος **ἔγραφε** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **παρατατικός** καὶ φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις ἐγί-
νετο εἰς τὸ παρελθὸν κατὰ παράτασιν ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

3) Εἰς τὰς φράσεις **θὰ γράφῃ** αἴριον καὶ **θὰ γράψῃ**, οἱ τύποι αὐτοὶ φανερώνουν, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ γίνε-
ται ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον· εἶναι δηλ. οἱ τύποι αὐτοὶ χρόνου μέλ-
λοντος. **Μέλλων** λέγεται ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει,
ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνεταί ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς
τύπους ὁ μὲν **θὰ γράφῃ** φανερώνει ἀκόμη, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνεταί εἰς
τὸ μέλλον διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ** φανερώ-
νει ἀπλῶς, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, χωρὶς νὰ δηλώνεται,
ἂν θὰ διαρκέσῃ ἢ ὄχι αὐτή. Ὁ τύπος **θὰ γράφῃ** λέγεται **μέλλων διαρ-
κειας**, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ μέλλων ἀπλοῦς** μέλλοντος χρόνου
εἶναι καὶ τὸ **θὰ γίνῃ**.

4) Εἰς τὴν φράσιν **χθὲς ἔγραφε**, ὁ τύπος **ἔγραφε** φανερώνει, ὅτι ἡ
πρᾶξις ἐγίνετο ἀπλῶς εἰς τὸ παρελθόν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνος, ποῦ
χρησιμοποιεῖ τὸν τύπον, αὐτόν, τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ἀναφέ-
ρεται ἀορίστως εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **ἀόριστος**.
Ἄοριστου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **ἐπῆρε**.

5) Εἰς τὴν φράσιν **ἔχει γράψει ἕως τώρα**, ὁ τύπος **ἔχει γράψει**
φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, ἔχει γίνει,
δηλ. εἶναι τελειωμένη τὴν ὄραν, ποῦ ὁμιλεῖ κάποιος. Ὁ τύπος αὐτὸς
λέγεται **παρακείμενος**, διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξεως κεῖται
πρὸ τοῦ ὁμιλοῦντος (παρακείται).

6) Εἰς τὴν φράσιν **ἕως χθὲς εἶχε γράψει**, ὁ τύπος **εἶχε γράψει**
σημαίνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, εἶχε γίνει, δηλ.
ἦτο τελειωμένη εἰς ἓν ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ παρελθόντος.
Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **ὑπερσυντέλικος**.

7) Εἰς τὴν φράσιν **μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἔχῃ γράψει**, ὁ τύπος **θὰ
ἔχῃ γράψει** σημαίνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα,
θὰ εἶναι τελειωμένη εἰς ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ μέλλοντος.
Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **τετελεσμένος μέλλων**
τοῦ ἰδίου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **θὰ ἔχῃ διδαχθῆ**.

§ 234. Ὁ ἐνεστώς, ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος λέγονται **ἀπλοῖ**
ἢ **μονολεκτικοὶ χρόνοι**, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζονται

μέ μίαν λέξιν λύω - ἔλυον - ἔλυσα, οἱ ἄλλοι δὲ πέντε, δηλ. ὁ μέλλων διαρκείας, μέλλων ἀπλοῦς, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ τετελεσμένος μέλλων λέγονται **σύνθετοι ἢ περιφραστικοί**, διότι σχηματίζονται εἰς ὅλους τοὺς τύπους μὲ περίφρασιν: θὰ λύω, θὰ λύσω, ἔχω λύσει, εἶχον λύσει, θὰ ἔχω λύσει.

§ 235. Ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου σχηματίζονται οἱ ἄλλοι χρόνοι καὶ ὅλοι οἱ τύποι τοῦ ρήματος. Ἡ σημασία ἐκάστου χρόνου εἶναι, ὅπως ἀναφέρεται ἀνωτέρω, μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐγκλίσιν καὶ ὄχι εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις (ἰδὲ περὶ ἐγκλίσεων κατωτέρω).

6. Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

§ 236. Ἡ Ἀρετὴ λέγει πρὸς τὸν Ἡρακλῆ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πρόδικος εἰς τὸν μῦθον: « Παιδί μου, ἐγὼ **γνωρίζω** τοὺς γονεῖς σου, **γνωρίζω** δὲ καὶ σέ, ἀπ' ὅτου ἦσο μικρός. Ἐὰν πεισθῆς εἰς τοὺς λόγους τῆς Κακίας, **θὰ καταστραφῆς**, ἐνῶ, **ἐὰν ἀκολουθήσης ἐμέ, θὰ σὲ ὀδηγήσω** εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. **Δησιμόνησε** τοὺς ἔλκυστικούς λόγους τῆς καὶ **μὴ παρασύρῃσαι** ἀπ' αὐτοὺς. Ἄς **βαδίσωμεν** μαζὶ ἕως τὸ τέμα τοῦ δρόμου. **Πρόσεχε** μόνον καὶ **νὰ ἔχῃς** ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι ὁ ἰδικός μου δρόμος εἶναι ἀνηφορικός καὶ στενός, ἐνῶ τῆς Κακίας εἶναι πλατὺς καὶ κατηφορικός, καὶ εἴκολλα **παρασύρονται** εἰς αὐτὸν οἱ νέοι. **Εἴθε νὰ κρατηθῆς** μέχρι τέλους εἰς τὸν εὐθὴν δρόμον, διὰ νὰ γίνῃς ἔνδοξος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ νέοι, ἂν ἐπειθόντο εἰς ἐμέ, δὲν **θὰ ὑπέφερον** καὶ δὲν **θὰ εἶχον μετανοήσει** διὰ τὰς πράξεις των ».

§ 237. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι ρημάτων, ὅπως γνωρίζω, θὰ καταστραφῆς, θὰ ὀδηγήσω, ἄς βαδίσωμεν, ἐὰν πεισθῆς, πρόσεχε, λησιμόνησε, νὰ ἔχῃς (ὑπ' ὄψιν σου), δὲν θὰ ὑπέφερον, δὲν θὰ εἶχον μετανοήσει. Ὁ καθείς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τύπους φανερώνει, πῶς θέλομεν νὰ παρουσιάσωμεν τὴν πράξιν, πού φανερώνει τὸ ρῆμα, δηλ. ὡς πραγματικὴν, ὡς δυνατὴν κλπ. Π.χ. μὲ τὸν τύπον θὰ καταστραφῆς, γνωρίζω παριστάνεται ἡ πράξις, πού φανερώνει τὸ ρῆμα, ὡς βεβαία, μὲ τὸν τύπον ἄς βαδίσωμεν παριστάνεται ὡς ἐπιθυμία.

Οί τύποι δηλ. τοῦ ρήματος, πού φανερώουν, πῶς θέλομεν νά παρουσιάσωμεν τήν πρᾶξιν τοῦ ρήματος, λέγονται **ἐγκλίσεις** τοῦ ρήματος.

§ 238. Αἱ ἐγκλίσεις εἰς τήν νέαν Ἑλληνικήν γλῶσσαν εἶναι πέντε:

1. **Ὅριστική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, πού παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς βεβαίαν: γνωρίζω τοὺς γονεῖς, θά σέ ὀδηγήσω, οἱ νέοι παρασύρονται εὐκόλα, θά γίνῃς ἔνδοξος.

2. **Ὑποτακτική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς ἐπιθυμίαν ἢ φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ ρήματος πρόκειται νά γίνῃ καί τήν περιμένομεν, π.χ. ἂν πεισθῇ, ἂν ἀκολουθήσῃς.

3. **Προστακτική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς ἀξίωσιν ἢ προσταγήν ἐκείνου, πού ὀμιλεῖ: πρόσχε, λησμόνησε, μὴ παρασύρεσαι.

4. **Εὐκτική**. Ἡ εὐχὴ ἐκφέρεται μὲ τὸ εἶθε καί ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ εἶθε καί ὀριστικὴν παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικοῦ: εἶθε νά ταξιδεύσωμεν εἶθε νά ἤρχεσο. Μερικοὶ τοὺς τύπους μὲ τὸ εἶθε ὀνομάζουν **εὐκτικὴν** ἢ **εὐχητικὴν** ἐγκλίσιν.

5. **Δυνητική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς δυνατὴν, π.χ. δὲν θά εἶχον μετανοήσει (ἂν ἐπέιθοντο εἰς ἐμέ) καί δὲν θά ὑπέφερον.

§ 239. Ἡ διάθεσις, ἡ φωνή, ἡ ἐγκλις, ὁ χρόνος, τὸ πρόσωπον καί ὁ ἀριθμὸς τοῦ ρήματος λέγονται **παρεπόμενα** τοῦ ρήματος, δηλ. πού ἀπαντοῦν εἰς κάθε τύπον ρήματος (ἀκολουθοῦν κάθε τύπον τοῦ ρήματος: ἀπὸ τὸ ἔσομαι = ἀκολουθῶ).

§ 240. Ἐκτὸς τῶν ἐγκλίσεων τὸ ρῆμα ἔχει ἀκόμη δύο ἄλλους τύπους.

1. Τὸ **ἀπαρέμφατον**, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄκλιτος τύπος, καί ὑπὸ τῶν παρηλλαγμένων χρησιμεύει διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν περιφραστικῶν τύπων τοῦ ρήματος, π.χ. εἰς τὸν τύπον ἔχω λύσει, τὸ λύσει εἶναι ἀπαρέμφατον (λύσειν), καί εἰς τὸν τύπον ἔχω λυθῆ, ἀπαρέμφατον εἶναι τὸ λυθῆ (λυθῆναι).

2. Τὴν **μετοχὴν** ἡ ὁποία εἶναι συγχρόνως ἐπίθετον καί ρῆμα, π.χ. ὁ λάμπων ἥλιος = ὁ λαμπερὸς ἥλιος, ὁ ἥλιος πού λάμπει, ὁ λάμπας ἥλιος = ὁ ἥλιος πού ἔλαμψε.

Σημείωσις. Ἡ ὀνομασία τῶν ἐγκλίσεων διτηρήθη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν· τὸ ἀπαρέμφατον ὀνομάσθη ἔτσι, διότι δὲν παρεμφαίνει (δὲν φανερώνει) ἀριθμὸν καὶ πρόσωπον, ἢ δὲ μετοχή, διότι μετέχει τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου.

γ') Συστατικά μέρη τοῦ ρήματος

§ 241. **Θέμα.** Εἰς ἕκαστον ρηματικὸν τύπον διακρίνομεν, ὅπως καὶ εἰς τὰ ὀνόματα, τὸ **θέμα** καὶ τὴν **κατάληξιν**, π.χ. *γράφ - ομεν*, *λύ - ετε*. Εἰς κάθε ρῆμα διακρίνομεν :

1) Τὸ **ἐνεστωτικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ὁ ἐνεστώσ καὶ παρατατικὸς τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ ρήματος *φυλάττω - ἐφύλαττον* ἐνεστωτ. θέμα εἶναι τὸ *φυλάττ -*, τοῦ *παίζω - ἔπαιζον*, τὸ *παίζ -*

2) Τὸ **ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ οἱ ἄλλοι τύποι π.χ. τοῦ ρήματος *φυλάττω* ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα εἶναι τὸ *φυλακ -* (*φυλακ - ἦ*).

§ 242. Εἰς πολλὰ ρήματα τὸ ἀρχικὸν θέμα εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ ἐνεστωτικὸν, π.χ. *γράφ - ω*, *λέγ - ω*, *φέρ - ω*, *παίθ - ω*, *διώκ - ω*. Συνήθως ὅμως εἶναι διάφορον καὶ εὐρίσκομεν τὸ ἀρχικὸν θέμα ἀπὸ λέξεις συγγενεῖς μὲ τὸ ρῆμα, π.χ. τοῦ *ταράσσω* θέμα ἀρχικὸν εἶναι *ταραχ -* (*ταραχ - ἦ*), ἢ ἀπὸ ἄλλους χρόνους τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ *μανθάνω* τὸ ἀρχικὸν θέμα εὐρίσκομεν ἀπὸ τὸν ἀόριστον *ἔμαθ - ον* (θέμ. *μαθ -*).

§ 243. Ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτῆρα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα τὰ ρήματα, διαιροῦνται :

1) Εἰς **φωνηεντόληκτα**, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα, π.χ. *λύ - ω*, *παιδεύ - ω*.

2) Εἰς **συμφωνόληκτα**, εἰς τὰ ὁποῖα χαρακτῆρ τοῦ ἀρχικοῦ θέματος εἶναι σύμφωνον, π.χ. *λέγ - ω*, *βλέπ - ω*.

§ 244. Τὰ φωνηεντόληκτα ρήματα διαιροῦνται α) εἰς **ἀσυναίρετα**: *λύ - ω*, *πταί - ω* καὶ β) εἰς **συνηρημένα** : *ἀγαπῶ* (*ἀγαπά - ω*, *ἀγαπῶ*), *κινῶ* (*κινέ - ω*, *- ῶ*).

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται α) εἰς ἀφωνόληκτα : βλέπ - ω, διώκ - ω, πείθ - ω, γράφ - ω καὶ β) εἰς ὑγρόληκτα - ἐνρινόληκτα : στέλλ - ω, φέρ - ω, μέν - ω κ.ἄ.

§ 245. Ἀπὸ τὰ ρήματα, ὅσα εἰς τὸ α' ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς λήγουν εἰς - ω ἄτονον, λέγονται **βαρύτονα** : λύω, διώκω, λέγω, πείθω. Ὅσα δὲ λήγουν εἰς - ῶ περισπώμενον λέγονται **συνηρημένα**: τιμῶ, ἀγαπῶ, κινῶ.

Σχηματισμὸς καὶ κλίσις ρημάτων

α') Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων

§ 246. Ἔνας Σπαρτιάτης εἶχεν εἶπει κάποτε εἰς τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης: «Δὲν ἔχεις καμμίαν διαφορὰν βασιλεῦ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας». « Ἄλλὰ φίλε μου, ἀπύρτησεν ὁ Λεωνίδας, ἂν δὲν εἶχον τίποτε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ ἤμην βασιλεὺς ».

Ὅτε ὁ Λεωνίδας εἶχεν ἐτοιμασθῆ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ οἱ ἔφοροι ἦσαν κάπως στενοχωρημένοι, διότι ἦσαν πολὺ ὀλίγοι οἱ πολεμισταί, « Ἄς εἴμεθα ὀλίγοι, εἶπεν ὁ Λεωνίδας, πάντως εἴμεθα πολλοὶ διὰ τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὅποιον ἔχομεν προορισθῆ ».

Ὅτε πάλιν πρὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν εἶπε κάποιος: « Εἶναι τόσον πολλοὶ οἱ Πέρσαι, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπωμεν ἤλιον, διότι θὰ σκεπασθῆ ἀπὸ τὰ βέλη», ὁ Σπαρτιάτης Διηρέκης ἀπήντησεν: « Ἄς εἶναι· ἐὰν εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε νὰ σκεπασθῆ ὁ ἥλιος, θὰ ἔχωμεν σκιὰν κατὰ τὴν μάχην ».

§ 247. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν διάφοροι τύποι τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω: ἦτο, ἦσαν, θὰ ἤμην, εἴμεθα, ἐὰν εἶναι, ἄς εἶναι - εἶχεν, ἔχεις, θὰ ἔχωμεν, κλπ. μὲ ἰδιαίτερα παρεπόμενα ὁ καθείς.

Παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς φράσεις εἶχον εἶπει, ἦσαν στενοχωρημένοι, ἔχομεν προορισθῆ κλπ. οἱ τύποι τῶν δύο αὐτῶν ρημάτων (ἔχω, εἶμαι) χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ σχηματισθοῦν αἱ φράσεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι εἶναι τύποι τῶν ρημάτων λέγω, στενοχωροῦμαι, προορίζομαι. Διὰ τοῦτο τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι λέγονται **βοηθητικά** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	Ὅριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ἐνεστώσ	α' ἐν. εἶμαι	(ἵνα) εἶμαι	ἔσο ἢ νὰ εἶσαι	εἶθε νὰ εἶμαι » νὰ ἤμην	Εἶναι	ὄν
	β' » εἶσαι	εἶσαι	ἄς εἶναι (ἔστω)	εἶθε νὰ εἶσαι » νὰ ἦσο		οὔσα
	γ' » εἶναι	εἶναι		εἶθε νὰ εἶναι » νὰ ἦτο		ὄν
	α' πλ. εἶμεθα	εἶμεθα	νὰ εἴσθε	κλπ.		καὶ
	β' » εἴσθε	εἴσθε	ἄς εἶναι (ἔστω- σαν)			ὄντας
	γ' » εἶναι	εἶναι				

Παρατατικός : ἤμην, ἦσο, ἦτο, ἦμεθα, ἦσθε, ἦσαν.

Μέλλων : θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλπ.

Σημειώσεις. **Δυνητική :** θὰ ἤμην, θὰ ἦσο, θὰ ἦτο κλπ.

Ε X Ω

	Ὅριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ἐνεστώσ	α' ἔχω	(ἵνα) ἔχω	—	εἶθε νὰ ἔχω » νὰ εἶχον	ἔχει(-ν)	ἔχων ἔχουσα
	β' ἔχεις	ἔχῃς	ἔχε ἢ νὰ ἔχῃς ἄς ἔχῃ	εἶθε νὰ ἔχῃς » νὰ εἶχες		ἔχων καὶ ἔχοντας
	γ' ἔχει	ἔχῃ	—	εἶθε νὰ ἔχῃ » νὰ εἶχε		κλπ.
	α' ἔχομεν	ἔχωμεν	ἔχετε καὶ νὰ ἔχετε			
	β' ἔχετε	ἔχετε	ἄς ἔχουν			
	γ' ἔχουν	ἔχουν				

Παρατατικός : εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.

Μέλλων : θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ κλπ.

Σημειώσεις. **Δυνητική :** θὰ εἶχον, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε κλπ.

§ 249. Σχηματισμός των τύπων των ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω.

1) Ὁ μέλλων των ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω σχηματίζεται μετὰ τὸ μόριον **θὰ** καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος: **θὰ εἶμαι, θὰ ἔχω.**

2) Ἡ προστακτικὴ αὐτῶν σχηματίζεται μονολεκτικῶς ἢ καὶ πεμφραστικῶς μετὰ τὸ **νὰ ἢ ἄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος.

3) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἶθε νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

4) Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **θὰ** καὶ ὑποτακτικὴν παρατατικοῦ.

5) Ἡ ὑποτακτικὴ εἶναι ἴδια μετὰ τὴν ὀριστικὴν μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸ **ἔχω**, ὅπου εἰς τὴν ὀριστικὴν ὑπάρχει **εἰ ἢ ο**, εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ὑπάρχει ἀντιστοίχως **ἦ ἢ ω**: **ἔχεις - ἔχῃς, ἔχει - ἔχῃ, ἔχομεν - ἔχωμεν.**

6) Αἱ μετοχαὶ **ὦν, οὔσα, ὄν** καὶ **ἔχων, ἔχουσα, ἔχον** κλίνονται ὡς τρικατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα.

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ὅν.	ὦν	οὔσα	ὄν	ἔχων	ἔχουσα	ἔχον
Γεν.	ὄντος	οὔσης	όντος	ἔχοντος	ἔχούσης	ἔχοντος
Δοτ.	ὄντι	οὔσῃ	όντι	ἔχοντι	ἔχούσῃ	ἔχοντι
Αἰτ.	ὄντα	οὔσαν	ὄν	ἔχοντα	ἔχουσαν	ἔχον

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὅν.	ὄντες	οὔσαι	ὄντα	ἔχοντες	ἔχουσαι	ἔχοντα
Γεν.	όντων	οὔσων	όντων	ἐχόντων	ἐχουσῶν	ἐχόντων
Δοτ.	οὔσι	οὔσαις	οὔσι	ἔχουσι	ἔχούσαις	ἔχουσι
Αἰτ.	όντας	οὔσας	όντα	ἔχοντας	ἔχούσας	ἔχοντα

Σημείωσις. α) Τὰ ἀπαρέμφρατα **εἶναι** καὶ **ἔχει(ν)** ἀπαντοῦν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ τὸ ἄρθρον **τό**, π.χ. ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε **τὸ εἶναι**. **Τὸ εἶναι** μᾶς δὲν μᾶς βοηθεῖ νὰ σπουδάσωμεν **τὸ παιδί** μᾶς. Ἀπαρέμφρατα εἶναι καὶ οἱ τύποι μετὰ τὸ ἄρθρον **τό**: **τὸ νὰ εἶμαι ἢ τὸ ὅτι εἶμαι, τὸ νὰ εἶσαι ἢ τὸ ὅτι εἶσαι** κλπ. καθὼς καὶ **τὸ νὰ ἔχω ἢ τὸ ὅτι ἔχω** κλπ., π.χ. **τὸ νὰ εἶμαι ὑγιής ἢ τὸ ὅτι εἶμαι ὑγιής, τὸ χρεωστωὲς εἰς τὴν κανονικὴν ζωὴν ποὺ διάγω. Τὸ νὰ ἔχω κάποια καλὴν καταστασιν ἢ τὸ ὅτι ἔχω κάποιαν κατάστασιν, τὸ ὀφείλω εἰς τὴν οἰκονομίαν, ποὺ κάμνω.** β) Οἱ τύποι τῆς προστακτικῆς τοῦ **εἶμαι** ἔστω καὶ ἔστωσαν χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τὰ μαθηματικά: **ἔστω ἢ εὐθεῖα AB, ἔστωσαν τὰ τρίγωνα ABI' καὶ ΔΕΖ.**

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ ἐξῆς κοινοὶ καὶ διαλεκτικοὶ τύποι ἀντὶ τῶν εἰς τὸν πίνακα τῆς παραγράφου 248: Ὀριστικὴ ἐνεστώς: **εἶμαστε - εἶσθε**. Παρατατικὸς: **ἤμουν - ἤμουνα, ἤσουν - ἤσουνα, ἦτο καὶ ἦταν, ἤμαστε - ἤσαστε, ἦτανε**. Μέλλων: **θὰ εἶμαστε - θὰ εἶστε**. Δυνητικὴ: **θὰ ἤμουν - θὰ ἤσουν** κλπ. Τοῦ ἔχω: Ὀριστικὴ παρατατικὸς: **εἶχα - εἶχαμε - εἶχατε - εἶχαν**. Δυνητικὴ: **θὰ εἶχα, θὰ εἶχαμε** κλπ.

β') Βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα *

§ 250. Οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς **λύουν** καὶ 2 - 3 προβλήματα. Ὁ Χαρίλαος πέρυσι **ἔλυε** τὰ προβλήματα εὐκόλως, **ἔλυσε** μάλιστα κάποτε ἓνα ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. **ἔχει λύσει** ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπὸ συλλογὴν προβλημάτων. Πολλοὶ μαθηταὶ δι' ὅσα προβλήματα **λύονται** μὲ κάποιαν δυσκολίαν καταφεύγουν εἰς βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκουν **λυμένα** τὰ προβλήματα. Ἔτσι ὁμως δὲν μαθαίνουν νὰ σκέπτονται καὶ εἰς τὸν διαγωνισμὸν ἀπὸ ὀλίγους μαθητὰς **ἐλύθησαν** τὰ προβλήματα, ποὺ ἐδόθησαν πρὸς λύσιν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις, αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι γραμμέναι μὲ μαῦρα γράμματα, εἶναι τύποι τοῦ ρήματος λύ - ω, τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτήρ εἶναι φωνῆεν.

Τὰ ρήματα λύ - ω, πιστεύ - ω, φυτεύ - ω, κλαδεύ - ω, παύ - ω κλπ., ποὺ ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν, εἶναι βαρύτονα **φωνηεντόληκτα**, ρήματα καὶ κλίνονται ὡς ἀκολούθως:

→

* Ὁ διδάσκων δύναται εὐκόλως καὶ ὀφείλει κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ νέου νὰ μὴ παρέχῃ δογματικὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν ρημάτων, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποίῃ καταλλήλους φράσεις ὁ ἴδιος ἢ οἱ μαθηταὶ νὰ εὐρίσκουν αὐτὰς κατόπιν σχετικοῦ διαλόγου.

Όριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εντική	Απαρέμφ.	Μετοχή
λύ-ω λύ-εις	λύ-ω λύ-ης	— λύ-ε ἤ νὰ λύ-ης	εἶθε νὰ λύω εἶθε νὰ λύῃς	(α) ἰ α ὄ λ	λύ-ων λύ-ουσα λύ-ων καὶ λύοντας
λύ-ει λύ-ομεν λύ-ετε λύ-ον, λύουσι	λύ-ῃ λύ-ωμεν λύ-ετε λύ-ουν	— λύετε ἄς λύουν	εἶθε νὰ λύῃ εἶθε νὰ λύῃτε		

Παρατακτικός : ἔλυ-ον, ἔλυ-ες, ἔλυ-ε, ἔλύ-ομεν, ἔλύ-ετε, ἔλυ-ον.
Εὐκτική : εἶθε νὰ ἔλυον, εἶθε νὰ ἔλυες, εἶθε νὰ ἔλυε κάτ.

λύ-ω λύ-εις	λύ-ω λύ-ης	λύ-ε ἤ νὰ λύ-ης ἄς λύῃ	εἶθε νὰ λύσω » νὰ λύῃς	ἰ α ὄ λ	λύ-ων λύ-ουσα λύ-ων
λύ-ει λύ-ομεν λύ-ετε λύ-ον, λύουσι	λύ-ῃ λύ-ωμεν λύ-ετε λύ-ουν	— λύετε ἄς λύ-ουν	» νὰ λύσῃ » νὰ λύσομεν » νὰ λύσετε » νὰ λύσουν		

Μέλιων διακρίσις : θὰ λύω, θὰ λύῃς, θὰ λύῃ κάτ.
Μέλιων ἀπλοῦς : θὰ λύσω, θὰ λύῃς, θὰ λύῃ κάτ.

Παρακρίσιμος	ἔχω λύσει	ἔχω λυμένον	ἔχε ἤ νὰ ἔχῃς λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχω λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει ἤ θὰ ἔχω λυμένον κάτ.
ἔχει	ἔχει	ἔχει	ἔχε ἤ νὰ ἔχῃς λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχω λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει ἤ θὰ ἔχω λυμένον κάτ.
ἔχομεν	ἔχομεν	ἔχομεν	ἔχε ἤ νὰ ἔχῃς λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχω λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει ἤ θὰ ἔχω λυμένον κάτ.
ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε	ἔχε ἤ νὰ ἔχῃς λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχω λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει ἤ θὰ ἔχω λυμένον κάτ.
ἔχουν	ἔχουν	ἔχουν	ἔχε ἤ νὰ ἔχῃς λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχω λύσει ἤ λυμένον	εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει ἤ θὰ ἔχω λυμένον κάτ.

Υπερσυντέλικος : εἶχον λύσει, εἶχες λύσει κάτ. ἤ εἶχον λυμένον κάτ.

Εὐκτική : εἶθε νὰ εἶχον λύσει, εἶθε νὰ εἶχες λύσει κάτ.

Τελελειμένος μέλιων : θὰ ἔχω λύσει, θὰ ἔχῃς λύσει κάτ. ἤ θὰ ἔχω λυμένον κάτ.

Σημείωσις : Εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ἀπαντῶν καὶ αἱ τύποι: ἴνα λύῃς, ἄκουγε, εἶχες λύσει, καὶ τὴν προστακτικὴν: νὰ ἔπιτε λύσει.

‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
λύ-ομαι λύ-εσαι λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	ἴνα λύ-ομαι λύ-εσαι λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται	— λύ-ου ἢ νὰ λύεσαι ἄς λύεται — λύεσθε ἢ νὰ λύεσθε ἄς λύονται	εἶθε νὰ λύωμαι » νὰ λύεσαι » νὰ λύεται εἶθε νὰ λυώμεθα » νὰ λύεσθε » νὰ λύονται	λύ-εσθα	λυ-όμε- νος λυ-ομένη λυ-όμε- νον

Παρατατικός: ἐλυ-όμεν, ἐλύ-ετο, ἐλυ-όμεθα, ἐλύ-εσθε, ἐλύ-οντο.

Εὐκτική παρὰ: εἶθε νὰ ἐλύωμην, εἶθε νὰ ἐλύεσθε κλπ.

ἐλύ-θην ἐλύ-θης ἐλύ-θη ἐλύ-θημεν ἐλύ-θητε ἐλύ-θησαν	λυ-θῶ λυ-θῆς λυ-θῆ λυ-θώμεν λυ-θῆτε λυ-θῶσιν καὶ (-θῶσι)	λύ-σου ἢ νὰ λυθῆς ἄς λυ-θῆ λυ-θῆτε ἢ νὰ λυ-θῆτε λυ-θῶν	εἶθε νὰ λυθῶ » νὰ λυθῆς » νὰ λυθῆ κλπ.	λυθῆ	λυθεις λυθεῖσα λυθέν
--	---	---	---	------	----------------------------

Μέλλον διαρκείας: θὰ λύωμαι, θὰ λύεσαι, θὰ λύεται κλπ.

Μέλλον ἀπλοῦς: θὰ λυθῶ, θὰ λυθῆς, θὰ λυθῆ κλπ.

ἔχω λυθῆ ἔχεις » ἔχει » κλπ. ἢ εἶμαι λυμένος εἶσαι » εἶναι » κλπ.	ἔχω λυθῆ ἔχεις » ἔχει » κλπ. ἢ εἶμαι λυμένος εἶσαι » κλπ.	(ἔσο) νὰ εἶσαι λυμένος ἄς εἶναι » — νὰ εἶσθε λυμένοι ἄ: εἶναι λυμένοι	εἶθε νὰ ἔχω λυθῆ » νὰ ἔχῃς λυθῆ » νὰ ἔχῃ λυθῆ » νὰ εἶμαι » νὰ εἶσαι λυμένος κλπ.		λυμένος λυμένη λυμένον
---	--	--	--	--	------------------------------

Υπερσυντέλικος: εἶχον, εἶχες λυθῆ κλπ. ἢ ἦμην, ἦσο λυμένος κλπ.

Εὐκτική: εἶθε νὰ εἶχον λυθῆ, εἶθε νὰ εἶχες λυθῆ κλπ.

Τελεσεμένος μέλλον: θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς λυθῆ κλπ. ἢ θὰ εἶμαι λυμένος κλπ.

Ἡ **Δυνητική** ἐγκλισις σχηματίζεται ὡς ἐξῆς: Ἐνεργ. φωνή: ἐνεστῶς καὶ ἄορ. θὰ ἔλθουν ὑπερσ. θὰ εἶχον λύσει. Μέση φωνή: θὰ ἐλνόμεν ὑπερσ. θὰ εἶχον λυθῆ κλπ.

Κανόνες σχηματισμοῦ ρημάτων

α) Σχηματισμὸς τῶν ἀπλῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων

§ 253. 1. Ὁ ἐνεστῶς τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων εἰς τὸ θέμα τοῦ ἐνεστῶτος.

α) Ὀριστική ἐνεργ. φωνῆς: - ω, - εις, - ει, - ομεν, - ετε, - ουν (-ουσι)

» » :- ομαι, - εσαι, - εται, - ομεθα, - εσθε, - ονται.

β) Ὑποτακτική ἐνεργ. φωνῆς: - ω, - ης, - η, - ωμεν, - ετε, - ουν

» μέσης » :- ωμαι, - εσαι - εται

- ὠμεθα, - εσθε, - ωνται.

γ) Ἡ **προστακτική** ἐνεργητ. φωνῆς εἰς τὸ β' πρόσωπον τοῦ ἐνικού καὶ πληθυντικοῦ σχηματίζεται ὄχι μόνον μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μὲ τὸ μόριον **νά** καὶ τὸ ἀντίστοιχον πρόσωπον τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. γράφε, γράφετε, **νά** λύης, **νά** λύετε, εἰς δὲ τὸ γ' πρόσωπον μὲ τὸ **ἄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. ἄς λύη, ἄς λύουν.

Ἡ **προστακτική** τῆς μέσης φωνῆς σχηματίζεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον: μὴ ἔρχεσαι, ἐργάζου, **νά** λύσαι, **νά** λύεσθε, ἄς λύεται, ἄς λύονται.

δ) Ἡ **εὐκτική** τοῦ ἐνεστῶτος σχηματίζεται μὲ τὸ **εἶθε** καὶ ὑποτ. τοῦ ἐνεστῶτος: εἶθε **νά** λύω, - ης, - η.

ε) Ἡ **δυνητική** ἐνεργητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μὲ τὸ **θὰ** καὶ τὴν ὀριστικὴν τοῦ παρατατικοῦ: θὰ ἔλθουν, θὰ ἔλθεις κλπ.

Ὁμοίως σχηματίζεται καὶ τῆς μέσης φωνῆς: θὰ ἐλνόμεν, θὰ ἐλύεσο κλπ.

2. Ὁ **παρατατικὸς** σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

α) Ἐνεργητικῆς φωνῆς: - ον, - ες, - ε, - ομεν, - ετε, - ον.

β) Μέσης φωνῆς: - ομην, - εσο, - ετο, - ομεθα, - εσθε, - οντο.

Ὁ παρατατικὸς τῶν ρημάτων, τὰ ὅποια ἀρχίζουσιν ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος ἐν **ε**, τὸ ὅποιον λέγεται **αὐξησης**: ἔλθον, ἔλεγον, ἐταρασσόμεν (ταράσσομαι). Ὅσα ρήματα

ἀρχίζουσαν ἀπὸ φωνῆεν, μεταβάλλουσαν τὸ βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν : ἀκούω - ἤκουον, ἐλπίζω - ἤλπιζον. Ἴδὲ περὶ αὐξήσεως § 270 - 274.

3. Ὁ ἀόριστος ἀ' τῆς ἐνεργ. φωνῆς, ὁ ὁποῖος λαμβάνει εἰς τὴν ὀριστικὴν μόνον αὐξήσιν, σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις:

α) Ὑποτακτικὴ : - σα, - σας, - σε, - σαμεν, - σατε, - σαν.

β) Ὑποτακτικὴ : - σω, - σης, - ση, - σωμεν, - σετε - σουν

γ) Ἡ προστακτικὴ εἰς τὸ β' ἐνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον σχηματίζεται μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μὲ τὸ **νά** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου, εἰς δὲ τὸ γ' ἐνικὸν καὶ πληθυντ. μὲ τὸ μόριον **ἄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου: πιστεύσε καὶ **νά** πιστεύσης, ἄς πιστεύσῃ, πιστεύσατε καὶ **νά** πιστεύσετε, ἄς πιστεύσουν, ἄκουσε καὶ ἄκουσον, ἀκούσατε : τοὺς ζυγοὺς λύσατε.

δ) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μὲ τὸ **εἶθε** καὶ ὑποτ. ἀορ. : εἶθε **νά** λύσω, - σης, - ση κλπ.

ε) Ἡ δυνητικὴ εἶναι ἡ ἴδια μὲ τοῦ ἐνεστώτος.

§ 254. β') Σχηματισμὸς τῶν συνθέτων ἢ περιφραστικῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων

1. Ὁ μέλλων διαρκείας σχηματίζεται ὡς ἐξῆς :

Ὑποτακτικὴ α) ἐνεργ. φωνῆς μὲ τὸ **θα** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τοῦ ἰδίου ρήματος: **θα** λύω, **θα** λύῃς κλπ.

β) Τῆς μέσης μὲ τὸ **θα** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τῆς μέσης φωνῆς: **θα** λύωμαι, **θα** λύεσαι κλπ.

2) Ὁ μέλλων ἀπλοῦς ἀ') τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μὲ τὸ **θα** καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς τοῦ ἰδίου ρήματος: **θα** λύσω, **θα** λύῃς κλπ. β) τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς, μὲ τὸ **θα** καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς μέσης φωνῆς: **θα** λυθῶ, **θα** λυθῆς κλπ.

3. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται :

α) Τῆς ἐνεργ. φωνῆς εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν, καὶ προστακτικὴν μὲ τοὺς ἀντιστοίχους τύπους τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς : **ἔχω** λύσει κλπ. ἢ μὲ τοὺς τύπους τοῦ **ἔχω** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **ἔχω** λυμένον, **ἔχομεν** λυμένα τὰ προβλήματα, ἄς **ἔχουν** λυμένον κλπ. Εἰς τὴν εὐκτικὴν σχηματίζεται μὲ τὸ **εἶθε** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν: **εἶθε** **νά** ἔχῃς λύσει καὶ εἰς τὴν δυνητικὴν μὲ τὸ **θα** καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς ἐνεργ. φωνῆς : **θα** **εἶχον** ἀκούσει, **θα** **εἶχον** λυμένον τὸ πρόβλημα.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν καὶ προστακτικὴν: **ἔχω λυθῆ**, (ἴνα) **ἔχομεν λυθῆ**, **νά ἔχετε λυθῆ** ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **εἶμαι λυμένος**, **οἱ κῆποι εἶναι φυτευμένοι** κλπ. Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ **εἶθε** καὶ ὑποτ. παρακειμ. **εἶθε νὰ ἔχω λυθῆ** κλπ. Εἰς δὲ τὴν δυνητικὴν σχηματίζεται μετὰ τὸ **θὰ** καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς μέσης ἢ παθ. φωνῆς: **θὰ εἶχον λυθῆ**, **θὰ ἤμην λυμένος**.

4. Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργητ. φωνῆς, μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεργ. ἀορίστου τοῦ ἰδίου ρήματος: **εἶχον λύσει**, **εἶχες πιστεύσει** ἢ μετὰ τοὺς τύπους τοῦ **εἶχον** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **εἶχον λυμένον**, **εἶχε φυτευμένον**.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητ. ἀορίστου: **εἶχον λυθῆ**, **εἶχες λυθῆ** κλπ. ἢ μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου: **ἤμην λυμένος**, **ἦσθε λυμένοι**, ἦτο φυτευμένος.

5. Ὁ τετελεσμένος μέλλων σχηματίζεται:

α) Τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς: **θὰ ἔχω λύσει**, **θὰ ἔχῃς ἀκούσει**, **θὰ ἔχετε φυτεύσει** ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παρακειμ.: **θὰ ἔχω λυμένον**, **θὰ ἔχω φυτευμένον** κλπ.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου: **θὰ ἔχω λυθῆ**, **θὰ ἔχῃ φυτευθῆ** ἢ μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: **θὰ εἶμαι λυμένος**, **θὰ εἶναι φυτευμένα**.

Σημείωσις. Ὁ παρατατικός, οἱ μέλλοντες, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλων ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἑγκλισιν.

Ἀπαρέμφατον

§ 255. Ἀπαρέμφατον εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν ἔχει ὁ ἐνεστώς **λύ-ειν(ν)** καὶ ὁ ἀόριστος **λύ-σει**, εἰς δὲ τὴν μέσην ἢ παθητικὴν φωνὴν

ὁ ἀόριστος λυθῆ, παυθῆ ἀπό τῆν ἀρχικὴν μορφήν λυθῆναι, παυθῆναι.

Ἄπαντᾶ ἀπαρέμφατον καὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν - εἰν μὲ τὸ ἄρθρον τό : ἀπαγορεύεται τὸ καπνίζεῖν, τὸ πτύνειν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ οὐσιαστικόν : ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα. Ἐπίσης ἀπαντοῦν μὲ τὸ ἄρθρον τό αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ παύω, μὲ τὸ νὰ παύσω τὴν συζήτησιν ἢ μὲ τὸ ὅτι παύω ἢ μὲ τὸ ὅτι ἔπαυσα νὰ μιλῶ. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς τὸ ἀπαρέμφατον εἶναι ἀναλυμένον μὲ τὸ νὰ καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ ὅτι καὶ ὀριστικὴν.

Ἄπαρέμφοτα ἐπίσης εἰς τὴν μέσην φωνὴν εἶναι καὶ αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ λύωνται ἢ μὲ τὸ ὅτι ἐλύθησαν.

Μ ε τ ο χ ῆ

§ 256. Μετοχὴν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, λύων - λύουσα - λῶον καὶ ὁ ἀόριστος, λύσας - λύσασα - λῶσαν, εἰς δὲ τὴν μέσην ὁ ἐνεστώς, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος λύομενος - λυομένη - λυόμενον, λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν, λυμένος - λυμένη - λυμένον.

α) Ἡ μετοχὴ λύων - λύουσα - λῶον εἶναι τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται τὸ μὲν ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν πρώτην.

β) Ἡ μετοχὴ λύσας - λύσασα - λῶσαν κλίνεται ὡς τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον.

γ) Αἱ μετοχαὶ λυόμενος - λυομένη - λυόμενον καὶ λυμένος - λυμένη - λυμένον κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

δ) Ἡ μετοχὴ τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου λυθεῖς - λυθεῖσα - λυθέν κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ὀν.	λυθεῖς	λυθεῖσα	λυθέν
Γεν.	λυθέντος	λυθείσης	λυθέντος
Δοτ.	λυθέντι	λυθείσῃ	λυθέντι
Αἰτ.	λυθέντα	λυθεῖσαν	λυθέν

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὀν.	λυθέντες	λυθεῖσαι	λυθέντα
Γεν.	λυθέντων	λυθεισῶν	λυθέντων
Δοτ.	λυθεῖσι	λυθείσαις	λυθεῖσι
Αἰτ.	λυθέντας	λυθείσας	λυθέντα

§ 257. Ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου με τὴν κατάληξιν - μένος, - μένη, - μένον : λυμένος, κλεισμένος ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ ῥήματα καὶ **λε** - λυμένος, **κε** - κλεισμένος, δηλ. με μίαν συλλαβὴν πρὸ τοῦ θέματος (τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος με **ε**) : ἡ συλλαβὴ αὕτη λέγεται **ἀναδιπλασιασμός**, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται κατωτέρω λόγος § 275 - 280.

§ 258. Ἡ λέξις **ἐνεστῶς** εἶναι κυρίως τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικὸς

Ὄν.	ἐνεστῶς	ἐνεστῶσα	ἐνεστῶς
Γεν.	ἐνεστῶτος	ἐνεστῶσης	ἐνεστῶτος
Δοτ.	ἐνεστῶτι	ἐνεστῶσῃ	ἐνεστῶτι
Αἰτ.	ἐνεστῶτα	ἐνεστῶσαν	ἐνεστῶς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ἐνεστῶτες	ἐνεστῶσαι	ἐνεστῶτα
Γεν.	ἐνεστῶτων	ἐνεστῶσῶν	ἐνεστῶτων
Δοτ.	ἐνεστῶσι	ἐνεστῶσαις	ἐνεστῶσι
Αἰτ.	ἐνεστῶτας	ἐνεστῶσας	ἐνεστῶτα

§ 259. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι:

α') Ἐνεργητικὴ φωνή

1. Ὁ παρατατικός: ἔλυ - α ἔλυες, ἔλυε, ἐλύαμε, ἐλύατε, ἔλυαν.
2. Ὁ ἀόριστος εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἀπαντᾷ ἔλυσες.
3. Ἡ δυνητικὴ με τὸ **θα** καὶ παρατ. εἰς **α**: **θα** ἔλυα, **θα** εἶχα, καθὼς καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος: **θα** εἶχα πιστεύσει.
4. Ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεστῶτος λύ - ὦν καὶ τοῦ ἀορίστου ἀπαντᾷ συνήθως ἀναλυμένη: *ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος λύει ἢ ἔλυε*, καὶ τοῦ ἀορίστου λύσας = *ἐκεῖνος ποῦ ἔλυσε*. Μετοχὴ εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἐνεστῶτος εἰς **-οντας**, ὁ ὁποῖος φανερῶναι τρόπον: *λύοντις τὸ πρόβλημα πέρασε ἢ ὦρα*.
5. Οἱ τύποι τοῦ α' πληθυντικοῦ προσώπου ἀπαντοῦν συνήθως χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως: *ἔχομε, ἐλύαμε, ἐλύσαμε, εἶχαμε, χαθήκατε, λυθήκαμε*, ἀλλὰ πάντοτε *ἐλύθημεν, ἐχάθημεν*.

β') Μέση φωνή

1. 'Ο παρατατικός άπαντᾶ ἐλνόμευ, ἐλύεσο κλπ. κατὰ τὸ ἤμυν.
2. 'Ο άόριστος άπαντᾶ. καὶ λύθηκα, λύθηκες, λύθηκα, λυθήκαμε, λυθήκατε, λύθηκαυ, χωρὶς αὐξησιν.
3. "Όπου εἰς τοὺς συνθέτους χρόνους οἱ τύποι σχηματίζονται μὲ τὸ εἶμαι - ἤμυν, ἐπικρατοῦν οἱ τύποι εἶμαστε λυμένοι, εἶσατε καὶ ἤμυν, ἦσο καὶ ἦσυν, ἦτο καὶ ἦσυν, ἦτο καὶ ἦταν, ἦμαστε, ἦσατε.
4. Εἰς τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος άπαντᾶ εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον συνήθως τύπος εἰς -σου ἀντὶ εἰς -ου, π.χ. ἐργάσου (σπανίως ἐργάζου), λύσου, χάσου.

Πολλὰ ρήματα φωνηεντόκλητα εἰς -εῦω, ἐπειδὴ ἡ προφορὰ τῆς καταλήξεως εἶναι -έβω, π.χ. χορεύω, παντρεύω, δουλεύω, μαζεύω, δὲν σχηματίζουν τὸν άόριστον μόνον εἰς -σα ἀλλὰ καὶ εἰς -ψα: ἐχόρευα, ἐπάντρευα, ἐπίστειψα, ἐδούλεψα, ἐμάζευα καὶ τὸν μέλλοντα άπλοῦν: θὰ χορεύω, θὰ πιστέψω, θὰ δουλέψω κλπ. κατὰ τὰ άφωνόκλητα χειρικά.

γ') Σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν άφωνολήκτων ρημάτων

§ 260. α') Οὐρανικά

1. 'Ο ἐνεστώτῳ πολλῶν οὐρανικῶν ρημάτων σχηματίζεται μὲ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων - ω, -ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. διώκ - ω, ἀνοίγ - ω, βήχ - ω, πλέκ - ω, στέργ - ω. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, ποὺ λήγει εἰς σσ ἢ ζ πρὸ τοῦ - ω, π.χ. φυλάσσω, ἀλλάσσω, διατάσσω, πατάσσω, σπαράσσω, μαστίζω. 'Απὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικός: ἐφύλασσον, διέτασσον, ἐμάστιζον κλπ. Κλίνονται δὲ εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸν, ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόκλητα: τρέχ - ω, τρέχ - εις, ἔπλεκ - ον, ἔπλεκ - ες κλπ.

2. 'Ο άόριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν οὐρανικῶν λήγει εἰς -ξα, διότι ὁ οὐρανικὸς χαρακτήρ ἠνώθη μὲ τὸ σ τῆς καταλήξεως -σα εἰς ξ καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ άορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

βήχω	- ἔβηξα	φυλάσσω	- ἐφύλαξα	πατάσσω	- ἐπάταξα
πνίγω	- ἔπνιξα	ταράσσω	- ἐτάραξα		
πλέκω	- ἔπλεξα	σπαράσσω	- ἐσπάραξα	διατάσσω	- διέταξα
τρέχω	- ἔτρεξα	ἀλλάσσω	- ἤλλαξα	διώκω	- ἐδίωξα

“Ὡστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγη εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - **σω** ἢ - **ζω**, σχηματίζη δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - **ξα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **οὐρανικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 261. β') Χειλικὰ

1. Ὁ **ἐνεστώς** πολλῶν χειλικῶν ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **ω**, - **ομαι** εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. **τρέιβ - ω**, **τρέπ - ω**. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς **πτ**, π.χ. **βλάπτ - ω**, **κόπτ - ω** κλπ. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικὸς: **ἔβλαπτι - ον**, **ἔκοπι - ον** κλπ. Κλίνονται δὲ ὁ ἐνεστώς καὶ παρατατικὸς, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ **ἀόριστος α'** τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν χειλικῶν λήγει εἰς - **ψα**, διότι ὁ χειλικὸς χαρακτήρ ἠνώθη μὲ τὸ **σ** τῆς καταλήξεως - **σα** εἰς **ψ** καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἀορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

τρέπ - ω	ἔτρεψα	γράφ - ω	ἔγραψα
λείπ - ω	ἔλειψα	στρέφ - ω	ἔστρεψα
τρέιβ - ω	ἔτριψα	κόπτω	ἔκοψα (κοπ - ις)
βλάπτω	ἔβλαψα	ράπτω	ἔραψα (ραφ - ῆ)

“Ὡστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγη εἰς τὸν ἐνεστώτα εἰς - **πτω**, σχηματίζη δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - **ψα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **χειλικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 262. γ') Ὀδοντικὰ

1. Ὁ **ἐνεστώς** πολλῶν ὀδοντικῶν ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **ω**, - **ομαι** εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. **πειθ - ω**, **σπεύδ - ω**, **πειθ - ομαι**. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς **σσ** ἢ **ζ**: **πυρέσσω**, **ἐλπίζω**. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν δὲ θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικὸς: **ἐκόμιζον**, **ἠλιζον**. Κλίνονται δὲ οἱ δύο αὐτοὶ χρόνοι, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ **ἀόριστος α'** τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν ὀδοντικῶν ρημάτων λήγει εἰς - **σα**, διότι ὁ ὀδοντικὸς χαρακτήρ ἀπεβλήθη πρὸ τοῦ

σ τῆς καταλήξεως - **σα**· ἔχει δὲ τὰς καταλήξεις τοῦ ἀόριστου τῶν φωνη-
εντολήκτων ρημάτων.

πεῖθ - ω - ἔπεισα

σπεύδω - ω - ἔσπευσα

πυρέσσω - ἐπύρεσα (πυρετ - ὅς)

ψηφίζω - ἐψήφισα (ψηφιδ -)

ἐλπίζω - ἤλπισα (ἐλπίδ -)

πλάσσω - ἔπλασα

σφραγίζω - ἐσφράγισα (σφραγιδ -)

διαψεύδω - διέψευσα

θέτω - ἔθεσα

“Ὡστε, ἂν ἐν ρῆμα λήγη εἰς - **σσω** ἢ - **ζω** καὶ σχηματίζη τὸν ἀό-
ριστον εἰς - **σα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **ὀδοντικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκε-
ται ἀπὸ συγγενῆ λέξιν.

Σημείωσις. Τὰ εἰς - **ίζω** ρήματα γράφονται μὲ **ι** πλὴν τῶν **δανείζω**,
ἀθροίζω, **ἀντικρύζω**, **συγχύζω**, **δακρύζω** κ.ἄ.

§ 263. Οἱ σύνθετοι χρόνοι τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων σχημα-
τίζονται μὲ τὰ ἴδια μόρια, τὰ ἴδια βοθητικὰ ρήματα καὶ τοὺς ἀντι-
στοίχους τύπους τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

Παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ μετοχὴ παρακειμένου τῆς αὐτῆς φωνῆς
τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων

§ 264. Α'. Τῶν **οὐρανικῶν** (μὲ ἐνεργητ. ἀόριστον α' εἰς - **ξα**)
ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **χθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθη-
τικοῦ παρακειμένου εἰς - **γμένος**, π.χ. **πλέκω** - ἔπλεξα - ἐπλέχθην
- πλεγμένος, **φυλάττω** - ἐφύλαξα - ἐφυλάχθην - φυλαγμένος.

Β. Τῶν **χειλικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόρ. α' εἰς - **ψα**) ὁ παθητικὸς ἀόρι-
στος α' λήγει εἰς - **φθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου
εἰς - **μμένος** π.χ. **τριῖβω** - ἔτριψα - ἐτριφθην - τριμμένος, **βλάπτω** -
ἔβλαψα - ἐβλάφθην - βλαμμένος.

Γ'. Τῶν **ὀδοντικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόριστον α' εἰς - **σα**) ὁ παθη-
τικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **σθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρα-

§ 268. Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὰ Κούναξα οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Πέρσας, οἱ ὅποιοι φεύγοντες ἐγκατέλειψαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ Κῦρος ὅμως περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἐπιτελείον του ἐφρονεύθη μαχόμενος γενναίως. Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔμαθον τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐνόμισαν τοὺς ἑαυτοῦς των ἐγκαταλελειμμένους καὶ ἀποκλεισμένους εἰς τὰ βαθῆ τῆς Ἀσίας· ὅμως δὲν ἀπηλίπισθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ὁ ὅποιος εἶχε τραυματισθῆ εἰς τὴν μάχην, ἐσκέφθη νὰ παγιδεύσῃ τοὺς Ἕλληνας μὲ τεχνάσματα. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐνεπιστεύθη ὁ στρατηγὸς Τισσαφέρνης εἰς ἓνα Ἕλληνα ὀνομαζόμενον Φαλῖνον, δοκιμασμένον φίλον του, εἰς τὸν ὅποιον ἀνέθεσε νὰ διαπραγματευθῆ μὲ τοὺς Ἕλληνας, πῶς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τοὺς βλάψῃ κανεὶς. Ὁ Φαλῖνος παραλαβὼν καὶ τοὺς ὀρισθέντας Πέρσας ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτον ὑπεδέχθη ὁ στρατηγὸς Κλέαρχος, ὁ ὅποιος μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε θυσιάσει. Μεταξὺ των τότε διεξήχθη ὁ ἐξῆς διάλογος:

Φαλῖνος. «Κλέαρχε, ὁ μέγας βασιλεὺς γνωρίζει, ὅτι σεῖς ἐστρατεύσατε ἐναντίον του, διότι ἐπέισθητε ἀπὸ τὸν Κῦρον καὶ ὄχι ἀπὸ ἐχθρότητα πρὸς αὐτόν. Σᾶς συμβουλεύω λοιπὸν νὰ παραδώσετε τὰ ὄπλα καὶ αὐτὸς θὰ σᾶς ἐνισχύσῃ νὰ ἐπιστρέψετε σῶοι εἰς τὴν πατρίδα».

Κλέαρχος. «Φαλῖνε, σὺ εἶσαι Ἕλλην καὶ βέβαια θὰ κολακευθῆς, ἂν ἀκούσῃς ὅτι τὸ ὄνομά σου θὰ μνημονεύεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δηλ. κάποτε ἓνας Ἕλλην εἰς τὰ βαθῆ τῆς Ἀσίας συνεβούλευσε τοὺς ἐκστρατεύσαντας μὲ τὸν Κῦρον Ἕλληνας, πῶς νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Φαλῖνος. «Ἄν ἐγνώριζον, ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ σωθῆτε μαχόμενοι πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, θὰ σᾶς συνεβούλευον νὰ μὴ δεχθῆτε, ὅσα ὁ βασιλεὺς λέγει. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, σᾶς συμβουλεύω νὰ παραδώσετε τὰ ὄπλα».

Κλέαρχος (ὁ ὅποιος εἶχε πονηρευθῆ διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Φα-

* Διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν κλίσιν τῶν φωνηεντολήκτων καὶ ἀφωολήκτων ρημάτων.

λίνον). «Φίλε μου, δὲν θὰ παραδώσωμεν τὰ ὄπλα, διότι ἔχοντες τὰ ὄπλα θὰ εἶμεθα καλύτεροι φίλοι, παρὰ ἂν δὲν εἶμεθα ὀπλισμένοι».

Φαλῖνος (ὕστερα ἀπὸ σκέψιν καὶ χωρὶς νὰ **ταραχθῇ**). «Ὁ βασιλεὺς μοῦ ἀνέθεσε νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι θὰ εἶσθε φίλοι του, ἂν δὲν ἀλλάξετε στρατόπεδον, ἄλλως θὰ σᾶς νομίζῃ ἔχθρους καὶ ὅτι τοῦ ἔχετε κηρύξει τὸν πόλεμον τί νὰ τοῦ πῶ; εἰρήνην ἢ πόλεμον;»

Κλέαρχος. «Εἶπέ εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι εἶμεθα σύμφωνοι, δηλ. ἂν δὲν ἀλλάξωμεν θέσιν, θὰ εἶμεθα φίλοι, ἂν δὲ στρατοπεδεύσωμεν ἀλλοῦ, θὰ εἶμεθα ἐχθροὶ του». Τί ὅμως ἐσκέπτετο νὰ κάμῃ ἐφρόντισε νὰ τὸ κρύψῃ.

* Ἀσκησις *

§ 269. Ὁ κῆπος δὲν σκάπτεται εὐκόλα, ὅταν τὸ χῶμα ξηραίνεται πολύ, δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ποτίζεται τακτικά.

Σεῖς ποτίζετε τακτικὰ τὸν κηπὸν σας; σκαλίζετε καὶ βοτανίζετε αὐτόν; κλαδεύετε τὰ δενδράκια; Ἄν τὸ δένδρον δὲν κλαδεύεται καὶ δὲν ποτίζεται, δὲν ἀναπτύσσεται. Καθ' ἐκάστην νὰ ποτίζετε τὰ ἄνθη καὶ νὰ καθαρίζετε τὰ ζιζάνια. Ἔτσι ὁ κῆπος θὰ παρουσιάζεται ὁμοίως.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ὀφείλει νὰ ἐπιμείνῃ μὲ προφορικὴν καὶ γραπτὴν ἄσκησιν τῶν ὁμοίχων καταλήξεων - τε καὶ - ται.

Αὔξησης. Ἀναδιπλασιασμός

α) Αὔξησης

§ 270. Ὁ παρατακτικὸς καὶ ὁ ἀόριστος εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται, **αὔξησην**. Ἡ αὔξησης αὕτη εἶναι δύο εἰδῶν 1) **συλλαβικὴ** καὶ 2) **χρονικὴ**.

§ 271. 1. **Συλλαβικὴ αὔξησης**. Συλλαβικὴ αὔξησης εἶναι ἐν ε, μὲ ψιλὴν, τὸ ὁποῖον ἔχουν πρὸ τοῦ θέματος ὁ παρατακτικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουσιν ἀπὸ σύμφωνον : λύ - ω - ἔ - λυον - ἔ - λυσα, λύομαι - ἔ - λυόμεν - ἔ - λύθη.

2. **Χρονικὴ αὔξησης**, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ ἴδιοι χρόνοι, εἶναι

* Διὰ τὴν ὀρθογραφίαν ὁμοίχων καταλήξεων.

ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν.
Μεταβάλλεται δὲ

τὸ	α	εἰς	η :	ἀκούω	ἤκουον	ἤκουσα
τὸ	ε	»	η :	ἐλπίζω	ἤλυιζον	ἤλυισα
τὸ	ο	»	ω :	ὀπλίζω	ὠπλιζον	ὠπλισα
τὸ	αυ	»	ηυ :	αὐξάνω	ἠῦξανον	ἠῦξησα
τὸ	ευ	»	ηυ :	εὐχομαι	ἠὐχόμεν	ἠὐχίθην
τὸ	αι	»	η :	αἰσθάνομαι	ἤσθανόμεν	ἤσθάνθην
τὸ	οι	»	φ :	οἰκτίρω	ῶκτιρα	—

§ 272. Τὰ ρήματα, τὰ ὅποια ἀρχίζουν ἀπὸ **ι, υ, η, ω** καὶ **ει**, δὲν μεταβάλλουν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος κατὰ τὴν αὐξησην:
ἰκετεύω - ἰκέτενον, ὑβρίζω - ὑβριζον - ὑβρισα, ἠττώμαι - ἠττήθην, ὠριμάζω - ὠριμαζον - ὠριμασα, εἰρωνεύομαι - εἰρωνεύομην - εἰρωνεύθην.

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ **ρ**, ὅταν παίρνουν αὐξησην, διπλασιάζουν τὸ **ρ** : ρέω - ἔρρεον.

Τὰ σύνθετα μὲ προθέσεις ἔχουν τὴν αὐξησην μετὰ τὴν πρόθεσιν:
ἀποφεύγω - ἀπ - ἐφευγον - ἀπ - ἐφυγα, συγ - χαίρω - συν - ἐχαιρον - συν - ἐχάρην, δι - ὀρθώνω - δι - ὠρθωνον - δι - ὠρθωσα.

§ 273. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ, σύνθετα ἢ ποῦ παράγονται ἀπὸ συνθέτους λέξεις, ἔχουν τὴν αὐξησην, ποῦ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου:

θέλω	ἤθελον - ἠθέλησα	προθυμοῦμαι	ἐπροθυμήθην
δύναμαι	ἠδυνάμην	προξενῶ	ἐπροξένον
ἐργάζομαι	εἰργαζόμεν	προτιμῶ	ἐπροτίμησα
ἔχω	εἶχον	προστατεύω	ἐπροστάτενον
ἀνάπτω	ἤναπτον	συλλογίζομαι	ἐσυλλογίζομην
ἀνοίγω	ἤνοιγον	συντομεύω	ἐσυντόμενον
ἐμποδίζω	ἠμπόδιζον	δυστυχῶ	ἐδυστύχουν
ἐναντιοῦμαι	ἠναντιοῦμην	προφασίζομαι	ἐπροφασίσθην
ἐορτάζω	ἐώρταζον	δυσπιστῶ	ἐδυσπίτουν
κάθημαι	ἐκαθήμην	κυριαρχῶ	ἐκυριάρχουν

§ 274. Πολλά ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, δὲν ἔχουν αὐξησιν :
 ἀερίζω - ἀερίζον - ἀερίσθη, ἐνοικιάζω - ἐνοικιάζον - ἐνοικίασα - ἐνοι-
 κιάσθη, ἀηδιάζω - ἀηδιάζον - ἀηδίασα, ἐπιπλώνω - ἐπίπλωνον - ἐπί-
 πλωσα, συνεδριάζω - συνεδρίαζον - συνεδρίασα, οἰκονομῶ - οἰκονόμησα,
 συνεννοοῦμαι - συνεννοοῦμην - συνεννοήθη.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἔχουν πάντοτε 1)
 συλλαβικὴν αὐξησιν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ἀπλῶν ρημάτων, ὅταν
 εἶναι τρισύλλαβοι καὶ τονίζεται ἡ αὐξησις, ὁ δὲ ἐνεστώς εἶναι δυσύλλαβος :
 λύω - ἔλυα, κάμνω - ἔκαμνα.

2) Χρονικὴν αὐξησιν ἔχουν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν βαρυτόνων ρη-
 μάτων, ποῦ ἀρχίζουσιν ἀπὸ ο, καθὼς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν συνηρημένων ἀπὸ ο, π.χ.
 διορθῶνω - διώρθωσα, ὀρίζω - ὤρισσα, ὁμολογῶ - ὁμολόγησα ἀλλὰ ὁμολογοῦσα (πα-
 ρατατικὸς), κατοικῶ - κατώκησα καὶ κατοίκησα, ἀλλὰ κατοικοῦσα (παρατατ.).

Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν ὁ παρατατικὸς καὶ ἀόριστος ἀπαντοῦν καὶ μὲ
 αὐξησιν καὶ χωρὶς αὐξησιν : πιστεύω - ἐπίστευα καὶ πίστευα - ἐπίστευσα - πίστευ-
 σα (καὶ πίστευμα), συμβουλεύω - συνεβούλευα καὶ συμβούλευα - συνεβούλευσα συμ-
 βούλευσα (καὶ συμβούλευμα), συνεβουλεύθη καὶ συμβουλεύθηκε, φυλάσσω - ἐφύ-
 λαξα καὶ φύλαξα - ἐφυλάχθη καὶ φυλάχθηκε ταράσσω - ἐτάραξα καὶ τάραξα -
 ἐταράχθη καὶ ταράχθηκα.

β') Ἀναδιπλασιασμός

§ 275. Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - μένος κα-
 νονικῶς ἔχει ἀναδιπλασιασμόν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος: πε - παι-
 δευμένος,, ἐ - σφαλμένος, ὀπλισμένος (τοῦ ὀπλίζομαι). ὁμαλὸς
 ἀναδιπλασιασμός γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους:

1. Ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἀρκτικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος ἀπὸ
 τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, μὲ
 ἐν ε κατόπιν αὐτοῦ: πε - παιδευ - μένος. (θεμ. παιδευ -).

Τὸν ἀναδιπλασιασμόν αὐτὸν λαμβάνουν αἱ μετοχαὶ τοῦ παθη-
 τικοῦ παρακειμένου, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ἓνα ἀπλοῦν σύμ-
 φωνον πλὴν τοῦ ρ ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον
 εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεῦτερον ὑγρόν.



παιδεύομαι	πε - παιδευμένος	θωρακίζομαι	τε-θωρακισμένος
πειρώμαι	πε - πειραμένος	θλίβομαι	τε-θλιμμένος
ἐγγράφομαι	(ἐγ)γε - γραμμένος	πείθομαι	πε-πεισμένος
κλείομαι	κε - κλεισμένος	(συν)δέομαι	(συν)δε -δεμένος
(ἐγ)κρίνομαι	(ἐγ)κε - κοιμένος	(ἐκ)τείνομαι	(ἐκ)τε - ταμένος
δηλώνομαι	δε - δηλωμένος	δικάζομαι	δε - δικασμένος
(ἐκ)θέτομαι	(ἐκ)τε - θειμένος	δουλεύω	δε - δουλευμένος
πράττομαι	πε - πραγμένος	κλίνομαι	κε - κλιμένος
τροίβομαι	τε - τριμμένος	κυρώνω	κε - κυρωμένος
(ἐγκατα)λείπομαι	(ἐγκατα)λε-λειμμένος	καλῶ	(προσ)κε-κλημένος
βάλλομαι	(προσ)βε - βλημένος		

Τὰ περισσότερα ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν, ἰδίως εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν.

Σημείωσις. Ὅταν τὸ σύμφωνον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀρχίζει τὸ θέμα, εἶναι δασύ **θ, φ, χ**, εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν τρέπεται εἰς ψιλὸν **τ, π, κ**: θλίβομαι - τε - θλιμμένος, τε - θωρακισμένος (ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν πε - φυλαγμένος, κε - χαραγμένος).

2. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι **ε** πρὸς τοῦ θέματος τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ **ρ** ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ὑγρόν, ἢ ἀπὸ τρία σύμφωνα ἢ ἀπὸ ἓν διπλοῦν.

σπεύδω	ἐ - σπενσμένος	(ἀπο)σπῶμαι	(ἀπ)ε-σπασμένος
σφάλλω	ἐ - σφαλμένος	σκέπτομαι	ἐ - σκεμμένος
(ἐκ)ζητῶ	(ἐξ)ε - ζητημένος	(ἀπο)στέλλω	(ἀπ)ε - σταλμένος
φθείρω	(δι)ε - φθαρμένος	στρέφω	(δι)ε - στραμμένος
σφραγίζω	ἐ - σφραγισμένος	καὶ σφραγισμένος	
(δια)ορηγνύω	(δι)ε - ορηγμένος	καὶ διαορηγμένος	
στεροῦμαι	ἐ - στερημένος	καὶ στερημένος	

3. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι **ἔκτασις** τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν, ὅπως καὶ ἡ χρονικὴ αὔξησις.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν ὁ ἀναδιπλασιασμός φυλάσσεται εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τοῦ παρακειμένου, ὑπερσυντελικού καὶ τετελεσμένου μέλλοντος. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν περιωρίσθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ μόνον εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παρακειμένου.

ἀριθμῶ	ἠριθμημένος	καὶ ἀριθμημένος
αὐξάνω	ηὐξημένος	καὶ αὐξημένος
(ἀπ)ελπίζω	(ἀπ)ηλπισμένος	καὶ ἀπελπισμένος

Εἰς ὅσα ρήματα ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος εἶναι τὸ **ο**, αὐτὸ ἐκτείνεται πάντοτε εἰς **-ω**, π.χ. ὀρίζω - ὠρισμένος, ὀπλίζω - ὠπλισμένος, ὁμολογῶ - ὠμολογημένος.

§ 276. Αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν συνθέτων ρημάτων μὲ πρόθεσιν ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμόν μετὰ τὴν πρόθεσιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν.

ἐγ - γράφομαι	ἐγ - γε - γραμμένος	συγ - χέομαι	συγ-κε-χυμένος
ἐξ - σφλῶ	ἐξ - σφλημένος	ἄφ-οσιώνομαι	ἄφ-οσιωμένος
ἐμ - πιστεύομαι	ἐμ - πε - πιστευμένος	ἐξ - ἀπλώνω	ἐξ - ηπλωμένος καὶ ἐξαπλωμένος

§ 277. Ὅσα ρήματα ἀρχίζουσιν ἀπὸ **ι**, **υ**, **η**, **ω** καὶ **ει**, δὲν μεταβάλλουσιν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος κατὰ τὸν ἀναδιπλασιασμόν : ἰδρῶ - ἰδρυμένος, ὑφαίνω - ὑφασμένος, ἠττώμαι - ἠττημένος, ὠφελοῦμαι - ὠφελημένος, εἰδοποιῶμαι - εἰδοποιημένος.

§ 278. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμόν, ποῦ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου :

ἀναγνωρίζω	ἀνεγνωρισμένος καὶ ἀναγνωρισμένος
(καθ)ελκύω	(καθ)ειλκυσμένος
ἐορτάζω	ἐορτασμένος
(ἀν)ορθῶ	ἠνωρθωμένος καὶ ἀνωρθωμένος
(ἐν)οχλῶ	ἠνωχλημένος καὶ ἐνωχλημένος

§ 279. Τὰ κατωτέρω ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου :

ἀηδιάζω	ἀηδιασμένος	κτυπῶ	κτυπημένος
βεβαιῶ	βεβαιωμένος	λανθάνω	λανθασμένος
ἀναβιβάζω	ἀναβιβασμένος	λούομαι	λουσμένος
ἐπαναστατῶ	ἐπαναστατημένος	μεταχειρίζομαι	μεταχειρισμένος

ἐπιπλώνω	ἐπιπλωμένος	πνίγομαι	πνιγμένος
ἐνθουσιάζω	ἐνθουσιασμένος	ἐνοικιάζω	ἐνοικιασμένος
ἐμπνέω	ἐμπνευσμένος	πρήσκομαι	πρησμένος
θυμώνω	θυμωμένος	ἀποτεφρόνω	ἀποτεφρωμένος
καπνίζω	καπνισμένος	ὑποχρεοῦμαι	ὑποχρεωμένος
ζαλίζομαι	ζαλισμένος	προσοποποιοῦμαι	προσοποποποιημένος

§ 280. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν συνήθως αἰ μετοχὰί τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν. Ἀναδιπλασιασμόν ἔχουν ἐνίοτε τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ο : ὀπλίζω - ὀπλισμένος, ὀρίζω - ὀρισμένος, καποικῶ - καποικημένος, ὁμολογῶ - ὁμολογημένος.

Σχηματισμός τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 281. Ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἔχασε κάθε ἐλπίδα, ὅτι **θὰ κατορθώσῃ** νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ **ἀνήγγειλαν**, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ καταστρέψουν τὰς γεφύρας τοῦ Ἐλλησπόντου, ἐπέστρεψε χωρὶς χρονοτριβὴν εἰς Ἀσίαν, ὅπου **ἔφθασε** κατεντροπιασμένος. Εἰς τὴν Ἑλλάδα **ἄφησε** μὲ πολὴν στρατὸν τὸν στρατηγὸν Μαροδόνην, ὁ ὁποῖος **ἐπέμενε**, ὅτι **θὰ ἐπιτύχῃ** νὰ **ὑποδουλώσῃ** τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαροδόνης **ἀπεσύρθη** εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου **διέμεινεν** ὅλον τὸν χειμῶνα, ἀφοῦ **κατένειμε** τὸν στρατὸν εἰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς.

Τὴν ἀνοιξὴν τοῦ 478 π.Χ. **ἔστειλεν ἀπεσταλμένους** εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ **ἐπρότεινεν** εἰς αὐτοὺς νὰ γίνωνιν σύμμαχοί του μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι **θὰ ἀνεγείρῃ** τὰ τεῖχη καὶ τοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ **θὰ** τοὺς **κάμῃ** κυρίους ὅλης τῆς Ἑλλάδος· εἰδ' ἄλλως, **θὰ εἰσβάλῃ** εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ **θὰ ὀλοκληρώσῃ** τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἣ ὁποία **εἶχεν ἐρημωθῆ** ἤδη ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Συγχρόνως μὲ τοὺς **ἀπεσταλμένους** τοῦ Μαροδονίου **εἶχον φθάσει** εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ **ἀπεσταλμένοι** τῆς Σπάρτης, διότι οἱ Σπαρτιᾶται **εἶχον μάθει** τὰς ἐνεργείας τοῦ Μαροδονίου. Οὗτοι **ἀνεκοίνωσαν** εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται τοὺς ἐξορκίζον **νὰ μείνουν** πιστοὶ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἰς μὲν τοὺς Σπαρτιάτας **ἀπεκρίθησαν** : « Λυπούμεθα, πὺν σεῖς ἐσκέφθητε, ὅτι ἡμεῖς **θὰ παραβῶμεν** τοὺς ὄρκους καὶ **θὰ θελήσωμεν** νὰ παραδώσωμεν τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς

βαρβάρους ». Εἰς τοὺς Πέρσας δὲ ἔδωσαν τὴν ἱστορικὴν ἀπάντησιν : « Ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ κάμνει τὴν πορείαν του πρὸς δυσμᾶς, ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνωμεν αἴτιοι νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Ἑλλάς εἰς τοὺς βαρβάρους ».

§ 282. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα **χάνω**, **φθάνω**, **μανθάνω**, **μένω**, **ἀφήνω**, **διαμένω**, **κάμνω**, **προτείνω**, **παραβαίνω**, **κατορθώνω**, **ἐρημώνω**, **ἀναγγέλλω**, **σιτέλλω**, **θέλω**, **ἀνασύρω**. Τὰ ρήματα αὐτὰ ἔχουν χαρακτῆρα **λ ἢ ρ, μ ἢ ν** καὶ λέγονται **ὑγρόληκτα - ἐνρινόληκτα**. Ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

§ 283. α') **Ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα** μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα α) ὅσα λήγουν εἰς - **άνω**, τὰ ρήματα θέλω, στήνω καὶ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς - **αίνω** τὸ (μετα)βαίνω καὶ ὀλισθαίνω.

Τῶν ρημάτων αὐτῶν ὁ ἀόριστος, οἱ σύνθετοι χρόνοι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον ἢ ἀφωνόληκτον.

αὐξάνω, ηὔξη - σα, ηὔξη - θην, ηὔξη - μένος, θὰ αὐξή - σω, ἔχω αὐξη - θῆ
βλαστάνω, ἐβλάστη - σα, βλαστη - μένος, θὰ βλαστή - σω, ἔχω βλα - στή - σει

χάνω, ἔχα - σα, χα - μένος, θὰ χά - σω, θὰ χα - θῶ, ἔχω χά - σει

φθάνω, ἔφθα - σα, θὰ φθά - σω, ἔχω φθά - σει, φθα - σμένος

λαμβάνω, ἔλα - βον, θὰ λά - βω, ἔχω λά - βει, ἐλή - φθην κλπ.

μανθάνω, ἔμα - θον, μαθη - μένος, ἔχω μά - θει, θὰ μά - θω

θέλω, ἠθέλη - σα, θὰ θελή - σω, ἔχω θελήσει

στήνω, ἔστη - σα, ἐστή - θην, στη - μένος, θὰ στή - σω

βαίνω, μετέ - βην κλπ.

β) Ὅσα λήγουν εἰς - **ώνω** αὐτῶν ὁ ἀόριστος καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον: **μισθώνω**, ἐμίσθω - σα, ἐμισθώ - θην, μισθω - μένος, (ὑπο)δουλώνω, ὑπεδούλω - σα, ὑπεδουλώ - θην, ὑποδουλω - μένος.

γ) Ὅσα ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικόν: **μέλλω** (= σκοπεύω), **μέλει** (= με μέλει), **ὀφείλω**, **τρέμω**, **ἠξεύρω** κ. ἄ.

§ 284. β') 'Υγρόληκτα ἢ ἔνρινόληκτα εἰς τὸν ἔνεστῶτα, ἀόριστον καὶ τοὺς ἄλλους χρόνους εἶναι:

α) "Ὅσα λήγουν εἰς - **λλω** εἰς τὸν ἔνεστῶτα, ἐνῶ τὸ ρηματικὸν θέμα ἔχει ἐν **λ**: ἀγγέλλω (ἄγγελος), ψάλλω (ψάλτης).

β) "Ὅσα λήγουν εἰς τὸν ἔνεστῶτα εἰς - **αίνω**, - **εἰνώ**, - **εἶρω**. Αὐτὰ εἰς τὸ ἔνεστῶτικόν θέμα πρὸ τοῦ χαρακτηῆρος ἔχουν **αι** ἢ **ει**, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν ἔχουν **α** ἢ **ε** πρὸ τοῦ χαρακτηῆρος, π.χ. φαίνομαι (θέμ. φαν - ὅς), ὑφαίνω, (θέμ. ὑφην - τῆς), τείνω (θ. ἐκ - τεν - ῆς), σπείρω (θ. σπέρ - μα).

γ) "Ὅσα λήγουν εἰς - **ίνω**, - **ίρω**, - **ύνω**, - **ύρω** μὲ μακρὸν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτηῆρος δίχρονον, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα τὸ δίχρονον εἶναι βραχύ: κλίνω (θέμ. ἐπι - κλιν - ῆς), κρῖνω (θέμ. εὐκριν - ῆς), οἰκτίρω (θέμ. οἰκτιρ - μός), πλύνω (θέμ. πλυν - τῆριον), σύρω (θέμ. συρ - μός).

δ) Τὰ ρήματα μένω, (δια)νέμω, δέρω, φέρω, καὶ κάμνω (τὸ κάμνω ἔχει ρηματ. θέμα καμ-, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη ὁ ἔνεστῶς μὲ προσθήκην τοῦ ν : κάμνω καὶ κάνω).

Σχηματισμὸς τοῦ ἑνεργητικοῦ ἀόριστου ἀ' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἔνρινολήκτων ρημάτων

§ 285. Ὁ ἑνεργητικὸς ἀόριστος ἀ' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἔνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως - **α** (ὄχι - σα) καὶ ἀφοῦ ἐκταθῆ τὸ πρὸ τοῦ χαρακτηῆρος βραχὺ φωνῆεν **α**, **ι**, **υ** εἰς μακρὸν **α**, **ι**, **υ** καὶ τὸ **ε** εἰς **ει**, π.χ.

ἀγγέλλω	(θ. ἄγγελ - ος)	ἡγγεῖλα
(ἀνα)τέλλω	(θ. (ἀνα)τελ -)	ἀνέτειλα
θερμαίνω	(θ. θέρμαν - σις)	ἐθέρμανα
ὑφαίνω	(θ. ὑφην - σις)	ὑφανα
σπείρω	(θ. σπέρ - μα, σπέρνω)	ἔσπειρα
κρῖνω	(θ. εὐκριν - ῆς)	ἔκρινα
οἰκτίρω	(θ. οἰκτιρ - μός)	ᾤκτιρα
μένω	(θ. μεν -)	ἔμεινα
δέρω	(θ. δερ -)	ἔδειρα
στέλλω	(θ. στελ -)	ἔστειλα

σημαίνω	(θ. σήμαν - σις)	ἐσήμανα
ξηραίνω	(θ. ξήραν - σις)	ἐξήρανα
τείνω	(θ. (ἐκ)τεν - ἤς)	ἔτεινα
ἐγείρω	(θ. ἔγερ - σις)	ἤγειρα
πλύνω	(θ. πλυν - τήριον)	ἔπλυνα
σύρω	(θ. συρ - μός)	ἔσυρα
(δια)νέμω	(θ. νεμ -)	(δι)ένεμα

Τὸ φέρω ἔχει ἀόριστον ἔφερα.

Σχηματισμός παθητικοῦ ἀόριστου καὶ τῆς μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου

§ 286. Ὁ παθητικὸς ἀόριστος ἀ' καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζονται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **θην** καὶ - **μενος** (ὁ χαρακτήρ **ν** τῶν ἐνρινολήκτων πρὸ τοῦ **μ** τῆς καταλήξεως - **μενος** εἰς ἄλλα ρήματα ἀφομοιοῦται καὶ γίνεται **μ**, εἰς ἄλλα γίνεται **σ**), π.χ.

ἀγγέλλομαι	ἠγγέλθην	(παρ)ηγγελμένος
ύφαινομαι	ύφάνθην	ύφασμένος
σημαίνομαι	ἐσημάνθην	σεσημασμένος
ξηραίνομαι	ἐξηράνθην	(ἀπ)εξηραμμένος
θερμαίνομαι	ἐθερμάνθην	θερμασμένος
φέρομαι	ἐφέρθην	φερομένος
σύρομαι	ἐσύρθην	συρομένος

§ 287. Ὅσα ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα ρήματα ἔχουν ρηματικὸν θέμα μονοσύλλαβον μὲ φωνῆεν **ε** πρὸ τοῦ χαρακτήρος, σχηματίζουν τὸν παθητικὸν ἀόριστον ἀ' ἢ β' καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου μὲ φωνῆεν **α** πρὸ τοῦ χαρακτήρος.

δέρομαι	(θ. δερ -)	ἐδάρ-θην ἢ ἐδάρ-ην	δαρομένος
σπείρομαι	(θ. σπερ -)	ἐσπάρ - θην ἢ ἐσπάρ - ην	σπαρομένος
στέλλομαι	(θ. στελ -)	ἐστάλ - ην	(ἀπ)εσταλμένος
φθείρομαι	(θ. φθερ -)	ἐφθάρ - ην	(δι)εφθαρομένος

§ 288. Τὰ ρήματα κλίνω, κρίνω καὶ τείνω σχηματίζουν τὸν

παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ἀφοῦ ἀποβληθῆ ὁ χαρακτήρ **ν**.

κλίνομαι	(θ. κλιν -)	ἐκλίθην	κεκλιμένος (κεκλιμένον ἐπίπεδον)
κρίνομαι	(θ. κριν -)	ἐκρίθην	(δια)κεκριμένος
πλύνομαι	(θ. πλυν -)	ἐπλύθην	πλυμένος χωρὶς ἀναδιπλασιασμόν
τείνω	(θ. τεν -)	ἐτάθην	τεταμένος

§ 289. Μὲ τὸ φωνηεντόληκτον θέμα σχηματίζουν τοὺς ἀνωτέρω τύπους τὰ ρήματα προσβάλλω καὶ διανέμω :

(προσ)βάλλομαι	(προσ)εβλή - θην	(προσ)βεβλη-μένος
διανέμω	διενεμή - θην	διανεμη - μένος

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζεται συνήθως χωρὶς ἀναδιπλασιασμόν, π.χ. παραγγεμένος, ξεραμμένος, πλυμένος, σταλμένος, σαραμένος.

Σημείωσις. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ποιικιλία τῶν τύπων δὲν κουράζει τοὺς μαθητάς, διότι οἱ τύποι αὐτοὶ εἶναι ζωντανὰ στοιχεῖα τῆς γλῶσσης καὶ εἰς καθημερινὴν χρῆσιν.

Συνηρημένα ρήματα

§ 290. "Ὅτε τὰ ζῶα ὠμίλουν, τὰ πρόβατα παρεπονοῦντο πρὸς τὸν κύριόν των καὶ τοῦ ἔλεγον: « **Παραπονούμεθα** ἐναντίον σου, διότι, ἐνῶ ὠφελεῖσαι ἀπὸ τὸ γάλα μας, τὰ μαλλιά μας, τὰ ὅποια πωλεῖς, σὺ μᾶς παραμελεῖς καὶ ἀδιαφορεῖς τελείως δι' ἡμᾶς τοῦναντίον δὲ περιποιεῖσαι τὸν σκύλον καὶ φροντίζεις νὰ μὴ πεινάσῃ ποτέ, ἐνῶ δὲν προσδοκᾷς ἀπ' αὐτὸν κανὲν κέρδος ». Ὁ σκύλος, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο πλησίον τοῦ κυρίου του καὶ ἤκουσε τὰ παράπονα αὐτῶν, ἐγένετο καὶ εἶπε: « **Ἀνόητα πρόβατα, δὲν δικαιουσθε νὰ παραπονήσθε**: ἐγὼ δὲν κοιμοῦμαι καθόλου καὶ ἀγρυπνῶ ὅλην τὴν νύκτα κινούμενος γύρω ἀπὸ τὴν στάνην, διὰ νὰ σᾶς προφυλάξω ἀπὸ τὰ θηρία, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς ἐπιτεθοῦν, ἐνῶ σεῖς θὰ κοιμᾶσθε. "Ἄν ἐγὼ ἤρνούμην νὰ παρίσταμαι εἰς κάθε κίνδυνον, πολλὰ ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ εἴχετε ζήσει: ἐγὼ δηλ. ζῶ διὰ σᾶς. Μολονότι δὲ δαιτιῶμαι λιτότατα μὲ τεμάχια ψωμοῦ, οὐδέποτε παρεπονέθην καὶ ποτέ δὲν ἠγαντιώθην εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ κυρίου μας. Δὲν διενοήθην ποτέ νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὸ ἔργον μου αὐτό, διότι ἀγαπῶ τὸν κύριόν

μον καὶ ἐκτιμῶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθεται αὐτός ».

§ 291. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, προσδοκῶ, διαιτῶμαι, πωλῶ, ὀμιλῶ, παραμελῶ, δικαιούμαι κ.ά., τὰ ὁποῖα λήγουν εἰς μὲν τὸν ἐνεργητικὸν ἐνεστῶτα εἰς - ῶ περισπώμενον, εἰς δὲ τὸν ἐνεστῶτα τῆς μέσης φωνῆς εἰς - ῶμαι ἢ - οὔμαι. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα**.

§ 292. Τὰ συνηρημένα ρήματα εἶναι φωνηεντόληκτα ρήματα καὶ ἀρχικῶς εἶχον εἰς τὸν ἐνεστῶτα καὶ παρατατικὸν τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς χαρακτῆρα α ἢ ε ἢ ο, ὁ ὁποῖος συνηρέθη μὲ τὰς καταλήξεις. Διαίρουνται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις:

α) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς εἶχον χαρακτῆρα α : ἀγαπῶ (ἀγαπάω), νικῶ (νικάω).

β) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ε : κινῶ (κινέω), θεωρῶ (θεωρέω).

γ) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ο : βεβαιῶ (βεβαιόω) ἀξιῶ (ἀξιόω).

Τὰ περισσότερα ρήματα τῆς τρίτης κατηγορίας εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπαντοῦν ὡς ἐνρινόληκτα εἰς - ῶνω : διατυπῶνω, συμμορφῶνω, φανερόνω κλπ. Πολὺ ὀλίγα ἀπαντοῦν ὡς συνηρημένα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνηθέστερα εἶναι τὸ ἀξιῶ, βεβαιῶ, δηλῶ, δικαιούμαι, ἐπικυροῦμαι (ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς).

→

Κλίσις συνηρημένου εἰς - ᾶ (- ᾷ) εἰς τὸν ἑνεστώτα καὶ παρατατικόν .

§ 293. Ἐνεστώτικῆ φωνῆ

Ἐνεστώσις	Παρατατικῆ	Ἐνεστώτικῆ	Παρατατικῆ	Ἐντικτικῆ	Ἀπαδείφ.	Μετοχή
νικῶ νικῆς νικᾶ νικῶμεν νικᾶτε νικούσῃ	νικῶ νικῆς νικᾶ νικῶμεν νικᾶτε νικούσῃ	— νικά ἢ νά νικῆς ᾄς νικᾶ — νικᾶτε ἢ νά νικᾶτε ᾄς νικούσῃ	εἶθε νά νικῶ » νά νικῆς » νά νικᾶ » νά νικῶμεν » νά νικᾶτε » νά νικούσῃ	ἀνικῶ ἀνικῶσα νικῶν		

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α' διαρκῆς : θά νικῶ. Μέλλων β' : θά νικήσω.
 Ἄδοσιτος α' : ἐνίκησα. (Προστ. : νίκησε. Ἀπαδ. : νίκησει.
 Μετοχή : νικήσας - νικήσασα - νικήσαν).
 Παρθεῖμ. : ἔχω νικήσει. Ὑπερσυντ. : εἶχον νικήσει.
 Τετλ. μέλλων : θά ἔχω νικήσει.
 Δυνητικῆ : θά ἐνίκων κάτ., θά εἶχον νικήσει.

Παρατατικῆς

ἐνίκων
ἐνίκας
ἐνίκα
ἐνικῶμεν
ἐνικᾶτε
ἐνίκων

§ 294. Μ έ σ η φ ω ν ή

‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
νικῶμαι νικᾶσαι νικᾶται νικώμεθα νικᾶσθε νικῶνται	νικῶμαι νικᾶσαι νικᾶται νικώμεθα νικᾶσθε νικῶνται	— νά νικᾶσαι ᾶς νικᾶται — νά νικᾶσθε ᾶς νικῶνται	εἶθε νά νικῶμαι » νά νικᾶσαι » νά νικᾶται » νά νικώμεθα » νά νικᾶσθε » νά νικῶνται	νικῶμαι νικώμενος	νικῶμενος νικωμένη νικώμενον
ἐνικῶμην ἐνικᾶσο ἐνικᾶτο ἐνικώμεθα ἐνικᾶσθε ἐνικῶντό	Οἱ ἄλλοι χρόνοι				
<p>Μέλλον α’ : θά νικῶμαι. Μέλλον β’ : θά νικηθῶ. ‘Αόριστος α’ : ἐνικρήθην (Προστ : νικήσου, ᾶς νικήθῃ ‘Απαρ. νικήθῃ. Μετοχή : νικήθεις - νικήθεῖσα - νική- θέν). Παρακ. : ἔχω νικήθῃ ἢ ἔμαι νικημένος. Υπερσ. εἶχον νικήθῃ ἢ ἔμην νικημένος. Τετελ. μέλλον : θά ἔχω νικήθῃ ἢ θά ἔμαι νικημένος. Δυνητική : θά ἐνικώμην, θά εἶχον νικήθῃ.</p>					

Κατὰ τὸ νικῶ - νικῶμαι κλίνονται τὰ ἀγαπῶ - ὦμαι, τιμῶ - ὦμαι καὶ τὰ ἀμιλλῶμαι, δια-
 τῶμαι, καθῶς καὶ τὰ ἐρευνῶ, καθιστῶ, μελετῶ, προσδοκῶ.

Τὸ ζῶ κλίνεται ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζῶν. Παρατ. ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζῶμεν, ἔζητε,
 ἔζων, διότι ἀρχικῶς ὁ χαρακτηριστὴρ ἦτο η (ζήω) καὶ ὄχι α.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εἰς - ῶ (- έω) εἰς τὸν ένεστῶτα καὶ παρατατικόν
 § 295. Ἐνεστώτικῆ φωνῆ

Ἐνεστῶς	Ἐνεστώτικῆ	Ἐνεστώτικῆ	Παρατατικῆ	Ἐνεστώτικῆ	Ἐνεστώτικῆ	Ἐνεστώτικῆ
κινῶ κινεῖς κινεῖ κινούμεν κινεῖτε κινοῦν	κινῶ κινῆς κινῆ κινούμεν κινεῖτε ἢ κινῆτε κινοῦν	κίνοι ἢ νᾶ κινῆς ᾄς κινῆ — κινεῖτε ἢ νᾶ κινῆτε ᾄς κινοῦν	κινῶ κινεῖς κινεῖ κινούμεν κινεῖτε κινοῦν	εἶθε νᾶ κινῶ » νᾶ κινῆς » νᾶ κινῆς » νᾶ κινούμεν » νᾶ κινεῖτε » νᾶ κινοῦν	κινῶ κινούσα	κινῶ κινούσα

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α' : θὰ κινῶ. Μέλλων β' : θὰ κινήσω.
 Ἀόριστος α' : ἐκίνησα (Πόροσ.: κίνησε Ἀγαθ.: κινήσει.
 Μετοχή : κινήσας - κινήσασα - κινήσων). Πα-
 ρακτ.: ἐχὼ κινήσει. Ὑπερβ.: εἶχον κινήσει. Τετε-
 λεσμ. μέλλων : θὰ ἐκίνοον κινήσει.
 Δυντατικῆ : θὰ ἐκίνοον κινήσει, θὰ εἶχον κινήσει.

Ὀριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
κινῶμαι κινῶσαι κινῶται κινούμεθα κινείσθε κινούνται	κινῶμαι ἢ κινῶμαι κινῶσαι ἢ κινῶσαι κινῶται ἢ κινῶται κινούμεθα ἢ κινούμεθα κινείσθε ἢ κινείσθε κινούνται ἢ κινούνται	— νά κινῶσαι ἀς κινῶται κινείσθε ἢ νά κινῶσαι ἀς κινῶνται	εἴθε νά κινῶμαι » νά κινῶσαι » νά κινῶται » νά κινούμεθα » νά κινῶσαι » νά κινῶνται	κινεῖσθαι	κινούμενος κινουμένη κινούμενον
ἐκινούμην ἐκινῶσα ἐκινῶτο ἐκινούμεθα ἐκινείσθε ἐκινούντο					

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α' : θά κινῶμαι. **Μέλλων β'** : θά κινηθῶ.
Ἀόριστος α' : ἐκινήθην (**Προστ.** κινήσον, ἀς κινή-
 θῆ). **Μετοχή** : κινήβεις - κινήβισα - κινήβην). **Ἀπαρ.** :
 κινήθῃ. **Παρακείμε.** ἔχω κινήθῃ ἢ εἶμαι κινήμένος.
Υπερσ. : εἶχον κινήθῃ ἢ ἤμην κινήμένος. **Τελελ.**
μέλ. : θά ἔχω κινήθῃ ἢ θά εἶμαι κινήμένος.
Δυνητική : θά ἐκινούμην κλπ., θά εἶχον κινήθῃ κλπ.

Κατὰ τὸ **κινῶ - κινῶμαι** κλίνονται τὰ βοηθῶ, ἀμελῶ, ἐξηρῶ, ἐπιθρῶ, ἐπισῶ, ἐπαινῶ, ζηρῶ, εὐχαριστῶ, κατοικῶ, προσπαθῶ, πωλῶ, ὑμῶ, χορηγῶ, ὄφελῶ, ἀγνοῦμαι, διανοῦμαι, μιμοῦμαι, παρα-
 κινῶμαι, περιποιῶμαι κ. ἄ.

Τὰ ρήματα **πλέ - ω, πνέ - ω, δέ - ομαι, καί - ω, κλαί - ω** με μονοσύλλαβον θέμα κλίνονται
 κατὰ τὰ βαρύτερα φωνηεντόληκτα, πλέω πλέεις πλέει κλπ.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εἰς - ῶ (ὦ) εἰς τὸν ἑνεστώτα καὶ παρατατακῶν

§ 297. Ἑνεργητικὴ φωνή

	᾽Οριστικὴ	᾽Υποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Ἐνικτικὴ	᾽Απαμίμφ.	Μετοχή
Ἑνεστώς	βεβαῶ βεβαοῖς βεβαοῖ βεβαοῦμεν βεβαοῦτε βεβαοῦν	βεβαῶ βεβαοῖς βεβαοῖ βεβαοῦμεν βεβαοῦτε βεβαοῦν	— νά βεβαοῖς ἄς βεβαοῖ — νά βεβαοῦτε ἄς βεβαοῦν	εἶθε » νά βεβαοῖς » νά βεβαοῖ » νά βεβαοῦμεν » νά βεβαοῦτε » νά βεβαοῦν	βεβαοῦν	βεβαῶν βεβαοῦσα βεβαοῦν
Παρατατικὸς	ἐβεβαίον ἐβεβαίους ἐβεβαίου ἐβεβαίουμεν ἐβεβαίουτε ἐβεβαίουν					

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α' : θά βεβαῶ. **Μέλλων β' :** θά βεβαύσω.
᾽Αόριστος α' : ἐβεβαίωσα. (**Προστ. :** βεβαύσας, ἄς βεβαύσῃ. **᾽Απαφ. :** βεβαύσασαι. **Μετοχή :** βεβαύσας - σασα - σαν.). **Παθак. :** ἔγω βεβαύσασαι. **᾽Υπερσ. :** εἶχον βεβαύσασαι. **Τελελ. μέλ. :** θά ἔγω βεβαύσασαι. **Δυνητικὴ :** θά ἐβεβαίον κλπ., θά εἶχον βεβαύσασαι.

§ 298. Μ έ σ η φ ω ν ή

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
δικαιούμαι δικαιούσαι δικαιούται δικαιούμεθα δικαιούσθε δικαιούνται	δικαιούμαι δικαιούσαι δικαιούται δικαιούμεθα δικαιούσθε δικαιούνται	— νά δικαιούσαι ἄς δικαιούται — νά δικαιούσθε ἄς δικαιούνται	εἴθε νά δικαιούμαι » νά δικαιούσαι » νά δικαιούται » νά δικαιούμεθα » νά δικαιούσθε » νά δικαιούνται	παθροῦσθικῶς	δικαιούμενος δικαιουμένη δικαιούμενον
ἐδικαιούμην ἐδικαιούσο ἐδικαιούτο ἐδικαιούμεθα ἐδικαιούσθε ἐδικαιούντο	<p>Οἱ ἄλλοι χρόνοι</p> <p>Μέλλων α΄ : θὰ δικαιούμαι. Μέλλων β΄ : θὰ δικαιούσθαι. Ἀόριστος : ἐδικαιώθην. (Προστ. : δικαιώσω, ἄς δικαιώσῃς. Ἀπαρ. δικαιώθη. Μετοχή : δικαιώθεις - δικαιωθείσα - δικαιώθην). Παρακ. ἔχω δικαιώσθαι - εἶμαι δικαιούμενος. Υπερσ. εἶχον δικαιώσθαι - θὰ εἶμαι δικαιούμενος. Δυννητική : θὰ ἐδικαιούμην κλπ., θὰ εἶχον δικαιώσθαι</p>				

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλων α΄ : θὰ δικαιούμαι. **Μέλλων β΄ :** θὰ δικαιούσθαι. **Ἀόριστος :** ἐδικαιώθην. (**Προστ. :** δικαιώσω, ἄς δικαιώσῃς. **Ἀπαρ.** δικαιώθη. **Μετοχή :** δικαιώθεις - δικαιωθείσα - δικαιώθην). **Παρακ.** ἔχω δικαιώσθαι - εἶμαι δικαιούμενος. **Υπερσ.** εἶχον δικαιώσθαι - θὰ εἶμαι δικαιούμενος. **Δυννητική :** θὰ ἐδικαιούμην κλπ., θὰ εἶχον δικαιώσθαι

§ 299. Κατὰ τὸ **βεβαιῶ - δικαιοῦμαι** κλίνονται τὰ ἀξιῶ, δηλῶ, ἐκπληρῶ, ἐναντιοῦμαι, καρποῦμαι, ὑποχρεοῦμαι, μισθῶ - μισθοῦμαι. Οἱ συνηρημένοι τύποι τῆς κατηγορίας ταύτης χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀρχῶν. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ συνηρημένα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποφεύγονται, διότι τὰ περισσότερα ἀντικατεστάθησαν μὲ βαρύτερα εἰς - ὠνω.

§ 300. Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Α'. Εἰς τὴν ἐνεργ. φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται ὅπως τὸ νικῶ (= νικάω) :

α) Εἰς τὸν ἐνεστώτα γ' ἐνικ. νικάει, α' πληθ. νικᾶμε καὶ νικοῦμε, γ' πληθ. νικᾶν, νικοῦν, νικᾶνε καὶ νικοῦνε.

β) Ὁ παρατατικός λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : νικοῦσα νικοῦσαι, νικοῦσε, νικοῦσαμε νικοῦσατε, νικοῦσαν.

γ) Ὁ μετοχικός τύπος : νικῶντας.

δ) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. νίκησαν - νικήσαν - νικήσανε.

Β'. Εἰς τὴν μέσσην φωνὴν α) ἐνεστώτῳ : νικίεμαι - ἀγαπιέμαι - ἀγαπιοῦμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμεθα - ἀγαπιόμαστε - ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέσθε - ἀγαπιέσθε - ἀγαπιένται - ἀγαπιόνται - ἀγαπιῶνται.

β) Ὁ παρατατικός : ἀγαπιόμουν, ἀγαπιόσουν, ἀγαπιόταν, ἀγαπιόμασταν, ἀγαπιόσασταν, ἀγαπιόταν.

γ) Εἰς τὸν ἀόριστον συνήθως οἱ τύποι εἶναι χωρὶς αὔξησιν μὲ κατάληξιν - θηκα : νικήθηκα.

§ 301. Α'. Εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ τὸ κινῶ (= κινέω) :

α) Ὁ παρατατικός λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : κινῶσα, κινῶσαι, κινῶσε, κινῶσαμε, κινῶσατε, κινῶσαν καὶ ἐκινῶσαν κλπ.

β) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. κίνησαν - κινήσαν - κινήσανε.

γ) Ἡ μετοχή : κινῶντας.

Β'. Εἰς τὴν μέσσην φωνὴν α) ὁ παρατατ. ἀπαντᾷ καὶ χωρὶς αὔξησιν : ἐθεωροῦμην - θεωροῦμην, κλπ. πληθ. θεωροῦμασταν, θεωροῦσασταν, θεωροῦνταν, β) ὁ ἀόρ. καὶ χωρὶς αὔξησιν : κινήθηκα (-θηκα).

§ 302. Τοῦ ρήματος **κοιμῶμαι** ἀπαντοῦν καὶ οἱ τύποι κοιμοῦμαι - κοιμᾶμαι, κοιμᾶσαι, κοιμᾶται, κοιμούμεθα, κοιμᾶσθε - κοιμᾶστε, κοιμῶνται.

Παρατατικός : ἐκοιμούμην - ἐκοιμόσουν, ἐκοιμάσο - (ἐ)κοιμόσουν, ἐκοιμάτο-κοιμόταν, ἐκοιμούμεθα - κοιμούμασταν - κοιμόμασταν, ἐκοιμάσθε - κοιμόσασταν, ἐκοιμῶντο - (ἐ)κοιμόντιαν. "Ὅπως τὸ κοιμοῦμαι κλίνονται καὶ τὰ: λυποῦμαι - λυ-πᾶμαι, φοβοῦμαι - φοβάμαι, θυμοῦμαι - θυμᾶμαι.

**Σχηματισμός τῶν ἄλλων χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς
καὶ μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς τῶν συνηρημένων ρημάτων**

§ 303. Ὁ ἀόριστος α', ἐνεργητικός, μέσος ἢ παθητικός, κα-
θὼς καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται μὲ τὰς
καταλήξεις - σα, - θην, - μένος, ἀφοῦ ἐκταθῆ ὁ χαρακτήρ τοῦ ρη-
ματικοῦ θέματος εἰς μακρόν, ἦτοι :

τὸ α γίνεται η : τιμῶ (θ. τιμα -) ἐτίμη - σα, ἐτιμή - θην, τιμη - μένος.
τὸ ε γίνεται η : ὠφελῶ (θ. ὠφελε -), ὠφέλη - σα, ὠφελή - θην, ὠφε-
λη - μένος.

τὸ ο γίνεται ω : δηλῶ (θ. δηλο -), ἐδήλω - σα, ἐδηλώ - θην, δεδηλω-
μένος.

§ 304. Πολλὰ συνηρημένα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἀόριστον
α', ἐνεργητικὸν καὶ παθητικὸν, καθὼς καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ
παρακειμένου, χωρὶς νὰ ἐκταθῆ ὁ χαρακτήρ α, ε, ο εἰς μακρόν, εἰς
δὲ τὸν παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακει-
μένου λαμβάνουν κατάληξιν - σθην καὶ - σμένος. Τὰ ρήματα αὐτὰ
εἶναι τὰ ἐξῆς:

γελῶ	(θ. γελα -),	ἐγέλασα,	ἐγελά - σθην,	γελα - σμένος
διψῶ	(θ. διψα -),	ἐδίψασα,	—	διψα - σμένος
κερῶ	(θ. κερα -),	ἐκέρασα,	ἐκερά - σθην,	κερα - σμένος
κρεμῶ	(θ. κρεμα -),	ἐκρέμασα,	ἐκρεμά - σθην,	κρεμα - σμένος
πεινῶ	(θ. πεινα -),	ἐπέϊασα,	—	πεινα - σμένος
ἀποσπῶ	(θ. ἀποσπα -)	ἀπέσπασα,	ἀπεσπά - σθην,	ἀπεσπα - σμένος
καταχρῶμαι	(θ. καταχρα -),	—	κατεχρά - σθην,	—
καταρῶμαι	(θ. καταρα -),	κατηρά - σθην,	κατηρα - μένος (χωρὶς σ)	
ἀρκῶ	(θ. ἀρκε -),	ἤρκεσα,	ἤρκέ - σθην	
ἠμπορῶ καὶ μπορῶ,	ἠμπόρεσα καὶ μπόρεσα			
πονῶ,	ἐπόνεσα			
ἐκτελῶ,	ἐξετέλεσα,	ἐξετελέ - σθη,	τετελε - σμένος	
φορῶ,	ἐφόρεσα,	ἐφορέ - θη (χωρὶς σ)		

§ 305. Πολλά φωνηεντόληκτα βαρύτερα ρήματα σχηματίζουν τὸν μέσον ἢ παθητικὸν ἀόριστον εἰς -σθην καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς -σμένος, π.χ. λούομαι - ἐλούσθην - λουσμένος, ἀκούω - ἤκούσθην - ἀκουσμένος.

Ὅμοίως πολλὰ ρήματα, τὰ ὅποια εἰς τὸν ἐνεστώτα ἔχουν θέμα συμφωνόληκτον, σχηματίζουν τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τύπους ἀπὸ φωνηεντόληκτον θέμα μὲ χαρακτῆρα α, ε, ο: στήνω - ἐστήθην - στη - μένος, σβήνω - ἐσβήσθην - σβη - σμένος.

Ρήματα εἰς - μαι

§ 306. Εἰς τὸ κείμενον τῆς § 290 ὑπάρχουν τὰ ρήματα **κάθημαι - παρίσταμαι** (ἀπλοῦν **ἴσταμαι**) **ἐπιτίθεμαι** (ἀπλοῦν **τίθεμαι**): αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα ἔχουν κατάληξιν εἰς τὸ ἀ' πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος - μαι ἀντὶ - ομαι μὲ α, ε, η ἢ εἰ πρὸ τοῦ - μαι. Τὰ συνηθέστερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

α) μὲ α πρὸ τοῦ - μαι: δύναμαι, ἴσταμαι, ἴπταμαι, β) μὲ ε πρὸ τοῦ - μαι: τίθεμαι, γ) μὲ η πρὸ τοῦ - μαι: κάθημαι καὶ δ) μὲ εἰ πρὸ τοῦ - μαι: κείμαι.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχ. Ἑλλ. γλώσσῃ ὑπῆρχον καὶ τύποι εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν λήγοντες εἰς - μι: ἴστημι = στήνω, τίθημι = θέτω, δίδωμι, δείκνυμι καὶ εἰς τὴν μέσον λήγοντες εἰς - μαι: ἴσταμαι, τίθεμαι, δίδωμαι, δείκνυμαι.



§ 307. Κλίσεις τῶν εἰς - μαι ρημάτων

Ὅριστική	Ἑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἰστάμεθα ἴστασθε ἴστανται	ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἰστάμεθα ἴστασθε ἴστανται	— νά ἴστασαι ἄς ἴσταται — νά ἴστασθε ἄς ἴστανται	εἶθε νά ἴσταμαι » νά ἴστασαι » νά ἴσταται » νά ἰστάμεθα » νά ἴστασθε » νά ἴστανται	ἴστασθαι	ἰστάμενος ἰσταμένη ἰστάμενον

Παρατατικός : ἰστάμην, ἴστασο, ἴστατο, ἰστάμεθα, ἴστασθε, ἴσαντο.

Ὅριστική	Ἑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
τίθεμαι τίθεσαι τίθεται τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται	— νά τίθεσαι ἄς τίθεται — νά τίθεσθε ἄς τίθενται	— νά τίθεσαι ἄς τίθεται — νά τίθεσθε ἄς τίθενται	εἶθε νά τίθεμαι » νά τίθεσαι » νά τίθεται » νά τιθέμεθα » νά τίθεσθε » νά τίθενται	τίθεσθαι	τιθέμενος τιθεμένη τιθέμενον

Παρατατικός : ἐπιθέμην, ἐτίθεσο, ἐτίθετο, ἐπιθέμεθα, ἐτίθεσθε, ἐτίθεντο.

Ὀριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀγαθέμφ.	Μετοχή
κἀθημαι κἀθησοι κἀθηται κἀθημεθα κἀθησθε κἀθηρται	κἀθημαι κἀθησοι κἀθηται κἀθημεθα κἀθησθε κἀθηρται	— κἀθησοι κἀθηται — κἀθησθε κἀθηρται	εἶθε κἀθημαι » κἀθησοι » κἀθηρται » κἀθημεθα » κἀθησθε » κἀθηρται	κἀθησθαι	κἀθημένος κἀθημένη κἀθημένον

Παρατατικός : ἐκἀθήμην, ἐκἀθησο, ἐκἀθητο, ἐκἀθημεθα, ἐκἀθησθε, ἐκἀθηρτο.

Ὀριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀγαθέμφ.	Μετοχή
κείμαι κείσοι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	κείμαι κείσοι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	— κείσοι κείται — κείσθε κείνται	εἶθε κείμαι » κείσοι » κείται » κείμεθα » κείσθε » κείνται	κείσθαι	κείμενος κείμενη κείμενον

Παρατατικός : ἐκείμην, ἐκείσο, ἐκείτο, ἐκείμεθα, ἐκείσθε, ἐκείντο.

§ 308. α) Κατά τὸ **ἴσταμαι** κλίνονται καὶ τὰ σύνθετα **ἀνίσταμαι**, **ἀνθίσταμαι**, **προϊσταμαι** β) κατὰ τὸ **τίθεμαι** τὰ **ἐκτίθεμαι**, **ἐπιτίθεμαι**, **προστίθεμαι**, **μετατίθεμαι** κ.ἄ. γ) κατὰ τὸ **κάθημαι** τὰ **παρακάθημαι**, **ἐπικάθημαι** κ.ἄ. δ) κατὰ τὸ **κεῖμαι** τὰ **κατάκειμαι**, **ὑπόκειμαι**, **σύγκειμαι** κ.ἄ.

§ 309. α) Ὁ ἀόριστος β' τοῦ **ἴσταμαι** εἶναι **ἔστην**, συνήθως σύνθετος : **ἀνέστην**, **παρέστην**, ὁ ὁποῖος κλίνεται ὅπως ὁ μέσος ἀόριστος β' : **παρέστην**, **παρέστης**, **παρέστη** κλπ. Ὑποτακτ. **παραστώ**, **παραστής**, **παραστή** κλπ. Ἀπαρεμφ. **παραστή**. Μετοχή: **παραστάς**, **παραστάσα**, **παραστάν**, κατὰ τὸ **πᾶς**, **πᾶσα**, **πᾶν**.

β) Ὁ ἀόριστος τοῦ **τίθεμαι** εἶναι **έτέθην** καὶ κλίνεται κατὰ τὸ ἐλύθην καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τεθειμένος (ἐκτεθειμένος κλπ.)

Ἄποθετικά ρήματα

§ 310. Πολλὰ ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν μέσῃ φωνῇ καὶ δὲν ἔχουν ἐνεργητικὴν· τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **ἀποθετικά** : **ἀγωνίζομαι**, **ἀσπάζομαι**, **αἰσθάνομαι**, **ἀσχολοῦμαι**, **γίνομαι**, **δέχομαι**, **διανοοῦμαι**, **ἐγγυῶμαι**, **ἐμπορεύομαι**, **ἐντρέπομαι**, **ἐργάζομαι**, **ἐρχομαι**, **εὗχομαι**, **ἰσχυρίζομαι**, **μάχομαι**, **μεταχειρίζομαι**, **ὀνειρεύομαι**, **ὀσφραίνομαι**, **περιποιοῦμαι**, **πορεύομαι**, **σκέπτομαι**, **χρειάζομαι** κ.ἄ.

Ἄνώμαλα ρήματα

§ 311. Ὅσα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα καὶ ἀόριστον ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα χωρὶς ἰδιαιτέραν μεταβολὴν αὐτοῦ καὶ κλίνονται κανονικᾶ, λέγονται **ὀμαλὰ ρήματα**, π.χ. **παιδεύω** - **ἐπαίδευσά** **ἐπαυδάθη**, **διώκω** - **ἐδίωξα** - **ἐδιώχθη**, **τιμῶ** (θ. **τιμα** -) - **ἐτίμησα** - **ἐτιμήθη**, **φυλάττω** (θ. **φυλακ** -) - **ἐφύλαξα** - **ἐφυλάχθη**. Ὅσα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα ἀπὸ θέμα διάφορον ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀόριστου καὶ εἰς τὴν κλίσει παρουσιάζουν κάποιαν ἰδιορρυθμίαν, λέγονται **ἀνώμαλα**, π.χ. **μανθάνω** - **ἔμαθον**, **βλαστάνω** - **ἐβλάστησα**, **γῆραςκω** - **ἐγήρασα** κ.ἄ.

Σημείωσις. Εἰς τὸν κατωτέρω κατάλογον τῶν ἀνωμάτων ρημάτων ἀναγράφονται ὁ ἐνεστώς, ὁ ἐνεργητικὸς καὶ μέσος ἢ παθητικὸς ἀόριστος μὲ τὰ ἀπαρέμφατά των καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Ὅταν οἱ τύποι αὐτοὶ εἶναι γνωστοί, εὐκόλα σχηματίζονται καὶ οἱ τύποι τῶν ἄλλων χρόνων.

Κατάλογος ἀνωμάτων ρημάτων

- § 312. ἄγω - (παράγω, συνάγω) - ἤγαγον (συνάγω), ἀγάγει (ἔχω παραγάγει) - ἄγομαι, ἤχθην, (συν)ηγμένος.
- ἀκροῶμαι - ἠκροάσθην - ἀκροασθῆ.
- ἀμαρτάνω - ἤμαρτον καὶ ἡμάρτησα, ἀμαρτήσῃ (θ. ἐνεστ. ἀμαρταν-ἀόρ. ἀμαρτ-).
- ἀναγιγνώσκω - ἀνέγνωσα, ἀναγνώσει - ἀναγιγνώσκομαι, ἀνεγνώσθην, ἀναγνωσθῆ (θ. γιγνώσκω- καὶ γνω-).
- ἀναρρωνύω - ἀνέρωσα, ἀναρρώσει (θ. ἀναρρωνω-, ἀναρρω-).
- ἀποθνήσκω - ἀπέθανον, ἀποθάνει (θ. θνήσκω - καὶ θαν-).
- ἀποσπῶ - ἀπέσπασα, ἀποσπάσει - ἀποσπῶμαι, ἀπεσπάσθην, ἀποσπασθῆ, ἀπεσπασμένος (θ. ἀποσπα - σχηματίζει μέσον ἀόρ. καὶ μετοχὴν παθητ. παρακειμένου μὲ κατάληξιν - σθην - σμένος)
- ἀρέσκω - ἤρῃσα, ἀρέσει (θ. ἀρεσκ-, ἀρε-).
- ἄρκω - ἤρκεσα, ἀρκέσει - ἀρκοῦμαι, ἠρκέσθην, ἀρκεσθῆ (θ. ἀρκε-, ὁ ἀόριστ. μέσος μὲ κατάληξιν - σθην).
- αὐξάνω - ἠύξησα, αὐξήσει - αὐξάνομαι, ἠύξθην, αὐξηθῆ, ἠύξημένος (θ. αὐξάνω - καὶ αὐξε-).
- ἀφήνω - ἄφησα, ἀφήσει - ἀφήνομαι, ἀφέθην, ἀφεθῆ, ἀφημένος (θ. ἀφηνω - καὶ ἀφε-).
- βαίνω - (παρα - βαίνω) (παρ)έβην, (παρα)βῆ (θ. βαίνω - καὶ βα-, βη-).
- βάλλω - (προσ - μετα - κατα -) ἔβαλον, βάλει - βάλλομαι, ἐβλήθην (κατα)βεβλημένος (θ. βαλλ-, βαλ-, βλη-).
- βλέπω - εἶδον (ὑπ. ἴδω - ἰδῶ), ἴδει - ἰδεῖ (θ. βλέπω-, εἶδ-, ἰδ-).
- βλαστάνω - ἐβλάστησα, βλαστήσει - βεβλαστημένος (θ. βλασταν-, βλαστε-).
- γηράσκω - ἐγήρασα, γηράσει, γηρασμένος (θ. γηρασκ-, γηρα-).
- γίνομαι - ἔγμνα, γίνει ἀπαντοῦν ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐγενόμην οἱ τύποι ἐγένετο, ἐγένοντο, γένοιτο = εἶθε νὰ γίνῃ, γενόμενος - η - ον καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀπαρέμφατον εἰς τὴν φράσιν «τὶ μέλλει γενέσθαι» (θ. γεν-, γιν-).

- δαγκάνω** - ἐδάγκασα, δαγκάσει - δαγκάνομαι, ἐδαγκάσθην, δαγκασθῆ, δαγκασμένος (θ. δαγκαν-, δαγκα -).
- δεικνύω** - ἔδειξα, δείξει - δεικνύομαι, ἐδείχθην, δειχθῆ (ἀπο)δεδειγμένος (θ. δεικνυ-, δεικ -).
- δέομαι** - ἐδείθην, δεηθῆ (θ. δε - καὶ δεε -).
- δέρω** - ἔδειρα, δέρι - δέρομαι, ἐδάριον, δαριῶ, δαριμένος (θ. δερ-, δαρ-).
- διανέμω** - διένειμα, διανείμει - διανέμομαι, διενεμήθην, διανεμηθῆ, διανεμημένος (θ. διανεμ - , διανειμ - , διανεμε -).
- διαρρηγνύω** - διέρρηξα, διαρρήξει - διαρρηγνύομαι, διερρήχθην - διερράγη, διαρρηχθῆ - διαρραγῆ, διερρηγμένος (θ. διαρρηγνυ - , διαρρηγ - , διαρραγ -).
- δίδω** - ἔδωκα, δώσει - δίδομαι, ἐδόθην, δοθῆ, - δοσμένος (θ. διδ-, δω - , δο - , δωκ -).
- δύναμαι** - ἠδυνήθην, δυναθῆ, (θ. δυνα - , δυνα -).
- ἐγείρω** - ἤγειρα, ἐγείρει - ἐγείρομαι, ἠγέροθην, ἐγεροθῆ (θ. ἐγειρ-, ἐγερ -).
- ἐκπλήσσω** - ἐξέπληξα, ἐκπλήξει - ἐκπλήσομαι, ἐξεπλάγη, ἐκπλαγῆ, ἐκπεπληγμένος (θ. ἐκπλησσ - , ἐκπλαγ -).
- ἐκτελῶ** - ἐξετέλεσα, ἐκτελέσει - ἐκτελοῦμαι, ἐξετελέσθην, ἐκτελεσθῆ, τετελεσμένος (μέλλων) (θ. τελε-, ὁ μέσος ἄοριστ. καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου μὲ καταλήξεις - σθην, - σμένος).
- ἔρχομαι** - ἤλθον, ἔλθει (θ. ἐρχ. ἐλθ -).
- εὐρίσκω** - εὔρον, εὔρει - εὐρίσκομαι, εὐρέθην, εὔρεθῆ, εὔρημένος (θ. εὐρίσκ - , εὔρε -).
- εὐχομαι** - ἐνύχηθην, ἐνχηθῆ (θ. εὐχ-, εὐχε -).
- ἔχω** - εἶχον, (κατ)έσχον, (κατά)σχει, (κατ)έχομαι, (κατ)εσχέθην, (κατ)εσχημένος, (κατα)σχεθῆ (θ. ἔχ-, σχ-, σχε -).
- ζευγνύω** - ἔζευξα, ζεύξει - ζευγνύομαι, ἐζεύχθην, ζευχθῆ, (δι)εζευγμένος (θ. ζευγνυ-, ζευγ -).
- θέλω** - ἠθέλησα, θελήσει (θ. θελ-, θελε -).
- θέτω** - ἔθεσα, θέσει - θέτομαι ἢ τίθεμαι, ἐτέθην, τεθῆ (ἐκ)τεθειμένος (θ. θετ-, τε-, τιθε-).
- θραύω** - ἔθραυσα, θραύσει - θραύομαι, ἐθραύσθην, θραυσθῆ, θραυσμένος (θ. θραυ -).
- κάθημαι** - ἐκάθισα, καθίσει (ἀπὸ τὸ καθίζω), καθισμένος.

- καίω** - ἔκαυσα, καύσει - καίομαι, ἐκάην, καῖ, (δια)κεκαυμένη ζώνη (θ. και-, καυ-).
- καλῶ** - ἐκάλεσα, καλέσει - καλοῦμαι, ἐκλήθην, κληθῆ (προσ) κεκλημένος (θ. καλε-, κλη-). Τὸ ἐπικαλοῦμαι, ἐπεκαλέσθην, ἐπιλεσθῆ.
- κάμνω** - ἔκαμον, κάμει (θ. καμν-, καμ-).
- καταναλίσκω** - κατηγάλωσα, καταναλώσει - καταναλίσκομαι, κατηγάλωθην, καταναλωθῆ (θ. ἀναλίσκ-, ἀναλο-).
- καταρῶμαι** - κατηράσθην, καταρασθῆ, κατηραμένος (θ. καταρα-).
- καταχρῶμαι** - κατεχράσθην, καταχρασθῆ (θ. καταχρα-, ὁ ἄορ. μὲ κατάλ. - σθην).
- κερδίζω** - ἐκέρδισα, κερδίσει - κερδίζομαι, ἐκερδήθην, κερδηθῆ, κερδισμένος (θ. κερδιζ-, κερδε-).
- κλαίω** - ἔκλαυσα, κλαύσει - ἐκλαύσθην (θ. κλαι-, κλαυ-)
- κλείω** - ἔκλεισα, κλείσει - κλείομαι, ἐκλείσθην, κλεισθῆ, κλεισμένος ἢ κεκλεισμένος (θ. κλει-) (δίκτη κεκλεισμένων τῶν θυρῶν)· ὁ ἄορ. μέσ. μὲ κατάληξιν - σθην.
- κλέπτω** - ἔκλεψα, κλέψει - κλέπτομαι, ἐκλάπην, κλαπῆ, κλεμμένος (θ. κλεπτ-, κλεπ-, κλαπ-).
- κρούω** - ἔκρουσα, κρούσει - κρούομαι, ἐκρούσθην, κρουσθῆ (θ. κρου-, ἄορ. μὲ κατάλ. - σθην.)
- λαμβάνω** - ἔλαβον, λάβει - λαμβάνομαι, ἐλήφθην, ληφθῆ (κατ)ειλημμένος (θ. λαμβαν-, λαβ-, ληβ-).
- λέγω** - εἶπον, εἶπει ἢ εἶπει - λέγομαι, ἐλέχθην, λεχθῆ, εἰρημένος (θ. λεγ-, εἶπ-, ρε-).
- λείπω** - ἔλειψα καὶ (ἔξ)έλιπον, ἐκλείψει καὶ (ἐκ)λίπει - (κατα)λείπομαι, (ὑπ)ελείφθη, (ὑπο)λειφθῆ, (ἐγκατα)λελειμμένος (θ. λειπ-, λιπ-).
- λούομαι** - ἐλούσθην, λουσθῆ, λουσμένος (θ. λου-, ὁ ἄορ. μὲ - σθην).
- μανθάνω** - ἔμαθον, μάθει - μανθάνομαι, (με)μαθημένος (θ. μανθαν- μαθ-).
- ὀμνύω** - ὤμοσα, ὀμόσει (θ. ὀμνυ-, ὀμο-).
- πάσχω** - ἔπαθον, πάθει (θ. πασχ-, παθ-).
- περαίνω** - ἐπέρανα, περάνει - περαίνομαι, πεπερασμένος (θ. περαίν-, περαν-).

- πηγαίνω ἢ ὑπάγω** - ἐπῆγα, ὑπάγει καὶ πάει (θ. πηγαιν-, ὑπαγ- καὶ πηγ- θὰ ὑπάγω καὶ θὰ πάω, ἀφοῦ τὸ γ τοῦ θέμ. παγ- ἀπεβλήθη).
- πίνω** - ἐπιον, πίνει (θ. πιν-, πι-).
- πίπτω** - ἐπιπτον, πέσει - (ἐκ)πίπτεται, (ἐξ)επέσθη, (ἐκ)πεσθῆ, (ἐκ)πεσμένος (θ. πιπτ-, πεσ-).
- πλέκω** - ἐπλεξα, πλέξει - πλέκομαι ἐπλέχθην, πλεχθῆ καὶ (συν) - επλάκην, (συν)πλακῆ, (περι)πεπλεγμένος (θ. πλεκ- πλακ-).
- πλέω** - ἐπλευσα, πλεύσει - (δια)πλέεται, (δι)επλεύσθη, (δια)πλευσθῆ (θ. πλε-, πλευ-).
- πνέω** - ἐπνευσα, πνεύσει - (ἐμ)πνέομαι, ἐνεπνεύσθην, ἐμπνευσθῆ, ἐμπνευσμένος (θ. πνε-, πνευ-).
- ρέω** - ἔρρευσα, ρεύσει (θ. ρε-, ρευ-).
- σβήνω** - ἔσβησα, σβήσει - σβήνομαι, ἐσβέσθην, σβεσθῆ, ἐσβεσμένος, (ἠφαίστειον) καὶ σβησμένος (θ. σβην-, σβεν-).
- σέβομαι** - ἐσεβάσθην, σεβασθῆ (θ. σεβ-, σεβα-).
- στέλλω** - ἔστειλα, στείλει - στέλλομαι, ἐστάλην, σταλῆ, ἀπεσταλμένος (θ. στελ-, στειλ-, σταλ-).
- στήνω** - ἔστησα, στήσει - στήνομαι, ἐστήθην, στηθῆ, στημένος (θ. στην-, στη-).
- στρέφω** - ἔστρεψα, στρέψει - στρέφομαι, ἐστράφην, στραφῆ, (κατ) - εστραμμένος (θ. στρεφ-, στραφ-).
- συγχέω** - συνέχουσα, συγχύσει - συγχέομαι, συγκεχυμένος (θ. συγχε-, συγχυ-).
- συλλέγω** - συνέλεξα, συλλέξει - συλλέγομαι, συνελέχθην, - συνελέγην, συλλεχθῆ - συλλεγῆ, συνειλεγμένος (θ. συλλεγ-).
- τείνω** - ἔτεινα, τείνει - τείνομαι (παρ)ετάθη, (παρα)ταθῆ, (ἐκ)τεταμένος (θ. τειν-, τεν-, τα-).
- τρέπω** - ἔτρεψα, τρέψει - τρέπομαι, (ἐπ)ετράπη, τραπῆ, τετραμμένος (θ. τρεπ-, τραπ-).
- τρέφω** - ἔθρεψα, θρέψει - τρέφομαι, ἐτράφην, τραφῆ (ἀνα)τεθραμμένος (θ. τρεφ-, τραφ-, θρεφ-).
- τρώγω** - ἔφαγον, φάγει - τρώγομαι, ἐφαγώθην, φαγωθῆ, φαγωμένος - (θ. τρωγ-, φαγ-, φαγω-).

- τρέχω** - ἔτρεξα, τρέξει καὶ (ἐξ)έδρομον, (ἐκ)δράμει (θ. τρεχ -, δραμ -), (κατα)τρογμένος.
- τυγχάνω** - ἔτυχον, τύχει - ἐπιτυγάνομαι, ἐπιτεύχθη, ἐπιτευχθῆ (θ. τυγχαν -, τυχ -, τευχ -), (ἐπι)τυχημένος.
- φεύγω** - ἔφυγον, φύγει (ἀπο) φεύγομαι, (ἀπ)εφεύχθη, (ἀπο)φευχθῆ (θ. φευγ-, φυγ-).
- φθείρω** - (δι) ἐφθείρα, (δια) φθείρει - φθείρομαι, (δι) εφθάρην, (δια)φθαρή, (δι)εφθαρμένος (φθειρ -, φθερ -, φθαρ -).
- χαίρω** - ἐχάρην, χαρή (θ. χαιρ -, χαρ -).
- χύνω** - ἔχυσα, χύσει - χύνομαι, ἐχύθη, χυθῆ, χυμένος.
- ὠθῶ** - ὠθήσα, ὠθήσει - (συν)ωθοῦμαι εἰς αὐτὸ ἀνήκουν οἱ τύποι ἔχω ἐξώσει, ἐξώσθην, ἐξωσθῆ (θ. ὠθε -, ὠθ -).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 313. Τὸ σχολεῖόν μας εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἀλλ' ὄχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὰ τελευταῖα οἰκήματα. Ἐκτίσθη πέρυσσι διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ νομομηχανικοῦ. Παρηκολούθει οὗτος συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀποπερατωθῆ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Ἐνδιεφέρετο πολὺ ὁ ἴδιος προσωπικῶς, διότι κατὰγεται ἀπὸ τὸν ἴδιον νομόν. Ἐπὶ δύο μάλιστα μῆνας ἦλθε μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἔστησε μίαν σκηρὴν πλησίον τοῦ ἀνεγειρομένου σχολείου, ὥστε νὰ δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιος διὰ τὴν καλὴν ἐργασίαν. Μόλις πρῶν — πρῶν ἤρχιζεν ἡ ἐργασία, αὐτὸς εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ μετὰ τοῦ ἐπιβλέποντος μηχανικοῦ καθώριζε περαιτέρω τὴν πορείαν αὐτῆς. Μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πρὶν οἱ ἐργάται σταματήσουν, αὐτὸς ἐπεθεῶρει τὴν ἐργασίαν, ἢ ὅποια εἶχε συντελεσθῆ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐφιλοτιμήθησαν ὄχι ὀλιγώτερον νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν. Ὅλοι παρενρίσκοντο εἰς τὴν ἐργασίαν ἀκριβῶς τὴν ὥραν, πὺν εἶχεν ὀρίσει ὁ ἐπιβλέπων μηχανικός, καὶ εἰργάζοντο εὐχαρίστως ἄνευ διακοπῆς, σχεδὸν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, χωρὶς διόλου νὰ ἀναπαυθοῦν, παρὰ ὅσην ὥραν ἐχρειάζοντο διὰ τὸ γέφυμα. Τοιοῦτοτρόπως ἐπερατώθη συντόμως

ἡ ἀνέγερσις τοῦ διδακτηρίου **καὶ ἐφέτος** ἐλειτούργησε τὸ σχολεῖον εἰς τὸ νέον κτίριον. Ἀξίζει **πράγματι** ἓνα **εὖγε** εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, **διότι** αὐτοὶ **κυρίως** εἶναι οἱ ἰδρυταὶ τοῦ σχολείου. **Εἶναι ὁμως καὶ αὐτοὶ πολὺ** εὐχαριστημένοι, **δταν** βλέπουν τὰ παιδιὰ των **νὰ** κατευθύνονται **περὶ** πρὸς τὸ σχολεῖον. **Εἶθε** ὅλα τὰ χωριά **νὰ** ἀποκτήσουν σχολεῖα, **ὅπως** τὸ ἰδικόν μας.

§ 314. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις: ἔξω, μακράν, πλησίον, συνεχῶς, προσωπικῶς, πολὺ, μάλιστα, ἀλλὰ, δέ, καί, εἰς, διὰ, μετὰ, εὖγε, εἶθε καὶ πολλαὶ ἄλλαι, αἱ ὅποια δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν καὶ εἶναι αὐτὰ τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

α') Ἐπιρρήματα

§ 315. Ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὅποια προσδιορίζουν συνήθως ῥήματα καὶ φανερώουν τόπον, χρόνον, τρόπον, ποσὸν κλπ.

1. **Τοπικά**, ὅσα φανερώουν τόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῦ**; π.χ. κάποτε, ἐδῶ, ἐκεῖ, αὐτοῦ, παντοῦ, πανταχοῦ, ἀλλοῦ, οὐδαμοῦ - πουθενά, ἐπάνω, κάτω, ἔξω, μέσα, πλησίον, μακράν, ἐμπρὸς - ἔμπροσθεν, πίσω - ὀπίσω - ὀπισθεν, δεξιὰ, ἀριστερά, ἐνταῦθα, ἐντός, ἐκτός, ἀντικρῶ - ἀπέναντι, γύρω, μακριά, κοντά, δίπλα, ὑψηλά, χαμηλά κ.ἄ.

2. **Χρονικά**, ὅσα φανερώουν χρόνον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πότε**; π.χ. τώρα, σήμερον, χθές, αὔριον, μεθαύριον, πρῶι, ἐφέτος, πέρυσι, ἄλλοτε, τότε, ποτέ, οὐδέποτε, συνεχῶς, διαρκῶς, ἔπειτα, ὕστερον - ὕστερα, ἐνωρίς, πάντοτε, συχνὰ κ.ἄ.

3. **Τροπικά**, ὅσα φανερώουν τρόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πῶς**; π.χ. καλῶς κακῶς, ἀκριβῶς, ἀληθῶς, εὐχαρίστως, ματαίως, λιανικῶς, χονδρικῶς, περὶ, Ἑλληνιστί, Γαλλιστί κ.ἄ. (Εἰς τὴν ὀμιλουμένην αὐτὰ λήγουν συνήθως εἰς - α, π.χ. καλά, ἄσχημα, ἄπρεπα, λαμπρά, χωριστὰ κλπ.).

4. **Ποσοτικά**, ὅσα φανερώουν ποσὸν καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πόσον**; π.χ. πολὺ, ὀλίγον, ὅσον, ἐπίσης, σχεδόν ἅπαξ, δῖς, τρίς, ἀρκετὰ κ. ἄ.

5. **Βεβαιωτικά**, ὅσα χρησιμοποιοῦνται πρὸς βεβαίωσιν ἢ ἄρνησιν ἢ δισταγμὸν, π.χ. *καί, μάλιστα, βεβαίως, βέβαια, καθόλου, πράγματι, οὐδόλως, ἴσως, τάχα, δῆθεν, πιθανὸν κ.ἄ.*

β') Προθέσεις

§ 316. **Προθέσεις** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις καὶ φανερώουν διαφόρους σχέσεις.

Αἱ προθέσεις εἶναι δύο εἰδῶν, **κύριαι καὶ καταχρηστικαί.**

Κύριαι προθέσεις λέγονται αἱ προθέσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις ἢ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς συνθέτους λέξεις, π.χ. *ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπιτραπέζιος (οἶνος), παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ παραθαλάσσιος, παρὰ τὸν νόμον καὶ παράνομος, εἰς τὸ χωριὸ καὶ εἰσέροχοι.*

1. Αἱ κύριαι προθέσεις εἶναι **18**, ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ **12** εἶναι δισύλλαβοι: **ἀνά, παρά, κατά, διὰ, μετά, ἀμφὶ** (μόνον εἰς συνθέτους λέξεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν: *ἀμφιβάλλω, ἀμφισβητῶ*), **ἀντί, περί, ἐπί, ἀπό, ὑπό, ὑπὲρ** καὶ **6** μονοσύλλαβοι: **ἐκ ἢ ἐξ** (ἐκ πρὸ συμφώνου, ἐξ πρὸ φωνήεντος: *ἐκ Λαοῖσης, ἐξ Ἀθηνῶν*), **ἐν, εἰς, πρό, πρὸς, σὺν**, (αἱ **ἐν** καὶ **σὺν** ἀπαντοῦν εἰς φράσεις, πού ἐκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, π.χ. *σὺν Θεῷ, ἐν τούτοις, ἐν Ὑψίστοις, ἐν τῷ μέσῳ, ἐν πάσῃ περιπτώσει κλπ.*).

2. Αἱ **καταχρηστικαὶ προθέσεις** δὲν ἀπαντοῦν εἰς συνθέτους λέξεις, ἀλλὰ μόνον ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς: **ἀνευ, ἐναντίον, ἐνώπιον, ἔνεκα, ἕως, μά, μεταξύ, μέχρι, περίξ, χάριν, χωρίς, πλὴν.**

§ 317. **Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς.** Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν α) ἡ πρόθεσις **εἰς** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **σὲ** πρὸ συμφώνου: *σὲ μίνα χάρισε ὁ Θεὸς τὸ βιβλίον* ὡς **σ'** με ἐκθλιψιν τοῦ **ε** πρὸ φωνήεντος: *σ' ἕνα μῆνα θὰ ἐπιστρέψω* πρὸ δὲ τοῦ ἄρθρου τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς πτώσεως προφέρεται ἠνωμένον με αὐτό: *αὔριον θὰ φάω, στῆς θείας μου, σὸ χωριὸ, στὰ σύννεφα κλπ.* β) ἡ πρόθεσις **διὰ** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **γὰ**: *πηγαῖνα γὰ ψώνια* γ) ἡ **ἕως** ἀπαντᾷ καὶ ὡς: *ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ.* Ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ αἱ προθέσεις **μὲ** καὶ **δίχως**.

γ') Σύνδεσμοι

§ 318. Σύνδεσμοι λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν, διὰ τὸ συνδέειν τὰς λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ των, π.χ. ὁ Παῦλος καὶ ἡ Ἐλένη εἶναι ἀδελφοί· χθὲς δὲν ἐπῆγγα εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ἤμουν ἄρρωστος. Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν οἱ σύνδεσμοι εἶναι:

1. **Συμπλεκτικοί** : καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.
2. **Διαζευκτικοί** : ἢ, εἴτε - εἴτε.
3. **Ἀντιθετικοί** : μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, ἂν καί, καίτοι, καίπερ, ἐνῶ ἄλλως, εἰδεμῆ, μολονότι, ἐν τούτοις, ὄχι μόνον - ἀλλὰ καί, μολαταῦτα.
4. **Συμπερασματικοί** : λοιπόν, ἄρα, ἐπομένως, ὥστε, ὅθεν, διό (δι' ὁ).
5. **Διασαφητικοί** : δηλαδή, ἦτοι, ἦγουν, τουτέστι.
6. **Εἰδικοί** : ὅτι, πῶς, ὡς.
7. **Χρονικοί** : ὅτε, ὁπότε, ὅταν, ὁπόταν, ὁσάκις, ἀφοῦ, ἀφότου, ἐνόσω, ἐφόσον, ἅμα, εὐθὺς ὡς, μόλις, μέχρις ὅτου, ἕως ὅτου, πρῖν, πρὶν νά, προτοῦ νά, καθῶς.
8. **Αἰτιολογικοί** : ἐπειδή, διότι, ἀφοῦ, καθόσον, καθότι (γιατί εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν).
9. **Τελικοί** : ἵνα, ὅπως, νά (ἦλθε ἀπ' τὸ χωριὸν νά ἀγοράσῃ ροῦχα), διὰ νά (γὰρ νά).
10. **Ὑποθετικοί** : ἂν, ἐάν, σὰν (σὰν ἔλθῃς, τὰ λέμε).
11. **Ἐνδοιαστικοί** : μή, μήπως (σκέπτομαι, μήπως αὐτὸ δὲν πρέπει νά τὸ κάμῃς).

δ') Ἐπιφωνήματα

§ 319. Ἐπιφωνήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώουν κάποιο ψυχικὸν πάθος, δηλ. ξέσπασμα χαρᾶς, λύπης, ἐνθουσιασμοῦ, θαυμασμοῦ, θυμοῦ κλπ. Ἐπιφωνήματα εἶναι αἱ ἐξῆς λέξεις :

1. **Ἄ ! ὦ ! πωπῶ !**, ὅταν ἐκφράζεται θαυμασμός.
2. **Χά, χά, χά !**, ὅταν γελᾷμε.
3. **Εὐγε ! ζήτη !**, ὅταν ἐπιδιοκιμάζωμεν ἢ κάποιον ἢ κάτι (μπράβο ! στὴν ὁμιλουμένην).
4. **Εἶθε !** μὲ τὸ εἶθε νά ἐκφράζεται εὐχή.

5. **"Αχ ! ὄχ !**, ὅταν ἐκφράζεται πόνος ἢ ψυχικὴ στενοχώρια.
6. **'Αλλοίμονον !**, ὅταν ἐκφράζεται οἶκτος.
7. **Οὐφ !**, ὅταν ἐκφράζεται ἀηδία ἢ δυσφορία.
8. **"Ε !** ὅταν καλεῖται κάποιος ἢ γίνεται παρατήρησις πρὸς κάποιον (ἔ ! τί κάνεις ἐκεῖ ;).

Σ η μ ε ί ω σ ι ς. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπάρχουν καὶ μόρια ἄκλιτα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους περιπτώσεις, π. χ. νά, θί, ἄς, πέρ, δά, μά, δυσ-, ἄρα, ἄραγε, ἀ - στερητικόν, νη - στερητικόν, τὰ ἐπιτακτικά ἐρι - καὶ ζα - κ.ἄ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοὶ

§ 320. Ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἔπνευε τὸν Βουκεφάλαν ἵππον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ· τόσον οὗτος ἦτο ἀτίθασος. Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἦτο ἀκόμη παιδί, παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἱππεύσῃ καὶ αὐτὸς τὸν Βουκεφάλαν. Ὁ Φίλιππος κατ' ἀρχὰς ἠρνήθη, εἰς τὸ τέλος ὁμῶς ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ἐν πῆδημα εὐρέθη ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλαν, ὁ ὁποῖος ἀφηνιάσας ἤρχισε νὰ τρέξῃ δαιμονιοδῶς. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ἄριστος ἱππεύς, κατώρθωσε νὰ τὸν δαμάσῃ καὶ μετὰ πολύωρον ἀπουσίαν ἐπανήρχετο μὲ τὸν Βουκεφάλαν τιθασειμένον. Ὅτε ὁ Φίλιππος, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ ἦτο ἀνήσυχος, τὸν εἶδε νὰ ἐπανέρχεται, συγκεινημένος τοῦ εἶπε: « Παιδί μου, ἡ Μακεδονία εἶναι πολὺ μικρὸν βασίλειον διὰ σέ. Ζήτησε ἓνα ἄλλο βασίλειον νὰ βασιλεύσῃς ». Πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐκστρατεύσας ἐναντίον τῶν Περσῶν κατέκτησεν ὅλην τὴν μέχρ' αὐτοῦ τότε γνωστὴν Ἀσίαν, ἔφθασε μέχρ' αὐτῶν Ἰνδιῶν, καὶ διέδωκε τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς κατακτηθεῖσας χώρας. Διὰ τοῦτο δικαίως ὀνομάζεται Μέγας.

§ 321. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, αἱ λέξεις **τολμῶ**, **παρακλήσις**, **πῆδημα**, **ἱππεύω**, **δικαίως** προέρχονται ἀπὸ τὰς λέξεις **τόλμη**, **παρακαλῶ**, **πῆδω**, **ἵππος**, **δίκαιος**, ἀφοῦ εἰς τὸ θέμα ἐκάστης προσετέθη κάποια ἰδιαιτέρα κατάληξις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **παράγωγοι**. Παράγωγος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ μίαν

ἄλλην λέξιν μὲ προσθήκην εἰς τὸ θέμα αὐτῆς μιᾶς καταλήξεως παραγωγικῆς.

Ἡ λέξις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἢ παράγωγος λέξις, λέγεται **πρωτότυπος**, π.χ. ἡ λέξις **ἵππος** εἶναι πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **ἵππεύω**, ἢ λέξις **ἵππότης**, (ποὺ εἶναι παράγωγος ἀπὸ τὴν λέξιν ἵππος), εἶναι πρωτότυπος διὰ τὴν λέξιν **ἵπποτικός**.

Μία λέξις εἰς μίαν σειρὰν λέξεων συγγενῶν μεταξύ τῶν μπορεῖ νὰ εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν προηγουμένην καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν ἐπομένην, π.χ. **χορὸς - χορεύω - χορευτῆς - χορευτικός**, ἢ λέξις **χορεύω** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορὸς**, πρωτότυπος δὲ ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορευτῆς**: ὁμοίως **ἵππος - ἵππότης - ἵπποτικός**, ἢ λέξις **ἵππότης** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν **ἵππος** καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν **ἵπποτικός**.

Αἱ λέξεις **παρακαλῶ, κατορθώνω, ἀνήσυχος, πολύωρος, ἐκστρατεύω** προέρχονται ἀπὸ δύο λέξεις πρωτοτύπους ἢ παραγωγούς μὲ ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν καὶ τὴν προσθήκην καταλήξεως· αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **σύνθετοι**. Σύνθετος δηλ. λέγεται ἢ λέξις, ἢ ὁποῖα προέρχεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις.

§ 322. Σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω **παραγωγή** εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ ἄλλην καὶ **σύνθεσις** εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ τὴν ἔνωσιν ἄλλων.

§ 323. Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον ἀναλύει τὰς λέξεις εἰς τὰ συστατικά τῶν μέρη καὶ εὐρίσκει τὴν προέλευσίν των, ἐξετάζει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων πρὸς παραγωγὴν ἄλλων, λέγεται **ἔτυμολογικόν**, (ἀπὸ τὴν λέξιν **ἔτυμος**, ἢ ὁποῖα σημαίνει ἀληθῆς, πραγματικός).

Παραγωγή

α') Ρήματα παράγωγα

§ 324. 1. "Όταν πλησιάσῃ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ὁ μαθητῆς ἀγωνιᾷ διὰ τὰ ἀποτελέσματα, διότι τότε φανερώνεται, ποῖοι εἰργάσθησαν καὶ ποῖοι παρημέλησαν τὰ μαθήματά των. "Όσοι προάγονται, εὐχαριστοῦνται καὶ χαίρονται, λυποῦνται δὲ ὅσοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπαναλάβουν τὰ μαθήματα τῆς αὐτῆς τάξεως.

2. Πολλοὶ νέοι ἀναγκάζονται νὰ ταξιδεύουν εἰς ξένας τόπους· ἐλπίζουν, ὅτι ἐκεῖ θὰ πλουτίσουν, διότι βασίζονται κυρίως εἰς τὴν ἐργατικότητά των. Διὰ τοῦτο φροντίζουν νὰ ἀποταμιεύουν τὰς οἰκονομίας των, διὰ νὰ εὐρεθοῦν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀναγείλουν εἰς τοὺς οἰκείους των, ὅτι δύνανται νὰ τοὺς διευκολύνουν οἰκονομικῶς. Αὐτοὶ προφυλάσσονται καὶ προσέχουν νὰ μὴ κινδυνεύσῃ ἡ ὑγεία των καὶ σχεδιάζουν νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν λησμονοῦν. "Όταν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των προσεγγίζουν καὶ ἀντικρῶνται τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτὰς, ἢ χαρὰ των ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἐκδηλώνεται μὲ ποικίλους τρόπους. Ὑπάρχον δυστυχῶς καὶ μερικοί, πὺν ἀνοηταίνουν εἰς τὰ ξένα, διότι παραδίδονται εἰς διασκεδάσεις. Αὐτοί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὑγείαν των, λησμονοῦν τὴν γενέτειράν των καὶ πικραίνουν τοὺς οἰκείους των.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν παραχθῆ ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, ἢ ἀπὸ ἐπιρρήματα, π.χ. ἀπὸ τὸ ἀγωνία τὸ ἀγωνιᾷ, τὸ ὁποῖον σημαίνει «εἶμαι γεμᾶτος ἀπὸ ἀγωνία», δηλαδὴ ἔχει σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὸ οὐσιαστικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγεται· ἀπὸ τὸ λύπη τὸ λυποῦμαι, ἀπὸ τὸ ἐπίθετον φανερός τὸ φανερώνω, ἀπὸ τὸ κίνδυνος τὸ κινδυνεύω, ἀπὸ τὸ φροντίς τὸ φροντίζω, ἀπὸ τὸ φύλαξ (φυλακ -) τὸ φυλάσσω, ἀπὸ τὸ σχέδιον τὸ σχεδιάζω, ἀπὸ τὸ ἄγγελος τὸ ἀγγέλλω, ἀπὸ τὸ εὐκολος τὸ εὐκολύνω, ἀπὸ τὸ ἀνόητος τὸ ἀνοηταίνω, ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα πλησίον τὸ πλησιάζω κλπ. Εἶναι δηλ. τὰ ἀνωτέρω ρήματα παράγωγα.

Τὰ παράγωγα ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα. Ἔχουν δὲ σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν τῆς πρωτοτύπου λέξεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγονται.

α') Ρήματα παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα

§ 325. Τὰ παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα ρήματα μὲ τὴν κατάληξιν - **ω**, ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ θέματος, εἰς τὸ ὅποιον προστίθεται ἡ κατάληξις αὐτή, λήγουν:

α) Εἰς - **ῶ** (ἀπὸ - **άω** ἢ - **έω** ἢ - **όω**). Ἡ κατάληξις προσετέθη εἰς θέματα ὀνομάτων μὲ χαρακτήρα **α, ε, ο**, π.χ. *τόλμη* - *τολμῶ* (θ. *τολμά* - *ω*), *ἀγωνία* - *ἀγωνιῶ* (θ. *ἀγωνιά* - *ω*), *πένθος* - *πενθῶ* (θ. *πενθέ* (*σ*) - *ω*), *εὐτυχής* - *εὐτυχῶ* (θ. *εὐτυχέ* (*σ*) - *ω*), *ἄξιος* - *ἀξιῶ* (θ. *ἄξιό* - *ω*), *δηλος* - *δηλῶ* (θ. *δηλό* - *ω*).

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα ἐσχηματίσθησαν ἄλλαι καταλήξεις - **άω**, - **ιάω**, - **όω** ἢ - **ώνω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς θέματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχον χαρακτήρα **α, ε, ο**: *σφριγός* (*σφριγάω*) - *σφριγῶ*, *ἄροτρον* (*ἄροτριάω*) - *ἄροτριῶ*, *μάρτυς* (*μάρτυρος*) - *μαρτυρέω* - *μαρτυρῶ*, *πλήρης* - *πληρώω* - *πληρῶ*, *ρίζα* - *ρίζωνω*, *πιστός* - *πιστώνω*.

β) Εἰς - **εύω** : *βασιλεὺς* - *βασιλεύω*, *φονεὺς* - *φονεύω*, μὲ κατάληξιν - **ω**. Ἀπὸ αὐτά, πού λήγουν κανονικῶς εἰς - **εύω**, διότι τὸ - **ευ** ἀνήκει εἰς τὸ θέμα (*βασιλεύ* - *ω*), προῆλθεν ἡ κατάληξις - **εύω**, π.χ. *ταμί* - *ας* - *ταμι* - *εύω*, *προστάτ* - *ης* - *προστατ* - *εύω*, *ἀποθήκη* - *ἀποθηκ* - *εύω*, *θρίαμ* - *βος* - *θριαμβ* - *εύω*, *πτωχ* - *ὸς* - *πτωχ* - *εύω*, *ταξίδι* - *ταξιδ* - *εύω*, *παγίς* (*παγίδ* - *ος*) *παγιδ* - *εύω*, *φυγὰς* (*φυγαδ* -) *φυγαδ* - *εύω*, *ἀληθής* - *ἀληθ* - *εύω*, *ἀστεῖος* - *ἀστει* - *εύομαι*, *ὄνειρον* - *όνειρ* - *εύομαι* κ.ἄ.

γ) Εἰς - **σσω**: *φύλαξ* (*φυλακ* - *ή*) - *φυλάσσω*, *ταραχή* - *ταράσσω*, *διαταγή* - *διατάσσω*.

δ) Εἰς - **ζω** : *φροντίς* (*φροντίδ* - *ος*) - *φροντίζω*, *ἐλπίς* (*ἐλπίδ* - *ος*) - *ἐλπίζω*, *βάσις* - *βασίζω*, *ἀγορά* - *ἀγορά* - *ζω*, *θυσία* - *θυσία* - *ζω*. ἀπ' αὐτὰ προῆλθον αἱ καταλήξεις - **ίζω**, - **άζω**, - **ιάζω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς ἄλλα θέματα, π. χ. *φυλακή* - *φυκακ* - *ίζω*, *φῶς* (*φωτ* - *ὸς*) *φωτ* - *ίζω*, *σκότος* - *σκοτ* - *ίζω*, *εὐδαίμων* - (*εὐδαίμον* - *ος*) - *εὐδαιμον* - *ίζω*, *συνεχής* - *συνεχ* - *ίζω*, *τρόμος* - *τρομ* - *άζω*,

μόν - ος - μον - άζω, νέ - ος - νε - άζω, έτοιμ - ος - έτοιμάζω, στάσις
 στασ -ιάζω, δηλητήριον - δηλητηρ -ιάζω, ένεχυρον - ένεχυρ -ιάζω,
 αθθάδης - αυθαδ -ιάζω, θριξ (τριχ - ός) - άνατριχ -ιάζω.

ε) Είς - λλω : άγγελος - άγγέλλω, ποικίλος - ποικίλλω.

στ) Είς - αίνω : ποιμήν - ποιμ - αίνω, σήμα - σημ - αίνω, κῆμα -
 κυμ - αίνομαι, θερμός - θερμ - αίνω ύγρός - ύγρ - αίνω, λευκός -
 λευκ - αίνω, ξηρός - ξηρ - αίνω, ύγιής - ύγι - αίνω, πικρός - πικρ - αίνω,
 πάθος - παθ - αίνω, γλυκός - γλυκ - αίνω, μωρός - μωρ - αίνω, άνόη-
 τος - άνοητ - αίνω. Τά είς - αίνω γράφονται με αι - αλλά μένω, δένω,
 πλένω.

ζ) Είς - νω : ή κατάληξις αυτή προστίθεται κανονικώς είς έπίθετα
 τριτόκλιτα είς - ύς : όξός - όξύνω, βαρός - βαρύνω, εϑός - εϑθύνω,
 θρασός - θρασύνω, παχύς - παχύνω, και άπ' αυτά προήλθεν ή κατάληξις
 - ύνω : έλαφρός - έλαφρύνω, μεγάλος - μεγαλύνω, εύκολος - εύκολύνω,
 άπαλός - άπαλύνω, λαμπρός - λαμπρύνω, όμαλός - όμαλύνω, θάρρος -
 ένθαρρύνω, πλήθος - πληθύνω, μήκος - μηκύνω.

β') Ρήματα παράγωγα από έπιρρήματα ή έπιφωνήματα

§ 326. Καταλήξεις παραγωγικαι είς τά ρήματα, που παράγονται
 από έπιρρήματα ή έπιφωνήματα, είναι - ζω, -ίζω, π.χ. συχνά - συ-
 χνάζω, χωρίς - χωρίζω, έγγύς - έγγίζω, άντικρόν - άντικρούζω, χαιρε
 - χαιρετίζω, γαῦ ! - γαῦ ! - γαυγίζω, πλησίον - πλησιάζω.

β') Ούσιαστικά παράγωγα

§ 327. Ούσιαστικά παράγονται από ρήματα, από άλλα ούσια-
 στικά και από έπίθετα.

α') Ούσιαστικά από ρήματα

§ 328. Τό **γυμναστήριον** εύρίσκεται έξω τής κωμοπόλεως είς
 θέσιν κατάλληλον και είς μικράν **άπόστασιν** από τό σχολειόν. 'Ιδρυτής
 αυτου είναι ό Σύλλογος τών **γονέων** και **κηδεμόνων** τών **μαθητών**
 με **εισφοράν** τών κατοίκων τής κωμοπόλεως. 'Εντός του **περιβόλου**
 έχει κατασκευασθῆ τό γήπεδον διά τās γυμναστικās άσκήσεις και τά
άγωνίσματα. Είναι επίσης κτισμένα εντός αυτου τό ύπόστεγον με τά
δργανα, τό **σκοπευτήριο**ν και τό **άποδυτήριο**ν, με όλα τά **παραρτη-**

ματα. Διευθυντής τοῦ γυμναστηρίου εἶναι ὁ γυμναστής, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ παρακολούθησιν τῶν συγκαζόντων εἰς αὐτό. Τὴν γενικὴν ἐποπτεῖαν ἔχει ὁ Πρόεδρος τοῦ συλλόγου τῶν γονέων, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου φροντίζει διὰ τὸν πλουτισμὸν τοῦ γυμναστηρίου καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαραιτήτων ὀργάνων καὶ διὰ τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτοῦ. Εἰς τὸ βᾶθος τοῦ περιβάλλοντος ὑπάρχουν οἰκήματα, εἰς τὰ ὅποια διαμένουν ὁ ἐπιστάτης, ὁ κλητὴρ καὶ δύο καθαρισταί. Ὁ ἐπιστάτης ἔχει τὰ κλειῖθρα τοῦ γυμναστηρίου καὶ τῶν κτισμάτων, φροντίζει διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ τακτοποίησιν τοῦ ἀγοραζομένου ὑλικοῦ, διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ὀργάνων εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν ἐξ ἀμελείας φθορὰν. Ὁ κλητὴρ φροντίζει διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου τῶν γονέων καὶ εἶναι ὁ διανομὸς τῶν προσκλητηρίων διὰ τὰς γυμναστικὰς ἐπιδειξίεις. Οἱ καθαρισταὶ εὐθύνονται διὰ τὴν καθαριότητα τοῦ γυμναστηρίου καὶ φροντίζουν νὰ μὴ λείπη κανὲν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐργασίαν. τῶν εἶδη, δηλ. σάρωθρα, σκαπάναι, ξύστραι, ποτιστήρια, σύρματα, δοχεῖα διὰ τὰ ἀπορρίμματα ἢ ἀπὸ τὰ ἀποδυτήρια, κρεμάστραι κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ γυμναστοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἀκαταλλήλων κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ τῆς προσλήψεως ἄλλων. Τὸ ἀπόγευμα τετράκις μὲν τῆς ἐβδομάδος μεταβαίνουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ γυμναστήριον καὶ ἀσκοῦνται εἰς τὰ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα, δηλ. τὸν δρόμον, τὸ ἄλμα, τὴν σφαιροβολίαν, τὴν δισκοβολίαν κλπ., δις δὲ τῆς ἐβδομάδος οἱ νεαροὶ ἐργάζονται, οἱ ἀνήκοντες εἰς ὀργανώσεις σωματείων Ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ἔχουν ἐπιτύχει ἐξαιρετικὰς ἐπιδόσεις, ὥστε νὰ ἐξελιχθῶν εἰς ἀθλητὰς περιφήμους.

Εἰς τὸ γυμναστήριον γίνονται εἰς τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους αἱ γυμναστικαὶ ἐπιδειξίεις τῶν σχολείων μὲ θεατὰς ὅλους τοὺς κατόικους, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν σὰν σὲ θέατρον τὰ ἀγωνίσματα καὶ ἐκδηλώνουν τὸν θαυμασμόν των διὰ τὰς ἐπιδόσεις τῶν νεαρῶν μαθητῶν.

§ 329. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά, ποὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα: ἰδρῶ - ἰδρωτής, γυμνάζω - γυμναστής,

καλῶ - κλητήρ, κήδομαι - κηδεμών, εἰσφέρω - εἰσφορά, ἐποπτεύω - ἐποπτεία, ἐπιβλέπω - ἐπίβλεψις κλπ. Ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι διάφορος καί ἔχουν διαφόρους καταλήξεις. Σημαίνουν δέ:

1. Τὸ πρόσωπον, πού κάμνει τὴν ἐνέργειαν, πού φανεράνει τὸ ρῆμα, τὸ **ἐνεργουῖν πρόσωπον**. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι:

α) - **εὗς**: γράφω - γραφεύς, σπεῖρω - σπορεύς, φέρω - φορεύς, διανέμω - διανομεύς.

β) - **της**: μαθάνω - μαθητής, ἰδρῶν - ἰδρυτής, γυμνάζω - γυμναστής, σκοπεύω - σκοπευτής, ράπτω - ράπτης.

γ) - **τηρ**: καλῶ - κλητήρ, σώζω - σωτήρ.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς - **της** καὶ - **τηρ** φανεράνουν τὸ ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος: μετρῶ - μετρητής, φράσσω - φράκτης, σύρω - σύρτης, καταβρέχω - καταβρεκτής, ἀνεμίζω - ἀνεμιστής, ἢ τὸν τόπον, πού γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος: λούομαι - λουτήρ, νίπτομαι - νιπήρ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην τὰ εἰς - **τηρ** λήγουν εἰς **ας**: κλητήρας - νιπήρας - λουτήρας).

Σημεῖωσις. Τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς - **ης** σχηματίζεται συνήθως μὲ κατάληξιν - **τρια**: μαθητής - μαθήτρια, ἐργάτης - ἐργάτρια, προοιάτης - προοιάτρια.

2. Τὴν **ἐνέργειαν**, πού φανεράνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι:

α) - **α ἢ -η**: φέρω - φορά, φθείρω - φθορά, φεύγω - φυγή, συγκομίζω - συγκομιδή, μεταβάλλω - μεταβολή.

β) - **ία**: ἀγγέλλω - ἀγγελία, ἀλληλογραφῶ - ἀλληλογραφία, ἐπιθυμῶ - ἐπιθυμία, μαρτυρῶ - μαρτυρία, διαφωνῶ - διαφωνία.

γ) - **εἶα**: τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ παράγονται ἀπὸ ρήματα εἰς - **εῦω**: ἐποπτεύω - ἐποπτεία, κολακεύω - κολακεία, λατρεύω - λατρεία, μαντεύω - μαντεία.

δ) - **μός**: πολὺ συνήθης κατάληξις: διώκω - διωγμός, ψάλλω - ψαλμός, θερίζω - θερισμός, δανείζω - δανεισμός, ἀγιάζω - ἀγιασμός.

ε) - **σία**: ἐργάζομαι - ἐργασία, δοκιμάζω - δοκιμασία, φαντάζομαι - φαντασία.

στ) - **σις**: πολὺ συνήθης κατάληξις: παιδεύω - παιδεύσεις, ἀποθηκεύω - ἀποθήκευσις, ἀριθμῶ - ἀριθμῆσις, ἀφαιρῶ - ἀφαιρέσεις, φορτώνω - φόρτωσις, χρεώνω, - χρέωσις κλπ.

3. Τὸ **ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας**, πὸ φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **μα** : κηρύσσω - κήρυγμα, προσκυνῶ - προσκύνημα, ραντίζω - ράντισμα, ποτίζω - πότισμα, φορτώνω - φόρτωμα.

β) - **ος** : ψεύδομαι - ψεύδος, πάσχω - πάθος, λανθάνω - λάθος.

4. Τὸ **ὄργανον**. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : ἀριθμῶ - ἀριθμητήριον, θυμιῶ - θυμιατήριον, κλαδεύω - κλαδευτήριον, πιέζω - πιεστήριον, προσκαλῶ - προσκλητήριον, ἀγγέλλω - ἀγγελτήριον.

β) - **τρον ἢ - θρον** : κίνητρον, ἄροτρον, θέλγητρον, σάρωθρον, ἦ - **τρα** : ξύστρα, θερμάστρα, ἦ - **ανον** : δρέπανον, ἦ - **άνη** : σκαπάνη (νὰ εὐρεθοῦν τὰ ρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται αἱ λέξεις αὐταί).

5. Τὸν **τόπον**. Συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : σκοπευτήριον, γυμναστήριον, ἐργαστήριον, ἐκπαιδευτήριον, διδασκῆριον, μοναστήριον (μονάζω), πλυντήριον, σιλιβωτήριον, δικαστήριον κλπ.

β) - **εῖον** : γράφω - γραφεῖον, τρίβω - (ἔλαιο) τριβεῖον, τρέφω - τροφεῖον κλπ.

γ) - **τρον** (- θρον) : θεῶμαι - θέατρον, βαίνω - βάθρον, ρέω - ρεῖθρον, ἦ - **τρα** (- θρα) : παλαίω - παλαιστρα, κολυμβῶ - κολυμβήθρα.

Παρατηρήσεις. Συνήθεις κατάληξις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἣ ὁποία φανερώνει ἐνέργειαν ἢ ἀποτέλεσμα, εἶναι καὶ ἡ - **σιμο** : χάσιμο, ψήσιμο, τρεξίμο σάψιμο.

β') Οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά

§ 330. Τὰ οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά εἶναι :

1. **Ὑποκοριστικά**. "Ὅσα παριστάνουν ὡς μικρὸν ἐκεῖνο, πὸ φανερώνει τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν, εἴτε διότι εἶναι πράγματι μικρὸν, εἴτε χάριν θωπείας, εἴτε πρὸς περιφρόνησιν. Καταλήξεις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - **ιον** : νῆσος - νησίον, θυγάτηρ - θυγάτριον, σάρξ (σαρκὸς) - σαρκίον.

β) - **ις** (γεν. - ἴδος) : θύρα - θυρίς, νῆσος - νησίς, πίναξ - πινακίς, μέρος - μερίς.

γ) - **ιδιον** : χοῖρος - χοιρίδιον, γραῖα - γραῖδιον, λέξις - λεξίδιον

δ) - **άριον** : κῆπος - κηπάριον, ἄνθρωπος - ἀνθρωπάριον, βιβλίον - βιβλιάριον.

ε) - **ύδριον** : ναός - ναῦδριον, λόγος - λογύδριον, νέφος - νεφύδριον.

στ) - **ύλλιον** : δάσος - δασύλλιον, δένδρον - δενδρούλλιον, ἄλσος ἄλσύλλιον.

ζ) - **ίσκος** : οἶκος - οἰκίσκος, δρομίσκος, ἀνθρωπίσκος, δικηγορίσκος.

η) - **άσιον**, - **άφιον**, - **ύφιον**, - **χνη** : κοράσιον, χωράφιον, ξυράφιον, ζωύφιον, πολίχνη.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀπαντοῦν ὑποκοριστικά καὶ μὲ ἄλλας καταλήξεις : ἀρνάκι, παιδάκι, ἀγγελόδι, Ἑλενίτσα, καρφίτσα, μαρούλα, στασίδι, γεροντάκος.

2. **Τοπικά**. Ὅσα φανερώουν τὸν τόπον, ὅπου διαμένει ἢ ἐνεργεῖ τὸ πρόσωπον τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὸ πρωτότυπον. Συνήθεις καταλήξεις εἶναι :

α) - **ιον** : φυλάκιον, ἐστιάτωρ - ἐστιατόριον, κουρεὺς - κουρεῖον, βαφεῖον.

β) - **εῖον** : βιβλιοπώλης - βιβλιοπωλεῖον, ταμεῖον, ἰατροεῖον, ἐπιλοποιεῖον.

(Μερικὰ φανερώουν τὰ πρόσωπα, πού ἀνήκουν εἰς μίαν ὀργάνωσιν ἢ ἀρχὴν ἢ κράτος : Ὑπουργεῖον, σωματεῖον, προεδρεῖον κ.ἄ.).

3. **Περιεκτικά**, ὅσα φανερώουν τόπον, ὃ ὁποῖος περιέχει πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, πού φανερώνει ἢ πρωτότυπος λέξεις ἢ πολλὰ ὅμοια, πού εὐρίσκονται εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **ών** (γεν. - **ώνος**) : ἐλαία - ἐλαιών, ἄμπελος - ἀμπελῶν, ἄχυρον - ἀχυρῶν καὶ ξένος - ξενῶν, στρατὸς - στρατῶν.

(Εἰς τὴν ὀμιλουμένην : ἐλαιώνας, περισσερώνας κλπ.).

β) - **ιά** : μυρμηκιά, θημωνιά, στρατιά, ποταμιά, ροδωνιά.

4. **Ἐθνικά** ἢ **τοπωνυμικά**, ὅσα φανερώουν ἐκεῖνον, πού κατάγεται ἀπὸ μίαν πόλιν ἢ τόπον ἢ ἀνήκει εἰς ἓν ἔθνος. Συνήθεις καταλήξεις εἶναι :

α) - **ιος** : Κορίνθιος, Λακεδαιμόνιος, Λαρισαῖος, Εὐρωπαῖος, Ἀργεῖος κ.ἄ.

β) - **εύς** : Λαμιεύς, Θεσσαλονικεύς, Χαλκιδεύς.

γ) - **νός**, - **ανός**, - **ηνός**, - **ίνος** : 'Ασιανός, 'Αφρικανός, 'Αμερικανός, Ψαριανός, Συριανός, Τρικαληνός, 'Αμοργίνος κ.ά.

δ) - **της**, - **άτης**, - **ιάτης**, - **ήτης**, - **ίτης**. - **ώτης**, - **ιώτης** : Καλλιθεάτης, Τεγεάτης, Γυθε - άτης, Σπαρτιά - της, Αίγινη - ήτης, Τυροναβ - ίτης, 'Ηπειω - ώτης, Βολ - ιώτης. Τά θηλυκά τῶν εἰς - **ος** λήγουν συνήθως εἰς - **α** ἢ **η**, τῶν δὲ ἄλλων εἰς - **ις** (γεν. - **ίδος**) ἢ εἰς - **ισσα** : 'Αθηναῖος - 'Αθηναία, Συριανός - Συριανή, Μεγαρεὺς - Μεγαρίς καὶ Μεγαρίτισσα, Σπαρτιάτης καὶ Σπαρτιάτισσα, Μανιάτισσα καὶ ἀκολουθῶς Γάλλος - Γαλλίς, Γερμανίς, 'Ελληνίς κ.ά.

5. **Πατρωνυμικά**, ὅσα φανερόνουν τὸν υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τὸν ἀπόγονον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον φανερόνουν τὸ πρωτότυπον (ὄνομα πατρὸς ἢ προγόνου). Κατάληξις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - **ίδης**, - **άδης** : Πέλοψ - Πελοπίδης, 'Ατρεὺς - 'Ατρείδης, 'Ασκληπιὸς - 'Ασκληπιάδης καὶ 'Ασκληπιάδαι εἶναι οἱ ἰατροί, ὡς ἀπόγονοι τοῦ 'Ασκληπιοῦ. 'Απ' αὐτοῦ τά : Γεωργιάδης, Δημητριάδης, Νικολαΐδης κ.ά.

β) - **πουλλον** ἢ - **πουλον** : ἀρχοντόπουλλον, πριγκιπόπουλλον, καθὼς πολλὰ ὀνόματα : Παπαδόπουλος, Γεωργόπουλος, Σταθόπουλος.

6. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ία** παράγονται ἀφρημένα οὐσιαστικά, πού φανερόνουν πρᾶξιν ἢ κατάστασιν σχετικὴν μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φανερόνουν τὸ πρωτότυπον : εὐεργέτης - εὐεργεσία, ὑπηρέτης - ὑπηρεσία, κηδεμῶν - κηδεμονία κ.ά.

7. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ισμός** παράγονται οὐσιαστικά, πού φανερόνουν τὸ σύνολον ἐκείνων, πού ἀνήκουν εἰς ἓν Ἔθνος ἢ μίαν θρησκείαν ἢ ὁμάδα, π.χ. Ἑλληνισμός, Μωαμεθανισμός, Χριστιανισμός, προσκοπισμός κ.ά.

8. Μὲ τὴν κατάληξιν - **ότης** καὶ - **οσύνη** μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ προηγούμενα : ἀνθρωπότης, Χριστιανοσύνη, Παπποσύνη κ.ά.

9. Μὲ τὴν κατάληξιν - **τις** ἢ - **ίτις** (γεν. - **ίτιδος**), παράγονται οὐσιαστικά ἀπὸ ὀνόματα κάποιου ὀργάνου τοῦ σώματος καὶ φανερόνουν κάποιαν ἀσθένειαν : ράχις - ραχίτις, ἐντερίτις, νεφρίτις, πλευρίτις κ.ά.

10. Μὲ κατάληξιν - **ισσα** παράγονται θηλυκά πρωτότυπων, πού φανερόνουν κάποιο ἀξίωμα : βασιλεὺς - βασίλισσα, διδασκάλισσα, ἀρχόντισσα.

γ') Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

§ 331. Τα περισσότερα ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα είναι αφηρημένα και φανερώνουν ιδιότητα σχετική με το επίθετον, από το όποιο παράγονται. Συνήθεις καταλήξεις αυτών είναι :

1 - **ια**. Με την κατάληξιν αυτήν παράγονται ουσιαστικά από επίθετα πρό παντός δευτερόκλιτα, σπανίως δὲ από ἄλλα : *κακός - κακία, ἔρημος - ἐρημία, φιλόανθρωπος - φιλανθρωπία και εὐτυχής - εὐτυχία, εὐφρυνής - εὐφρυνία, διετής - διετία κ.ἄ.*

2. - **ια** (εια). Κυρίως από επίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ης**, - **ες** : *ἀληθής (ἀληθες -) ἀλήθεια, εὐγένεια, συνήθεια, ἀσφάλεια και κατ' αὐτὰ βοηθός - βοήθεια, ἐνεργός - ἐνέργεια, ὑπερηφάνεια.*

3. - **ος** : *βαθός - βάθος, πλατὺς - πλάτος, βάρος, πάχος κ.ἄ.*

4. - **σύνη** (-οσύνη - ωσύνη) *δίκαιος - δικαιοσύνη, ἔμπιστος - ἔμπιστοσύνη και ὅταν ἢ πρό τοῦ - οσυνη συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα, τὸ ο με ὦ : ἱερός - ἱερωσύνη, ἀγιωσύνη, καλωσύνη.*

5. - **της** (γεν - τητος). Κυρίως από δευτερόκλιτα επίθετα και ἔπειτα από επίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ύς**, - **εῖα**, - **ύ** : *θερμός - θερμότης, νεότης, ἀρχαιότης, ἰσότης, βαρύτης, γλυκύτης, ταχύτης κλπ. (εἰς τὴν ὀμιλουμένην τά : ἀσπράδα, νοστιμάδα, ἀγριάδα, μαυρίλα).*

γ') Ἐπίθετα παράγωγα

§ 332. Ἐπίθετα παράγωγα από ρήματα, από δνόματα και από ἐπιρρήματα.

α') Ἐπίθετα παράγωγα από ρήματα

§ 333. Τα επίθετα, πού παράγονται από ρήματα, σχηματίζονται συνήθως με τὰς καταλήξεις :

1. - **ος**, - **νος** (- ανός), - **ρός** (- ερός, - ηρός) : Αὐτὰ σημαίνουν, ὅ,τι και ἢ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἢ μέσου ἐνεστώτος (ἢ ἀορίστου) τοῦ ρήματος, από τὸ ὅποιο παράγονται, π.χ. *λείπω - λοιπός (= ὁ ὑπολειπόμενος, ὁ ὑπολειφθείς), τέρπω - τερωνός, λάμπω - λαμπρός, θάλλω - θαλερός, ὀλισθαίνω - ὀλισθηρός, στεγανός κ.ἄ.*

2. - **μων**, - **τήριος**, - **ικός** : Αυτά φανερώνουν τὸν ἰκανὸν ἢ τὸν ἄξιον ἢ τὸν ἐπιτήδειον ἢ ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει κλίσην ἢ σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : νοῶ - νοήμων, ἐλεῶ - ἐλεήμων, κινῶ - κινητήριος, σώζω - σωτήριος, ἀποχαιρετίζω - ἀποχαιρετιστήριος, καρτερῶ - κάρτεριός, πειθαρχῶ - πειθαρχικός.

3. - **τός** (- τή, - τόν) : Αυτά φανερώνουν, ὅτι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ ἐκεῖνον, ποὺ μπορεῖ ἢ εἶναι ἄξιος νὰ πάθῃ, ὅτι φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : λύω - λυτός (λυμένος), γράφω - γραπτός (γραμμένος), βαίνω - βατός (ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαθῇ), ἀγαπητός (ἄξιος νὰ ἀγαπηθῇ), θανμαστός..

4. - **τέος** (- τέα, - τέον) : Αυτά φανερώνουν, ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ κανεὶς ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα : ἀφαιρῶ - ἀφαιρέτέος, (ποὺ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ), ἐπανεξεταστέος, (ποὺ πρέπει νὰ ἐπανεξετασθῇ), εἰσπρακτέος, πληρωτέον ποσὸν κ. ἄ.

5. - **τικός** : Αυτά φανερώνουν, ὅτι εἶναι κανεὶς κατάλληλος ἢ ἄξιος δι' ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ρῆμα, ἢ φανερώνει ὅτι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος : διδασκτικός (κατάλληλος νὰ διδάσκῃ), προβιβαστικός (ἄξιος διὰ προβιβασμὸν), κολακευτικός (ποὺ κολακεύει), ἐπιβλητικός (ποὺ ἐπιβάλλεται).

β') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα

§ 334. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις:

1. - **κός**, - **ακός**, - **ικός**, - **ιακός** : Αυτά φανερώνουν ἐκεῖνον, ποὺ ἀνήκει ἢ ἔχει σχέσιν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ὄνομα: οἰκία - οἰκιακός, οἰκογενειακός, καρδιακός, δανειακός, Ἀθηναϊκός, ἡλιακός, τραπεζικός, λαϊκός, σωματικός, θηλυσ - θηλυκός, μέλλον - μελλοντικός, χονδρὸς - χονδρικός, σύνορον - συνοριακός.

2. - **ατικός**, - **άτικός**, - **ιάτικός**, - **ετικός** - **ευτικός** : Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : ἀρχιερεὺς - ἀρχιερατικός, Κυριακάτικος, Χριστουγεννιάτικος, διάφορος - διαφορετικός, θρησκευτικός κ. ἄ.

3. - **ιος**, - **αῖος**, - **εῖος** : Μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : θαλάσσιος, οὐράνιος, ὥρα - ὡραῖος, δίκη - δίκαιος, ἀκμὴ - ἀκμαῖος, οἶκος - οἰκειός, ἀνὴρ - ἀνδρεῖος, γυναικεῖος, τροχὸς - τροχαῖος, μέσος - μεσαῖος, τέταρτος - τεταρταῖος. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰς - εῖος κύρια ὀνόματα εἰς τὸ

οὐδέτερον φανερώνουν ἴδρυμα, πού ιδρύθη με δαπάνην τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον δηλοῖ τὸ πρωτότυπον : *Βαρβάκης - Βαρβάκειον, Ἀρσάκης - Ἀρσάκειον, Ἀβέρωφ - Ἀβερῶφειον, Μαρασλῆς - Μαρᾶσλειον κ.ἄ.*

4. - **ιαῖος, - ἥσιος** : Αὐτὰ φανερώνουν μέτρον χρόνου ἢ ὁμοιότητα με τὸ πρωτότυπον : *ῶρα - ὠριαῖος, ἐβδομαδιαῖος, μηνιαῖος, ἀστραπῆ - ἀστραπιαῖος, ἡμερήσιος, ἐτήσιος, γαλήνη - γαληνιαῖος κ.ἄ.*

5. - **οῦς** (ἀπὸ - εος), - **ινος** : Αὐτὰ φανερώνουν, ὅτι κάτι εἶναι ἀπὸ τὴν ὕλην ἢ ἔχει τὸ χρῶμα, πού φανερώνει τὸ πρωτότυπον : *ἄργυρος - ἀργυροῦς, χρυσός - χρυσοῦς, σιδηροῦς, χάρτινος, λίθινος, πῆλινος, κίτρον, - κίτρινος, πράσιν - πράσινος, ρόδον - ρόδιος.*

6. - **μος, - ἴμος, - σιμος** : Αὐτὰ φανερώνουν συνήθως τὸ ἄξιον ἢ κατάλληλον δι' ἐκεῖνο, πού φανερώνει τὸ ρῆμα : *χρῆσις - χρήσι - μος, μάχ - ἴμος, νόμ - ἴμος, θάνατος - θανάσ - ἴμος (με τροπήν τοῦ τ εἰς σ), ὤρ - ἴμος (καὶ ἀπὸ ρήματα ὠφέλιμος, δικάσιμος, ἐργάσιμος, προβιβάσιμος).*

7. - **ωπός** : Αὐτὰ φανερώνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ὄψιν, τὴν ὁποῖαν φανερώνει τὸ πρωτότυπον : *πράσινος - πρασινωπός, κόκκινος - κοκκινωπός, ἀγριωπός, ἀρρενωπός κ.ἄ.*

8. - **εινός** : Αὐτὰ φανερώνουν, ὅτι ἔχει τις εἰς μέγαλον βαθμὸν ἐκεῖνο, πού φανερώνει τὸ πρωτότυπον (πλησμονήν) : *ὄρος - ὄρεινός, φῶς - φωτεινός, σκοτεινός, ὑγιεινός κ.ἄ.*

9. - **ρός, - ἀρός, - ἐρός, - ηρός**. Με τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : *ἰσχός - ἰσχυρός, αἰσχός - αἰσχ - ρός, λύπη - λύπη - ρός, ζωή - ρός, ἀνια - ρός, σθεν - ἀρός, νε - ἀρός, σκι - ἐρός, βαμβάκ - ἐρός, φλογερός, ἀνθ - ηρός, νοσ - ηρός, πον - ηρός κ.ἄ.*

10. - **ωτός** : Αὐτὰ φανερώνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ἢ ἀποτελεῖται ἀπ' ὅ,τι φανερώνει τὸ πρωτότυπον : *μέταξα - μεταξωτός, θόλος - θολωτός, σπονδυλωτός, ὀδοντωτός, κλιμακωτός.*

γ') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ἐπιρρήματα

§ 335. Ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ φράσεις ἐπιρρηματικᾶς με τὰς καταλήξεις :

1. - **νός, - ἴνός, - ἀνός, - μος, - ἴμος** : Αὐτὰ φανερώνουν χρόνον : *πρωῖ - πρωινός, πέρσι - περσινός, χθές - χθεσινός, σήμερον - σημερινός, καθ' ἡμέραν - καθημερινός, αὔριον - αὔριανός, πρωῖ - πρώιμος, ὄψ - ἴμος κ.ἄ.*

2. - **ιος** : Τὰ ὁποῖα φανερόνουν τόπον : ἐμπρόσθιος, ὀπίσθιος.

3. - **αῖος**, - **ίδιος**, - **ικός**, - **τικός** : Τὰ ὁποῖα ἔχουν σημασίαν συγενῆ πρὸς τὰ ἐπιρρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται : ραγδαῖος (ἀπὸ τὸ ἐπιρ. ράγδην), μάτην - μάταιος, αἰφνης - αἰφνίδιος, καθόλου - καθολικός, ἔξω - ἔξωτερικός.

δ') Παράγωγα ἐπιρρήματα

§ 336. Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ πᾶν κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου ἢ ἀπὸ ἄλλα ἐπιρρήματα. Εἶναι δέ :

1. **Τοπικῆ** μὲ τὰς καταλήξεις :

α) - **οῦ**, πρὸς δῆλωσιν τῆς στάσεως εἰς κάποιον τόπον : αὐτὸς - αὐτοῦ, ἄλλος - ἄλλοῦ.

β) - **θεν** - **όθεν**, πρὸς δῆλωσιν κινήσεως, ἀπὸ ἓνα τόπον : ἔξω - ἔξωθεν, ἄνω - ἄνωθεν, ἄλλος - ἄλλοθεν, πανταχοῦ - πανταχόθεν.

2. **Χρονικά**, πρὸς δῆλωσιν χρόνου, μὲ κατάληξιν - **τε**, - **οτε**, π.χ. ἄλλος - ἄλλοτε, πᾶς - πάντοτε.

3. **Τροπικά**, φανερόνουν τρόπον μὲ καταλήξεις :

α) - **ως**, - **ῶς**, κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα ἢ μετοχὰς διὰ τροπῆς τοῦ ν τῆς καταλήξεως τῆς γεν. πληθ. - ων εἰς **ς** : δικαίως, καλῶς, κακῶς, ἀσφαλῶς, εὐγενῶς, συνήθως, ὁμολογουμένως, ὠρισμένως κλπ.

Ἄπ' αὐτά, ὅσα παράγονται ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἰς - **ος** καὶ - **ος**, ἀπαντοῦν καὶ μὲ κατάληξιν - **α** : καλά, ἄσχημα, ἐξαιρετα, ἔξοχα, ἀρκετὰ κλπ.

β) - **δόν**, - **ηδόν** - **αδόν** : βροχη - δόν, ἀστραπη - δόν, βαθμη - δόν, κρονν - ηδόν, ποταμ - ηδόν, ὁμόθυμος - ὁμοθυμ - αδόν.

γ) - **δην**, - **άδην** : βιά - δην, τροχ - άδην, σπορ - άδην, φύρ - δην, μίγ - δην. (φύρω - μιγνύω).

δ) - **ί**, - **εί**, - **τί**, - **ιστί** : ἄμισθος - ἄμισθ - ί, παμψηφ - εί, ἀμαχητ - ί, ὀνομάζω - ὀνομαστ - τί, Γάλλος - Γαλλ - ιστί, Γερμαν - ιστί.

4. **Ποσοτικά** μὲ κατάληξιν - **κισ** - **άκισ** : ἐπτά - κισ, δεκά - κισ, ἑξ - άκισ, πολλ - άκισ, ὄσος - ὄσ - άκισ κλπ.

Σύνθεσις

Γενικαὶ παρατηρήσεις

§ 337. Εἰς τὴν § 321 εἶδομεν, ὅτι σύνθετος λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία σχηματίζεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις μὲ τὴν ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν: *para - kalō, πολὺ - ωρος* κλπ. Ἀπὸ τὰς δύο λέξεις, ἐκείνη ποῦ ἔχει εἰς τὴν σύνθετον λέξιν τὴν πρώτην θέσιν, λέγεται **πρῶτον συνθετικὸν μέρος** (α' συνθετικόν), ἐκείνη ποῦ ἔχει τὴν δευτέραν θέσιν, λέγεται **δευτέρον συνθετικὸν** (β' συνθετικόν), π.χ. εἰς τὴν λέξιν *πλατανόφυλλον*, ἡ λέξις *πλάτανος* εἶναι τὸ α' συνθετικὸν καὶ ἡ λέξις *φύλλον* εἶναι β' συνθετικόν.

§ 338. Τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ συνθετικὰ μέρη δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον: *ἀγγελιαφόρος* (ἀγγελία - φέρω), *παρακαλῶ* (παρά - καλῶ), *εἶς - ἐρχομαι*, *ὑπεράνω* (ὑπὲρ - ἄνω).

§ 339. Ὄταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα πρωτόκλιτον ἢ δευτερόκλιτον, ὁ χαρακτήρ τοῦ θέματος **α** ἢ **ο** κανονικῶς ἀποβάλλεται, ἂν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν: *ὀφθαλμίατρος* (ὀφθαλμός - ιατρός).

Ὄταν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν βραχὺ **α**, **ε**, **ο**, τὸ φωνῆεν αὐτὸ ἐκτείνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν, τὸ **α** βραχὺ εἰς **η** ἢ **α** μακρόν, τὸ **ε** εἰς **η** καὶ τὸ **ο** εἰς **ω**, π.χ. (στρατός - ἄγω) - *στρατηγός*, (λόχος - ἄγω) - *λοχαγός*, *ξεναγός*, (ὑπό - ἀκούω) - *ὑπήκοος*, (ἄμαξα - ἐλαύνω) - *ἀμαξηλάτης*, *ποδηλάτης*, (δύο (θέμ. δι -) καὶ ὀροφή) - *διώροφος*, (πᾶς - πᾶν - ἐλεθρος) - *πανωλεθρία*.

α') Πρῶτον συνθετικόν

1. Κλιτὸν

§ 340. Τὸ α' συνθετικὸν εἰς τὰς συνθέτους λέξεις, δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου.

Ὄταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι κλιτόν, δύναται νὰ εἶναι :

§ 341. α') Ὄνομα οὐσιαστικόν : α) *ἀγγελιαφόρος* (ἀγγελία -

φέρω), ἀγορανόμος (ἀγορά - νέμω), νικηφόρος (νίκη - φέρω), λιθόστρωτον (λίθος -), βουστάσιον (βοῦς -), λεξιλόγιον (λέξις -). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις παρατηροῦμεν, ὅτι, ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν, τὸ θέμα αὐτοῦ μένει κανονικῶς ἀμετάβλητον, κυρίως ὅταν τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι δευτερόκλιτον.

β') χωροφύλαξ (χώρα -), ὑλοτόμος (ῦλη -), φανογράφος (φω - νή), λιμνοθάλασσα (λίμνη -), παιδονόμος (παῖς, παιδ -), χιονοσκεπής (χιον -). Εἰς αὐτάς τὰς συνθέτους λέξεις, τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν εἶναι πρωτόκλιτα ὀνόματα ἢ τρίτης κλίσεως, τὸ θέμα συνήθως μεταβάλλεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα μὲ προσθήκην εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς ο.

Νὰ εὑρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων καὶ ποίας μεταβολὰς ὑπέστη τὸ θέμα αὐτῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν: ναύκληρος, γήλοφος, θανατηφόρος, λαμπαδηφορία, λεβητοποιός, ξιφομάχος, κρεοπώλης, γαιοκτήμων, πυρκαϊά, πυρροβέστης, ὑδρόμυλος, ὑδράργυρος, ὑδραγωγεῖον, λαοφιλής, λεωφόρος.

§ 342. β') Ἐπίθετον: ἀκρόπολις (ἄκρα - πόλις), ἀξιότιμος (ἄξιος - τιμῆς), Μεγαλόπολις (μεγάλη - πόλις). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον.

Νὰ εὑρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων: Θερμοπύλαι, ἀκριβολόγος, ψευδομάρτυς, ἡμισέληνος (τοῦ ἡμισυς λαμβάνεται ὡς α' συνθετικὸν τὸ ἡμι -), ἡμισφαίριον, καλοκαιρία, καλλιγράφος, (τοῦ καλὸς λαμβάνεται ὡς α' συνθετικὸν καὶ τὸ καλλι -), μεγαλόφυχος, παντοπώλης, πανάγαθος, πάνσοφος, ἐνοποιῶ (α' συνθετικὸν τοῦ εἰς τὸ ἐν -), μονοπώλιον, μονόφθαλμος, τρίωρον, τετράπλευρον.

Σημείωσις. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις Νεάπολις, Ἑλλησποντιος, Πελοπόννησος, εἰς τὰς ὁποίας τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν, κατὰ τὴν σύνθεσιν δὲν λαμβάνεται τὸ θέμα αὐτῶν, ἀλλὰ μία πτώσις αὐτῶν. Τὸ εἶδος τῆς συνθέσεως ταύτης καλεῖται νόθος σύνθεσις.

§ 343. γ') Ρῆμα. Εἰς τὰς κατωτέρω συνθέτους λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ρῆμα, τὸ ὁποῖον νὰ εὑρεθῇ: πειθαρχῶ, φθινόπωρον, ἀρχιτέκτων, φηγάδικος, φιλόκωπος, φιλότιμος, στρεφώδικος (στρεφ -).

2. Ἄ κ λ ι τ ο ν

§ 344. Ὄταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτον, δύναται νὰ εἶναι :

α) Ἐπίρρημα : ἀνοφερής, ἐσώκλειστος, ἀείμηστος, παλαίμαχος, εὐκόλος, εὐλογος, δισέγγonos, πεντακισχίλιοι.

Εἰς τὰς συνθέτους αὐτὰς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπιρρήματα, τὰ ὅποια φανεροῦν **τόπον**, **χρόνον**, **τρόπον** καὶ ἐπιρρήματα ἀριθμητικά εἰς - **ις**, - **κίς**, - **ακίς**, τὰ ὅποια μένουσιν κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀμετάβλητα.

β) Αἱ κύρια προθέσεις : ἀναβαίνω, κατέροχομαι, ἀντιστρέφω, ἐπίθεσις, ἀνθελληνικός κ.ἄ.

γ) Ἀχώριστα μόρια : 1) τὸ στερητικὸν **α** : ἄκαρπος (χωρὶς καρπὸν), ἀτυχής, ἀκίνδυνος καὶ **αν** πρὸ φωνήεντος : ἀνοφελής, ἀνίκανος· 2) τὸ στερητικὸν **νη** : νηγεμία· 3) τὸ **δυσ-** : δυστυχής, δύστροπος, δύσπιστος.

δ) Τὰ ἐπιτακτικά **ερί-**, **ζα-** μετὰ τὴν σημασίαν **πάρα πολὺ** : ἐρίτιμος (πολύτιμος), ζάπλουτος (πάρα πολὺ πλούσιος).

Νὰ εὐρεθῆ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω συνθέτων λέξεων : κατωφερής, παλινοστώ, εὐστροφος, εὐμέθοδος, εὐγενής, τρισάθλιος, παλίροοια, ἐνδοχώρα (ἐνδον μετὰ ἀποβολὴν τοῦ **ν**), ὀπισθοφύλαξ, ἀποκομίζω, σύγχρονος, σύνοικος, συρρέω, συσσωρεύω, ἄγραφος, ἀσκεπής, δυσβίαστακτος, δυσάρεστος, δυσαναπλήρωτος.

β') Δεύτερον συνθετικὸν

§ 345. Τὸ β' συνθετικὸν εἰς συνθέτους λέξεις δύναται νὰ εἶναι :

1. Ὄνομα οὐσιαστικόν, ὅποτε ἢ σύνθετος λέξις δύναται νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον : ἀνθοδέσμη (ἄνθος - δέσμη), παραθαλάσσιος (παρὰ - θάλασσα). Ὄταν ἢ σύνθετος λέξις εἶναι ἐπίθετον, τὸ οὐσιαστικὸν ὑφίσταται τὴν ἀναγκαίαν μεταβολὴν πρὸς ἑκφρασιν τοῦ γένους.

Νὰ εὐρεθῆ τὸ β' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων : ἐξώθυρα, λιμνοθάλασσα, ἀτμόσφαιρα, ἀτμόπλοιο, δημοψήφισμα, σκηνοθεσία, ὕδραντλία, σιτοκαλλιέργεια, ἵπποδρομος, ἡμίονος, κτηνίατρος, σπορέλαιον, ἱεροκήρυξ, ἀστυφύλαξ, λουτρόπολις, χιλιόμετρον, ἐθνομάρτυς, ἀπόστασις, μονόδροχος, βούτυρον, πανεπιστήμιον, βιομήχανος, ἀγοραπωλησία, παράνομος, ἰσόβιος, ἀπύρετος, ἀφωνος, ἀκέφαλος, πρό-

χειρος, ἐπουράνιος, ἀβαθής, διεθνής, πολυειδής, ἐπικερδής, ἀκτῆμων, γαιοκτῆμων, ἰσχυρογνώμων.

§ 346. 2. Ὄνομα **ἐπίθετον** πρόδηλος (πρό - δῆλος), ἄνισος (α στερ. - ἴσος) ἄγνωστος, κατάλευκος, φιλαλήθης, ἀσθενής κ.ἄ. Εἰς αὐτὰ τὸ ἐπίθετον μένει ἀμετάβλητον.

§ 347. 3. **Ῥῆμα**. α) ἀντι - γράφω, παρ - ακούω, ὑπ - ακούω, εἰσ - ἔρχομαι, δια - τρέχω. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, εἰς τὰ ὁποῖα, τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα, ἢ σύνθετος λέξις μένει πάλιν ῥῆμα ἐφ' ὅσον τὸ α' συνθετικὸν εἶναι πρόθεσις.

β) ἰχνο - γραφῶ, καλλι - γραφῶ, δημοσιο - γραφῶ, κληρο - δοτῶ, πλειοδοτῶ κ.ἄ.

Αἱ σύνθετοι αὐταὶ λέξεις, πού εἶναι ῥήματα καὶ τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν δὲν εἶναι πρόθεσις ἀλλὰ ἄλλη λέξις, ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ ἄλλο συγγενὲς σύνθετον ὄνομα, πού φανερώνει τὸ ἐνεργοῦν πρόσωπον, π.χ. τὸ ἰχνογραφῶ ἀπὸ τὸ ἰχνογράφος, τὸ ὁποῖον εἶναι σύνθετον ἀπὸ τὸ ἰχνος - γράφω, τὸ καλλιγραφῶ ἀπὸ τὸ καλλιγράφος, δημοσιογραφῶ ἀπὸ τὸ δημοσιογράφος, κληροδοτῶ ἀπὸ τὸ κληροδότης, πλειοδοτῶ ἀπὸ τὸ πλειοδότης· αἱ τοιαῦται λέξεις λέγονται **παρασύνθετα**.

γ) προικοθήρας (μὲ β' συνθ. θηράω), γεωμέτρης (β' συνθ. μετρῶ), ἰχνογράφος (β' συνθ. γράφω), ψηφοφόρος, πολυμαθής, ἐπιφανής, δημοφιλής, καταδότης, σεισμόπληκτος, ἀπόφοιτος, νομοταγής.

Αἱ σύνθετοι αὐταὶ λέξεις, πού εἶναι οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα μὲ β' συνθετικὸν ῥῆμα, ἔχουν καταλήξεις - **ας** ἢ - **ης**, - **ος**, - **ῆς** ἢ - **τος**, αἱ ὁποῖαι προστίθενται εἰς τὸ ῥηματικὸν θέμα.

§ 348. 4. Ὄνομα **ἄκλιτον**. Ὅταν τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτος λέξις, μένει ἀμετάβλητος καὶ εἰς τὴν σύνθετον: **συν - ἅμα**, **ἔκ - τότε**, **ὑπερ - ἄνω**.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

§ 1. Τὸ **Συντακτικὸν** εἶναι μέρος τῆς Γραμματικῆς καὶ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τίθενται αἱ λέξεις, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης (συντάσσονται), διὰ τὰ σχηματισθῆ ὁ λόγος.

α') Π ρ ό τ α σ ι ς

α') Ἀπλῆ πρότασις. Συστατικὰ μέρη αὐτῆς

§ 2. α) Ὁ ἥλιος λάμπει. Οἱ καρποὶ ὠρίμασαν. Πρόσεχε. Ὁ Πέτρος ξύπνησε.

β) Ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χερσόνησος. Ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική. Νὰ εἴσθε ἐπιμελεῖς.

§ 3. Ἐκάστη φράσις εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐκφράζει ἓν διάνοημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον καὶ λέγεται **πρότασις**.

Πρότασις δηλ. εἶναι λόγος συντομώτατος, πού ἐκφράζει ἓν διάνοημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον.

§ 4. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ ἥλιος λάμπει, γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, πού φανεράνει ἡ λέξις λάμπει. Ἡ λέξις ἥλιος, διὰ τὸν ὅποιον γίνεται λόγος εἰς τὴν πρότασιν, λέγεται **ὑποκείμενον** τοῦ ῥήματος· μὲ τὸ ὑποκείμενον δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖος ; », ἢ ὅποια γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ῥῆμα. Ἡ λέξις λάμπει, ἢ ὅποια ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον, λέγεται **κατηγόρημα** (κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου). Ἡ πρότασις, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγόρημα, λέγεται **ἀπλῆ πρότασις**.

§ 5. Αἱ προτάσεις τῆς α' περιπτώσεως δύνανται νὰ λεχθοῦν καὶ ὡς ἐξῆς : Ὁ ἥλιος εἶναι λαμπερός. Οἱ καρποὶ εἶναι ὄριμοι. Νὰ εἴσαι

προσεκτικός. Ὁ Πέτρος εἶναι ξυπνητός. Εἰς αὐτὰς δηλ. ἀντὶ νὰ ὑπάρχη μονολεκτικὸν κατηγορήμα, αὐτὸ ἐκφέρεται περιφραστικῶς μὲ ἓνα τύπον τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον, τὸ ὅποιον ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς προτάσεις τῆς β' περιπτώσεως, ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής, ἢ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική, εἰς τὰς ὁποίας ἡ λέξις μαθητής ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον Παῦλος, ἢ δὲ λέξις Ἑλληνική εἰς τὸ ὑποκείμενον Κύπρος μὲ τὸ ρῆμα εἶναι.

Ἐκεῖνο, ποῦ ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον διὰ μέσου ἑνὸς τύπου τοῦ ρήματος εἶμαι, λέγεται κατηγορούμενον καὶ δίδεται μὲ αὐτὸ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « τί ; », ἢ ὅποια γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ρῆμα. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος εἶμαι λέγεται **συνδετικόν**, διότι συνδέει τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον.

β') Ὑποκείμενον . Κατηγορούμενον

§ 6. Ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής. Ὁ ἀγρὸς εἶναι εὐφορος. Νὰ εἴσθε εὐσεβεῖς. Προκόπτει, ὅποιος ἐργάζεται. Τὸ Ὁ εἶναι ἄρθρον. Ὁ φθονερός εἶναι μισητός.

Εἰς τὰς δύο πρώτας προτάσεις τὰ ὑποκείμενα ὁ Γεώργιος καὶ ὁ ἀγρὸς εἶναι ὀνόματα οὐσιαστικά, εἰς δὲ τὰς ἄλλας τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία, ἐπίθετον καὶ τὸ ἄρθρον ὁ μὲ τὸ τὸ πρὸ αὐτοῦ. Τὸ **ὑποκείμενον** δηλ. εἶναι κανονικῶς **ὄνομα οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἐπίθετον καὶ ἀντωνυμία καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ οἰαδήποτε λέξις ἢ φράσις μὲ τὸ ἄρθρον τὸ πρὸ αὐτοῦ.

§ 7. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἀγρὸς εἶναι εὐφορος, ὁ φθονερός εἶναι μισητός παρατηροῦμεν, ὅτι κατηγορούμενον εἶναι τὰ ἐπίθετα εὐφορος, μισητός. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής, τὸ κατηγορούμενον εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ζῶα, αὐτὰ τί εἶναι ; ὁ Πέτρος εἶναι, ὅτι φαντασθῆς, ἢ ἐργασία εἶναι τὸ πᾶν, κατηγορούμενον εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὀλόκληρος πρότασις. **Κατηγορούμενον** δηλ. κανονικῶς εἶναι **ὄνομα ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ ὀλόκληρος πρότασις, ὅταν λαμβάνεται ὡς ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν.

γ' Συνδεδεικμένα ρήματα

§ 8. Ὁ Ὑμηττός εἶναι ὄρος. Ἡ ὄρη εἶναι τυφλή. Ὁ Δημήτριος ἔγινε ἰατρός. Ὁ θεῖος ὠνομάσθη πρόεδρος. Ὁ Ξενοφῶν ἐξελέγη στρατηγός. Ὁ Στέφανος διωρίσθη δικαστής. Ὁ Παῦλος ἀνεδείχθη νικητής. Ὁ Γεώργιος ἀνεκηρύχθη εὐεργέτης. Ὁ Ἰωάννης ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος. Ὁ καιρὸς φαίνεται καλός.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, τῶν ὁποίων συστατικά εἶναι τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδεδεικνόν ρῆμα, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ εἶμαι καὶ ἄλλα ρήματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ὡς συνδεδεικμένα ρήματα. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὸ **γίνομαι, φαίνομαι, ὀνομάζομαι, καλοῦμαι, ἐκλέγομαι, διορίζομαι, ἀποδεικνύομαι, ἀνακηρύσσομαι, χειροτονοῦμαι** καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν ὁμοίαν μὲ αὐτὰ σημασίαν.

Σημείωσις. Ὡς συνδεδεικμένα λαμβάνονται καὶ ἄλλα ρήματα, ἰδίως ὅσα εἶναι κινήσεως σημαντικά, π.χ. ἔρχομαι, πάω, περπατῶ, διαβαίνω, φτάνω, ἀνεβαίνω, γυρίζω κ. ἄ. Ὁ Παῦλος ἔφθασε πρῶτος. Περπατῶ καμαρωτός. Τὸ αἷμα ἔτρεχε ποτάμι.

δ') Ἑλλιπῆς πρότασις

§ 9. Πολλάκις παραλείπονται ἕνας ἢ περισσότεροι ὅροι τῆς προτάσεως καὶ τότε ἡ πρότασις λέγεται **ἑλλιπῆς**.

Αὐτὸ συμβαίνει, 1) ὅταν ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία α' ἢ β' προσώπου, π.χ. σήμερον ἤμουν (ἐνν. ἐγὼ) ἀδιάθετος. Εὐχαριστοῦμεν (ἐνν. ἡμεῖς), ποῦ μᾶς καλέσατε (σεῖς) στὸν γάμον; 2) ὅταν ὁ παραλείπόμενος ὄρος εὐκόλα ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, π.χ. ἦλθεν ὁ θεῖος. Πότε; (ἐνν. ἦλθεν). Ἐδῶ, Κώστα (ἐνν. εἴμεθα ἢ ἔλα). 3) ἐπὶ γ' προσώπου α) τὸ ρῆμα παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου, π.χ. τὸ ποτάμι ἐπλημμύρισε, κατέκλυσε (ἐνν. τὸ ποτάμι) τὰ χωράφια, ἐπέφερε καταστροφάς· β) τὸ ὑποκείμενον παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν, π.χ. σαλπίζει (ἐνν. ὁ σαλπικτής), ἢ ὅταν τὰ ρήματα φανεροῦν φυσικὸν φαινόμενον, π.χ. βρέχει, χιονίζει, φουᾶ, ἀστράπτει κλπ.

ε') Ἀντικείμενον

§ 10. α) Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς. Ὁ κηπουρὸς φυτεύει δένδρα. Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς. Τὰ ἀμπέλια παράγουν σταφύλια.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ρήματα καλλιεργοῦν, φυτεύει, διδάσκει, παράγουν φανερώουν κάποιαν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν κάμνει τὸ ὑποκειμένον καὶ ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο λέγονται **ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ρήματα**. Εἰς τὴν πρότασιν π.χ. οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς, τὸ ρῆμα καλλιεργοῦν φανερώνει κάποιαν ἐνέργειαν τῶν γεωργῶν, ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὅμοίως εἰς τὰς ἄλλας προτάσεις ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ποὺ δηλώνει ἕκαστον ρῆμα, μεταβαίνει εἰς τὰ δένδρα, τοὺς μαθητάς, τὰ σταφύλια. Ἡ λέξις, ποὺ φανερώνει τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ἀντικείμενον** (ἀντίκειται)· μὲ τὸ ἀντικείμενον δίδεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖον ;», ποὺ γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ρῆμα.

β) Ἐγὼ δὲν σὲ γνωρίζω. Νὰ ἀποφεύγετε τὴν ἀσέβειαν. Νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου. Νὰ μὴ συναναστρέφῃσαι, ὅσους εἶναι κόλακες. Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, αἱ λέξεις σέ, τὴν ἀσέβειαν, τὸν πλησίον σου, ὅσους εἶναι κόλακες συμπληρώνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ρήματος· λέγονται δὲ αὐταὶ **ἀντικείμενον**.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ πᾶσα λέξις καὶ ὀλόκληρος πρότασις νὰ τεθῆ ὡς ἀντικείμενον.

ζ') Σύνθετος πρότασις

§ 11. Μία πρότασις δύναται νὰ ἔχῃ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα, ὅποτε λέγεται **σύνθετος πρότασις**. Ἐγὼ καὶ ὁ Δημήτριος εἴμεθα συγγενεῖς. Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιστήμων καὶ ἔμπορος. Ὁ Γεώργιος ἔχει ἀμπέλια καὶ χωράφια.

ζ') Κύρια καὶ δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 12. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, θὰ ἔλθῃ δὲ εἰς τὸ σχολεῖον, ὅταν ἀναρρώσῃ. Ἦλθε κανεῖς; Νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; Ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει εἰς τὸν Πέτρον, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μάθημα. Δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, διότι ἔχω ἐργασίαν.

Αἱ προτάσεις ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, ἦλθε κανεῖς; ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει, νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, ἐκφράζουν ἐν τέλειον διανόημα

ἐκάστη, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην συμπληρώσεως. Αἱ προτάσεις αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν μόναι ἔν τέλειον καὶ ἀνεξάρτητον διανόημα, λέγονται **κύριαι προτάσεις ἢ ἀνεξάρτητοι**, ἐκφέρονται δὲ αὐταὶ ἢ μόναι τῶν ἢ συνδέονται μεταξύ των μὲ σύνδεσμον συμπλεκτικὸν ἢ διαζευκτικὸν ἢ ἀντιθετικὸν (παρατάσσονται δηλαδὴ ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης ἰσάζια, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην).

§ 13. Αἱ προτάσεις ὅταν ἀναρρώση, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μάθημα, ἂν ἔλθῃ κανεὶς, διότι ἔχω ἐργασίαν, ἐκφράζουν καὶ αὐταὶ ἔν διανόημα ἐκάστη, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ σταθοῦν μόναι τῶν εἰς τὸν λόγον, καὶ προσδιορίζουν ἄλλην πρότασιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημέναι** προτάσεις.

α') Συμφωνία τῶν ὄρων τῆς προτάσεως

α') Συμφωνία τοῦ ρήματος πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 14. α) Ἐγὼ ἐργάζομαι, σὺ παίζεις, ὁ Πέτρος κοιμᾶται. Ἡμεῖς σκάπτομεν τὸν κῆπον, σεῖς κλαδεύετε τὰ δένδρα, ἐνῶ οἱ φίλοι σου ἀπουσιάζουν.

β) Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εἶναι φίλοι. Ἐγὼ καὶ σὺ εἴμεθα ἐξάδελφοι. Ἡμεῖς καὶ οἱ γονεῖς σου συναντώμεθα τακτικά, ἐνῶ σὺ καὶ οἱ φίλοι σου βλέπεσθε σπανίως. Ἐγὼ καὶ τὸ παιδί μου εἴμεθα ὄνιες.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπλαῖ προτάσεις, τὸ ρῆμα συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα, τὸ ρῆμα τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὸ ἐπικρατέστερον πρόσωπον. Εἶναι δὲ ἐπικρατέστερον τὸ α' πρόσωπον τοῦ β' καὶ τοῦ γ' καὶ τὸ β' τοῦ γ'.

β') Συμφωνία τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 15. α) Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἐχθροὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος. Αἱ Ἀθηναίαι εἶναι πρωτεύουσα. Τὰ Παναθήναια ἦσαν ἐορτὴ τῶν Ἀθηναίων.

β) Ἡ μητέρα καὶ ἡ κόρη εἶναι ἀγαπημένοι. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα εἶναι θλιμμένοι. Εἰς τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ. Τὸ σχολεῖον καὶ ὁ περιβόλος εἶναι πέτρινα.

γ) Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι τοῦ Πέτρου. Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ οἰκόπεδον εἶναι τῆς μητέρας. Ὁ Παῦλος εἶναι δέκα ἐτῶν. Τὸ ἐπιπλον εἶναι ἀξίας.

1. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλῆ προτάσεις, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν, ἂν δὲ εἶναι οὐσιαστικόν, συμφωνεῖ κατ' ἀνάγκην μὲν κατὰ πτώσιν, τυχαίως δὲ κατὰ γένος καὶ ἀριθμὸν.

2. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὑποκείμενα, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὴν πτώσιν τῶν ὑποκειμένων καὶ συνήθως κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον γένος.

3. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς γ' περιπτώσεως, τὸ κατηγορούμενον ἐκφέρεται κατὰ γενικὴν πτώσιν, ἢ ὅποια φανερώνει :

- α) **κτῆσιν**· τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ Πέτρου.
- β) **ιδιότητα**· ὁ Πέτρος εἶναι δέκα ἐτῶν.
- γ) **ἀξίαν**· ἡ βιβλιοθήκη εἶναι μεγάλης ἀξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις μὲ προσδιορισμούς

§ 16. Σόλων ὁ νομοθέτης ἐξελέγη ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν. Ἀριστείδης ὁ δίκαιος ἐξεώρασθη. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας εἶναι ὑψηλόν. Ἡ ἀπόστασις εἶναι δρόμος τριῶν ἡμερῶν. Τὸ ὄρος Πήλιον εἶναι κατάφυτον.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ λέξις ὁ νομοθέτης προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενον Σόλων, ὁμοίως αἱ λέξεις ὁ δίκαιος, τῆς ἐκκλησίας, τὸ Πήλιον προσδιορίζουν τὰ ὑποκείμενα τῶν προτάσεων Ἀριστείδης, τὸ κωδωνοστάσιον, τὸ ὄρος, ἢ δὲ γενικῆ τριῶν ἡμερῶν προσδιορίζει τὸ κατηγορούμενον δρόμος. Οἱ κύριοι δηλ. ὄροι τῆς προτάσεως εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορίζωνται ἀπὸ λέξεις, αἱ ὅποια λέγονται **προσδιορισμοὶ** καὶ αἱ ὅποια εἶναι :

1. Ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ λέγονται **ὀνοματικοὶ** προσδιορισμοί. Αὐτοί, ὅταν ἔχουν τὴν ἰδίαν πτῶσιν μετὰ τὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζουν, λέγονται **ὁμοιόπτωτοι**, π.χ. ὁ νομοθέτης μετὰ τὸ Σόλων, ὁ δίκαιος μετὰ τὸ Ἀριστείδης, τὸ Πήλιον μετὰ τὸ ὄρος. Ὅταν δὲ οἱ προσδιορισμοὶ δὲν συμφωνοῦν πρὸς τὸ προσδιοριζόμενον κατὰ πτῶσιν, λέγονται **ἐτερόπτωτοι** ἢ οἰκία τοῦ Πέτρου εἶναι ὥραία.

2. Τὰ ἐπιρρήματα λέγονται **ἐπιρρηματικοὶ** προσδιορισμοί. Χθὲς κατέβηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ λαοὶ βόσκουν τὴν νύκτα (ἔχει ἐπιρρημ. σημασίαν ἡ λέξις νύκτα).

Αἱ ἀνωτέρω προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτὸς τῶν κυρίων ὄρων ἔχουν καὶ προσδιορισμοὺς αὐτῶν, καλοῦνται **ἐπηυξημένοι** ἢ **πεπλατυσμένοι**.

α') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ὁμοιόπτωτοι

1. Παράθεσις καὶ ἐπεξηγήσις

§ 17. α') **Παράθεσις.** Ἡ Αἴγινα, τὸ νησί, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶχε ναυτικὸν ἰσχυρόν. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Παλαμᾶς, ὁ ποιητής. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν. Ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι. Σεῖς, οἱ γιαιτροί, εἰσθε λεπτολόγοι σ' ὅλα.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, τὸ οὐσιαστικὸν τὸ νησί προσδιορίζει τὴν λέξιν ἡ Αἴγινα, εἰς τὴν ὁποίαν προσθέτει τὸ γνωστὸν γνώρισμα, ὅτι εἶναι νησί· εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Παλαμᾶς, ὁ ποιητής, ἡ λέξις ὁ ποιητής προσδιορίζει τὴν λέξιν Παλαμᾶς καὶ προσθέτει ἕνα ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς, δηλ. τὴν ιδιότητα τοῦ ποιητοῦ. Ὁμοίως αἱ λέξεις τὰ δυὸ βουνά προσδιορίζουν τὰς λέξεις ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος, ἡ πρωτεύουσα τὴν λέξιν αἱ Ἀθῆναι, τὸ μέγα μοναστήρι, τὴν λέξιν ἡ Ἁγία Σοφία. Ἀπ' αὐτὰς τὰς λέξεις ἢ καθεμιά λέγεται προσδιορισμὸς **παραθετικὸς** ἢ **παράθεσις**.

Παράθεσις δηλ. εἶναι τὸ οὐσιαστικόν, πού τίθεται πλησίον ἄλλου οὐσιαστικοῦ ὡς προσδιορισμὸς καὶ προσθέτει εἰς αὐτὸ ἕν γνωστὸν γνώρισμα ἢ ἀπλῶς μίαν ιδιότητα, πού τὸ χαρακτηρίζει. Δύναται δὲ νὰ ἀναλύεται ἢ παράθεσις εἰς πρότασιν, ἢ ὁποία εἰσάγεται μετὰ ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν, π.χ. Καποδίστριας, ὁ Κυβερνήτης (= ὁ ὁποῖος ἦτο Κυβερνήτης). Ὁ Ὀλυμπος, τὸ ψηλὸ βουνὸ (= ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ψηλὸ βουνὸ).

2. β') **'Επεξήγησις.** Οί κλέφτες τούς ἀπάντησαν, οί **Κολοκοτρωναίοι.** Θά σέ θεραπεύσῃ ὁ κοινός ἰατρός, ὁ **χρόνος.** Κι ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἐχθρό, **ἀλογα καὶ πεζούρα.**

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις οἱ Κολοκοτρωναῖοι προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν οἱ κλέφτες καὶ ἐπεξηγεῖ, δηλ. κάμνει φανεράν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ὁμοίως ἡ λέξις ὁ χρόνος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἰατρός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔννοια γενικὴ καὶ ἀόριστος.

'Επεξήγησις δηλ. λέγεται ὁ προσδιορισμὸς ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, πού εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἀόριστος. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐπεξήγησιν δύναται νὰ τίθεται ἡ λέξις δηλαδή: **Οἱ κλέφτες τούς ἀπάντησαν, δηλ. οἱ Κολοκοτρωναῖοι.**

Εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ εἶναι ἀρετὴ, νὰ λέγῃς πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐπεξήγησις τοῦ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἐτέθη ὀλόκληρος πρότασις.

2. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 18. Οἱ Σπαρτιῶται ἐμάνθανον **ὀλίγα γράμματα.** Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον **πολλὰ πλοῖα.** Ὁ **ἐπιμελής** μαθητῆς **προάγεται.** Τὸ **πυκνὸν** δάσος εἶναι **ἀδιάβατον.** Οἱ **βαθεῖς** ποταμοί.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ἐπίθετα ἐπιμελής, πυκνόν, βαθεῖς, προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά, μαθητῆς, δάσος, ποταμοὶ καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτὰ κάποια ἰδιότητα, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτά. Ὁμοίως τὰ ἐπίθετα ὀλίγα καὶ πολλὰ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά γράμματα καὶ πλοῖα καὶ φανερώνουν ποσότητα. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ἐπιθετικοὶ** προσδιορισμοί.

'Επιθετικὸς προσδιορισμὸς δηλ. λέγεται τὸ ἐπίθετον (ἢ ἐπιθετικὴ μετοχὴ κλπ.), τὸ ὁποῖον προσδιορίζει εἰς τὴν ἰδίαν πτώσιν, ἕν οὐσιαστικὸν καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὸ γνωστὴν ἰδιότητα κατὰ τρόπον, πού νὰ ἀποτελῇ μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτό.

§ 19. Πολλάκις ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς μὲ τὸ ἄρθρον ἐκφέρεται χωρὶς τὸ οὐσιαστικόν, πού προσδιορίζει. Π.χ. ὁ γνωστικὸς εἶδε τὸν τρελλὸ καὶ φοβήθηκε. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνονται ὡς οὐσιαστικά: οἱ θνητοὶ (ἄνθρωποι) οἱ πλούσιοι, οἱ πτωχοί, ἡ οἰκουμένη (γῆ) ἡ δεξιὰ, ἡ ἀριστερὰ (χεῖρ),

οἱ παρόντες, οἱ ἀπόντες, ὁ τυχών, ὁ ἐνεστώς, ὁ παρακαθήμενος, ἡ μουσική, ἡ γλυπτική, ἡ ζωγραφική (ἐνν. τέχνη), τὰ ξένα, τὸ ἵππικόν, τὸ ναυτικόν, τὸ πεζικόν (ἐνν. στράτευμα), τὸ παρόν, τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον (ὁ παρών, παρελθών, μέλλων χρόνος) κλπ.

§ 20. Πολλῶν ἐπιθέτων τὸ οὐδέτερον μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικόν: τὸ κακόν (= ἡ κακία), τὸ δίκαιον, (= ἡ δικαιοσύνη), τὸ καλόν, τὸ συμβάν, τὸ καθήκον, τὸ συμφέρον, τὸ γεγονός, τὸ περιεχόμενον.

3. Κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 21. *Νὰ περιπατήτε μὲ τὸ κεφάλι ὄρθιον. Νὰ ἔχετε τὸ στήθος προτεταμένον. Κάθεται μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένον καὶ τὰ χέρια σταυρωμένα.*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἐπίθετον ὄρθιον ἀποδίδεται εἰς τὸ οὐσιαστικὸν κεφάλι. Εἶναι δηλ. κατηγορούμενον εἰς τὸ κεφάλι, χωρὶς νὰ ὑπάρχη τὸ συνδετικὸν ρῆμα. Ὅμοίως ἡ μετοχὴ προτεταμένον εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ στήθος. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ μετοχαὶ σκυμμένο καὶ σταυρωμένα, εἶναι κατηγορούμενα εἰς τὰ οὐσιαστικά, πού προσδιορίζουν, χωρὶς νὰ μεσολαβῆ συνδετικὸν ρῆμα. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοι λέγονται **κατηγορηματικοὶ** προσδιορισμοὶ.

Κατηγορηματικὸς δηλ. προσδιορισμὸς λέγεται ὁ προσδιορισμὸς, πού ἐκφέρεται μὲ ἐπίθετον (ἢ μὲ μετοχὴν ἐπιθετικὴν) καὶ ἀποδίδει εἰς τὸ οὐσιαστικὸν διὰ πρώτην φοράν μίαν ιδιότητα (ἐνῶ ὁ ἐπιθετικὸς ἀποδίδει μίαν ιδιότητα γνωστήν).

β') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐτερόπτωτοι

§ 22. 1. *Αἱ ἡμέραι τοῦ θέρους εἶναι θερμαί. Τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως κατεστράφη ἀπὸ τοὺς σεισμούς.*

2. *Τὸ βιβλίον τοῦ Πέτρου. Τὰ δένδρα τοῦ δάσους.*

3. *Ἀγέλη λύκων. Πλήθος ἀνθρώπων.*

4. *Ταξίδιον τριῶν ἡμερῶν* ἔκαμε ὁ Πέτρος.

5. *Βιβλίον εἴκοσι δραχμῶν.* Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιστήμων περιωπῆς.

6. Ὁ στρατιώτης εἶναι ἔνοχος λιποταξίας.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ γενικαὶ εἶναι προσδιορισμοὶ ἑτεροπύκτοι εἰς τὰ οὐσιαστικά καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν σχέσιν, πού ἔχει ἡ γενικὴ πρὸς τὰ οὐσιαστικά, λέγονται: 1) **δαιρετική**, 2) **κτητική**, 3) **ιδιότητος** 4) **τοῦ περιεχομένου**, 5) **τῆς ἀξίας**, 6) **τῆς αἰτίας**.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἂν κρίνη σκόπιμον, ἀναλύει τὴν σημασίαν ἐκάστης γενικῆς χρησιμοποιῶν καὶ ἄλλα παραδείγματα.

Σύνταξις τῶν παραθετικῶν τῶν ἐπιθέτων

§ 23. Ὁ Ὀλύμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὀσσης, (ἢ ἀπὸ τὴν Ὀσσαν). Ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμώτερος τοῦ Γεωργίου. Ἡ πατρίς εἶναι πολυτιμότερον τῶν γονέων (ἢ ἀπὸ τοὺς γονεῖς) εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ (ἢ) αὔριον. Ὁ Σωκράτης ἦτο σοφώτατος καὶ δικαιοτάτος ὄλων τῶν Ἀθηναίων (ἢ: ἀπ' ὄλους τοὺς Ἀθηναίους). Εἶναι προτιμότερον νὰ συνάψωμεν ναυμαχίαν εἰς Σαλαμίνα παρὰ (ἢ) νὰ πλεύσωμεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὄλων τῶν μαθητῶν (ἢ: ἀπ' ὄλους τοὺς μαθητάς).

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν ἐπίθετα συγκριτικοῦ καὶ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

§ 24. α) Τὸ συγκριτικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Ὀλύμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὀσσης, γίνεται σύγκρισις τοῦ Ὀλύμπου πρὸς τὴν Ὀσσαν ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμώτερος τοῦ Γεωργίου γίνεται σύγκρισις τοῦ Δημητρίου μὲ τὸν Γεώργιον. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συγκρίνεται πρὸς ἄλλο ὁμοειδές, λέγεται πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως· ἐκεῖνο δέ, πρὸς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ σύγκρισις, λέγεται δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως.

§ 25. Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται μὲ πολλοὺς τρόπους· μπορεῖ δηλ. νὰ εἶναι ὄχι μόνον τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως, ἀλλὰ καὶ οἰοσδήποτε ἄλλος ὅρος κύριος ἢ δευτερεύων. Εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ αὔριον, γίνεται σύγκρισις τοῦ σήμερον πρὸς τὸ αὔριον. Ὅμοίως εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι προτιμότερον νὰ ναυμαχήσωμεν εἰς τὴν Σαλαμίνα παρὰ νὰ πλεύ-

σωμεν εἰς τὸν Ἴσθμόν, γίνεται σύγκρισις τῆς ναυμαχίας εἰς τὴν Σαλαμίνα πρὸς τὸν ἀπόπλουον διὰ τὸν Ἴσθμόν.

§ 26. Ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως, ὅταν εἶναι οὐσιαστικόν, ἐκφέρεται μὲ γενικὴν πτώσιν ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν ἢ μὲ τὸ ἦ - παρὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πρὸς τὸν α' ὅρον. Ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς εἶναι ὀρμητικώτερος τοῦ Πηνειοῦ (= ἀπὸ τὸν Πηνειὸν - παρὰ ὁ Πηνειὸς - ἢ ὁ Πηνειός).

§ 27. β) Τὸ ὑπερθετικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα «ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ σοφώτατος τῶν Ἀθηναίων» γίνεται σύγκρισις τοῦ Σωκράτους μὲ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα «Ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὄλων τῶν μαθητῶν» γίνεται σύγκρισις τοῦ Πέτρου μὲ ὅλους τοὺς μαθητάς, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Τὸ ἐπίθετον δηλ. τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τίθεται, ὅταν συγκρίνεται κάτι πρὸς ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται χωριστά τὸ καθέν.

§ 28. Μετὰ τὸ ὑπερθετικὸν ἀκολουθεῖ γενικὴ πτώσις, ἢ ὁποῖα εἶναι κυρίως γενικὴ διαιρετικὴ· εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα ἡ γενικὴ τῶν Ἀθηναίων εἶναι διαιρετικὴ, διότι αὐτὴ φανεράννει τὸ σύνολον τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἓνας ἦτο ὁ Σωκράτης. Ἀντὶ δὲ τῆς γενικῆς μπορεῖ νὰ τεθῇ ἡ πρόθεσις ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων

α') Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα

§ 29. Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα φανερόνουν κάποιαν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκειμένου (βλ. Συντ. 10). Ἀπ' αὐτά,

1) Ὅσα φανερόνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου μεταβαίνει εἰς ἓν ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, λέγονται **μεταβατικά**: κόπτω τὸ δένδρον· σκάπτω τὸν κῆπον.

2) Ὅσα φανερόνουν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου δὲν μεταβαίνει κάπου, λέγονται **ἀμετάβατα**: τρέχω, παίζω, βαδίζω, γελῶ.

§ 30. Τὰ μεταβατικά ρήματα κανονικῶς ἔχουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας των τὸ ἀντικείμενον, δηλ. προσδιορισμόν, ὃ ὅποιος φανερώνει τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὅποιον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος.

Τὸ ἀντικείμενον τῶν μεταβατικῶν ρημάτων συνήθως ἐκφέρεται εἰς πτώσιν αἰτιατικὴν : ὁ πολὺς ἥλιος βλάπτει τὰ φυτά.

§ 31. Τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου (καὶ πᾶσα λέξις) καὶ ὀλόκληρος πρότασις νὰ τεθῆ ὡς ἀντικείμενον : Ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ. Ἡ πατρις τιμᾶ τοὺς πεσόντας εἰς τοὺς πολέμους πρὸς ἄμηναν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ ζωγράφος ζωγραφίζει ὅ,τι ὠραῖον ἔχει δημιουργήσει ἡ φύσις.

§ 32. α) Ὁ Πέτρος μετέχει τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ υἱὸς διαφέρει τοῦ πατρὸς. Ὁ Παῦλος ὑπερέχει ὄλων. Ὁ Δημήτριος ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας.

β) Ὁ Παῦλος ὁμοιάζει τοῦ πατρὸς του. Ἡ Γκιώνα λείπει τῆς Λιάκουρας.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς Γραμματικῶν.

δ) Χάρισαν τοῦ Πέτρου ἐν βιβλίον. Ὁ θεῖος μου ἔδωκε δῶρο.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι πολλὰ ρήματα ἔχουν τὸ ἀντικείμενον εἰς γενικὴν πτώσιν ἢ εἰς γενικὴν, ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν δοτικὴν τῆς ἀρχαίας (λέγω τῷ Γεωργίῳ) ἢ μὲ δύο πτώσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἂν κρίνη σκόπιμον νὰ διδάξῃ αὐτὰ, ὀφείλει νὰ προσφέρῃ καὶ ἄλλα παραδείγματα.

β') Μέσα ρήματα

§ 33. Ὁ καλὸς μαθητὴς, μόλις τὸ πρωὶ ἐγερεθῆ ἀπὸ τὸν ὕπνον, πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται, καθαρίζεται καὶ ἔτσι καθαρὸς πηγαίνει στὸ σχολεῖον.

Τὰ ρήματα, ἐγείρομαι, πλύνομαι, κτενίζομαι, καθαρίζομαι, ἐνδύομαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει ἀμέσως καὶ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἴδιον ὑποκείμενον. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα**. Εἰς αὐτὰ δηλ. τὸ ὑποκείμενον εἶναι συγχρόνως καὶ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος καὶ δι' αὐτὸ δύνανται νὰ ἀναλύωνται εἰς τὸ

ἐνεργητικὸν ῥῆμα καὶ τὴν ἀντίστοιχον αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν : λούομαι = λούω τὸν ἑαυτὸν μου, ὁ μαθητὴς κτενίζεται = κτενίζει τὸν ἑαυτὸν του. Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα αὐτοπαθῆ**.

γ') Παθητικὰ ῥήματα

§ 34. Τὰ παιδιά τῶν Σπαρτιατῶν ἐπεβλέποντο ἀπὸ τοὺς ἐπόπτας. Καθημερινῶς δὲ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τῶν γυμνασιῶν. Ὅσοι δὲν ὑπῆκουον εἰς τοὺς νόμους, ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ῥήματα ἐπεβλέποντο, ἐγυμνάζοντο, ἐτιμωροῦντο, φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον καὶ λέγονται **παθητικά**.

Παθητικά δηλ. ῥήματα λέγονται, ὅσα σημαίνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον. Τὰ παθητικὰ ῥήματα κανονικῶς σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικά, πού συντάσσονται μὲ αἰτιατικὴν : διδάσκω - διδάσκομαι, σκάπτω - σκάπτομαι, κόπτω - κόπτομαι κ.ἄ.

§ 35. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρχεται τὸ πάθημα τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ποιητικὸν αἷτιον**, π.χ. ὁ ἀγρός καλλιεργεῖται ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ. Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Τὰ χρήματα ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ πατρὸς μου. Ἐστάλη ἀπὸ τὸν δῆμον ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ συνέδριον. Ὁ Παῦλος ἐκτιμᾶται ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του.

Τὸ ποιητικὸν αἷτιον ἐκφέρεται συνήθως μὲ τὰς προθέσεις ὑπό, παρὰ καὶ γενικὴν ἢ μὲ τὴν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν.

§ 36. Ὅταν ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξις μετατρέπεται εἰς παθητικὴν, ὅταν δηλ. τὸ ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ῥῆμα, πού ἔχει τὸ ἀντικείμενον εἰς τὴν αἰτιατικὴν πτῶσιν, μετατρέπεται εἰς παθητικόν, τότε τὸ μὲν ἀντικείμενον τοῦ ἐνεργητικοῦ ῥήματος γίνεται ὑποκείμενον τοῦ παθητικοῦ, τὸ δὲ ὑποκείμενον γίνεται ποιητικὸν αἷτιον τοῦ παθητικοῦ: Οἱ Ἕλληνας ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας. Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ μαθηταὶ καλλιεργοῦν τὸν κῆπον. Ὁ κῆπος καλλιεργεῖται ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

είναι ἀθῶος. Ὁ θεῖος μᾶς λέγει, **δτι** ἔχει ταξιδεύσει εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἡ μητέρα μᾶς ὑπεσχέθη, **δτι** θὰ παρασκευάσῃ γλύκισμα διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς. Ὁ Πέτρος ἔλεγεν, **δτι** θὰ ἦρχετο εἰς τὴν ἐκδρομὴν, ἀλλὰ μᾶς εἰδοποίησεν, **δτι** ἤμποδίσθη ἀπὸ κάποιαν ἀπασχόλησιν.

Εἰς ἕκαστον ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν δύο προτάσεις, μία κυρία καὶ ἡ ἄλλη δευτερεύουσα, ἡ ὁποία εἰσάγεται μὲ τὸν σύνδεσμον **δτι** καὶ χρησιμεύει πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ εἶναι ἀντικείμενον αὐτῆς. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ τὸ **δτι** καὶ εἶναι συμπλήρωμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὅποσον ἐξαρτῶνται, λέγονται **εἰδικαὶ προτάσεις**. Αἱ εἰδικαὶ προτάσεις ἐκφέρονται μὲ τὸ **δτι** καὶ ὀριστικὴν ὄλων τῶν χρόνων.

Ρήματα, τὰ ὁποῖα συντάσσονται μὲ εἰδικὴν πρότασιν, εἶναι τὰ λέγω, νομίζω, ὑπόσχομαι, ὁμολογῶ, καὶ ὅσα ἔχουν σημασίαν ὁμοίαν μὲ αὐτά.

β') Αἰτιολογικαὶ προτάσεις

§ 44. Ἐπειδὴ εἶμαι ἀσθενής, δὲν θὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἐκδρομὴν. Ἐπειδὴ ἔβρεχε ἐπὶ δύο ἡμέρας, διεκόπη ἡ συγκοινωνία τοῦ χωριοῦ μὲ τὴν πόλιν. Τὸ ταξίδι αὐτὸ εἶναι κουραστικόν, **διότι** οἱ δρόμοι εἶναι ἀκατάστατοι. Αὔριον θὰ μείνω ὄλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, **διότι** εἶμαι κακοδιάθετος.

§ 45. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν γίνεται ἐκεῖνο, ποῦ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, ποῦ φανερώνουν, διατὶ γίνεται ἐκεῖνο, ποῦ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις, λέγονται **αἰτιολογικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους, **ἐπειδὴ, διότι, γιατί**. Κανονικῶς τίθεται ὁ ἐπειδὴ, ὅταν προηγῆται ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις καὶ ἀκολουθῆ ἡ κυρία. Οἱ σύνδεσμοι **διότι** καὶ **γιατί** τίθενται συνήθως, ὅταν προηγῆται ἡ κυρία καὶ ἀκολουθῆ ἡ αἰτιολογικὴ.

γ') Τελικαὶ προτάσεις

§ 46. Τὸ Συμβούλιον συνήλθεν εἰς συνεδρίαν, **ἵνα** ἐνεργήσῃ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὁ Ὑπουργὸς ἐκάλεσεν εἰς σύσκεψιν

τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὀργανώσεων, **ἵνα** συσκεφθοῦν διὰ τὰ ζητήματα τῶν. Ὁ Γεώργιος ἐπῆγεν εἰς Γαλλίαν, **ὅπως** τελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς του. Ὁ Νομάρχης ἐπισκέφθη τὸ χωριό μας, **διὰ** νὰ εἴρῃ κατάλληλον χῶρον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ σίτου.

§ 47. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερῶνουν τὸν σκοπὸν (τέλος), διὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις λέγονται **τελικαί**. Αἱ τελικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους **ἵνα**, **ὅπως**, **διὰ** νὰ καὶ ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν.

Σημείωσις. Εἰς τὰς φράσεις ὅπως « Τὸ Ὑπουργεῖον διέταξε νὰ λήξουν τὰ μαθήματα ἐνωρίτερον », « Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ συναντηθῶ μὲ τὸν θεῖόν μου », « Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ κάμνουν κάθε ἐργασίαν » συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος « διέταξε » (δηλ. ἀντικείμενον) εἶναι τὸ « νὰ λήξουν » τοῦ « θὰ ἤθελα » τὸ « νὰ συναντηθῶ », τοῦ « δὲν δύνανται » τὸ « νὰ κάμνουν », δηλ. πρότασις, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ **νὰ**, ἢ ὁποῖα προῆλθεν ἀπὸ ἀνάλυσιν ἀπαρεμφάτου τῆς ἀρχ. γλώσσης. Ρήματα, ποὺ συντάσσονται μὲ τὸ **νὰ** καὶ ρῆμα, εἶναι τὸ **θέλω**, **δύναμαι** καὶ ὅσα ἔχουν ὅμοιον σημασίαν.

δ') Ὑποθετικαὶ προτάσεις

§ 48. **Ἄν** ἰδῆς τὸ θεῖόν σου, τοῦ λέγεις, ὅτι τὸν θέλω. **Ἄν** ἔχῃς ἄλλην γνώμην, τὴν ἀνακοινῶνεις εἰς τὸ Συμβούλιον. **Ἄν** δὲν τὸν διέτασσον, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε. **Ἄν** εἶχαμε ποτιστικὸν νερό, δὲν θὰ ἀφῆναμεν ἄσπαρτην ἔκτασιν. **Ἐὰν** τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω εἰς τὸν κινηματογράφον. **Ἐὰν** πωλήσω τὰ προϊόντα τῆς ἐφετείνης χροονιάς, θὰ ἀγοράσω μηχανήματα. **Ἄν** εἶχα χρήματα πολλὰ, θὰ σποῦδαζα δύο μαθητὰς ἀπὸ τὸ χωριό. **Ἄν** παρουσιάζετο ἀνάγκη νὰ ἀδικήσω ἢ νὰ ἀδικηθῶ, θὰ προτιμοῦσα νὰ ἀδικηθῶ.

§ 49. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερῶνουν ὑπὸ ποῖον ὄρον, δηλ. μὲ ποῖαν προϋπόθεσιν μπορεῖ νὰ γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ὑποθετικαί** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικοὺς συνδέσμους **ἄν**, **ἐὰν** καὶ ὑποτακτικὴν ἢ ὀριστικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται καὶ ἀπλῶς

ὑπόθεσις, ἡ δὲ κυρία λέγεται **ἀπόδοσις τῆς ὑποθέσεως**. Αἱ δύο μαζί ἀποτελοῦν τὸν **ὑποθετικὸν λόγον**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αἱ ὑποθετικαὶ προτάσεις εἰσάγονται καὶ μετὰ τὸ **σάν** καὶ **ἄμα**: *Σάν θέλῃς, ἔρχεσαι. Ἄμα ψάξῃς, θὰ τὸ βρῆς.*

ε') Παραχωρητικαὶ προτάσεις

§ 58. *Ἄν καὶ εἶμαι κακοδιάθετος, ἐν τούτοις δὲν θὰ λείψω ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν. Μολονότι τοῦ συνέστησα νὰ εἶναι προσεκτικός, αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀφαιρῆται. **Κι ἂν ἀκόμη** με ὑποβάλουν εἰς βασανιστήρια, ἐγὼ θὰ ἀρνοῦμαι. **Οὔτε κι ἂν** με κρέμαγαν, θὰ μαρτυροῦσα τίποτε. **Κι ἂν ἤρχετο**, δὲν θὰ τὸν ἐδεχόμην.*

51. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν παραχώρησιν ὡς πρὸς ἐκεῖνο, ποῦ φανερώνει ἢ κυρία πρότασις. Αἱ προτάσεις αὗται λέγονται **παραχωρητικαὶ** καὶ εἶναι κυρίως ὑποθετικαὶ προτάσεις. Αἱ παραχωρητικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μετὰ τὸ **ἂν καί**, **μολονότι**, **κι ἂν**, **κι ἂν ἀκόμα** καὶ, ὅταν ὑπάρχῃ ἄρνησις, μετὰ τὸ **οὔτε κι ἂν** καὶ μετὰ τὰς ἐγκλίσεις τῶν ὑποθετικῶν προτάσεων.

στ') Χρονικαὶ προτάσεις

§ 52. *Ὅτε ἤμουν μαθητῆς, εἶχα ἐπίδοσιν εἰς τὰ ἀγωνίσματα. Ἄφ' ὅτε ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία, ὁ κόσμος συνεκεντρώθη εἰς τὸ χοροστάσιον, διὰ νὰ πανηγυρίσῃ. Ἄφ' ὅτου ἐγνώρισα τὸν Πέτρον, δὲν ἔπαυσα νὰ τὸν συναναστρέφωμαι. Ὅταν τελειώσω τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, θὰ ἀνοίξω ἰδικὸν μου κατάστημα. Ὅσάκις συναντοῦσα τὸν διδάσκαλόν μου, ἐδοκίμαζον συγκίνησιν ἕως ὅτου αὐτὸς με ἐνεθάρρυνε νὰ τὸν θεωρῶ σάν πατέρα μου. Μέχρις ὅτου συνέλθω ἀπὸ τὸ πένσιμο, πέρασαν δύο ὄρες. **Εὐθύς ὡς ἐπληροφορήθην**, ὅτι ἐκηρύχθη ἐπιστράτευσις, ἔσπευσα νὰ παρουσιασθῶ ἀπὸ τοὺς πρώτους. **Εὐθύς ὡς τελειώσω** τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω νὰ σὲ συναντήσω. **Μόλις ἔμαθον** τὸ ἀτύχημα, ἔτρεξα νὰ προσφέρω κάθε βοήθειαν.*

§ 53. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας προτάσεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται ἢ ἐγίνε ἢ θὰ γίνῃ κάτι. Αἱ δευτερεύουσαι

αὐταὶ προτάσεις λέγονται **χρονικαί**. Ἐκφέρονται δὲ μὲ τούς χρονικούς συνδέσμους, **ὅτε, ὅποτε, ἀφ' ὅτου, ἕως ὅτου, μέχρις ὅτου, μόλις, ὅταν, ὅπότεν, εὐθύς ὡς** καὶ μὲ ὀριστικὴν (ἢ ὑποτακτικὴν, ἂν φανερώσῃ, ὅτι περιμένομεν κάτι).

ζ') Συμπερασματικαὶ προτάσεις

§ 54. Τὴν νύκτα ἔπυσε πολὺ χιόνι, **ὥστε εἶχαν ἀποκλεισθῆ οἱ κάτοικοι**. Ὁ ποταμὸς εἶναι βαθύς, **ὥστε νὰ εἶναι πλωτὸς μὲ καράβια**. Ὁ στρατὸς δὲν συνήρτησε κανένα χωριὸν κατὰ τὴν πορείαν, **ὥστε ἠναγκάσθη νὰ καταυλισθῆ εἰς τὸ ἔπαιθρον**.

§ 55. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαὶ προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ δηλουμένου ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀποτελεσματικαὶ** ἢ **συμπερασματικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **ὥστε** καὶ ὀριστικὴν ἢ μὲ τὸ **ὥστε νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

η') Ἐνδοιαστικαὶ προτάσεις

§ 56. Φοβοῦμαι, **μήπως κουρασθῶ εἰς τὴν ἐκδρομὴν**. Ὑπάρχει κίνδυνος, **μήπως γίνῃ συζήτησις δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον**. Κοίτα, **νὰ μὴ παρασυρθῆς**. Πρόσεχε, **μήπως δὲν σοῦ στείλουν καλὸ κρέας**. Φοβάται, **μὴ δὲν ἐπιστρέψῃς**. Πρόσεχε, **μὴ σὲ δαγκάσῃ ὁ σκύλος**.

§ 57. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις ἐκφράζουσι φόβον (ἐνδοιασμόν) διὰ κάτι κακόν, ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ, ἢ γιὰ κάτι ἀνεπιθύμητον. Αὐταὶ λέγονται **ἐνδοιαστικαὶ** προτάσεις καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **μήπως, μὴ, μὴν, νὰ μὴ**, καὶ ὑποτακτικὴν.

θ') Ἀναφορικαὶ προτάσεις

§ 58. Ἐπέτυχεν ἡ ἐγχείρησις, **τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ πατέρας μας**. Προκόπτουν, **ἄσσοι ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν**. Ἄπ' ἄσας ἐκθέσεις διώρθωσεν ὁ Διευθυντὴς μας, **ἡ καλύτερη ἦτο τοῦ Πέτρου**. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἄθῳς, **δι' ἄσα τὸν κατηγοροῦν**. Ὅποιον γνωστὸν ἦ σταντινῶς εἶναι ἄθῳς, **δι' ἄσα τὸν χαιρετᾷς σὺ πρῶτος**. Θὰ σὲ στανσυγενῆ σταντιᾶς, **πρέπει νὰ τὸν χαιρετᾷς σὺ πρῶτος**. Θὰ σὲ σταντιᾶς εἰς τὸ κέντρον, **ἄσου ἐκαθίσταμεν χθές**. Ἄπὸ ἄσου καὶ ἂν

περάσης, θὰ σέ ἰδῶ. **“Ο,τι κι ἂν κάμης δὲν μπορεῖ νὰ μείνη κρυφό. Ἐκεῖ, ποῦ θὰ πᾶς, θὰ συναντήσης πολλοὺς γνωστούς.**

§ 59. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὅποια εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα, ἀποδίδονται καὶ ἀναφέρονται εἰς κάποιον ὕρον τῆς κυρίας προτάσεως ἢ εἰς ἄλλον, ποῦ ἐννοεῖται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀναφορικά**.

ι') Ἑρωτηματικαὶ προτάσεις

§ 60. Δὲν ξεύρω, **ἂν θὰ εὐκαιρήσω** αὐριον. Σὲ παρακαλῶ, νὰ ἐρωτήσης τὸν θεῖόν σου, **ποῖον φαγητὸν τοῦ ἀρέσει**. Σᾶς ἔγραψε ὁ πατέρας σας, **πότε θὰ ἐπιστρέψῃ** ἀπὸ τὸ ταξίδι; Ἄπορῶ, **πῶς μπορεῖς** νὰ κάθῃσαι ἀργός. Ἐδιάβασες εἰς τὴν ἐφημερίδα, **ποῖαν ὥραν** θὰ ψαλλῇ ἡ δοξολογία;

§ 61. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἀντικείμενον τῶν ρημάτων: « δὲν ξεύρω », « νὰ ἐρωτήσης », « σᾶς ἔγραψε », « ἀπορῶ », « ἐδιάβασες », εἶναι ὀλόκληροι προτάσεις, ποῦ εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἐρωτηματικὰ ἐπιρρήματα. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικά** δευτερεύουσαι καὶ τίθενται ὡς ἀντικείμενα διαφόρων ρημάτων· εἰσάγονται δὲ μὲ τὸ **ἂν** ἢ μὲ **ἀντωνυμίας ἐρωτηματικὰς** ἢ μὲ **ἐπιρρήματα ἐρωτηματικά**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἑ μ ε τ ο χ ῆ

§ 62. Α'. **Οἱ ἀπουσιάζοντες** μαθηταὶ ὀφείλουσαν νὰ δικαιολογοῦν τὰς **γενομένας** ἀπουσίας των καὶ νὰ προσέρχονται μετὰ τῶν κηδεμόνων εἰς τὸ σχολεῖον. **Οἱ δὲ συγκεντρώσαντες** ἀπουσίας περισσότερας τῶν 100, πρέπει νὰ προσαγάγουν καὶ πιστοποιητικὸν τοῦ **ἐπισκεπτομένου** αὐτοὺς ἱατροῦ.

Β'. Οἱ Πέρσαι **ἀποβιβασθέντες** εἰς Μαραθῶνα ἀντιμετώπισαν τοὺς δεκακισχιλίους Ἀθηναίους ὀπλίτας, οἵτινες **πληροφορημένοι** περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν δὲν ἐδειλίασαν, ἀλλ' **ἐκκινήσαντες** ἀμέσως ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔφθασαν ἐγκαίρως εἰς Μαραθῶνα. Μετ' αὐτῶν ἠνώ-

θησαν και χίλιοι Πλαταιεῖς **θέλοντες** νὰ συμπολεμήσουν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν οἱ Ἕλληνες **καίπερ ὄντες** πολὺ ὀλιγώτεροι τὸν ἀριθμὸν, καὶ **κινδυνεύοντες** νὰ ὑπερφαλαγγισθοῦν, ὁμως δὲν ἐπτοίγησαν· **ψάλλοντες** τὸ πολεμικὸν ἔσμα (τὸν παιᾶνα) καὶ **παροτρύνοντες** ὁ εἷς τὸν ἄλλον διέσπασαν τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν καὶ **καταδιώκοντες** αὐτοὺς κατὰ πόδας τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς πλοῖα, διὰ νὰ σωθοῦν. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης ἐνεθάρρουν ἀλλήλους **κραυγάζοντες** : « Μὴ δειλιῶμεν ! Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν κρίνεται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος· **νικήσαντες** θὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι· **ἠττηθέντες** δὲ θὰ γίνωμεν δοῦλοι ».

Γ'. Οἱ μύριοι Ἕλληνες τοῦ Κύρου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἐνοιῶσαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν **ἐγκαταλελειμμένων** καὶ **ἀποκλεισμένων** εἰς τὰ βῆθη τῆς Ἀσίας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκουράσθησαν **βαδίζοντες** διὰ μέσον δυσβάτων ὁρέων· ἀλλὰ δὲν ἔπαυσαν **ἐλπίζοντες**, ὅτι οἱ κόποι τῶν δὲν θὰ πᾶν χαμένοι. Πράγματι μετὰ κοπιώδη πορείαν, μόλις ἀπὸ μακρὰν ἀντίκρουσαν τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, **ἠσθάνθησαν** τοὺς ἑαυτοὺς τῶν **ἀναλαβόντας** ἀπὸ τὴν κούρᾳσιν καὶ **σωθέντας**.

§ 63. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν μετοχαί, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζουν διαφόρους ὅρους τῆς προτάσεως.

1. Εἰς τὴν α' περίπτωσιν, αἱ μετοχαὶ οἱ ἀπουσιάζοντες, τὰς γενομένας, τοῦ ἐπισκεπτομένου προσδιορίζουν ἀντιστοίχως τὰς λέξεις οἱ **μαθηταί**, ἀπουσίας καὶ ἱατροῦ καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτὰς τὴν ἔνοιαν, πὺ φανερῶνουν τὰ ἀντίστοιχα ῥήματα. Εἶναι δηλαδὴ τρόπον τινὰ ἐπίθετα τῶν οὐσιαστικῶν, πὺ προσδιορίζουν· δι' αὐτὸ λέγονται **ἐπιθετικά μετοχαί** καὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀναφορικὴν πρότασιν : οἱ ἀπουσιάζοντες **μαθηταί** = οἱ **μαθηταί**, οἱ ὁποῖοι ἀπουσιάζουν, τὰς γενομένας ἀπουσίας = τὰς ἀπουσίας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κλπ. Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ συνήθως ἐκφέρεται μὲ τὸ ἄρθρον.

2. Εἰς τὴν β' περίπτωσιν, α) αἱ μετοχαὶ ἀποβιβασθέντες (= ἀφοῦ ἀπεβιβάσθησαν), ἐκκινήσαντες (= ἀφοῦ ξεκίνησαν), φανερῶνουν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πὺ προσδιορίζει· αἱ μετοχαὶ αὗται λέγονται **χρονικά**.

β) Αἱ μετοχαὶ **πληροφορημένοι** (= ἐπειδὴ εἶχον πληροφορίαν), **θέλοντες** (= διότι ἤθελον), φανερῶνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν

ὅποιαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν αἱ μετοχαὶ αὐταὶ λέγονται **αἰτιολογικαί**.

γ) Αἱ μετοχαὶ ὄντες (= ἄν καὶ ἦσαν), κινδυνεύοντες (= ἄν καὶ ἐκινδύνεουν), φανερώνουν πρᾶξιν, πού εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, τὴν ὅποιαν προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ἀντιθετικά** ἢ **ἐναντιωματικά**.

δ) Αἱ μετοχαὶ ψάλλοντες (= μετὰ τραγούδια), παροτρύνοντες (= μετὰ παροτρύνσεις), καταδιώκοντες, φανερώνουν τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **τροπικά**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἢ τροπικὴ μετοχὴ λέγει εἰς - **ας**: *τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξις, περάσαμε τὴν ἡμέρα στὴν ἐκδρομὴν παίζοντας, χορεύοντας, τραγουδώντας καὶ κολυμβώντας.*

ε) Αἱ μετοχαὶ νικῆσαντες (= ἐὰν νικήσωμεν), ἠττηθέντες (= ἐὰν ἠττηθῶμεν), φανερώνουν τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὅποιαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ὑποθετικά**.

Αἱ χρονικά, αἰτιολογικά, ἐναντιωματικά, τροπικά καὶ ὑποθετικά, ἐπειδὴ φανερώνουν ἐπιρρηματικὴν σχέσιν πρὸς τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν, λέγονται μετὰ ἓν ὄνομα **ἐπιρρηματικά** (προσδιορίζουν δηλ. κυρίως τὸ ρῆμα).

§ 64. Εἰς τὴν γ' περίπτωσιν ἡ μετοχὴ «βαδίζοντες» ἀποδίδεται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐκονοράσθησαν» εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ ὡς κατηγορούμενον. Ὁμοίως αἱ μετοχαὶ «ἐγκαταλελειμμένους» καὶ «ἀποκλεισμένους» ἀποδίδονται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐνοιωθαν» ὡς κατηγορούμενα εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος «τοὺς ἑαυτοὺς των». Ἐπίσης ὡς κατηγορούμενα ἀποδίδονται καὶ αἱ μετοχαὶ «ἀναλαβόντας» καὶ «σωθέντας» εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡσθάνθησαν «τοὺς ἑαυτοὺς των». Αἱ μετοχαὶ, πού ἀποδίδονται ὡς κατηγορούμενα διὰ μέσου ἐνὸς ρήματος εἰς τὸ ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον αὐτοῦ, λέγονται **κατηγορηματικά μετοχαί**.

Σχήματα λόγου (Λεκτικοί τρόποι)

§ 65. Συχνά εἰς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον δὲν τηροῦνται κανονικὰ καὶ ἀπαράβατα ὅλα, ὅσα διδάσκει ἡ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸν σχετικὰ μὲ τὴν συντακτικὴν πλοκὴν τῶν λέξεων ἢ σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν, πού πρέπει νὰ ἔχη κάθε λέξις εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου ἢ σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, πού χρειάζονται κανονικὰ διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν νοημάτων, ἢ τέλος σχετικὰ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, πού χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν λόγον.

Αἱ διαφοροὶ αὐταὶ ἰδιορρυθμίαι τοῦ λόγου, οἱ ἰδιαίτεροι δηλαδὴ λεκτικοὶ τρόποι, πού παρουσιάζονται μὲ παράβασιν τῶν συνηθισμένων γραμματικῶν κανόνων, λέγονται **σχήματα τοῦ λόγου**.

Ἐκ τῶν κατωτέρω παραδείγματα θὰ διακρίνωμεν τὰ συνηθέστερα σχετικὰ φαινόμενα εἰς τὴν νέαν μας γλῶσσαν.

§ 66. Τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ στρατεύματος ἔφθανε μέχρι τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε τὰς πτέρυγας τῆς παρατάξεώς του ἀκαλόπτους. Τὸ τετράδιον ἔχει 50 φύλλα. Ἀπὸ τὸν πάγον ἔχουν καὶ τὰ μάτια τῶν φητῶν.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις κέρας δὲν ἔχει τὴν κυρίαν σημασίαν, πού εἶχε τὸ πρῶτον (κέρας ζῴου), ἀλλὰ ἔχει μεταφορικὴν (μεταφέρεται δηλ. ἀπὸ μίαν ἔννοιαν εἰς ἄλλην), διότι ὁ ὁμιλῶν εὐρίσκει κάποιαν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν κεράτων τοῦ ζῴου καὶ τῶν ἄκρων τῆς παρατάξεως τοῦ στρατοῦ. Οὕτω καὶ αἱ λέξεις πτέρυγες, φύλλα, μάτια, δὲν ἔχουν τὴν κυρίαν σημασίαν των, ἀλλὰ μεταφορικὴν. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τῆς σημασίας τῶν λέξεων εἰς τὸν λόγον, (πού βασιζέται εἰς κάποιαν ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων), λέγεται **μεταφορά**.

Σημείωσις. Πολλάκις ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως χάνεται καὶ ἐπικρατεῖ ἄλλη, π.χ. εἰρήθης = ὁ ἔχων καλὸν ἦθος, ὁ ἀπονήρευτος, ὁ ἀφελής, δηλαδὴ κουτός. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις ἀγαθός, ἀγαθοῦλης κλπ.

Ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴν τῆς σημασίας τῶν λέξεων ἔχομεν διάφορα σχήματα ἢ λεκτικούς τρόπους. Σημειοῦμεν τὰ συνηθέστερα:

§ 67. α) **Συνεκδοχή**. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειρίζομεθα λέξιν, πού φανερώνει τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου ἢ τὸν ἓνα ἀντὶ

τῶν πολλῶν ἢ τὸ ὄργανον ἀντὶ τῆς ἐνεργείας, π.χ. ὁ Βούλγαρος (ἀντί: οἱ Βούλγαροι) ἔχει τὸ μάτι του στὸ Αἰγαῖον. Κατέφυγεν εἰς τὴν στέγην μας (ἀντί: εἰς τὴν οἰκίαν). *Αναφε τὸ ντουφέκι εἰς τὸν κάμπον (ἀντί: οἱ πυροβολισμοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν).

§ 68. β) **Μετωνυμία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν εἰς τὰς φράσεις: εἰς τὸν **Ὅμηρον** ὑπάρχον ὑψηλαὶ ἔννοιαι. ὅπως καὶ εἰς τὸν **Θουκυδίδην**. Τὸ **θέατρον** ἐξέσπασεν εἰς γέλωτας. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς λέγομεν τὸν ποιητὴν ἀντὶ νὰ εἴπωμεν τὰ ἔργα αὐτοῦ (εἰς τὸν **Ὅμηρον** ἀντί: εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ὁμήρου) καὶ τὸ θέατρον ἀντὶ τοῦ περιεχομένου (τὸ θέατρον ἀντί: οἱ ἐντὸς τοῦ θεάτρου).

§ 69. γ) **Ἀλληγορία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειριζόμεθα μίαν λέξιν ὄχι μὲ τὴν σημασίαν της, ἀλλὰ μὲ ἄλλην, (πού ἔχει ὁ ὁμιλῶν εἰς τὸν νοῦν του), μὲ ἀλληγορικὴν δηλαδὴ σημασίαν, π.χ. ἐγὼ θὰ βγάλω τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιά! (θὰ χωρίσω τοὺς φιλονεικοῦντας· θὰ λύσω τὰς διαφορὰς τῶν ἐξωργισμένων).

§ 70. δ) **Εἰρωνεία.** Ὅταν μὲ προσποιήσιν καὶ διὰ νὰ ἀστευθεῖν ἢ νὰ ἐμπαίζωμεν ἄλλον, λέγομεν τὰ ἀντίθετα, π.χ. εἶναι πολὺ ἐξυπνος (δηλ. κουτός), πόσο ψηλός! (δηλ. πολὺ κοντός).

§ 71. ε) **Εὐφημισμός.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν λέγωμεν λέξιν, πού ἔχει καλὴν σημασίαν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κακὴν ἀπὸ φόβον κλπ., π.χ. *Εὐξείνος πόντος, καλόμοιρες, καλὸ σπυρί, τὸ γλυκάδι* (ἀντί: τὸ ξύδι) κλπ.

Ὅλοι οἱ λεκτικοὶ τρόποι, πού εἶδομεν ἀνωτέρω, εἶναι σχετικοὶ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων.

§ 72. Ἀλλὰ ἔχομεν καὶ ἄλλα σχήματα σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, πού χρειάζονται εἰς κάθε ἔκφρασίν μας. Διὰ νὰ ἐκφράσωμεν δηλ. τὰ νοήματά μας εἰς τὸν λόγον, μεταχειριζόμεθα πολλακίς λέξεις περισσοτέρας τοῦ δέοντος· τότε ἔχομεν **πλεονασμόν**· π.χ. *Σὺ νὰ λέγῃς τὰ ἀληθῆ, ὄχι ψευδῆ. Νὰ σιωπᾶτε, νὰ μὴ ὁμιλῆτε.*

§ 73. Ἐπίσης λέγομεν: *Τῆς Ρούμελης τὰ παιδιὰ* (ἀντί: οἱ Ρουμελιῶται). *Ὁ γέρος τοῦ Μοριά* = ὁ Κολοκοτρώνης, δηλ. λέγομεν μίαν

έννοιαν με δύο λέξεις και όχι με μίαν, πού πρέπει· τὸ σχῆμα τότε λέγεται **περίφρασις**.

§ 74. "Όταν πάλιν μεταχειριζώμεθα ὀλιγωτέρας τοῦ δέοντος λέξεις, τότε ἔχομεν **βραχυλογία**ν π.χ. ἐγὼ ἐμελέτησα πολὺ. Σὺ ὄχι (= σὺ δὲν μελέτησες πολὺ).

§ 75. Ἐπίσης ὑπάρχουν σχήματα σχετικὰ μετὰ τὴν θέσιν τῶν λέξεων π.χ. μετὰ τὴ δική σου ἦρθα στὸν κόσμον τῆ λατρεία. Πίνω τὸ ὀριστάλαχτο τῆς πλάκας τὸ φαρμάκι (Παλαμᾶς). Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς ἡ λέξις λατρεία ἐτέθη ὄχι μετὰ τὴν φράσιν μετὰ τὴ δική σου, ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ μεταξύ ἐτέθησαν ἄλλαι. "Ἐτσι καὶ ἡ λέξις φαρμάκι. Τότε τὸ σχῆμα λέγεται **ὑπερβατόν**. (Πολλὰς περιπτώσεις ἔχομεν εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια).

§ 76. Ὑπάρχουν ἀκόμα σχήματα σχετικὰ μετὰ τὴν γραμματικὴν καὶ συντακτικὴν συμφωνίαν καὶ κανονικότητα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων καὶ φράσεων π.χ. ὅλο τὸ χωριὸν σήμερον ἦρθαν εἰς τὴν πανήγυριν. "Ὅλος ὁ στρατὸς ἔκαμαν ἔφοδον.

Εἰς αὐτὰς τὰς φράσεις ἔχομεν ὑποκείμενον ἑνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ῥῆμα πληθυντικοῦ· διότι εἰς τὸ νοῦν μας εἶναι « οἱ πολλοὶ » (στρατὸς = ἄνδρες, χωριὸν = χωρικοὶ) καὶ ὄχι ἕνας.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ λέγεται σχῆμα **κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοούμενον**.

§ 77. Τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα σχήματα καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα μεταχειρίζονται συνήθως οἱ ῥήτορες (ῥητορικὰ σχήματα)· π.χ. **ἀσύνδετον, πολυσύνδετον, προσωποποιία, δξύμωρον** κλπ.

Γενικώτερον εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας γίνεται χρῆσις πολλῶν σχημάτων λόγου, διὰ νὰ γίνετα ὁ λόγος τεχνικώτερος. Προκαλεῖται οὕτω περισσώτερον ἢ προσοχή μας εἰς ὀρισμένον σημεῖον τοῦ λόγου καὶ γεννᾶται ἰδιαίτερα ἐντύπωσις. Πολλὰ περιπτώσεις ὑπάρχουν ἰδίᾳ εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Τί διδάσκει ἡ Γραμματική	5
--------------------------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα	6
Φωνήεντα	6
Σύμφωνα	8
Δίφθογγοι	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Συλλαβαί. Συλλαβισμός	11
Τόνοι	13
Πνεύματα	15
Ἄτονοι λέξεις	15
Ἐγκλιτικαὶ λέξεις	16
Ὀρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φθογγικὰ πάθη	19
Ἐναλλαγὴ φωνηέντων	19
Ἐκθλιψις	19
Εὐφωνικὸν ν καὶ ς	20
Κρᾶσις	20
Συναίρεσις	21
Πάθη συμφώνων	21
Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις	21
Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.	22

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου	24
Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	25

Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ	25
Πτώσεις	26
Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις	27
Τὸ ἄρθρον	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὀνόματα οὐσιαστικά	29
Κλίσις οὐσιαστικῶν. Πρώτη κλίσις	30
Δευτέρα κλίσις οὐσιαστικῶν	36
» » συνηρημένων	39
Τρίτη κλίσις	40
Φωνηεντόληκτα	41
Ἀφωνόληκτα	44
Ἐνρινόληκτα	49
Ἐνρινόληκτα	51
Ἰγρόληκτα με χαρακτήρα ρ.	52
Σιγμόληκτα	55
Ἀνώμαλα οὐσιαστικά	56
Ἰδιαιτέροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐπίθετα δευτερόκλιτα	57
Συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα	60
Τριτόκλιτα ἐπίθετα	60
Φωνηεντόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως.	61
Ἀφωνόληκτα	62
Ἐνρινόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	63
Σιγμόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	64
Ἀνώμαλα ἐπίθετα	64
Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων	66
Ἀνώμαλα παραθετικά	69
Παραθετικά ἐπιρρημάτων	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄντωνυμῖαι	71
Προσωπικαὶ ἄντωνυμῖαι	72
Κτητικαὶ »	73
Αὐτοπαθεῖς »	75
Ἀλληλοπαθεῖς »	77
Δεικτικαὶ »	78
Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἄντωνυμία αὐτός	79
Ὀριστικαὶ ἄντωνυμῖαι	80

Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμιαὶ	80
Ἄοριστοι »	81
Ἀναφορικαὶ »	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικὰ	86
» ἐπίθετα	87
» οὐσιαστικὰ	89
» ἐπιρρήματα	89
Πίναξ ἀριθμητικῶν	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ὅρισμός ρήματος	92
Παρεπόμενα τοῦ ρήματος (διάθεσις, φωνή, πρόσωπον, ἀριθμός, χρόνοι, ἐγκλίσεις)	92
Συστατικὰ μέρη τοῦ ρήματος	99
Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων	100
Κλίσεις βαρυτόνων φωνηεντολήκτων ρημάτων	103
Σχηματισμός τῶν χρόνων τῶν ἀφωολήκτων ρημάτων	111
Αὔξησις καὶ ἀναδιπλασιασμός	117
Σχηματισμός ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων	122
Συνηρημένα ρήματα	126
Κλίσις τῶν συνηρημένων ρημάτων εἰς - ᾠ (-άω)	128
» » » » » - ᾠ (-έω)	130
» » » » » - ᾠ (-όω)	132
Ρήματα εἰς -μαι	136
Ἀποθετικὰ ρήματα	139
Ἀνώμαλα ρήματα	139

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	144
Ἐπιρρήματα	145
Προθέσεις	146
Σύνδεσμοι	147
Ἐπιφωνήματα	147

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοι	149
---------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Παραγωγή. Παράγωγα ρήματα	151
Ούσιαστικά παράγωγα	153
Ἐπίθετα παράγωγα	159
Ἐπιρρήματα	162

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνθεσις	163
----------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Πρότασις. Συστατικά αὐτῆς	167
---------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις με προσδιορισμούς	172
----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων	177
----------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων	180
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις	181
-------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ Μετοχή	186
----------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Σχήματα λόγου	189
---------------------	-----



0020555751

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε', 1958 (VIII) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 600.000 - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ 1712/2-8-68 & 1766/13 8-68
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ: ΚΟΝΤΟΓΩΝΗΣ - ΜΑΛΙΚΟΥΤΗΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.



